

GRAMOFON
GRAMOFON

164 OLDALON, AJÁNDÉK CD-VEL, BŐSÉGES TAVASZI KONCERTKÍNÁLATTAL

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz
2008. TAVASZ

2008. TAVASZ

GRAMOFON • 2008. TAVASZ

KENT NAGANO

AZ ÚTTÖRŐ SZTÁRKARMESTER

KARAJAN 100

Diktátor és géniusz

ROBERTO ALAGNA

Egy szicíliai Párizsból

GONDA JÁNOS

Iskolateremtő művésztanár

SZALÓKI ÁGI

Népzene és Karády-dalok

A 2007. ÉVI KON-
CERTKRITIKÁK
GYŰJTEMÉNYES
KIADÁSA

KALEIDOSZKÓP

BUDAPESTI
TAVASZI
FESZTIVÁL
2008

PROGRAMOK, ESEMÉNYEK, SZTÁROK

XIII. ÉVFOLYAM I. SZÁM

ISSN 1416 - 1109

9 771416 110003 08001

Ára:
950 Ft
€ 4,-

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

08

március 14–30.

www.btf.hu

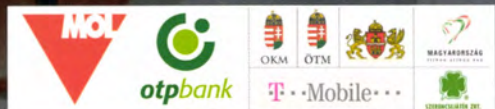
Március 27. Művészetek Palotája
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Mozart: D-dúr hegedűverseny
Beethoven: D-dúr hegedűverseny

Közreműködik: Óbudai Danubia Zenekar

Nigel
Kennedy

Részletes információ a közönségszolgálaton (tel.: 486-3311),
valamint a koncert helyszínén.

Értékteremtők

Már az elmúlt években világosan érzékelhető volt a tendencia, de január utolsó napjaiban, Cannes-ban, a Midem zenei szakkiállításon mégis elsomorított, hogy az előadóművészet és a hangrögzítés szakmai kérdései helyett mennyire előtérbe került a technológia. Néhányan még elbeszélgettünk ugyan szólisták, zenekarok, karmesterek vagy éppen zenei rendezők és hangmérnökök teljesítményéről, de a kilencezer résztvevő döntő többségét már nem elsősorban a művészi minőség érdekelte, hanem az, hogy a hagyományos hanghordozókat egyre inkább felváltó digitális platformokon miként tudják a leghatékonyabban értékesíteni a terméket – vagyis az elkészült zenezámok millióit. Ennek a gondolkodásmódnak logikus következménye a – racionális üzleti vállalkozásként működő – Midem döntése: a több mint négy évtizede elindított Cannes-i rendezvény mellett novemberben Hongkongban debütálnak egy új trade show-val, amely (Amazia néven) már nemcsak zenével, hanem filmekkel és digitális játékokkal is foglalkozik. A helyszínválasztás sem véletlen: az elmúlt időszakban hihetetlenül felértékelődött a technológia-központú ázsiai piac.

Mit tehetett ebben a – hagyományos értelemben vett zenebarátok számára cseppet sem kedvező – helyzetben a Midem Classical Awards (MCA) klasszikus zenei díjkiosztó zsűrije, amelyben 2002 óta a Gramofon is részt vesz, egyedüliként reprezentálva a kelet-európai régiót? Nos, a tizenhét zsűritag – anélkül, hogy erről előzetesen egyeztetett volna – kifejezetten konzervatív döntéseket hozott. Olyan lemezkiadókat és művészeket díjazott, akiknek oeuvre-je példaértékű, értékteremtő tevékenysége megkérdőjelezhetetlen. Az életműdíjat az idén nyolcvanadik születésnapját ünneplő német mezzoszoprán-legenda, Christa Ludwig kapta, aki a negyvenes évek végétől a kilencvenes évek elejéig az európai vokális zenekultúra megkerülhetetlenül fontos személyisége volt. Az év művésze, a jelenleg a zürichi Tonhalle zenekarát vezető, hetvenkettedik évében járó amerikai karmester, David Zinman pályája is önmagáért beszél: Pierre Monteux egykori asszisztense nagy formátumú dirigenssé nőtte ki magát. Az év lemezkiadója pedig a svéd BIS lett: a magát „zenei kaméleonnak” nevező Robert von Bahr 1973-ban alapított egyszemélyes vállalkozása, amely az elmúlt harmincöt év alatt nemcsak a skandináv zene megismertetésében, hanem régizenei és kortárs felvételeivel is elévülhetetlen érdemeket szerzett. Az egyes kategóriák győzteseinek listája is hasonló

értékszemléletet tükröz (a teljes lista lapunk 27. oldalán olvasható). Aligha vitatja bárki is, hogy a bámulatosan invenciózus Jordi Savall, a minuciózus igényességgel dolgozó Michael Gielen, az átütő tehetségű Philippe Jaroussky vagy a kortárszene egyik ikonja, Krzysztof Penderecki megérdemelte a Midem-zsűri elismerését. Nagy öröm, hogy a díjnyertesek közé Kocsis Zoltán és a Nemzeti Filharmonikus Zenekar is bekerült a Hungaroton által gondozott Bartók Új Sorozat kiadványával, amelyen a Kossuth-szimfónia és A fából faragott királyfi hallható.

Forrás: Gramofon-archív

Kocsis Zoltán videóüzenetben köszöntötte a díjátadó közönségét a Nemzeti Filharmonikus Zenekart ért nemzetközi elismerés alkalmából

Retkes Attila főszerkesztő

DOSSZIÉ

Sok tüt a szénakazalba!

A művészképzés helyzete és problémái a mai magyar jazzoktatásban

KALEIDOSZKÓP

BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL

Megérteni a művészet lényegét

Kent Nagano és a Bajor Állami Zenekar Budapesten

Ötletek repertoárfrissítésre

Világstárok, kuriózumok a fesztivál műsorán

Puccini-évforduló: az ismeretlen ismerős

Renezánsz zenei legenda a XX. századból

Passió Lukács evangéliumára

„A művészetben nem csalódtam”

Berkes Kálmán négy évtizedes pályájáról

Renezánsz – egykor és ma

A Micrologus és a Balázs Elemér Group koncertjei

KLASSZIKUS

Szóllósy András és Karlheinz Stockhausen emlékezete

Midem Classical Awards 2008

A TEHETSÉG KÖTELEZ

Fülei Balázs zongoraművész

ZENEKARI KÖRKÉP

„Az örömmzenélésben hiszek”

Interjú Gál Tamás karmesterrel

Dejan Lazic – kéthangszeres zongorista

A hangversenyrendezés művésze

Strém Kálmánra emlékeznek Nagykanizsán

A Hubay Koncert Együttes amerikai sikerei

Hazai hagyományok: Editio Musica Budapest

Száz éve született Herbert von Karajan

KRITIKA

ZENÉS SZÍNHÁZ

„Nem a véletlen gyümölcse vagyok”

Találkozás Roberto Alagnával

Az Anyegin visszatér Miskolcra

Olga, a kivüálló

Portré Mester Viktóriáról

79

Egy operabarát mecénás: Nánási Gabriella

80

6 Sieglindéből Brünnhilde

Nina Stemme a bécsi Staatsoperben

82

KRITIKA

83

JAZZ

12 Aki iskolába küldte a magyar jazzt

Találkozás Gonda Jánossal

88

16 Tavaszi jazzkoncertek, fesztiválok

92

18 Új jazzklubok Budapesten

94

20 In memoriam Oscar Peterson

95

21 KRITIKA

96

22 VILÁGZENE

Beszélgetés Szalóki Ági énekesnővel

110

25 KRITIKA

112

GRAMOFON-HANG

26 A hangszórókról – 3. rész

Ujházy László tanulmánya

116

27 Lánc-Reakció

Rolla János

118

30 MELLÉKLET

A Gramofon Zenekritikai Műhely 2007. évi írásai

42

47

48

46

52

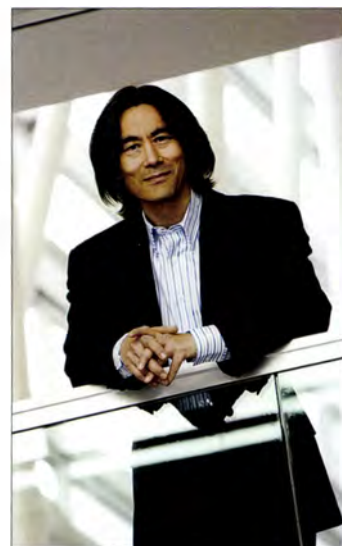
54

58

KENT NAGANO

Japán-amerikai sztárkarmester nyitja a Budapesti Tavaszi Fesztivált

(12. oldal)

HERBERT VON KARAJAN

Diktátor és géniusz
(54. oldal)

ROBERTO ALAGNA

Puccini-áriaesttel készül
Magyarországra
(74. oldal)

SZALÓKI ÁGI
Népzene és Karády-dalok
(110. oldal)

**GONDA
JÁNOS**
Iskolateremtő
művésztanár
(88. oldal)

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

1996-ban alapította:

Iványi Margó, Bösze Ádám,
Retkes Attila és Zípernovszky Kornél

Főszerkesztő: **Retkes Attila**

Főszerkesztő-helyettes: **Albert Mária**

Főmunkatárs: **Zípernovszky Kornél**

Művészeti vezető: **Práczky István**

A szerkesztőség tagjai:

Albert Mária (zenés színház)

Bércesi Barbara (jazz)

H. Magyar Kornél (világzene)

Ujházy László (Gramofon-Hang)

Várkonyi Tamás (klasszikus)

E számunk szerzői:

Albert Mária, **Aradi Péter**, **Bencsik Gyula**, **Bércesi Barbara**, **Bori Viktor**, **Csák P. Judit**, **Deseő Csaba**, **Fittler Katalin**, **Friedrich Károly**, **Gilányi Gabriella**, **Gryllus Sámuel**, **H. Magyar Kornél**, **Huszár Endre**, **Katona Márta**, **Kertész Iván**, **László Zsuzsa**, **Laczkó Krisztián**, **Lindner András**, **Márton Attila**, **Máté J. György**, **Mesterházi Gábor**, **Molnár Szabolcs**, **Ókovács Szilveszter**, **Pál Eszter**, **Párniczky András**, **Pödör Bálint**, **Réfi Zsuzsanna**, **Rockenbauer Zoltán**, **Szászi Júlia**, **Szentgyörgyi Rita**, **Szigeti Péter**, **Turi Gábor**, **Ujházy László**, **V. Nagy Viktória**, **Várkonyi Tamás**, **Veres Bálint**, **Vörös Eszter**, **Winkler-Nemes Gábor**, **Zay Balázs**, **Zípernovszky Kornél**

Címlapfotó: **PR² classic**

A szerkesztőség címe:

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Telefon: (06-1) 430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: info@gramofon.hu

Honlap: www.gramofon.hu

Kiadja a **Klasszikus és Jazz Nonprofit Kft.**

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Ügyvezető igazgató: **Retkes Attila**

Operatív igazgató: **H. Magyar Kornél**

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tárogtató út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként. Előfizethető a kiadó címén, telefonon, faxon, e-mailben. Az éves előfizetés ára: 3200 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Sok tűt a szénakazalba!

Szakcsi Lakatos Béla
és Bolla Gábor

A művészképzés helyzete és problémái a mai magyar jazzoktatásban

Fedezzünk fel együtt: Téged! – esábitja a jövőbeli hallgatókat a világ legismertebb jazziskolája, a bostoni Berklee. A szlogen mögött rejlő nemes pedagógiai cél vitathatatlan: kiművelni a zeneművészet új tehetségeit. Mégis sok művész és szakember panaszkodik a képzés kommersz, technicizált, futószalag jellegére, mondván, túl kevés gondot fordítanak az egyéniség nevelésére. A tökéletesre csiszolt, hibátlan, de mintakövető játék még nem vezet el a jazz lényegéhez. E problémákkal is szembe kell néznie a magyar jazz most felnövekvő generációjának és a Zeneakadémia nagy hagyományú jazz tanszékének, amely a februárban indult tanítási félévvel új életet kezdhet. Az utóbbi időben azonban már nem csak a tanszék figyel oda arra, hogy tehetségeink bizonyítási lehetőséget kaphassanak.

◆ Zípernovszky Kornél

„The loneliest monk.
He played the wrong notes... right”

(Victor Wooten)

A fenti mottó Thelonious Monk-ról (1917–1982) szól, a jazztörténet egyik kulcsfigurájáról, akinek jelentőségét az évek múlásával nem elhalványulónak, hanem éppen egyre nagyobbak ítélik. Az elterjedt legenda szerint a CNN riportere élő adásban egyszer megkérdezte az amerikai elnököt, hogy ki a kedvenc muzsikusa? Bill Clinton, aki közismerten vonzódik a jazzhez, így felelt: „Thelonious Monk.” A reporter visszakérdezett: „And who is the loneliest monk?” És ki a legmagányosabb szerzetes? – félreértette a választ, nem ismerte Monk nevét... Béla Fleck együttesének basszusgitárosa, Victor Wooten az anekdotából kiindulva frappánsan foglalja össze Monk művének lényegét: a rossz hangokat játszotta jól.

A jazzoktatás egyik legégetőbb módszertani dilemmája is összefoglalható ebben a paradoxonban. Sőt a jazzművészet jelenének legvitatottabb problémaköre is felsejlik mögüle: mennyire fenyeget a jazz halála az idióma klasszicizálódása miatt? A New Orleans-i néger temetési meneteken, ültetvényeken és bordélyházakban egykor kialakuló jazz ma New York legnagyobb koncerttermében a legdrágább bérletes előadásokon tapsolható meg, lehetőleg nagyestélyiben. Mi történik a műfajjal a klasszikus zenei intézményrendszer elvárásainak, működési kereteinek, intézményeinek átvétele során? A klasszicizálásként is emlegetett jelenségkör emblematikus figurája az 1960-as születésű Wynton Marsalis, aki a Lincoln Center jazzprogramját és nagyzenekarát vezeti. Tevékenysége az Egyesült Államokban egyesekből csodálatot, másokból haragos elutasítást vált ki. A jazz haláláról szóló értekezések, például a brit jazz-szakíró, Stuart Nicholson nagy feltűnést keltett könyve – *Is Jazz Dead, Or has it moved to a new address?* (A jazz halott – vagy csak új címre költözött?) – abból indul ki, hogy ha a megmerevedett szabályok a megújító törekvéseket lehetetlenné teszik – a piac konformizáló kényszerének aktív segítségével –, akkor fenyeget a jazz halála.

A híres brit történész, Eric Hobsbawm az ötvenes évek végén publikált könyvében leszögezi: „A jazz nem hivatalos, nem

intézményesült, sőt: kiszámíthatatlan. Ha nem ilyen, akkor nem jazz. Az egyetlen dolog, amit biztosan állíthatunk róla, hogy már túl van különleges pályafutásának legnehezebb éveim.” A jazzoktatás minden nap megpróbálja feloldani a művészi kiszámíthatatlanság és a kodifikált, klasszikus zenei fogalmakban megragadható, illetve a klasszikus zenei intézményrendszer sajátosságai közötti ellentmondást.

Ha egyszer felnőnek a magyarok

Nem lehet azon csodálkozni, hogy a fiatal magyar jazz élvonalának képviselői kicsit megilletődve léptek színpadra a Művészetek Palotájában az idei vízkereszt hétvégéjén. A ház kezdeményezésére és szakmai-technikai közreműködésével 2008-ban először rendezett Jazz Showcase célja a fiatalok lehető legnagyobb, nemzetközi nyilvánosság előtti bemutatása volt.

Több értékelés is napvilágot látott már e Showcase-ról, a résztvevő nyugat-európai szakemberek tollából is. Karsten Mützelfeldt, a Deutschlandfunk szerkesztője „igazán ígéretes kezdetnek” tartja a kezdeményezést, a fiatal dobosokat és a gitárosokat pedig külön kiemelte február elsején elhangzott rádióműsorában. A három legendás

CSIKÓCSAPATOK ÉS VERSENYEIK

A magyar tehetségek gondozásán, kiválasztásán már sokan, hozzáértő módon fáradoznak. A showcase évek óta bevált recept a Mediawave fesztiválon, komoly művészi együttműködések eredményezett Győrben és máshol. Csak budapesti programoknál maradván: a Művészetek Palotájában a Showcase után is hallhatók a „csikócsapatok”, mert a csütörtök délutáni ingyenes Hangulatkoncerteken jazznövendékek is játszanak. Rendszeresen fellépet jazz tanszéki hallgatókat az idén nyílt Budapest Jazz Club is a Múzeum utcában. Tehetségbörzét régóta rendez a Harmónia Jazzműhely, többek között lapunk munkatársa, Pallai Péter szervezésében, a Nyitott Műhelyben rendezett jam sessionök formájában. Komoly visszhangja van a Magyar Rádióban meghirdetett nemzetközi jazzszólista-vetélkedőknek. Jazz-zeneszerzők és -előadók indulhattak tavaly év végén a Fonó Budai Zeneház és a Magyar Jazz Szövetség által rendezett versenyeken, a jazz tanszék hallgatóinak „belső” megmérettetését pedig a Millenárison rendezték, ugyancsak nyilvánosan. Jelentős áttörés, hogy a Columbus Jazzklubot is működtető Magyar Jazzművészek Társasága néhány éve kilobbizta, hogy a legtehetségesebb jazzisták – hasonlóan például a Fischer Annie zenei előadóművészi ösztöndíjhoz – ugyancsak pályázhassanak. A magyar jazz fiatal generációja külföldi kapcsolatainak, sikerének egyengetéséért több külföldi magyar kulturális intézet is sokat tett az elmúlt években, például London, Párizs, Prága, Pozsony, Bécs és Brüsszel.

Fotó: Csiba Szilvia – Művészetek Palotája

Pecsek Lakatos Krisztián és András

muzsikusként, Dresch Mihály, Babos Gyula és Szakcsi Lakatos Béla zenekara mindenkiből lelkes elismerést váltott ki. A fiatal fellépők nyilvánvalóan tehetségesek, de azért feszélyezettek voltak, és sokukon nem látszott a zenélés öröme. A Fidelio honlap értékelése a Művészetek Palotája ridegségét is a lehetséges okok között sorolja fel. A cikk szerzője, az amerikai Sarah Gancher maga is zenész. „Ragyogó” muzikusokról számol be, de általános tapasztalata az is, hogy „a jazz műfajának rosszat tesz, ha úgy kezelik, mintha a klasszikus zene egyik irányzata lenne, amit kötelező lenne ismerni – olyan művészeti ág, amit sokan tisztelnek, de kevesen szeretnek. A jazz valóban nem a legkönnyebben befogadható zene, hiszen összetett, és intellektuális kihívást jelent. De nem a formális koncerthelyszínnek csillogó programjában van a legjobb helye.”

A Showcase olasz vendége, a Sienai Jazzközpont egyik vezetője, Francesco Martinelli részletes értékelést adott a Gramofon kérésére, amelyben először ugyancsak az általánosan magas zenei színvonalat emelte ki. Kétségeit hazája jazzoktatására vonatkozóan is megfogalmazva írta: „a »hogyan« mellett a növendékeknek azt is meg kell találniuk, hogy »miért« legyen belőlük zenész. A nagyszerű jazz, ahogy általában a művészet, mindig arról szól, hogy valami

„ÉLETEM FELE”

„A jazz tanszak három évtizede: életem fele” – írta Gonda János, a tanszak alapítója és első vezetője. „Számomra olyan ez az iskola, mintha a saját gyermekem lenne. Volt vele gond és baj elég, de sok örömet is szerzett. Lassan felnővekedett, saját lábára áll. Büszke vagyok rá.” A budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola jazz tanszakának alapító tanárai között nem sokaknak lehetett jazz-zenei végzettsége, hiszen csak klasszikus zenét tanulhattak a Zeneakadémián vagy egy tanárképző főiskolán. Az első tanárgenerációk még az Amerika Hangja rádióadásából ismerték meg az új jazz-számokat, és gyakran magánfelvételekről vagy lemezekről tanulták meg azokat. A jazz-tanítás honi módszertana és elméleti megalapozása irányába is Gonda tette az első lépéseket.

Az első egy-két évtized szemléletét – nem beszélve a szocialista országokban máshol is jellemző atavisztikus gyanakvásról, ami a műfajt körülvette – jól illusztrálja, hogy az egyik jelenlegi tanár, Zsoldos Béla akkoriban klasszikus ütős szakra járt, de sok jazzfelvételen közreműködött. Mindig elmondta az operatőrnek, ha tévéstudióban dolgoztak, hogy az ő arcát nehegy mutassák, csak a vibrafonozó kezét, mert ha felismernék, rögtön kirúgnák az Akadémiáról.

(Interjúnk Gonda Jánossal a 88. oldalon olvasható.)

olyat teremtsen, ami azelőtt nem létezett, belső, ellenállhatatlan készletéből származik. Mostanában adott a magasan képzett és tehetséges muzsikuskok sokasága, így még jobban előtérbe kerül a belső útkeresés kérdése. Azt kívánom a fiatal magyar muzikusoknak, hogy mihamarabb megtalálják magukban azt a pluszt, ami Dreschnél a különleges személyiség megszólalásának képessége, Babosnál a maró, fanyar humor, Szakcsinál pedig a mindent magához ölelő hatalmas látomás."

Ugyancsak az egyéniséget mint elérendő célt emeli ki Stuart Nicholson recenziója a Showcase-ról, amely a Jazzwise című neves brit szaklapban jelenik meg lapzártánk után. Ha a magyar jazz pubertáskorban van, mint az a szakmai kerekasztal-beszélgetésen elhangzott, akkor Nicholson szerint az ég óvjon mindenki mást a világon, olyan sok magyar tehetség érett már most is arra, hogy európai fesztiválok nagyszínpadán lépjenek fel. Különösen a nemzeti specifikum kifejezését állítja példának a fiatalok elé: „Magyarország olyan hely, ahol, mint ismert, kelet és nyugat találkozik, amely roma törzsek és az örvénylő cigányzene hazája; ahol Bartókra és klasszikus zenei hagyományukra büszkék. Dresch Mihály saxofonos, úgy tűnik, egymaga képes mindezt játékában kifejezni."

Az Adytól az Ádám Jenőig

„Amióta én vezetem a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jazz tanszékét – fogalmazza meg hitvallását Binder Károly –, nem az amerikai zene utánzása a fő célunk, mint sok európai intézményben. Ebben a sajátos, színes Kárpát-medencei és közép-európai kulturális közegben olyan egyéni arculatot és sajátos hangzást kell kialakítanunk, ami csak ránk jellemző.” Binder például a helsinki Sibelius Akadémiára hivatkozik, ahol már tartott kurzust. „A hallgatók Charlie Parkert és az amerikai jazzt utánozták tökéletesen, de nem voltak önálló gondolataik. Magyarországon viszont a vezető, koncertező művészek kitűnő egyéniségek, akik ezt a speciális zenekultúrát továbbviszik, róluk érdemes példát venni” – ajánlja Binder, Nicholsonnal teljesen egybehangzóan.

„A tanításhoz nem mindenki jut el a nagy jazzelőadók közül” – folytatja a gondolatot. „Az öntörvényű művészek előbb végig kell járnia a saját útját, eljutnia az összefoglalásig, és valószínűleg csak ezután lesz képes átadni releváns tapasztalatait. Aki felfedez egy új nyelvet, előbb annak a szótárát kell gazdagítani” –

„Olyan egyéni arculatot és sajátos hangzást kell kialakítanunk, ami csak ránk jellemző”

teszi hozzá. Az oktatás eddigi körülményeit Binder a következő történettel illusztrálta. Néhány éve történt, hogy épp az „újpesti albérletben”, tehát az Ady Művelődési Házban tanított, amikor az ablakból kitekintve észrevette, hogy valaki, nyilván egy külföldi diák, teljesen tanácstalanul megállt a zebránál, miután feljött a metró aluljárójából. Hatalmas gitártokot vitt a hátán. Abból, ahogy az épületet kémlelte, látszott, nem nagyon hiszi, hogy a zeneakadémiai jazz tanszakot látja maga

előtt. Binder végül útba igazította. Talán nem meglepő, hogy a diák nem maradt sokáig Budapesten...

Most sorsdöntő változás előtt áll a jazz tanszék. Lapzártánk idején költözött, s ettől a félévtől foglalhatta el új helyét a Ferencvárosban, egy bérelt épület-részben a Köztelek utcai Ádám Jenő Zeneiskolával egy házban. A költözésnek az is jelentőséget ad, hogy egy épületbe költözik a frissen alapított népzenei tanszékkel. Binder nem is

szomszédságot emleget ezzel kapcsolatban, hanem egyenesen a két szak szimbiózisát képzei el. Hiszen mindkét műfaj a gyökerekhez nyúl vissza, mindkettő a ritmusra és az improvizációra épül. A jazz minden más eleme a klasszikus zenében is fellelhető. Binder a Gramofonnal osztotta meg elsőnek nagy tervét, amely szerint a népzenei és a jazz tanszék, túl a közös produkciókon, zenekari bemutatókon, közös órákon, mihamarabb fel kívánja térképezni egy közös improvizációra épülő (tehát nem klasszikus zenei) cimbalom szak indításának lehetőségét. Természetesen hangsúlyozni kell a klasszikus cimbalmosképzés eddigi fantasztikus érdemeit is, de ezzel más utakat keresnének.

A jazz tanszékre idén összesen mintegy nyolcvan növendék iratkozott be. Az úgynevezett bolognai folyamat itt is elindult: az első évfolyam ebben a tanévben kezdte meg az alapfokú képzést, a magasabb fokozatú diploma akkreditációja még zajlik. Binder egyébként nincs teljes mértékben meggyőződve róla, hogy a művészeti képzésben ez a legjobb megoldás, mindenesetre fokozatosan meg fog valósulni a 3+2 éves modell, amikor is a „master” fokozatban külön művészi, tanári és művésztanári elágazások lesznek.

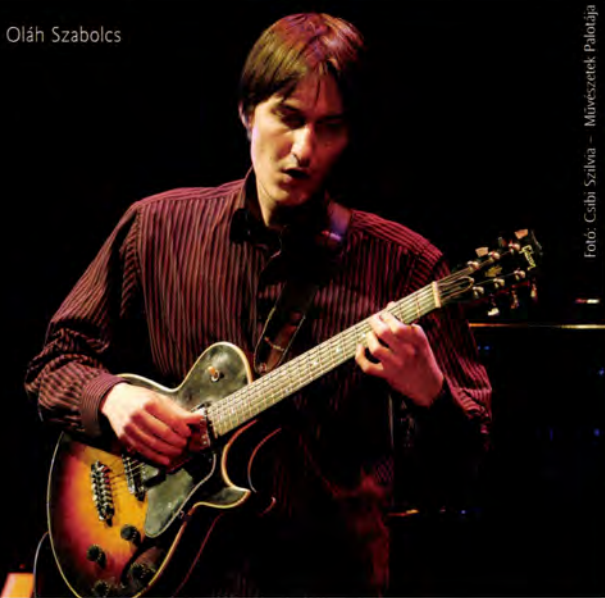
A budapesti jazzképzésben mindig is döntően fontos volt a klasszikus zenei, illetve az elméleti tudás, a hallás fejlesztése pedig külön tárgy témája. Természetesen egyes hangszerek felvételi kritériumai eleve csak a klasszikus képzéshez köthetőek, de ezen túl jazzelmélet- és zongoraóráin

Forrás: Gramofon-archív

Binder Károly

Oláh Szabolcs

Fotó: Csibi Szilvia – Művészetek Palotája

Binder maga is súlyt helyez arra, hogy klasszikus zenei elméleti és hangszerkezelési ismereteket szerezzenek a hallgatók. Binder szerint például Parker művészete és a barokk ornamentika egy töről fakad. Ismert az is, hogy Charlie Parker Hindemithre, valamint Nadia Boulanger-ra és Edgar Varèse-re hivatkozott, amikor kései periódusában arról beszélt, kiktől akar tanulni, és milyen irányba kívánja tágítani zenei horizontját.

Állandó dilemma, hogy friss charlie parkerek, nagy újítók, vagy egyszerűen a piacon tisztessen megéllő, minden zenei feladatot ellátó zenei „szakmunkások” képzése legyen-e a cél. Hiszen sem Európában, sem Magyarországon nem reális perspektíva, hogy valaki kreatív, a járt utat elhagyó jazz-előadóművészként próbál egzisztenciát teremteni. Süle László, a húsz éve Finnországban élő zongoraművész, tanár és zenekarvezető kendőzetlenül beszélt erről a Gramofonnak: az ő kortárs klasszikust és jazzt közelítő, akár avantgárdként is besorolható együttesének törekvései nem túlságosan jövedelmezőek.

A nyugati országok már-már futószalag-szerűen, amerikai mintára működő jazziskolái kapcsán Binder feltétlenül az egyéniséget mint a képzés célját emeli ki. Ráadásul mindez a jazzben eleve kettős síkon értelmezhető. Az improvizáció magas színvonalú, a közvetlen interpretáción túlmenő újraalkotást feltételez, az interpretációt a zeneszerzés irányába nyitja. Aki az oktatási létra fejlődési fokain kitűnő muzsikusként végig tud haladni, az közel jut ahhoz, hogy az elmélyülés, a társművészetek, az érlelődő idő a legnagyobb alkotói magasságokba emeljék. Binder a szakemberképzés és egyéniségszervezés vonatkozásában a tű és a szénakazal hasonlatot hozza fel, de hozzátesszi: „Örülnek, ha sok tű lenne a kazalban!”, vagyis ha sok alkotó- és előadóművész kerülne „kegyelmi” állapotba – mert végső soron ez a cél.

Süle Lászlónak van összehasonlítási alapja, hiszen a budapesti jazz tanszakon is tanított 1985–1989 között. Azóta

jazz-zongorát és zenekari gyakorlatot, újabban klasszikus zongorát és pedagógiai módszertant tanít a Helsinkii Pop és Jazz Konzervatóriumban, amely 2000-től a Polytechnic Főiskola egyik kara. A további integráció következtében a főiskolának több mint 20 ezer hallgatója lett, amit Süle aggasztónak tart. A művészképző részlegeket szerinte nem érdemes a többivel egy kalap alá venni, mert a művészeti oktatás jó értelemben vett individualizmusa veszhet így el. Náluk nem csak jazzt, hanem minden úgynevezett ritmikus zenei műfajt oktatnak, lényegében a Berklee School of Music mintájára. Így aztán az itthoni jazz tanszéknek nem a Polytechnic felel meg, hanem inkább a Sibelius Akadémián zajló jazzoktatás. A finnországi jazzoktatás szerinte is a némileg vaskalapos, mainstream ideált követi. Nagyon magas szintű a képzés, de egy kaptafára készült zenészeket képeznek. *„Ezzel szemben Budapesten – vélekedik Süle – a különböző stílust követő tanárok garanciát jelentenek a nagyobb stilisztikai változatoságra.”* Finnországban és az egész Európai Unióban általános, hogy a jazzképzés mellett sokan végeznek más tanulmányokat is, mert a „játékból” nem lehet megélni. *„Európai trend – összegez a finnországi magyar jazzista –, hogy nem szuverén, egyedi hangú zenészek kinevelésére van általános igény, hanem – a megélhetési bizonytalanság miatt – »all round« szakemberek kiképzésére, akik mindenhol megállhatják a helyüket.”*

Gryllus Sámuel (lapunk munkatársa) 2002-ben szerzett diplomát basszusgitar szakon a jazz tanszéken, és tanulmányait, a rendszerváltás óta egyre több társához hasonlóan, külföldön folytatta: a bécsi zeneakadémia médiazeneszerzés szakán szerezte második diplomáját 2007-ben. Gryllus elmondta, hogy főtárgya az alkalmazott zeneszerzés volt, tehát amelyben valamilyen másik művészeti ággal kapcsolatban fejti ki tevékenységét (színház, film stb.). Az első két évben közösen tanult a zeneszerzés szakosokkal, valamint a karmester- és zenetudós-jelöltekkel, utána szakosodtak, médiazeneszerzés, kortárs („klasszikus”) zeneszerzés vagy elektronikus zeneszerzés szakra. Tapasztalatai szerint a jazzre épülő, improvizatív hozzáállás nincs kitéve a Budapestre jellemző elkülönítésnek, már-már szegregációnak, amit az is mutat, hogy az említett szakok hallgatói a második év végén közös frásbeli elméleti szigorlatot tesznek, majd ugyanazoknak a diploma követelményeknek kell megfelelniük, természetesen szakonként specifikus kiegészítésekkel. Így azután már – él aktuális példával Gryllus – nem megy csodaszamba az olyan művész, mint Dukay Barnabás zeneszerző, aki – például Gadó Gáborral a Trafóban – teljesen improvizatív koncertre vállalkozott. ■

Ajánlott honlapok:

www.lfze.hu (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem)
www.monkinstitute.org (The Honolou Monk Intézet)
www.berklee.edu (Berklee College of Music)
www.newenglandconservatory.edu (New England Conservatory)
www3.mdw.ac.at (Bécsi zeneakadémia)

Budapest Music Center Records

www.bmcrecords.hu

info@bmcrecords.hu

A BMC Records újdonságai

BMCCD127
Trio Lignum

Trialog

BMCCD136
Alban Darche

Trumpet Kingdom

BMCCD139
Kurtág György
Játékok – 2. válogatás

BMCCD142
Plastic Septet

Horror vacui

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon.

A portrait of Kent Nagano, a man with long dark hair, wearing a dark sweater over a white collared shirt. He is leaning on a light-colored surface, possibly a table or desk. The background is a warm, reddish-brown color.

Megérteni a művészet lényegét

Kent Nagano és az ötszáz éves Bajor Állami Zenekar Budapesten

Zeneigazgatója a müncheni Bajor Operának és a város grandiózus nyári operafesztiváljának. Irányítja a Montreali Szimfonikus Zenekart, fáradhatatlanul járja a világot, hogy a legjobb zenekarok élén nyújtson felejthetetlen élményt a klasszikus és a kortárs zene kedvelőinek. Kent Nagano, aki március 14-én, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben a Budapesti Tavaszi Fesztivál nyitóhangversenyén a Bajor Állami Zenekart vezényli, exkluzív interjút adott lapunknak.

→ V. Nagy Viktória

Gramofon: *Első alkalommal üdvözölhetjük önt Budapesten?*

Kent Nagano: Korábban jártam már a magyar fővárosban, de vezényelni most fogok itt először. Az 1980-as években, Bartókkal kapcsolatos kutatásaim során pár napot töltöttem Budapesten, de az már rég volt, és a város biztosan rengeteget fejlődött az elmúlt húsz évben. A rövid látogatás ellenére szép emlékeket őrzök Magyarországról – például a konyháról –, és sikerült máig tartó

barátságokat is kötni, ami egyébként nem túl gyakori az életemben. Sajnos, most ismét rövid lesz a látogatás, mert a budapesti koncert turnéba ékelődik, és már másnap tovább kell utaznom.

G.: *A koncerten Richard Strauss Imígyen szóla Zarathustra című műve és Beethoven Eroicája hallható. Miért éppen ezeket választotta?*

K. N.: A tősgyökeres müncheni komponista, Richard Strauss művei fontos részét képezik a Bayerisches Staatsorchester repertoárjának, a zenekarhoz több Strauss-darab ősbemutatója fűződik, a szerző többször vezényelte az együttest. Beethoven művészete minden szimfonikus zenekar számára alapvető, a szimfonikus forma kialakításában játszott úttörő szerepe vitathatatlan, mint ahogy az is, hogy az ő személyéhez fűződik az, amit ma szimfonikus „koncertélménynek” nevezünk. Ráadásul éppen egy Beethoven-ciklus közepén járunk a zenekarral, a szerző összes szimfóniáját megszólaltatjuk.

G.: *A budapesti koncert előtt New Yorkban vezényel, másnap Baden-Badenben lép a pulpitusra, majd München, Montreal, Chicago és más városok következnek. Napjaink*

egyik legkeresettebb és leghíresebb karmestereként régóta a világ legjobb zenekaraival dolgozik Londonban, Lyonban, Los Angelesben, Bécsben, Berlinben és másutt. Mennyiben más egy zenekart Münchenben, Moszkvában, Manchesterben vagy Berkeleyben vezényelni? Hogyan készül egy-egy koncertre a különböző városokban?

K. N.: Szerencsére minden zenekar más és más, ennek köszönhetően rendkívül gazdag a zenei élet a nagyvilágban. Úgy gondolom, nem véletlen, hogy a komolyzene és az opera bizonyos szempontból valamely társadalom vagy közösség fókuszában áll. Mindezt jól érzékelteti, hogy a nagyvárosokban az operaház vagy a hangversenyerem általában földrajzilag is a város központjában található – jelezve egyrészt a helyi közösség valódi központját, másrészt, hogy minden kultúra önálló, egyedi. Így természetes, hogy a zenei előadásmód is különböző. München esetében azonban van pár dolog, ami az ottani zenei életet még inkább jellegzetessé teszi. Nemsokára ünnepeljük a Bajor Állami Zenekar megalapításának 500. évfordulóját, aminek számomra – született amerikaiként – különös jelentősége van. Kanadában, ahol jelenleg élek, Québec a legrégebbi város. Québecben idén ünneplik, hogy 400 éve érkeztek meg a várost alapító francia telepesek. Québec történelmében ez nagy időnek számít, ugyanakkor a város alapításakor a Bayerisches Staatsorchester – illetve annak jogelődje – már száz éve létezett! A zenekar léte egészen Orlando di Lassóig visszavezethető, tehát olyan komoly hagyományokat tud magáénak, amihez hasonlót a világon csak kevesen. Montreal például jövőre ünnepli alapításának 175. évfordulóját, ami az előzőekhez viszonyítva nem sok, mégis fontos, főleg a város sajátos helyzete miatt. Bár a város az amerikai kontinens északi részén található, érezhető az Európához való erős kötődése – sokkal inkább, mint az Újvilághoz. Amikor ottani zenészekkel dolgozom, rajtuk is érzem, hogy a művészi érzékenységük, felfogásuk inkább európai, mintsem amerikai, ami még érdekesebbé teszi a munkát.

G.: „Az emberek gyakran furesának találják, hogy itt van ez a japán származású kaliforniai, hosszú hajjal és európai repertoárral” –

mondta egy korábbi interjúban. Hogyan hatott japán származása és amerikai neveltetése a zenei gondolkodására?

K. N.: Az Egyesült Államokban élők nagy része bevándorlók leszármazottja, akik ennek következtében más országokkal, kontinensekkel is kapcsolatot tartanak. A különféle népek hagyományai hullámokban érték el Amerikát, egyik-másik néha felerősödik, majd alábbhagy, amitől az Egyesült Államok kultúrája sajátos színezetet kap. A Nagano család 1895-ben jött Amerikába, de még mindig erős a kapcsolatunk Japánnal. Noha a családjunk több mint száz éve él az Egyesült Államokban, a zenei neveltetésem kelet felé orientálódik. Hatévesen kezdtem zenével foglalkozni, és nagy szerencsémre olyan tanárhoz kerültem, aki történetesen Münchenből érkezett. Elmondhatom hát, hogy már a zenei tanulmányaim megalapozásában is döntő szerep jutott Münchennek, azaz az európai, és azon belül is a német művészi értékeknek és esztétikumnak.

G.: Ilyen alapokkal nem lehetett nehéz beilleszkedni az európai zenei életbe.

K. N.: Ez mindig kihívás és egész életre szóló munka marad. Úgy éreztem, számomra csak úgy lehet eredményes a bekapcsolódás az európai zenei életbe, ha komolyan veszem az itteni munkát – olyannyira, hogy el is hagyom érte az Egyesült Államokat, és Európába, az adott országba, városba költözöm. Persze nem biztos, hogy mindenkinél így kell lennie, de nálam ez csak így működik.

G.: Mi a legmarkánsabb különbség az amerikai és az európai zenei élet között?

K. N.: Ez nagyon összetett kérdés, hiszen a zenei élet mindenütt folyamatosan változik, fejlődik. A zene élő, jelen idejű dolog, ugyanakkor része a múltunknak. Ezért olyan fontosak a hagyományok, amelyek segítenek megtalálni önmagunkat is. Gyerekkoromban az amerikai zenei élet tele volt olyan zenészekkel, akik a második világháború idején hagyták el Európát. Minden tanárom európai volt, német, olasz vagy francia. Ma már sok olyan professzor tanít Amerikában, akik ott születtek és tanultak – ez mindenképpen nagy különbség, ám azt nem lehet megmondani, hogy jobb vagy rosszabb-e így, mint korábban.

Forrás: Bayerisches Staatsorchester / PR classic

G.: Létezik az ön számára valamiféle karmesterideál? Mitől lesz jó egy opera... illetve egy koncertkarmester?

K. N.: A jó karmester képes kihozni a zenekarból a legjobb teljesítményt úgy, hogy közben a muzsikusok is azt érzik: mindez együttes akarattal valósul meg. Egy operánál pedig az is fontos, hogy ami a színpadon történik, annak hatnia kell a közönségre. Egy jó karmester segíti a nézőt, például úgy, hogy megpróbálja világossá tenni számára, hogy amit a színpadon lát, kapcsolatban van mindazzal, amit a mindennapokban átél. Beethoven a XVIII–XIX. században alkotott, de a művei nemcsak az akkoriaknak szóltak, nemcsak akkor voltak érthetőek és érvényesek, hanem ma is azok.

G.: A korábbi legendás maestrók között vannak, akikre példaképként tekint?

K. N.: A nagy elődök munkájának tanulmányozása segít a tanulásban, és hogy jobban megértsük a művészet lényegét. Hosszú a lista, de talán a legfontosabb Bruno Walter. Nemcsak azért, mert nagy hatással volt a zenei életre, hanem azért is, mert egyike volt a Bayerisches Staatsorchester legendás dirigenseinek. Mindenképp meg kell említenem Leonard Bernsteint és Pierre Boulezt, akiknek a növendéke voltam, és sokat dolgoztam együtt Günter Wanddal is.

G.: Repertoárját és lemezfelvételeit tekintve elmondható: nagy súlyt helyez a XX. századi és kortárs szerzők műveire.

K. N.: Fontosnak tartom, hogy a mai szerzők művei megőrződjenek. Emlékszem, amikor a nyolcvanas években először költöztem Párizsba, megismerkedtem egy idős hölgygel, aki 1913-ban jelen volt A tavaszi áldozat bemutatóján, amely szabályos tömegverekedésbe torkollott. Ebben az időben rendkívüli módon pezsgett a párizsi koncertélet: az emberek mindent tudni, látni, hallani akartak, folyton a hangversenyekről szóló beszámolókat keresték az újságokban, és a koncertek nem csak egyszer hangzottak el, hanem kétszer, háromszor, többször. Az emberek ott akartak lenni, részt akartak venni, remélve, hogy valami különlegesben lesz részük, valami újat fedezhetnek fel. Úgy vélem, a kortárs darabokat ugyanazzal az odaadással kell előadni, mint a klasszikus repertoár fő műveit. Nagyon fontos, hogy a kortárs zeneszerzők is kineveljék a saját jövőbeli közönségüket. Vállalva persze, hogy a zene mindig ki van téve a közönség kritikájának, különösen akkor, ha a hallgatóság számára valami szokatlan hangzik el.

G.: A Lyoni Operaház zeneigazgatójaként 1998-ban nagy sikerrel mutatta be Eötvös Péter Három nővér című operáját, ami a magyar zenetörténetnek is fontos állomása. Milyen a kapcsolata a XX. századi és kortárs magyar szerzőkkel?

K. N.: Bartók zenéje az alaprepertoár kitüntetett része. Lényegi kérdésnek tartom, hogy minden zenész ismerje a teljes Bartók-kánont. Eötvös Pétert becsülöm, nagyra tartom a művészetét. Lyonban mi rendeltük meg tőle a Három

nővért, több más szimfonikus művel együtt. Fölkértem, írjon új operát a Bayerisches Staatsopernek is – nagyon bízom benne, hogy megvalósul. Optimista vagyok, mert tudom, hogy Eötvös művei megérintik a közönséget, a zenéje megtalálja az utat az emberekhez. De mindenképpen meg kell említenem Ligeti György nevét is, aki nemcsak műveivel alkotott maradandót, hanem azzal is, hogy egész zeneszerző-nemzedéket tanított és nevelt fel. Nemrég vettük lemezre egyik tanítványa, a koreai Unskuk Chin

EGY MOZGALMAS PÁLYA NÉHÁNY ÁLLOMÁSA

Kent Nagano 1951-ben született Berkeleyben, zenei tanulmányait a Santa Cruz-i és a San Franciscó-i egyetemen végezte. 1978-tól a Berkeley Szimfonikusokat vezette, majd a Bostoni Szimfonikusoknál Seiji Ozawa asszisztense lett, és dolgozott a város operaházában is. Amerikai sikereit követően híres európai együttesekkel működött együtt: zeneigazgató volt a Lyoni Operában (1988–1998), vezette a Hallé Zenekart (1991–2000) és vendégkarmestere a Londoni Szimfonikusoknak. Számos új opera bemutatója fűződik nevéhez (Messiaen: Assisi Szent Ferenc; Eötvös Péter: Három nővér; John Adams: Klinghoffer halála). Pályájának egyik legsikeresebb periódusa Berlinhez kötődik, amikor 2000 és 2006 között a Német Szimfonikusokat irányította (ebben az időszakban tűzte műsorra többek között Schönberg Mózes és Áronját). 2006 szeptemberétől a müncheni Bajor Operaház és a Montreali Szimfonikus Zenekar zeneigazgatója. Neves zenekaroknál (Bécs, New York, Chicago) vendégeskedik, lemezfelvételeket készít a legrangosabb kiadóknál. Prokofjev Péter és a farkasának felvételéért 2004-ben Grammy-díjat kapott.

(Nagano Stravinsky–Bartók-lemezéről a 86. oldalon olvasható kritika.)

művét, aki sokat mesélt a mesterrel kapcsolatos tapasztalatairól. Lígetihez hasonlóan Kurtág György művei szintén fontos részét adják a repertoárunknak.

G.: *A tavaly nyári Müncheni Operafesztivál egyik legemlékezetesebb produkciója éppen Unsuk Chin Alice Csodaországban című operájának premierje volt, az ön vezényletével. A fesztivál egyik jellegzetessége, hogy a klasszikusok, például Donizetti, Verdi, Wagner, Händel, Rossini mellett jut hely a kortársaknak, így a már említett operán kívül Wolfgang Rihm Das Gehege című művének is.*

K. N.: Mint már említettem, Münchenben mindig ügyeltek a zenei hagyományok ápolására. Olyan meghatározó művek bemutatója kötődik a városhoz, mint például a Trisztán és Izoldáé, az Idomeneóé vagy Orlando di Lasso több szerzeményéé. Az Idomeneo új korszakot nyitott Mozart művészetében, a Trisztánnak a zeneirodalomra gyakorolt hatását pedig minden zenerajongó ismeri. A müncheni operaház ma is repertoárszínházként működik – nagyon kevés az ilyen jellegű dalszínház –, hatvanöt címet tart műsoron évadonként. A múlt szezont a Rihm-opera bemutatójával kezdtük, és az Alice Csodaországban ősbemutatójával fejeztük be, ami egyben a nyári fesztivál nyitánya is volt. Közben pedig nem tettünk mást, mint hatalmas tablót rajzoltunk a repertoárunkból válogatva – Mozarttal, Händellel, Verdivel, Bellinivel, Wagnerrel, Strauss-szal és másokkal.

G.: *A nyári fesztivál különlegességei közé tartoznak még a nagyközönségnek szóló programok, köztük az a gálakonzert, amely a színházépületben zajlik ugyan, de egy hatalmas képernyőn a ház előtti téren is követhető.*

K. N.: A művészet nemcsak falak között, koncerttermekben létezik, hanem mindenütt, és erre nem árt néha emlékeztetni az embereket. Elengedhetetlen, hogy egy előadásnak közönsége legyen, hiszen éppen a hallgatóságtól válik valami előadássá, koncertté. A vetítéssel megpróbáltuk kinyitni az operaház falait, illetve próbáltunk úgy játszani, mintha nem lennének falak. Soha nem éltem át korábban hasonlót, mint amit tavaly nyáron, ezen a koncerten: bár tudtam, hogy a helyi közösség különösen fogékony a zenére, mégis hatalmas meglepetés volt, amikor megláttam, milyen rengetegen jöttek el erre a nagy rendezvényre.

G.: *A június végétől július végéig tartó Müncheni Operafesztivál Európa egyik legrangosabb művészeti eseménye. Milyen újdonság várható idén?*

K. N.: A legnagyobb várakozás az Idomeneo bemutatóját előzi meg, ami azért is fontos, mert a tervek szerint a premierrel újra megnyitjuk azt a színházat, ahová Mozart eredetileg írta az operát. A Cuvilliés-Theater gyönyörű barokk épület, a történelmi München része. Az Idomeneoval zárjuk a színházi szezont és nyitjuk a fesztivált. A neves rendező, Dieter Dorn állítja színre, amit azért is várok nagy érdeklődéssel, mert ez lesz vele az első közös munkám. ■

Kent Nagano hivatalos honlapja:

www.kentnagano.com

A Bajor Állami Zenekar hivatalos honlapja:

www.staatsorchester.de

Ötletek repertoárfrissítésre

Világstárok, kuriózumok a tavaszi fesztivál műsorán

A hazai koncertkínálat a nemzetközi előadók importját tekintve állja az összehasonlítást a nyugati hangversenyüzemmel. A meghallgatásra felkínált művek vonatkozásában azonban van még mit tanulni a külföldtől, elsősorban bátorságot. A Budapesti Tavaszi Fesztivál idei koncertjeit látogatva lesz alkalmunk belekóstolni egy másik, színesebb repertoárba.

◆ Molnár Szabolcs

Március 29-én a Les Musiciens du Louvre – Grenoble és Marc Minkowski egykori budapesti sikerének helyszínére, a Zeneakadémiára tér vissza. De ezúttal nem egy tőlük megszokott és elvárt barokk-klasszikus műsort állítottak össze – annak idején Händel- és Rameau-műveket játszottak –, hanem századfordulós francia muzsikákat adnak elő. Fehér folt ez a magyar hangversenyéletben, sőt a programon szereplő egyik szerző, Gabriel Fauré az újrafedezésre váró komponisták közé tartozik. A mű – a Shylock-szvit – Shakespeare drámája, A velencei kalmár „franciásított” átdolgozásához készített színpadi kísérőzene, a maga idejében igen népszerű volt. A szvit-változatot a francia együttesek azóta is szívesen tűzik műsorra. A gyanakvással kezelt Benjamin Godard – mivel a szalonzene skatulyájába került – legjobban sikerült művével alig találkozunk, pedig az 1890-ben keletkezett Suite de trois morceaux (Három darab) nem csak kellemes hallgatnivalóval, hanem remélhetőleg kellemes meglepetéssel is szol-

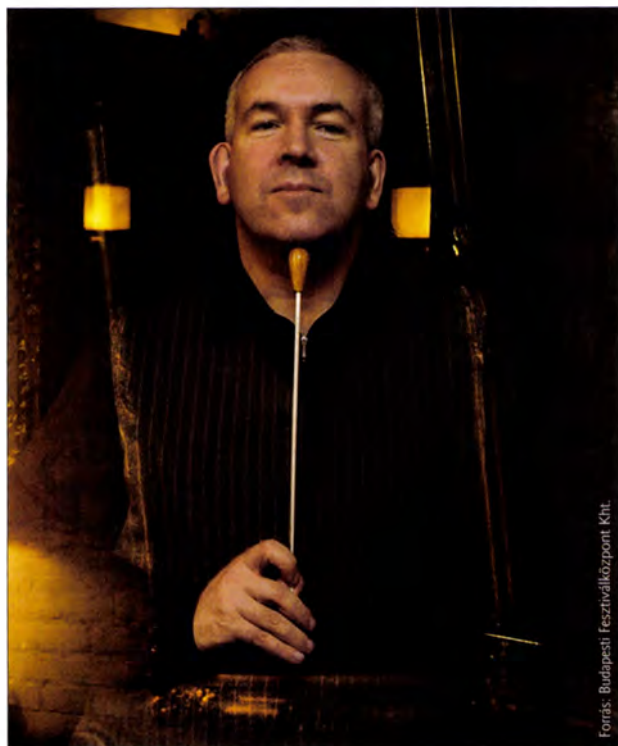
Foto: Gramofonarchiv

A világhírű svéd szoprán, Anne Sofie von Otter is a fesztivál vendége lesz.

gál majd. Canteloube zenekari dalait (Chants d'Auvergne – Auvergne-i dalok) bizonyára a nyelvi nehézségek miatt mellőzik a magyar énekesek, pedig ezúttal sem egy született francia, hanem a világhírű svéd szoprán, Anne Sofie von Otter adja elő. Sokat várhatunk Saint-Saëns II. szimfóniájától is, hiszen Liszt Ferenc és Berlioz is sokra tartotta ezt az alkotást.

Két zenekar

Fischer Ádám a Bambergi Szimfonikusok élén két olyan Haydn-művel indítja a koncertet, amelyekkel zenetörténeti olvasmányaink során – ha máshol nem, a lábjegyzetben – biztosan találkoztunk, de a koncerten talán még soha nem hallottuk (Művészetek Palotája, március 20.). Az 1775-ben készült Tóbiás hazatérése című oratórium egyik kórusa és egy londoni madrigál két közkedvelt darabot, Mozart Prágai szimfóniáját és Dvořák VIII. szimfóniáját vezeti be. Eötvös Péter a Göteborgi Szimfonikusokkal jön, azzal az együttesel, amellyel szívesen készíti saját műveinek lemezfelvételeit (Művészetek Palotája, március

Forrás: Budapesti Fesztiválközpont Kft.

Marc Minkowski és együttese századfordulós francia muzsikát játszik majd

Sir John Eliot Gardiner Bach János-passiójával érkezik Budapestre

Forrás: Budapesti Fesztivalközpont, Kht.

30.). Ezt a koncertet a karmester személye teszi izgalmasá, hiszen Eötvösre akkor is érdemes elmenni, ha épp Beethoven V. szimfóniáját vezényli. Ezúttal azonban magyarországi bemutatóként hallhatjuk legfrissebb, *Seven* című versenyművét, amelyet a Columbia úrsikló tragédiája ihletett; a szólót a tüneményes hegedűművész, Akiko Suwanai játssza majd.

Egy passió

Sir John Eliot Gardiner 1986-os János-passió felvételét „rongyosra” hallgattam. Bach megunhatatlan remekművének megunhatatlan interpretációja az övé. Ezt a művet vezényli március 23-án az Angol Barokk Szólisták és a Monteverdi Kórus élén a Művészetek Palotájában. Ha most valaki azt gondolja, hogy ilyen előzmények után garantált a csalódás, az nem ismeri Gardiner Bach-zarándoklatának kócos-zseniális kantátafelvételeit, amelyek az esetleges pillanat ihlete mozgat minden hangot. Gardiner érezhetően nem törekszik egy ideálisnak vélt hangzás és előadásmód márványosítására. Várakozásaim szerint egy meglepő, és nem a lemezről ismert interpretációhoz közelítő János-passiót fog vezényelni.

Kamarazene két napra

Végül a kamarazenei koncertek közül három olyan előadást választottam ki – önkényesen –, amelyek két, egymást követő napra esnek. Március 22-én – mese nincs! – dönteni kell, vajon a Magyar Rádió Márványtermében a kolozsvári Arcadia Vonósnégyes koncertjét vagy a Magyar Tudományos Akadémia Roosevelt téri Dísztermében Stuller Gyula, Yukari Shimanuki, Perényi Miklós és Várjon Dénes kamaraestjét hallgatjuk meg. Az Arcadia két kortárs román zeneszerző művét is megszólaltatja, minden bizonnyal magyarországi bemutatóként. Pascal Bentoiu nyolcvanegy éves, míg az 1951-ben született Adrian Pop a középgeneráció képviselője, de ahhoz képest, hogy a „szomszédban” alkotnak, alig tudunk róluk valamit. Aki azonban fél az újdonság kihívásaitól, az Stullerék koncertjén eltöprenghet azon, hogy Mahler sokáig elveszítettnek hitt fiatalkori kamaraműve, az a-moll zongoranégyes-tétel miért vált az elmúlt évtizedben repertoárdarabbá. Másnap, ugyanitt a Kodály Vonósnégyes Haydn Krisztus hét szava a keresztfán című művének ritkábban játszott vonósnégyes-változatát, majd egy remek cseh kvarttettel, a Stamic Vonósnégyessel együtt Mendelssohn Esz-dúr oktettjét adja elő. ■

A Budapesti Tavasz Fesztivál teljes programja:
www.btf.hu

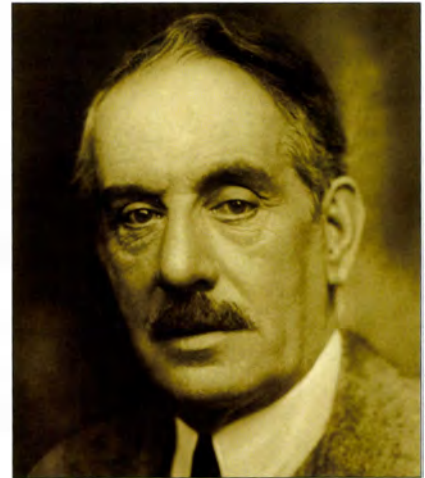

Az ismeretlen ismerős

Puccini-évforduló Budapesten is

A zenei világ ebben az esztendőben Giacomo Puccini születésének 150. évfordulója előtt tiszteleg, így a Budapesti Tavaszi Fesztivál programjában is kiemelt helyet kaptak a zeneszerző művei. A fesztivál egyik fontos eseményének ígérkezik az egyik korai opera, az Edgar magyarországi bemutatója.

⇒ Réfi Zsuzsanna

Giacomo Puccini

Forrás: Magyar Állami Operaház - Emikgyöjteménye

„Ő ma a világ legnépszerűbb élő zeneszerzője. A népszerűsége nem csinált reklám-népszerűség, nem divat-népszerűség, hanem komoly és természetes következménye annak a sok nagy kielégülésnek, amelyet művészete annyi és annyi embernek szerzett és szerez” – írta 1908-as Puccini-tanulmányában Csáth Géza a Nyugat hasábjain. A zeneszerző közkedveltsége az azóta eltelt száz év során sem csökkent, darabjai a dalszínházak repertoárjának állandó részei. A zenész családból származó Puccinira egy 1876-os Aida-előadás gyakorolt akkora hatást, hogy elhatározta: operaszerző lesz. A milánói konzervatóriumban Ponchielli és Bazzini növendékeként tanult, s még diákként, 1882-ben indult el librettistájával, Ferdinando Fontanával a Sonzogno cég operaszerzőknek kiírt verse-

nyén. Egyfelvonásosuk, a Le Villi ugyan nem győzött, de felkeltette Giulio Ricordi kiadó érdeklődését. Ő sikeres bemutatót szervezett a rövid darabnak a milánói Teatro del Vermében, és megbízást adott egy második opera elkészítésére. Ekkor, 1889-ben keletkezett az Edgar, a művet azonban kusza és hiteltelen szövegkönyve miatt hűvösen fogadta a Scala közönsége. Túlzottan szövevényesnek tartották a tétova főhős, Edgar, a vad mór lelemlány, Tigrana és a szelíd, hűséges Fidelia közötti szerelmi háromszög történetét. Második operájának a partitúrájához maga a szerző is tréfás, szójátékos dedikációt mellékel, s így küldte el az énekes Sybil Seligmannek. „E Dio ti GuARrdi da quest' opera!” – azaz: Isten óvjon ettől az operától! Pedig Puccini zenéje már ebben a művében is

Forrás: Budapesti Fesztivalközpont Kht.

A Gianni Schicchit rendhagyó előadásban. Silviu Purcărete rendezésében láthatjuk, a kolozsvári Állami Magyar Színház produkciójában

ANYA, FIÚ, FELESÉG

Tihanyi László új operája, az Anyaisten (eredeti címén: Genitrix) nagy sikert aratott tavaly novemberben, a Bordeaux-i Nemzeti Operában rendezett ősbemutatón. A különös családi háromszög színre vivő darabot a szerző vezényletével, a Művészetek Palotája Fesztivál Színházában, 2008. március 19-én a magyar közönség is megismerheti.

Forrás: Opéra National de Bordeaux

A főszerepet alakító Jean-Manuel Candenot

Tihanyi László egy interjúban elmondta, húsz éves kora körül olvasta először François Mauriac Genitrix című kisregényét, és teljesen magával ragadta az emberi kapcsolatok lenyűgöző, intim ábrázolása. Már akkor operát írt a műből, de aztán fiókja mélyére dugta a kottát. A gondolat azonban, hogy ezt a darabot újra meg kell komponálnia, továbbra is foglalkoztatta, s mintegy három évtized elteltével ismét nekifogott az írásnak.

A regény főszereplője, Fernand ötven körüli férfi, zsarnok anyja, Félicité csapdájában vergődik. Kitérésre vágyva feleségül veszi a fiatal Mathilde-t. A lány azonban nem szerelemből megy hozzá, ő kilátástalan élete elől menekül. Mathilde teherbe esik, de elvetél, majd gyermekágyi vérmérgezésében meghal. Az opera első felvonása a lány agóniájával kezdődik, az ő emlékképeiből bontakozik ki a három ember története. Tihanyi filmes dramaturgiával, virtuóz módon megoldott flashback-technikával meséli el a történetet, és az idősíkok labirintusán mesterien megkomponált, érzéki muzsikával kalauzolja végig a nézőt.

A zeneszerző szavaival a mű arról szól, hogy „a végtelen szeretetvágy és szeretni vágyás hogyan fordul önnön torzképébe, és válik akár gyilkos erejű szenvedéllyé. Úgy látom – mondja Tihanyi –, a három szereplő beleszúrt abba, hogy tele van szeretni vágyással, még inkább szeretve lenni vágyással, de erre csak egoizmussal, zsarolással, önfejűséggel képes törekedni. Nem találják a kulcsot saját érzelmi világukhoz, nem tudnak őszinték lenni, őszintén szeretni és szeretve lenni.” A franciaországi ősbemutatóról megjelent kritikák dicsérik a nemzetközi szereplőgárdát és Christine Dormoy rendezését, amely a komponista szándéka szerinti, „Mauriac világához illő, puritán, de lírai” előadást eredményezett. Erről a Bordeaux-i Nemzeti Opera budapesti vendégjátékán a hazai publikum is megbizonyosodhat.

Március 19., Művészetek Palotája – Fesztivál Színház
Tihanyi László: Anyaisten (Genitrix) – magyarországi bemutató

teljes pompájában felragyog, a dallamívek és a harmóniak pazar hangszereléssel párosulnak.

Az Edgarnban Puccini fiatalsága, szertelensége ragadta meg Éry-Kovács Andrást, a félig szcenírozott koncert rendezőjét. Az előadáson stilizált játéktérben, jelmezekben lépnek pódiumra a szereplők. A darab nem a szövegíró által elképzelt 1300-as években játszódik, hanem a hatvanas évek olasz új hullámának, Fellini, Visconti, Antonioni filmjeinek hangulatát idézi az előadás. A produkciót Kovács János vezényli, szerepeit Fekete Attila, Herczenik Anna, Mester Viktória, Kálmándi Mihály és Szvétek László énekl. A márciusi, magyarországi bemutatónak lesz folytatása is, hiszen a tervek szerint decemberben Puccini-hetet rendez az Operaház, s ennek keretében ismét előadják az Edgart.

A fesztivál kínálatában helyet kapott az első olyan opera is, amelynek témáját maga Puccini választotta. A Manon Lescaut az 1893-as torinói premieren akkora sikert aratott, hogy világszerte ismertté tette a komponista nevét. A darabot 1894-ben az Ybl-palotában is bemutatták, s a premiert követően Giacomo Puccini is ellátogatott a budapesti dalszínházba. A zeneszerző az itt töltött napok alatt némileg csiszolt a kész előadáson, többször próbált az énekesekkel. A Manon Lescaut-t azóta is rendszeresen műsorára tűzi az Operaház, a márciusi programsorozaton azonban egy új, lírai és vizuálisan eredeti produkció, a debreceni Csokonai Színház Szergej Maszlobojcsikov rendezte előadása látható a Millenáris Teátrumban, március 15-én.

Puccini a Manon után három esztendővel, 1896-ban komponálta a Bohéméletet. A máig óriási népszerűségnek örvendő darabot Nádasdy Kálmán legendás színrevitelében csodálhatja meg a publikum március 28-án, a Magyar Állami Operaházban. A zeneszerzőnek szintén óriási dicsőséget hozott az 1918-ban, New Yorkban bemutatott Triptichon. A három egyfelvonásos egyikét, a Gianni Schicchit most rendhagyó előadásban nézheti meg a Budapesti Tavasz Fesztivál közönsége. A világjáró rendező, Silviu Purcărete énekelni kiválóan tudó színészekkel játszatja el a fergetes komédiát. Azért két operista is akad majd a színen, Gianni Schicchi és Rinuccio szerepében, de ők is kiveszik részüket a játékból, amelyben igazi örökösödési háború bontakozik ki. A kolozsvári Állami Magyar Színház előadásáról legendákat mesélnek, úgy emlegetik, mint „a legfantasztikusabb, legképtelenebb és legfilozofikusabb zenés színházi mulatságot”. A produkció március 25-én, a Thália Színházban kerül színre.

Március 15., Millenáris Teátrum

Puccini: Manon Lescaut (a debreceni Csokonai Színház vendégjátéka)

Március 18., Magyar Állami Operaház

Puccini: Edgar – magyarországi bemutató, szcenírozott koncert

Március 25., Thália Színház

Puccini: Gianni Schicchi – A kolozsvári Állami Magyar Színház vendégjátéka

Március 28., Magyar Állami Operaház

Puccini: Bohémélet

Reneszánsz zenei legenda a XX. századból

A reneszánsz évről megemlékező programok sorában egy olyan XX. századi művel találkozhat az érdeklődő, amelynek hőse az ünnepelt kor egyik kiemelkedő egyénisége: Palestrina. A zeneszerző, Hans Pfitzner operája koncertszerű előadásban hangzik el, Peskó Zoltán vezényletével, Kovalik Balázs rendezésében. A Gramofon a karmester segítségét kérte az alig ismert alkotó és darabja bemutatásához.

„Németországban ez az opera kulcsmű. Hogy nem jutott túl a német kultúrán, annak szerintem az az oka, hogy 1917-ben, az első világháború végén mutatták be Münchenben, és ebben a situációban megállt körülötte a levegő. A Palestrina ősbemutatóját Bruno Walter dirigálta, kiváló lehetett! Valamennyi általam ismert előadásnak egészen nagy énekesek a részesei, Hans Hottertól Dietrich Fischer-Dieskauig, Julius Patzaktól Fritz Wunderlichig. Készült Nicolai Geddával is egy csodálatos felvétel, amelyet Rafael Kubelik vezényel. Hallottam a darabot élőben is Berlinben, de nem sokat értettem belőle, mert akkoriban álltam be a nagy operaéletbe, főként Wagner és Verdi foglalkoztatott. Kevésbé érdekelt ez az archaizáló stílus; ma már tudom, hogy a zeneszerző tudatosan használt egyházi hangnemeket címszereplőjének megfelelően – zseniálisan.

Pfitzner késő romantikusnak tartották, mert elítélt egy-két modern törekvést, írt egy szenvedélyes filippikát Busoni esztétikája ellen. És tagadhatatlan, hogy furcsa, bogaras fickó lehetett, ám a zűrös érvelésén belül sok mindenben igaza volt. Ezért többen is, például Schönberg és Hindemith, támogatták őt. Nem egyértelmű tehát, hogy konzervatív lett volna. Az opera éppen azzal kezdődik, hogy a mester tanítványa, Silla új, firenzei stílusú madrigálját mutatja be, Palestrina kijelenti Borromeo kardinálisnak: lehet, hogy talán ez a jövő. A művészi zene és az egyszerű, hagyományos deklamáció között kellett választani – így foglalható össze a helyzet, ami nagyrészt történelmileg is hiteles. (A konfliktust az adja, hogy a zsinat, amely megszakításokkal 1545-től 1563-ig ülésezett az észak-olaszországi Trentóban, megálljt akart parancsolni minden egyházi reformnak. Zenei téren vissza akarták hozni a régi gregoriánt és az egyre gazdagabb polifóniát kitiltani a templomokból – a szerk.) Palestrina valóban megírta a Marcell pápa emlékének szentelt miséjét. Több bíboros, így a főszereplő Borromeo milánói érsek és Morone pápai legátus, létező személyek voltak, a spanyol és olasz szolgák között kitört késelés is megtörtént. De Pfitzner nem szándékozott semmiféle történelmi igazságra törekedni, zenei legendának nevezte a művét. Arra törekedett, hogy bemutassa az önálló művészi tevékenység létjogosultságát; hogy a visszalépés a régihez nem kényszeríthető ki politikai hatalommal – ez alapjában véve a legfontosabb közele az első felvonásnak. Aztán álmában megjelenik a halott felesége, aki az új mise megalkotására biztatja.

Jelenet egy düsseldorfi előadásból. Borromeo bíboros és Palestrina kettőse

Lucrezia és az angyalok hangja megrendítően magasztos, a korabeli sajtó szerint a Parsifal magasztos szférájába emeli az operát.

Körülbelül egy évvel ezelőtt kaptam a felkérést Zimányi Zsófiától az előadásra. Először úgy éreztem, lehetetlen megcsinálni, hiszen másfél-két évre előre be vagyok táblázva. Épp Barcelonában dolgoztam, és megtaláltam a Liceuban a zongorakivonatot. Átnéztem, és egyre jobban vonzott a feladat. Az egyik énekes, Michael Kraus is nagyon rábeszél, ő egyébként szólistája lesz a produkciónak. A másik kiválóság Francisco Araiza, aki szerintem most a legalkalmasabb ember Palestrina szerepére.”

(Lejegyezte: Albert Mária)

Március 22. Művészetek Palotája

Pfitzner; Palestrina

Passió

Lukács evangéliumára

Egy érzelmes szenvedéstörténet

Gyöngyösi Leventét évek óta foglalkoztatta egy passió megírásának a gondolata. Végül azért esett a választása Lukács evangéliumára, mert ebben a szereplők érzelmvilágáról, jelleméről, lélektani mozgatórugóiról is bőven találni utalásokat. A mű ősbemutatóként hangzik el a Budapesti Tavasz Fesztiválon.

➔ Réfi Zsuzsanna

A zeneszerző, aki első átütő sikerét A gólyakalifa című operával aratta, tavaly kezdett a mű komponálásába. Ez a korábbiakhoz hasonlóan stílusosan igen sokrétű alkotás, hiszen a barokk és a klasszikus hagyományra éppúgy hivatkozik, mint a XX. század elejének francia zenéjére. Gyöngyösi Levente legszívesebben vokális darabokat komponál. A Passió ötletét is az adta, hogy kórusai és áriái rokon vonásokat mutatnak az opera műfajjal. Gyöngyösi Levente választásában fontos szerepe volt annak is, hogy az utóbbi években gyakran játszott Bach-passiók continuo-szólámát. A zeneszerző szinte készen kapta a librettót: azért döntött végül Lukács evangéliuma mellett, mert számos olyan helyzet, leírás, jellegzetes mondat olvasható benne, ami máshol nem szerepel. Gyöngyösi úgy véli, ez részletesebb a János- vagy a Máté-evangéliumnál, és olyan utalásokat is tartalmaz, amelyek a szereplők érzelmvilágára, az adott helyzet lelki mozzanataira vonatkoznak. „Az érdekel, hogy milyen ember volt Péter, milyen változásokat idézett elő benne Jézus személyisége? Lukács írásából Heródesről, Pilátusról vagy Júdásról is többet tudunk meg, márpedig engem ebben a darabban elsősorban az egyéni arcvonásokat mutató figurák érdekelték. A Biblia által igen szűkszavúan megrajzolt szereplőket igyekszem személyiséggé formálni.”

Gyöngyösi Passiója ökumenikus szellemiségű, hiszen szövegekönyve az evangélium mellett katolikus imákat is tartalmaz, és a Biblia ó- és újszövetségi részéből is talál-

Fotó: Félvégi Andrea

hatók benne részletek. A darab teljes kidolgozásához a zeneszerző konzultált hűgával, Gyöngyösi Csilla református lelkésszel, valamint Székely János és Pál Ferenc katolikus atyákkal. Utóbbi hasznos tanácsokat adott az érzelmi viszonyok, a pszichológiai jellemzések kidolgozásához is.

A csaknem egyórás, három részből álló kompozíció latinul íródott. A zeneszerző azért döntött e nyelv mellett, mert úgy véli, ma is nagy ereje van, és énektechnikailag is könnyebb latinra komponálni. A közönség azonban jól követheti a történetet, hiszen kivétlenül olvashatja majd a magyar fordítást.

Gyöngyösi Passiójában a stílusok váltakozása és keveredése több stílusjátéknál; a szerző szándéka szerint ez nem az elidegenítés eszköze, hanem dramaturgiai szerepe van. Az előadás művészeit a zeneszerző válogatta, aki úgy véli, sikerült megtalálnia az ideális előadógárdát. Jézust Kovács István, az Evangélistát Kálmán László alakítja. Az áriákat és a kisebb szerepeket Kovács Ágnes, Bárány Péter, Szigetvári Dávid és Csizmár Dávid éneklie. Az ősbemutatón Gyöngyösi régi, kedves muzsikuspárnere Vashegyi György dirigálja a Szeffcsik Zsolt vezette Erdődy Kamarazenekart és a Purcell Kórust. Az előadást a Bartók Rádió élőben közvetíti. ■

Március 18., Mátyás templom

Gyöngyösi Levente: Passió

Foto: Gramofon-archív

„A művészetben nem csalódtam”

Berkes Kálmán a klarinétről, vezénylésről és pedagógiai munkájáról

*Nevezetes évforduló egy muzsikuspályán a negyvenedik, és legmél-
többan hangversennyel ünnepelhető. Ehhez az évfordulóhoz most
érkezett el Berkes Kálmán klarinétművész és karmester. A március
19-én rendezendő zeneakadémiai ünnepi koncert a Budapesti
Tavaszi Fesztivál programjába illeszkedik.*

◆ Csák P. Judit

Gramofon: *A program és a választott partnerek egyaránt az elmúlt négy évtizedéhez kötődnek.*

Berkes Kálmán: Ez a koncert lehetőséget kínált arra, hogy legkedvesebb partnereimmel muzsikálhassak, de nem volt könnyű a választás, mert az eltelt évtizedek során igen sok nagyszerű partnerem volt. Ezúttal Kocsis Zoltánt és Perényi Miklóst kértem fel közreműködőnek. Zolival negyvenhárom éve játszunk együtt, tehát már diákként elkezdtük az együtt muzsikálást. Miklós pedig éppen most ünnepelte hatvanadik születésnapját, az őt köszöntő koncert egyik közreműködője én lehettem. Velük Beethoven és Brahms klarinéttrióit játszuk el, majd elhangzik Schumann klarinét- és zongorára írt Fantasiestücke című kamaraműve, Bartók Béla Kontrasztok című alkotásának előadásában pedig a nagyszerű ifjú hegedűs, Kelemen Barnabás lesz a partnerem.

G.: *Milyen a munkakapcsolata az említett művészekkel? Mennyi időt szánnak például a próbákra?*

B. K.: A próbálás Kocsis Zoltánnal és Perényi Miklóssal oly módon soha nem volt szükséges, mint ami másokkal természetes gyakorlat. Leültünk és eljátszottuk a darabot, alig kellett hozzányúlni. Még a közös lemezünkön is van egy olyan tétel, amiben nincs vágás.

G.: *Néhány éve vezényel is. Életében először egy venezuelai ifjúsági zenekart dirigált. Kodály, Bartók és Erkel műveit szólaltatták meg.*

B. K.: Ez még 1987-ben történt. Persze nem tudták, hogy az volt első karmesteri fellépésem, csak arról értesültek, hogy klarinétművészként szívem vágya a vezénylés – és meghívtak. Nagyon sokat számított, hogy akkor már belülről ismertem a zenekari szerkezetet, a zenekari játék pszichológiáját, hiszen 1972-től húsz évig a Magyar Állami Operaház szólóklarinétosa voltam. Nagyon boldog időt töltöttem ott, bár adódtak nehéz pillanatok is, hiszen nem minden előadás tökéletes. Sokat tanultam a zenekari árokban, és mint karmester is támaszkodhatom az operai tapasztalatokra.

G.: *A tanítás fontos szerepet tölt be a pályáján.*

B. K.: Tizenhat éve dolgozom Japánban, 1992-től ott élek. A Musashino Akadémiára klarinétosként hívtak ki, de egy évvel később be kellett ugranom egy kolléga helyett karmesterként, és ott ragadtam. Most a munkám nagyobbik részét a dirigálás teszi ki: 1995-től vezető karmestere vagyok az akadémiai zenekaroknak.

G.: *És a klarinétoktatás?*

B. K.: Természetesen a hangszert is tanítom, most ugyan csak négy klarinétos növendékem van, és az egész iskolá-

ban összesen egy kamarazene-csoportom. Ez a helyi módszer, amin sajnos nem lehet változtatni.

G.: *Egy korábbi interjúban elmondta, hogy az akadémia tanáraként félévenként egy szólókoncertet adhatott. Ma is hasonlóak a koncertlehetőségei?*

B. K.: Az elején csakugyan így volt, de teljes szólóestre sajnos két-három évet kell várni. Szólóestem három év után jövőre lesz újra, jó nehéz műsorral. Azaz van is lehetőség, és nincs is. Nem vált be az, amire számítottam, amikor kimentem, hogy tudniillik ugyanúgy folytatom a koncertezést, mint itthon, csak éppen Japánban fogok többet játszani. Vannak azért lehetőségeim az akadémiaán kívül is, de messze nem annyi, mint amennyi Magyarországon volt. Az ok igen egyszerű: ötvenöt éves koromra sem tanultam meg hízelegni a koncertirodáknak. Ezt egyébként éppen rosszkor mondom, mert ezután a beszélgetés után két nappal már Okinaván lesz egy mesterkurzussal egybekötött szólóestem, egy héttel később pedig

Tokióban. Azután újra itthon várnak karmesteri feladatok. Szívesen vezényelnék többet Magyarországon, sőt szívesen elfogadnám valamelyik vidéki zenekar meghívását állandó vendégkarmesternek.

G.: *Nemrég egy művész-kollégája, Botvay Károly gordonkaművész hetvenötödik születésnapját ünnepelték közös koncerttel.*

B. K.: Csodás élmény volt az a koncert: Botvay hetvenöt évesen is nagyszerűen játszotta Brahms klarinéttrióját. Semmit nem változott az évtizedek alatt: ugyanolyan intenzíven és jól muzsikál, mint mindig. Nagyon jó volt vele és Jandó Jenővel játszani. Nagyszerű művészeket nevelt a mi főiskolánk. Erre egy másik példa Perényi Miklós, aki a hatvanadik születésnapját ünneplő koncerten – amelynek közreműködője lehettem – mintegy három órán keresztül ült kint a színpadon, mert nem volt szünet. Meghívott művésztársai muzsikáltak: Schiff András, Várjon Dénes, Jandó Jenő, Lantos István, Kocsis Zoltán, Perényi Eszter és én is. Végül Miklós azzal köszönte meg a koncertet, hogy eljátszotta az egyik legnehezebb Bach-csellószvit tételét.

G.: *Mi hír a Budapesti Fúvóegyüttesről? Ritkán hallani róla.*

B. K.: Életem egyik legfontosabb része ez a csapat, ami még mindig létezik, noha már csak ritkán lépünk fel. Két évtizeden át játszottuk évről-évre óriási sikerrel a szilveszteri hangversenyeket a Zeneakadémián. Sajnos ez a sorozat megszakadt, de a Győri Filharmonikus Zenekarnak van egy fiatal fúvóegyüttese, a Bolero, tagjai néhány éve Győrben folytatják a szilveszteri hagyományt. Nem először kértek engem közreműködésre 2007-ben, de nyáron vezényeltem is őket. Jó együttes, komolyan dolgoznak.

„Sokat tanultam a zenekari árokban, és mint karmester is támaszkodhatom az operai tapasztalatokra”

Fotó: Aradi Péter

Berkes Kálmán szívesen vezényelne többet Magyarországon

G.: Lemezfelvételeket milyen gyakran készít?

B. K.: A Hungarotonnál két Csajkovszkij-lemezünk jelent meg, amelyeket a Musashino Akadémia zenekarával vettünk fel. Az utóbbi években készült – ugyancsak a Hungarotonnál – Mozart és Brahms klarinét-kvintettjeinek a felvétele; ezen Takács-Nagy Gábor az elsőhegedűs, Bényi Tibor a csellista, Nagy Sándor a brácsás, és feleségem, Ryoko Sunagawa a második hegedűs. Schubert oktettjében az együttes kiegészült Gál Lászlóval (kürt), Tibay Zsolttal (bőgő) és Ozaki Kojival (fagott). Néhány éve a Liszt Ferenc Kamarazenekarral Mozart klarinétversenyét vettem fel, szintén a Hungarotonnál. Nagy fájdalom a lemezipar világszerte tapasztalható recessziója. Nekem mintegy ötven lemezem jelent meg, nagyobbik részük ma is forgalomban van, de mi lesz a pályakezdőkkel? A fiatal művészeknek ma nincs lehetőségük, hogy lemezfelvételekkel mutatkozzanak be.

G.: Bár majdnem húsz éve Japánban él, ma is szoros kötelékek fűzik Magyarországhoz, a magyar zenei életéhez.

B. K.: Sőt, a tervek szerint ez a kapcsolat tovább erősödik. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem zenekarával adott februári koncertünk komoly együttműködés nyitánya lehet a Zeneakadémiával. Batta András rektor kért fel, de Schiff András barátom is és Kocsis Zoltán is támogatja az elképzelést.

G.: Miszerint?

B. K.: Azt tervezzük, hogy amikor Japánban szabad vagyok, akkor itt dolgoznék: dirigensként, de klarinéttanításról és kamarazene tanításról is szó van.

G.: Szívesen jön vissza az alma materbe?

B. K.: Nekem ez szívügyem – ahogyan Schiff András is azonnal visszajött, amikor hívták. Dirigálta is a zenekart, mesterkurzusokat is tart, akárcsak Kocsis Zoltán. Mindnyájan megegyezünk abban, hogy az 1970-es évek Zeneakadémiája csoda volt. Csak néhány név ezt demonstrálandó: Rados Ferenc, Kurtág György, Mihály András, Simon Albert, Sándor Frigyes, Pernye András, Kroó György, Kovács Dénes, Lukács Pali bácsi és Perényi Miklós. Ehhez jöttek a csodás fúvósaink: a hetvenes évek Magyar Fúvósötöse a világ legjobb fúvósötöse volt. Meg is nyertek minden létező versenyt. Ahogy Lajos Attila fuvolázott, Pongrácz Péter oboázott, ahogy Fülemlé Tibor fagottozott, vagy ahogy Kovács Béla klarinétozott, Tarjáni Ferenc fújta a kürtöt, azt nem lehetett felülmúlni! Rengeteget tanultam tőlük. Japánban egyszer egy újságíró a következő kérdést tette fel nekem: mi az, amiben nem csalódtok? Erre azt válaszoltam: „Az, hogy az ember a szerelemben csalódik, természetes, mindenki előfordul. Egyáltalán, mindenben lehet csalódnia. De én két dologban sosem csalódtam: a művészetben és a tanárim tudásában.” Eljutottam hetvenvalahány országba karmesterként és kamarazeneszként. Nagy sztárokkal muzsikáltam együtt, és mindig az derült ki, hogy amit például Kurtág Györgytől tanultunk, az minden másnál többet ér. ■

Berkes Kálmán jubileumi hangversenye
március 19., Zeneakadémia

Reneszánsz – egykor és ma

A Micrologus és a Balázs Elemér Group koncertjei

Magyarország 2008-ban fényes reneszánsz múltját ünnepli. Noha más-más műfaj felől, de ehhez kapcsolódnak a Balázs Elemér Group és a Voces 4, illetve a Micrologus együttes izgalmasnak ígérkező koncertjei a Budapesti Tavasz Fesztiválon.

◆ Winkler-Nemes Gábor

Március 16-án a hazai jazzélet prominens szereplője, a Balázs Elemér Group, valamint a Mizsei Zoltán vezette Voces 4 Ensemble mutatja be műsorát. A két együttes nem először dolgozik együtt régizenei tematikán. Ezt bizonyítja a 2005-ben megjelent Contemporary Gregorian című album és DVD, amelyen a Balázs Elemér Quartet Dész Lászlóval bontotta ki szubjektív jazzasszociációit a négytagú kórus által bemutatott orgánumokra és motettákra. Ezt tovább erősíti a Balázs Elemér Group tavaly ősszel megjelent Early Music című lemeze, amelyen egy Machaut-tól Bachig ívelő korszakot fogtak át és dolgoztak fel egyéni, mindenkor zenéjére és kultúrájára érzékeny stílusukban a kamarakórus közreműködésével. Kettejük zenei megközelítése az eredeti művekből indul ki, és azokat mintegy parafrázálva helyezi XXI. századi kontextusba. Ez egyszerre mutat mind a formáció, mind a program keretében játszott reneszánsz muzika páratlan flexibilitására. Ez tán nem is véletlen, hiszen választott szerzőjük, a franko-flamand iskola egyik korszakos mestere, Orlando di Lasso, aki valamennyi, a korban használatos zenei műfajban, nyelven és kompozíciós technikában otthonosan komponált. Munkássága a legkifinomultabb musica reservátótól a fenséges miséken át a pajzán madrigálokig terjed, és mintegy kétezer művet ölel fel. Egyedülálló kompozíciós sokoldalúsága lehetett a fő ok, amiért a Nagyheti rezonáriumokat tűzte műsorára a két együttes.

Más világot képvisel a Micrologus együttes március 21-i koncertje. Az előadásokra zenetudományos alaposítással készülő művészek középkori zenei fesztiválokra való több éves összeszokott muzsikálás után 1984-ben hozták létre formációjukat. Munkájuk alapját képezi az etnomuzikológiai összehasonlítás, továbbá korabeli hangszerek rekonstrukciója, megfelelő szakértők bevonásával. Az elmúlt évtizedek alatt huszonöt különböző tematikus műsort állítottak össze – egyeseket színpadi formában –, a szép sorozatot néhány évente újjal bővítik, e koncertekkel járják a világot Európától Kanadán át Japánig. Tematikájuk a XII. századtól a XV. századig tartó időszak egyházi és pro-

A Balázs Elemér Group (képünkön) és a Voces 4 Ensemble mindig az eredeti művekből indul ki

fán zenéjéből merít. Eddig egy híján húsz lemezük jelent meg, közülük kettő 1996-ban és 1999-ben elnyerte a rangos Diapason d'Or díjat. Budapesti koncertjük annak a korabeli nápolyi királyi udvarnak a szivárványszínű életébe enged bepillantást, amelyben a kor legkiválóbb zeneszerzői és teoretikusai – mint például Josquin, Agricola vagy Tinctoris – egyaránt megfordultak, gazdagítva annak nemzetiségi szempontból is változatos miliójét. Műsoruk világát és szerkezetét korabeli kódexek útmutatásai alapján építették fel, címül pedig egy ismeretlen itáliai szerző Cor mio volunturioso című szerelmes versét választották. A koncertprogram a nápolyi udvarra jellemző különféle költészeti formákat mutatja be, többszólamú zeneiségbe foglalva. Olyanokat, mint az itáliai strambotto és ballata, a spanyol cancion vagy a francia chanson, illetve a korban Domenico da Piacenza és Guglielmo Ebreo da Pesaro koreográfiájával előadott úgynevezett ballók hangszerezett változata. Mindezen műformák egyedi hangzása a kamarazenei intimitástól a tüzes ünnepi hangvételig terjed.

Március 16., Olasz Kultúrintézet

Balázs Elemér Group és a Voces 4 Ensemble koncertje

Március 21., Olasz Kultúrintézet Micrologus

Szóllósy András

1921. február 27. – 2007. december 6.

Forrás: Gramofon-archív

A Kossuth- és Széchenyi-díjas zeneszerző és zene-tudós távozására számítottunk: hosszan tartó betegségét humorral, ön-iróniával, szelíden és bölcsen viselte. Munkásságát és személyiségét – az aktuális történelmi szituációtól függetlenül – egyedülálló szakmai konszenzus övezte, páratlanul egységes és

kiegyenlített magas színvonalú zeneszerzői életművét azonban a szélesebb közönség nem igazán ismerte. Az elmúlt évtizedben már nem lehetett a kortárs magyar (és az egyetemes) zeneszerzés vezércsillagairól – Kurtág Györgyről és Ligeti Györgyről – úgy beszélni, hogy ne mondtuk volna ki reflexszerűen Szóllósy nevét is; a szigorú betűrendet követve ő volt a „harmadik mester”. Közszájon forgott a bon mot, miszerint Szóllósy volt az a komponista, aki csak a jó műveit írta meg.

Kurtághoz és Ligetihez hasonlóan ő is Erdélyben született. Első éveit Szászvároson töltötte, majd 1926-ban a család Kolozsvárra költözött. Zeneakadémiai tanulmányait 1939-ben kezdte el Budapesten, ezzel párhuzamosan magyar-francia szakra járt a Pázmány Péter Tudományegyetemre. Már ez a kettős indulás is előrevetítette, hogy szellemi értelemben Kodály követőjévé fog válni. 1947–48-ban Rómában Goffredo Petrassi mesteriskolájába járt.

A zeneszerzői pálya látszólag későn, az 1960-as évek közepe után ívelt fel, de megdöbbenő látni, hogy Szóllósy már ekkor mennyire világos képpel rendelkezett az elkövetkezendő négy évtized zeneszerzésének tévelygéséről, problémáiról és buktatóiról – és mily elegánsan kerülte el azokat. Az életmű az 1968-ban komponált III. concertóval ért fel a zenitre, ez a mű hozta meg a nemzetközi elismerést.

Két, teljes értékű életművet alkotott. Ő az egyetlen, aki Bartókhoz és Kodályhoz hasonlóan a tudomány területén is maradandót hozott létre. Bölcsészdoktori disszertációját Kodály művészete címmel írta 1943-ban, évtizedekre folytatás nélkül maradó, új szempontok beemelésével. 1948 utáni forráskutatásai, bibliográfiái, műjegyzékei és szövegkiadásai pedig megteremtették az alapot a következő fél évszázad Bartók- és Kodály-filológiájához. Kárpáti János, Szóllósy életművének kiváló ismerője írta az 1967-ben kiadott Bartók Béla Összegyűjtött írásai I. kötetéről: „A Bartók-filológia – s egyben a magyar zenei filológia – modellértékű klasszikusa ez a könyv, melyet bővíteni bizonyára lehet, de a koncepció tisztaságában, a szerkesztői gondban és pontosságban túlhaladni aligha.”

Karlheinz Stockhausen

1928. augusztus 22. – 2007. december 5.

A XX. századi zene kozmikus jelensége, Karlheinz Stockhausen szintén a múlt év végén, december 5-én hunyt el. Az 1928. augusztus 22-én született zeneszerző korunk egyik (ha nem a) legnagyobb hatású – egyben rendkívül ellentmondásos – komponistája volt. A The Times nekrológja

első helyen emelte ki, hogy Stockhausen megalkuvást nem ismerő avantgárd szemlélete alapvető hatást gyakorolt az elmúlt hat évtized zeneszerzésére. Pályája a II. világháború után indult Németországban. Az idő és a hely csak a tiszta lapot nyitó művészet számára kínált lehetőséget, erről még hat évtized távolából sem gondolhatunk nagyon mást. A kölni zeneművészeti főiskolán tanult, mestere Frank Martin volt. A darmstadti nyári akadémia gyökeresen megváltoztatta zenéről vallott felfogását, itt találkozott többek között Messiaen kompozíciós világával. Stockhausen a posztseriális, az elektronikus és az aleatorikus zene vezéregyéniségévé vált, az experimentális művészet élő ikonja lett. Valószínű, hogy e minőségében került rá a Beatles Bors őrmester és a magányos szívek klubjának zenekara című lemezének borítójára.

Stockhausen – ez is része volt avantgárd szellemiségének – ízig-veéig romantikus attitűddel, a műalkotás megváltó és felszabadító hatásának hitével, a művészet közösségi erejét és a kifejezés határtalanságát hirdető elhivatottsággal élte életét. A határtalanságot a határok átlépésével – legyen az művészi, etikai, politikai, ideológiai, magánéleti –, illetve a határok kitégítésével tette hallhatóvá, tapinthatóvá, láthatóvá, szembetűnővé, egyszerűen: megélhetővé. Ha provokált, akkor azt látszólag új eszmék, valójában viszont a megszűntnek, ódivatúnak hitt humanizmus szellemében tette. Ha művészete irritációt váltott ki, akkor leginkább azért, mert a kor elevenébe vágott. Mágnesként – sőt, óriás gázcsillagként – vonzotta magához kortársait. Monumentális életművet alkotott, s zenéinek megteremtette földi univerzumát is. Alapítványt, lemez- és zeneműkiadót, produceri irodát működtetett; a stockhauseni mű – nyilván e megállapítás ellen tiltakozna – a XX. század Bayreuth-ja.

Életében gyakran hangoztatta, hogy Istentől kapta a születést, és Ő is hívja majd haza. Hitte, hogy művészete az égi harmóniát hozza el az emberiségnek, s abban is hitt, hogy földi zenéjére figyelnek az égiek. Az Ember meghallja Istent, az Isten pedig hallgatja gyermekeit. December 13-án, családja e gondolat jegyében imádkozott sírjánál.

MIDEM CLASSICAL AWARDS 2008

Magyar nyertes a cannes-i seregszemplén

Január 31-én a cannes-i Fesztiválpalotában adták át a Midem Classical Awards (MCA) idei díjait. A szimfonikus zene kategóriában magyar siker született: a Bartók Új Sorozat részeként megjelent Hungaroton-felvétel győzött, amelyen a Kossuth-szimfónia és A fából faragott királyfi hallható.

A díjátadón – a világ zenei életének más jeles képviselői között – személyesen vettek részt az idei egyéni művészdíjak kítüntetettjei. Így az Életműdíjat a világszerte elismert német mezzó, Christa Ludwig vette át a közönség ovációja közepette. Az Év Művésze elismerést idén a Svájcban élő és dolgozó amerikai karmester, David Zinman kapta meg, akinek a többi között a Beethoven összes szimfóniáját összegyűjtő felvételsorozata váltotta ki a kritika elismerését. A lemezkiadók közül idén a svéd BIS Records került a díj reflektorfényébe, amelynek profilját főként erős skandináv kortárs zenei katalógusa teszi egyedivé.

Alább közöljük a díjazottak teljes listáját

Régizene

Christophorus Columbus. Paraisos Perdidos – Hespèrion XXI, La Capella Reial de Catalunya, Figueras, Savall (kiadó: Alia Vox)

Barokk

Händel: Messiah (bublini verzió) – Hamilton, Gil, Wilkinson, Mulroy, Dunedin Consort & Players, Butt (Linn Records)

Énekes szólo

Heroes: Vivaldi-operaáriák – Jaroussky, Ensemble Matheus, Spinosi (Virgin Classics)

Kórusművek

Schönberg: Gurrelieder – Diener, Naef, Smith, Siegel, Lukas, Schmidt, Bajor Rádióénekkar, Lipcsei MDR Énekkar, SWR Szimfonikus zenekar, Gielen (Hänssler Classic – SACD)

Hangszeres szólo

Szkrjabin: zongoraművek – Sudbin (BIS – SACD)

Kamarazene

Beethoven: hegedűszonáták – Cerovsek, Jumpanen (Claves)

Opera

Dvořák: Král a Uhlíř – Jenis, Mikulas, Breedt, Aghova, Lehotsky, Schäfer, Prágai Kamarakórus, kölni WDR rádiózenekar és -énekkar, Albrecht (Orfeo)

Kortárs zene

Penderecki: Capriccio, De Natura Sonoris II, I. zongoraverseny – Piekutowska, Bilinska, Lengyel Rádiózenekar, Katowicei Zenekar, Penderecki (Dux)

Archív felvétel újrakiadása

Schumann: Az Éden és a préri – Price, Miljakovic, Howells, Wright, Hollweg, Gaifa, Brendel,

Hollós Máté, a Hungaroton Records ügyvezető igazgatója büszkén mutatja a Bartók Új Sorozat lemezéért kapott MIDEM-díjat

Amis el Hage, RAI ének- és zenekar, Giuliani (Arts Music)

Versenyművek

Sibelius / Lindberg: hegedűversenyek – Batiashvili, Finn Rádió Szimfonikus Zenekara, Oramo (Sony Classical)

Szimfonikus zene

Bartók: Kossuth. A fából faragott királyfi – Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Kocsis Zoltán (Hungaroton – SACD)

Első felvétel

Britten on Film: Coal Face, Night Mail, Rossini Suite, The King's Stamp, etc. – Beale, Carewe, Birmingham Contemporary Music Group, City of Birmingham Symphony Chorus, Choir of King Edward's School, Brabbins (NMC)

DVD: opera, balet

Shostakovich: Lady Macbeth – Westbroek, Ventris, Wilson, Vaneev, Poulson, Ludha, Kravets, De Nederlandse Opera kórusa, Concertgebouw zenekar, Jansons, Ku'ej (Opus Arte)

DVD: koncert

Barenboim on Beethoven: The Complete Piano Sonatas – Barenboim (EMI Classics)

DVD: zenés dokumentumfilm

Jacqueline du Pré: A Celebration – Du Pré, Zukerman, Perlman, Mehta, Barenboim, Fischer-Dieskau, Ashkenazy, Barbirolli, etc. (Allegro Films)

Letölthető klasszikus zene

Mozart: zongoraversenyek (17 KV 453; 18 KV 456), No. 33 KV 319 szimfónia – Európai kamarazenekar, Aimard (DG Concerts)

Az év lemezkiadója

BIS Records (Svédország)

Kimagasló fiatal művész

Navarra Quartet

Az év művésze

David Zinman

Életműdíj

Christa Ludwig

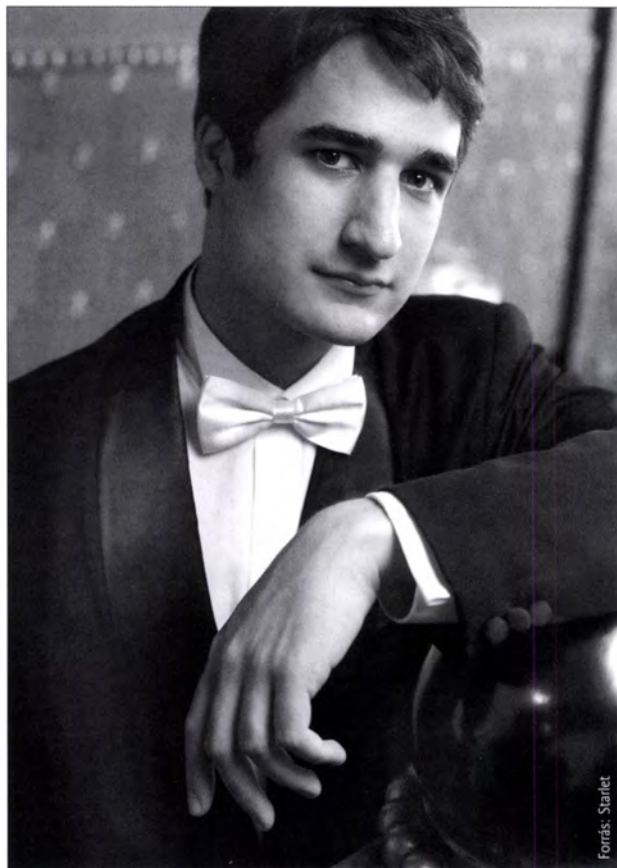

Lapunk főszerkesztője, Retkes Attila (jobbra) Jordi Savall-lal beszélget az MCA idei díjátadó gáláján

Fülei Balázs: a zongorairodalom vonzásában

Április 7-én lesz a diplomahangversenye, de előtte nem sokkal már a Pécsi Tavaszi Fesztiválon lép fel Fülei Balázs, a Starlet kötelékébe tartozó, kivételes tehetségű zongoraművész. Rendkívül rokonszenves jelenség: nem a hírnév vonzza, hanem a zene és a zongorairodalom lenyűgöző bősége.

➔ Várkonyi Tamás

Fülei Balázs: „Az érvényesülés számomra nem cél, csupán következmény.”

Huszonhárom éves korához képest elképesztően nagy a repertoárja. Pedig nem játszik minden darabot, nem „tolja maga előtt” az egész zeneirodalmat. De amikor úgy érzi, túlságosan leragad egy témakörnél, rögtön másikat is keres mellé. Egy diploma előtt álló zeneakadémista művészjelölthöz képest nem szokványos zeneszerzők – Cage, Hindemith, Dubrovay, Király, Messiaen, Webern, Ligeti – alkotásait is repertoárján tartja, mert szereti a modern zenét. „Kell játszanunk a mai zenét. A múlt nagy alkotásai örök érvényűek, azonban nem élhetünk mindig a múltban” – mondja. „Nem akarok specializálódni sem, szeretnék sokoldalú maradni. Viszont tagadhatatlan, hogy – ahogyan az ember baráti köre kialakul – körvonalazódik az olyan darabok vagy szerzők köre is, amelyek közelebb állnak az előadóhoz. Nekem mostanában Bach, Beethoven, Schubert, Bartók, Grieg, Liszt, Brahms,

Schumann, Debussy, Janáček és Bartók jelenti a baráti körömet.”

Fülei Balázs elképesztő tettet vitt véghez: másfél év alatt hat nemzetközi versenyen indult, amelyek többségéről díjazottként tért haza. Tavaly a moszkvai Nemzetközi Csajkovszkij Versenyéről, ahol a harmadik helyezett Várdai Istvánnal muzsikált, neki ítelték a legjobb zongorakísérő díját, Milánóban pedig az egyik győztese volt az ott megrendezett nemzetközi zongoraversenynek. „Nem hiszek abban, hogy a zenei verseny a legfontosabb része egy zenei pályának – csak éppen elkerülhetetlen manapság, mert a koncertszervezők elvárják, hogy az életrajzban minél több sort tegyenek ki versenyeken szerzett trófeák” – mondja.

Várdai Istvánnal a közös munka egy 2005-ös frankfurti koncerttel kezdődött, de akkor nem gondoltak hosszabb munkakapcsolatra. A sors úgy hozta, hogy 2006 őszén hivatalos kamaracsoporttá váltak a Zeneakadémián, Gulyás Mártához kerültek. Kiderült, hogy remekül megértik egymást, nagyszerűen tudnak együtt dolgozni. Együtt lépnek fel a Pécsi Tavaszi Fesztivál keretében is, majd Fülei Balázs a Szegedi Tudományegyetem zeneművészeti karának Fricsay Ferenc Hangversenytermében, valamint szülővárosában, a kecskeméti Kodály Intézetben ad szólóestet. Tavaly a Concertgebouw-ban debütált Amszterdamban, a Holland Music Sessions pedig beválasztotta a New Masters on Tour európai koncertturné szólistái közé. Emellett koncertezik majd Pozsonyban, Oslóban, Stockholmban, Los Angelesben és Hongkongban. „A diploma megszerzése után hasznos lenne, ha egy-két évet külföldön tanulhatnék” – mondja. „Minden muzikusjelöltnek szüksége lenne erre, nemcsak szakmai, hanem élettapasztalat-szerzés szempontjából is.”

De nem retten-e meg a pálya küszöbén? Tud-e majd érvényesülni? „Vonz a muzsikálás vágya – feleli –, vonzanak a művek, amelyekkel közösséget vállaltam. És szeretek kimenni a színpadra: itt lehet megosztani azokat a dolgokat a közönséggel, amiken addig csak a szobámban törtem a fejem. Az érvényesülés számomra nem cél, csupán következmény. Engem nem a hírnév, hanem a zongorairodalom lenyűgöző nagysága érdekel.”

A Starlet Music Management hivatalos honlapja:
www.starlet.hu

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

Programajánló

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem
19.30

2008. március 7.

Dionne Warwick

Fesztivál Színház
19.30

2008. március 31.

**Nathan & The Zydeco Cha Chas (USA);
Karen Carroll & The Mississippi Grave Diggers**

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem
19.30

2008. április 4.

Orszáczky Jackie emlékére

Fesztivál Színház
19.30

2008. április 7.

HÉTFŐ ESTI JAZZ A CADILLAC-KEL

Zsoldos Béla

Vendégszólista: **Vig Tommy**

90.5 jazzy

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem
19.30

2008. május 1.

**McCoy Tyner Trio és
Joe Lovano (USA)**

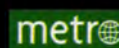
90.5 jazzy PORT.hu pesti műsor

Fesztivál Színház
19.30

2008. május 11.

**Mari Boine (Norvégia);
Tinariwen (Mali)**

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárában 1095 Budapest, Komor Marcell u. 1. (tel. 555-3300), a Concert & Media jegyirodában (tel. 455-9000), a Libri könyvesboltjaiban, valamint az ismert jegypénztárakban.
A Múpa székelyi támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.
ISO 9001:2000

Károlyi kert, 1934. június

Hagyomány és megújulás

Jubilálnak a Nemzeti Filharmonikusok

Fennállásának 85. évfordulóját ünnepli a Nemzeti Filharmonikus Zenekar. A jeles születésnapot nemcsak nagyszabású koncerttel teszi emlékeztetessé Kocsis Zoltán együttese, hanem könyv is megjelenik az együttes történetéről, érdekes dokumentumokkal.

❖ Várkonyi Tamás

Ha a 85 éves zenekarhoz kötődő hagyományokra gondol az ember, valószínűleg Ferencsik János jut először az eszébe: ő volt az, aki 1952-től 1984-ben bekövetkezett haláláig vezette a zenekart, és olyan hagyományokat teremtett, amelyek máig hatnak. „Ez a zenekar egyrészt a legjobb hagyományokat megőrző együttes volt szinte megalakulása óta – mondja Kovács Géza főigazgató –, ugyanakkor mindig meg-megújult. Másrészt, a zenekar története átalakulások története, de ahogyan a szólás mondja: nagypapám a fejszéje nyelét nyolcszor, a fejét pedig ötször cserélte, mégis ugyanarról a fejszéről van szó. Az 1923-ban megalakult Székesfehérvárosi Zenekartól eredtetjük magunkat, igaz, ez 1939-ben egyesült az 1930-ban megalakult Budapesti Hangversenyzenekarral – amelynek többek között későbbi legendás koncertmesterünk, Tátrai Vilmos is tagja volt. Egyik kedves relikviánk és adatforrásunk az együttes működését 1943-tól két évtizeden át rögzítő munkanapló, amelyből természetesen az ünnepi kiadványban is közlünk részleteket. Ez a tekintélyes és rendkívül érdekes dokumentum egyben a XX. század megrendítő, néhol bizarr, néhol mulatságos, néhol felemelő lenyomata. Ez is tükrözi azokat a csillagos órákat, amikor Otto Klemperer, Leonard Bernstein vagy más dirigensóriás vezényelte a zenekart. Ugyanúgy, ahogyan az ötvenes-hatvanas években már a Magyar Állami Hangversenyzenekar néven működő együttest érintő hivatalos kultúrpolitika is kiolvasható belőle.”

Jellemző, hogy Ferencsik halála után a zenekarnak három éven át nem volt művészeti vezetője, majd a vezetőség – hosszas válogatás után – a közönség körében rendkívül népszerű Kobayashi Ken-ichirót nevezte ki. Mint Kovács Géza fogalmazott, a japán dirigens ragyogó muzsikusként, de a zenekarépítés nem az ő műfaja. „Mikor a bomlás jelei kezdtek mutatkozni az együttesnél az 1990-es évek első felében, akkor vállalkoztunk arra, hogy egy határozott átalakítással újrafogalmazzuk működését. 1998. január 1-jén alakult meg – teljes nevén – a Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár, az új zeneigazgatót pedig Kocsis Zoltán személyében találtuk meg. Különleges és nem minden nehézségtől mentes időszak vette kezdetét – folytatja Kovács Géza –, hiszen méltánytalanul alacsony munkabérékért Kocsis Zoltán maximális teljesítményt követelt a zenészektől. 2000-ben, komoly kulturális fejlesztések keretében, az akkori kormányzat az NFZ-nek is jelentős költségvetési támogatást nyújtott, ami lehetővé tette a művészi megújulást. Ez a támogatás sajnos évek óta folyamatosan csökken, és nem csekély erőfeszítésünkbe kerül, hogy ne hasson ki a szakmai munka színvonalára. Az állandó fejlődés egyik zálogát Kocsis Zoltán perfekcionizmusában, a másik garanciát a szakmailag és emberileg egyaránt kivételesnek nevezhető zenekari tagságban látom. Nálunk a legfőbb feladat az odaadó, a művekkel szembeni alázattól áthatott muzsikálás, és ez rendkívüli adomány ebben a szakmában.” Mint a főigazgató mondja, a jövő az átalakulások miatt lesz izgalmas, hiszen a jelenleg kht-ként működő NFZ 2009-től megint költségvetési intézmény lesz. Eközben a hagyomány ismét a megújulással ölelkezik: április 5-én, a Művészetek Palotájában ünnepi koncerttel emlékeznek meg a zenekar megalapításának nyolcvanötödik évfordulójáról Brahms, Dohnányi, Bartók, Kodály és Kadosa műveivel. ■

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.filharmonikusok.hu

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

BUDAPESTI WAGNER NAPOK

Vezényel:
Fischer Ádám

A Művészetek Palotája és a Magyar Rádió közös produkciója

A Nibelung gyűrűje

A Rajna kincse

2008. június 19.

A walkür

2008. június 20.

Siegfried

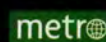
2008. június 7. és 21.

Az istenek alkonya

2008. június 14. és 22.

MagyarRádió

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárban 1095 Budapest, Komor Marcell u. 1. | tel.: 555-3300, a Concert & Media jegyirodában | tel.: 455-9000, a Libri könyvesboltban, valamint az online jegypénztárakban.
A Múpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.
ISO 9001:2000

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

4+1!

Váltson bérletet a Múpa őszi produkcióira!

- világsztárok • plusz egy választható előadás • „à la carte” ülőhelyek
- az eredeti jegyárakhoz képest 15% kedvezmény • árusítás március 1-jétől

STRATÉGIAI PARTNEREINK

Bérletek kaphatók a Múpa jegypénztárban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300), vásárláskor üdülési csekk, Sodexho Kultúra utalvány és a Művészetek Palotája ajándékutalványa is beváltható. A Múpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.
ISO 9001:2000

Bohó nap – Fesztiválzenekar módra

Hatalmas siker volt a Csajkovszkij-maraton

A Művészetek Palotájában talán még sosem lehetett akkora tömeget látni, mint a február 2-án megrendezett Csajkovszkij-maratonon. Képeink a nagyszabású rendezvény néhány pillanatát elevenítik fel.

◆ AM

Fischer Iván a IV. szimfóniát vezényelte zenekara élén

Nehéz és nem is fontos kiszámítani, pontosan hányan lehetnek a Csajkovszkij-maraton látogatói. Mindenesetre hétezerrel bizonyosan többen, sokan éltek ugyanis a kedvező lehetőséggel, és a bérletcsomagot vásárolták, amely a hangversenyterembe és a Fesztivál Színházba is szólt. A családok megosztották a jegyeket, amíg valaki kamara-hangversenyt hallgatott, addig a többiek az operafilmek vetítésére ültek be. Rengeteg épp csak arra járó is akadt, ők is szívesen nézték meg a Moszkvából érkezett vendég-

Szenhelyi Miklós, Jandó Jenő és Faludi Judit az a-moll zongoratriót játszotta

kiállítást, amely a zeneszerző életének a hazai közönség számára eddig ismeretlen képeit mutatta be.

Bár a jegyek már elővételben gyorsan elkeltek, akiket az influenza otthon tartott, azoknak a belépőjéért hosszú sorok várahoztak a pénztárak előtt, és – ha már ott voltak – vettek más előadásra is jegyet. A Csajkovszkij-maraton, amely a ház és a Budapesti Fesztiválzenekar közös produkciója volt, a pozitív várahozáson fölül is óriási sikert aratott. A Folle Journée, a bohó nap ötletét a franciaországi Nantes-ből „importálta” Fischer Iván zeneigazgató és Körner Tamás igazgató. Az ottani rendezési-szervezési elvet a Művészetek Palotája adottságaihoz igazították; az első verzió eredményei följegositják az együtttest és az intézményt a folytatásra.

Mint a Budapesti Fesztiválzenekar részéről bejelentették, jövőre a cseh zeneszerző, Antonín Dvořák műveiből szerkesztik a zenei maratont.

A Rokokó-variációk a Budapesti Vonósok és Fenyő László tolmácsolásában szólalt meg

Jubileumi hárfás év Magyarországon - 10 éves a Gödöllői Nemzetközi Hárfafesztivál

Hangversenyek hárfával

Hangversenybérlet a Zeneakadémia Nagytermében – 2008/2009

Tokody Ilona (ének), **Szabadi Vilmos** (hegedű),
Marielle Nordmann, Isabelle Moretti,
Jana Bousková, Vigh Andrea és a **Budapesti Vonósok**

2008. október 12. (vasárnap) 19.30 óra – Zeneakadémia nagyterem
Hárfafesztivál - Gála Koncert

Marielle Nordmann, Jana Bousková, Isabelle Moretti, Vigh Andrea
és a Budapesti Vonósok

2008. december 20. (szombat) 19.30 óra – Zeneakadémia Nagyterem
Karácsonyi Koncert

Szabadi Vilmos (hegedű), Vigh Andrea (hárfa) és a Budapesti Vonósok

2009. február 28. (szombat) 19.30 óra – Zeneakadémia Nagyterem
Tokody Ilona (ének) és Vigh Andrea (hárfa)

Bérletek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában – tel.: 342-0179

A bérletvásárlók 1-1 jegyet kapnak ajándékba a Hárfa sokszínűsége október 12-i délelőtti koncertjére,
vagy a Gödöllői Hárfafesztivál valamelyik választott koncertjére.

A gyerekkoncert jegyeiből 100 db-ot, a fesztivál koncertjeinek jegyeiből 50-50 db-ot ajánlunk fel
a bérletet vásárlók részére vásárlási sorrendben. Így aki előbb vásárol bérletet, több koncertből válogathat.

A bérleteket 2008. április 1-ig 25% kedvezménnyel vásárolhatják meg a Zeneakadémia jegypénztárában.

A már kedvezményes bérletárak: 4.050 – 5.400 – 6.750 – 8.100 – 9.450 Ft.

Bérleten kívüli hangversenyek:

A hárfa sokszínűsége

2008. október 12. (vasárnap) 11 óra

Zeneakadémia Nagyterem

Hangszerbemutató koncert gyerekek részére

Műsorvezető: Batta András és Vigh Andrea

X. Gödöllői Nemzetközi Hárfafesztivál

Gödöllői Királyi Kastély dísztermében

2008. október 3. 19 óra - **Vigh Andrea** hárfaestje

2008. október 4. 19 óra

Magyar hárfaművészek gálahangversenye

2008. október 5. 19 óra - **Varvara Ivanova** hárfaestje

2008. október 7. 19 óra - **Constance Luzzati** hárfaestje

2008. október 8. 19 óra - **Jakez Francois** hárfaestje

2008. október 9. 19 óra - **Isabelle Moretti** hárfaestje

2008. október 10. 19 óra - **Marielle Nordmann** hárfaestje

2008. október 11. 19 óra - **Jana Bousková** hárfaestje

A fesztivál főszponzora

Támogatók:

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossága.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A cementgyártól Lillafüredig

A Miskolci Szimfonikus Zenekar első oboistájára Kovács László figyelt fel egyik vendégszereplése alkalmával. Soós Levente akkor még a marosvásárhelyi együttesben fújta a duplanádat, de úgy érzi, Miskolcon megtalálta a helyét, sőt szakmailag is nagyszerű környezetbe került.

➔ Várkonyi Tamás

Soós Levente 2000 óta játszik a miskolci együttesben. Mint mondja, szakmai színvonal szempontjából ez a zenekar áll a legmagasabb szinten azok között, amelyekben eddig alkalma volt játszani. 1990-től a Marosvásárhelyi Filharmónia szimfonikus zenekarának volt a tagja, egészen addig, amíg egyszer a vendégszereplésen ott dirigáló Kovács László fel nem figyelt a játékára. A miskolciak vezető karnagya odament hozzá a szünetben, és megkérdezte, nem volna-e kedve a Miskolci Szimfonikusoknál dolgozni? „Annyira bizonytalan volt a megélhetés Romániában – mondja Soós Levente –, hogy kértem, ha később is érdeklí, hívjon fel! 1999 őszén felhívott, mi pedig feleséggel beültünk az autóba, és elmentünk Miskolcra. Amikor először itt jártunk, és jöttünk be a városba, kicsit megijedtünk a nagy cementgyár látványától, de amint megismertük az egész várost, megváltozott a kép. Most is itt lakunk Lillafüred közelében, a Bükk lábánál, csodálatos helyen. Külön öröm, hogy a zenekarba zökkenőmentes volt a beilleszkedésem, remekül érzem itt magam. A közelmúltban megtörtént vezetőváltás is pozitív irányba mozdította el a zenekart, így – a hazai viszonyok között – minden feltétel adott a színvonalas munkához.”

Soós Levente stabil szekciónak érzi a fafúvósokat az együttesben, a problémát csak abban látja, hogy – más vi-

TAVASZI AJÁNLÓ

A miskolci együttes szép műsorokkal és neves vendégművészekkel rendezi tavaszi hangversenyeit. Beethoven Fidelióját például koncertszerű előadásban szólaltatja meg március elején, míg néhány nappal később Perényi Miklós közreműködésével ad Haydn-estet. Szintén tavasszal csendül fel Mendelssohn és Ravel egy-egy műve a Művészetek Házában, valamint Erich Korngold hegedűversenye az egyik legtehetségesebbnek mondott cseh hegedűművész, Pavel Šporcl közreműködésével.

Forrás: Miskolci Szimfonikus Zenekar

Soós Levente: „A szólózás nem engedi meg, hogy elkényelmesedjen az ember”

déki zenekarokhoz hasonlóan – itt is körülményes a színvonalas utánpótlás biztosítása. Ám az utóbbi években mind több tehetséges fiatal muzikus került a zenekarhoz, és ez reményt ébresztő a jövőt illetően. Az első oboista február 11-én egy nagy sikerű hangversenyen Haydn C-dúr oboaversenyét adta elő zenekara kíséretével. „Régebben sokat szólóztam – meséli –, mert ebből a szempontból Marosvásárhelyen egyszerűbb volt a helyzet: ha az ember elkészült egy műsorral, felment az igazgatóhoz, aki pedig beillesztette azt a programba. Itt jó előre megvan az évadterv, a szólólisták, és nehezebb betörni a piacra, különösen a fafúvósok számára. Nekem nagyon fontos a szólózás, mert nem engedi, hogy az ember elkényelmesedjen. Ilyenkor újra aprólékosabban kell dolgozni, bár erre a kamarazene is remek alkalmat nyújt. Itt, Miskolcon a fúvósoknál ezt a tevékenységet keveslem, a vonósok aktívabban ezen a téren. Úgy érzem, a fellépési lehetőség hiánya sem segíti elő a kamarazenélést. Pedig külföldi tapasztalataim alapján el tudom képzelni, hogy Miskolcon is a város zenészei gyakrabban közreműködjenek, akár más művészeti ághoz tartozó eseményeken.”

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.mso.hu

Világstárok, törzsközönség

Idén is nagy sikerrel rendezik fővárosi koncertjeiket a Pannon Filharmonikusok

A Pannon Filharmonikusok az első vidéki zenekar, amely bérletet indított a fővárosban. Az azóta eltelt öt év alatt bebizonyosodott, hogy Hamar Zsolt együttesének helye van a sokszereplős budapesti zenei színtéren. Az idén Harmonia Humana néven hirdetett bérletben – Alexander Lonquich személyében – ismét egy világstárt üdvözölhet a pécsi, illetve a budapesti közönség.

♦ Várkonyi Tamás

A Harmonia Humana bérlet iránti kereslet jól mutatja, hogy a fővárosi közönség a zenekar mellé állt: mindig telt házas koncerteket adnak, ugyanezen közönség hetven százaléka pedig tavaly is hallgatta a zenekart. Horváth Zsolt igazgató meglepedéssel nyugtázta, hogy sikerült az együttesnek a sokszereplős fővárosi zenei színtéren is megvetnie a lábát, s azt, hogy jó úton járnak, a nem kis számú törzsközönség is bizonyítja. Hamar Zsolt zeneigazgató ugyanakkor a problémák, a zenekart visszahúzó tényezők között említette a magyar zenei élet főváros-központúságát, az együttesnél még mindig tíz betöltetlenül levő állást, valamint azt is, hogy az erős elvárásrendszer miatt a kívánatosnál nagyobb a zenekaron belüli fluktuáció. A 2010-es Európa Kulturális Fővárosa programról (EKF) Horváth

Alexander Lonquich karmesterként is bemutatkozik

Zsolt elmondta: szerencsés egybeesés, hogy az EKF program és a zenekar céljai azonosak, sőt elmondható, hogy a zenekar két évvel a város előtt kezdte meg az építkezést, a márkaépítést ugyanezen elvek alapján. Hamar Zsolt együttese egyúttal az EKF program nagykövete, amelynek köszönhetően olyan európai hírvésszel játszhatott együtt, mint Mischa Maisky, valamint hat koncertből álló felkérése van az együttesnek Essenbe. A sztárok sorát Leopold Hager karmester és Alexander Lonquich folytatja, akik Pécsen május 15-én, a fővárosi Harmonia Humana bérletben pedig azt követő napon lépnek fel. A Luxemburgi RTL Szimfonikus Zenekarának egykori zeneigazgatója, Leopold Hager jelenleg a bécsi Volksoper vezető karmestere. Olyan nagy hírvé operaházak szívesen látott vendégkarmestere, mint a New York-i Metropolitan, a chicagói Lyric Opera, a Covent Garden és a párizsi Opéra Bastille. Vezényelt a világ vezető

szimfonikus zenekaraival, többek között a Bécsi Filharmonikusokkal, a Bécsi Szimfonikusokkal, a Bambergi Szimfonikusokkal, a Royal Concertgebouw Orchestrával és a washingtoni Nemzeti Szimfonikus Zenekarral.

Alexander Lonquich több rangos európai fesztivál visszatérő vendége (Salzburgi Ünnepi Játékok, Salzburgi Mozart-hét, Edinburghi Fesztivál, Lockenhausi Fesztivál, Mondsee-i Napok, Schubertiade). Számos díjat nyert jobbnál jobb lemezeivel, amelyek közül különösen az az albuma aratott széles körű elismerést, amelyen Gabriel Fauré, Olivier Messiaen és Maurice Ravel zongoraművei szerepelnek. Lonquich az elmúlt évadban fellépett a londoni Royal Philharmonic Orchestrával, valamint a Bécsi Filharmonikus Zenekarral is. Májusban különleges műsorral érkezik a Pannon Filharmonikusokhoz, és ezúttal

nemcsak zongoristaként, hanem karmesterként is pódiumra lép. Az egyik legnevesebb német kortárs zeneszerző, Wolfgang Rihm tizenhárom vonósra írt Ländlerét adja elő a zenekarral, majd Beethoven G-dúr zongoraversenyét, a második részben pedig Robert Schumann IV. szimfóniáját.

Szintén a Harmonia Humana bérlet keretében lép fel a fiatal magyar fuvolista-generáció egyik legnagyobb tehetsége, a Gramofon által alapított Magyar Klasszikus Zenei Díjban is részesült Seres Dóra, aki a dán szerző, Carl Nielsen versenyművében lesz közreműködő, a zenekart Hamar Zsolt irányítja majd. Az áprilisi műsor Stravinsky Petruskájával zárul. ■

A Pannon Filharmonikusok – Pécs hivatalos honlapja:
www.pfz.hu

Rácz, Ránki, Vashegyi: hárman egy zenekarról

Ezúttal a magyar zenei élet három neves személyiségét – Rácz Zoltánt, Ránki Dezsőt és Vashegyi Györgyöt – kérdeztük arról, milyen tapasztalatokat szereztek az elmúlt hónapokban a művészileg megújult Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarral végzett munka során.

◆ Várkonyi Tamás

Rácz Zoltán – bár az utóbbi években egyre gyakrabban lépett fel karmesterként, elsősorban az UMZE kamarazenekar hangversenyein – a januári koncerten dirigált először szimfonikus zenekart. Mielőtt elfogadta a felkérést, sokat gondolkodott, nem korai-e ez a megmérettetés, de annyira vonzotta a feladat, hogy végül igent mondott. A döntés után az együttes minden koncertjét meghallgatta, mert úgy érezte, hogy az egy hangszer, amelyet meg kell ismernie. „Olyan koncerteket hallottam tőlük – mondja Rácz Zoltán – amelyek minden szempontból felvillanyoztak, és ahogyan közeledett a hangverseny, egyre jobban foglalkoztatótt a kérdés: vajon meg tudok-e majd felelni ennek a feladatnak? A dolgomat nem tette könnyűvé az sem, hogy nehéz műsort választottam; egyik Stravinsky-mű sem szerepelt a zenekar repertoárjában, sőt az Esz-dúr szimfónia emberemlékezet óta nem hangzott el Magyarországon. Nagyon készültem erre a találkozásra, és a Telekom Szimfonikus Zenekarban rugalmas, nagyon szerethető zenekart ismertem meg, amely koncepciózus munkával, néhány éven belül Budapest egyik legjobb zenekarává válhat. A megszolgáltnál is jobban sikerült koncert is ezt igazolta, és ebben nagy része volt a zenekar odaadásának is.”

Ránki Dezső a Fischer Annie bérlet keretében játszott a zenekarral két Mozart-zongoraversenyt. Mint mondja, igazán kellemes meglepetés érte, olyan életteli és intenzív játékot hallott az együttestől. „A művek próbáit egészen kivételes módon élveztem” – nyilatkozta a Gramofonnak a művész. „Keller András lelkesedése, igényessége, óriási kamarazenei tapasztalata, hangszeres tudása és magával ragadó zenei tehetsége a zenekarra nagyon jó hatást tesz. Úgy éreztem, a muzsikusok szeretik, elfogadják őt, és örömmel vesznek részt a szokatlan részletességű és alapos munkában – máris nagyszerű eredménnyel. Ilyen rövid idő elteltével is érezhető volt, hogy jobban figyelnek egymásra, ami különösen a bécsi klasszikus repertoárban rendkívül fontos, és nagyzenekaroknál ritka. Keller András képes a mozdulataival és a viselkedésével kifejezni, amit akar, a zenekar pedig megérti, és ez a legfontosabb.”

Ránki Dezsőt életteli és intenzív játékkal lepte meg Keller András zenekara

A magyarországi régizene játszás egyik meghatározó személyisége, Vashegyi György szintén a Fischer Annie bérletben lépett fel Keller András együttesével, a közreműködő Várjon Dénes volt.

Vashegyi ezelőtt több mint egy évtizede dirigálta a zenekart, és ő is pozitív benyomásokról számolt be. Mint mondja, üdítő, hogy az együttes rászánta magát egy teljes sorozatra Haydn és Mozart műveiből. „Nagyon jót fog tenni a zenekarnak, hiszen minden szimfonikus együttest elsősorban ezen a repertoáron kellene felépíteni. Ez a zenekar eddig gyakrabban játszott Mahlert és Brucknert, így némileg újnak számítottak a velem előadott művek és a stílus. Kellemes meglepetést jelentett a közös munka, amelyet nagyon élveztem, hiszen a zenészek nyitottak voltak, és mindent megtettek, hogy nem szokványos igényeimet kielégítsék. Nem volt könnyű dolguk, mert az elmúlt években egyre inkább a vibrato-mentes zenekari játéknak lettem a híve, a Telekom Szimfonikus Zenekar azonban magas hangszeres szinten oldotta meg a feladatot.”

A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.telekomzenekar.hu

budapesti fesztiválzenekar

A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR TAVASZI HANGVERSENYEIBŐL

Március 14., 15., 16.
péntek, szombat, vasárnap
19.45

Zeneakadémia

Brahms: a-moll kettősverseny, Op.102
R. Strauss: Hősi élet – szimfonikus költemény, Op.40
Közreműködik: Leonidas Kavakos és Perényi Miklós
Karmester: Pinchas Steinberg
**(14-én Metro-BFZ jótékonyági koncert;
15-16-án a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)**

Március 28., 30.
péntek, vasárnap
19.45

Zeneakadémia

Március 29.
szombat
19.45

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem

Beethoven: 4. zongoraverseny, Op.58
Bruckner: 7. szimfónia
Közreműködik: Radu Lupu
Karmester: Fischer Iván
**(28-án a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében;
29-én Unicum-koncert)**

Április 11–12.
péntek, szombat
19.45

Zeneakadémia

Haydn–Mozart sorozat/2.
Mozart: Esz-dúr szimfónia No.1. K.16
Sosztakovics: Kamaraszimfónia, Op.110/a
Dittersdorf: E-dúr nagybőgőverseny
Haydn: C-dúr szimfónia Hob.I:90
Közreműködik: Fejérvári Zsolt
Karmester: Mark Wigglesworth

Április 18–19.
péntek, szombat
19.45

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem

Április 20.
vasárnap
15.30

Zeneakadémia

Dvořák: Otello – koncertnyitány, Op.93
Beethoven: 3. zongoraverseny, Op.37
Janáček: Sinfonietta
Közreműködik: Jonathan Biss
Karmester: Gerd Albrecht

„Hinnünk kell a minőségben!”

Tizenöt éve működik hivatásos együttesként a Budafoki Dohnányi Zenekar (BDZ). Bár ehhez az életformához a pénzügyi feltételrendszer még mindig nem teljesen adott, profizmus és felelősség-érzet jellemzi az együttes munkáját – egyénekre bontva is.

◆ Várkonyi Tamás

Fantasztikus pillanatot jelentett az átalakulás, mert új lehetőségek nyíltak meg a zenekar előtt, a dolog azonban nem ilyen egyszerű. Ezt a lehetőséget ugyanis máig nem tudták teljesen kihasználni, mivel a zenekar működésének a feltételrendszere még mindig nem éri el a magyar hivatásos zenekarok átlagát, noha az elmúlt tizenöt év alatt kétségtelenül sokat javult. Hollerung Gábor művészeti vezető szerint az egyik legnagyobb – részben gazdasági – tett az volt, hogy négy-öt éve, a piacképes jövedelmek biztosításával sikerült megállítani a zenekari tagság cserélődését. Ennek köszönhető az együttes szellemi összeérése, hiszen egy zenekar csak ekkor és így válik zenekarrá. Ez tudatos, szervezett és szisztematikus szakmai munka gyümölcse is. Hollerung Gábor szerint azzal a koncepcióval dolgozta végig az elmúlt másfél évtizedet, hogy egy zenekar építése nemcsak koncertek sorozatát jelenti, hanem részletesen kidolgozott szakmai programot, próbatechnikát feltételez, valamint bizonyos kritériumok kíméletlen számonkérését és szem előtt tartását. „A Budafoki Dohnányi Zenekar ma már rendelkezik azzal a kollektív tudással, repertoár- és stílusismerettel, valamint egységes gondolkodásmóddal, amely tulajdonságok e munka eredményeként alakultak ki” – mondja.

„Értéknek tartom – folytatja –, hogy magas színvonalú profizmussal és megbízhatósággal képes teljesíteni a zenekar. Elmúlt az együttesből az a fajta fiatalság, amit sokan nem szerettek, mert rendtelenségnek látszott. Megmaradt viszont a jókedv és a nyitottság a kísérletezésre, amely képességre nagyszerűen lehet építeni. A valóban nagy zenekarok sajátossága a muzsikusok olyan mértékű felelőssége,

Hollerung Gábor (középen): „A zenekarépítés nem csak koncertek sorát jelenti”

hogyha a karmester nem követeli meg tőlük a maximumot, ők akkor is tökéletességre törekveszenek. Vagyis a tagság komolyan elkötelezett az igényes munka iránt, és ez rögtön nyilvánvalóvá válik a vendégek számára is, legyen bár karmester vagy szólista. Az utóbbiak nem udvariasságból nyilatkoznak a zenekar tudásáról és képességéről nemzetközi viszonylatban is felsőfokon.”

A hiányosságokról és arról a bizonyos feltételrendszerről szólva Hollerung Gábor elmondta, hogy még mindig nincs meg az együttes anyagi biztonsága. A zenekar elemi problémája, hogy nincs próbaterme, régen tudta gondozni hangszer-állományát. A muzsikusok bérezése a teljesítményhez képest ma már ismét nem tűnik versenyképesnek. „Gazdasági szempontból nem éri meg hivatásos zenekarnak lenni, de más az, amikor egy csapat ember a lelke mélyén úgy érzi, hogy ez egy szent ügy” – mondja Hollerung Gábor. „A közönség ugyan gyakran elnéző egy-egy hamis hanggal vagy pontatlan ritmussal szemben, de hinnünk kell a minőségben! Nagyon fontos a kisugárzás, az emberi hozzáállás, az előadói attitűd, amely egy adott produkciót jellemez, és ami ma már a BDZ jellegzetessége is. A lelkesültséggel átítatott előadás a zene megszerettetéséhez járul hozzá, a visszajelzésekből, zenekarunk növekvő (el)ismertségéből és népszerűségéből pedig következik, hogy nincs más lehetőség, mint ezt csinálni. Ez az egyetlen esély, hogy a szakmánk fennmaradjon; hogy új és új közönséget neveljünk fel és tegyünk az ügy iránt elkötelezetté.”

JUBILEUMI KONCERT: ÁPRILIS 2.

A koncerten annak a Pánczél Tamásnak a zongoraversenye hangzik el ősbemutatóként, aki tíz éve játszik az együttesben, és már eddig is számos művet írt a BDZ számára. Ugyancsak felcsendül Mahler V. szimfóniája, amely nagy erőpróba a zenekarnak, bár az együttes jó pár Mahler-szimfóniát adott már eddig is elő. Az ünnepi koncert fényét emeli, hogy a ráadásban egykori „Dohnányisok” csatlakoznak, hogy együtt muzsikáljanak.

A Budafoki Dohnányi Zenekar hivatalos honlapja:
www.bdz.hu

Magyar Telekom
Szimfonikus
Zenekar

Programajánló

2008. március – május

2008. március 12.

Fischer Annie bérlet - Zeneakadémia 19.30 óra

- Haydn:** Esz-dúr induló
Haydn: Menüettek és táncok 1792-ből
Mozart: A-dúr zongoraverseny KV.414
Mozart: A-dúr zongoraverseny KV.488
Haydn: Nr.93 D-dúr szimfónia

Közreműködik: **Kocsis Zoltán**
Vezényel: **Keller András**

Kocsis Zoltán

2008. április 10.

Bach és a XX. század - Olasz Kultúrintézet 19.00 óra

- J.S. Bach:** Die Kunst der Fuge BWV 1080 - részletek
(Hermann Scherchen hangszerelése)
Kurtág György: Játékok, üzenetek Op.5
S. K. Tickmayer: Zenekari prelúdók és variációk
egy Bach-korálra - **ősbemutató**
Schönberg: Verklärte Nacht
Vezényel: **Keller András**

SIAD Inter-Európa Bank Rt. TIGAZ

Keller András

2008. április 25.

Bartók bérlet - Zeneakadémia 19.30 óra

- Bartók:** A csodálatos mandarin - szvit
Bartók: A kékszakállú herceg vára
Közreműködik: **Meláth Andrea** és **Kovács István**
Vezényel: **Ligeti András**

Ligeti András

2008. május 4.

Bartók bérlet - Zeneakadémia 19.30 óra

- Wagner:** Sigfried idill
R. Strauss: Négy utolsó ének
Górecki: III. szimfónia op. 36
Közreműködik: **Juliane Banse**
Vezényel: **Keller András**

Juliane Banse

További koncertünk

2008. március 22. - Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem 19.00 óra

- Pfitzner:** Palestrina - magyarországi bemutató; szcenírozott koncert
Vezényel: **Peskó Zoltán**
Rendező: **Kovalik Balázs**

Főbb szerepekben: **Francisco Araiza, Peter Weber, Michael Kraus** - ének

Jegyek kaphatók a www.telekomzenekar.hu weboldalon,
valamint az ismert jegyirodáknban.

Kihívás, felelősség, fantázia

Új koncertmester-jelöltek Szombathelyen

Márciustól két koncertmester-jelölt kezdi meg három hónapos próbaidejét a Savaria Szimfonikus Zenekarnál. A magyarországi gyakorlatban még ma is szokatlannak számító tesztidőszak végén a megújuló együttes vezetői döntenek arról, hogy alkalmazzák-e állandó hangversenymesterként a kipróbált zenészeket.

➤ Várkonyi Tamás

Popa Gergely négy évet töltött Japánban, ahol a zenekari tagoknak a több száz kilométeres távolságok sem jelentettek akadályt ingázni a lakhelyük és a munkahelyük között. Magyarországi közlekedési eszközökkel azonban Szombathely nagyon messze esik Budapeستől, Popa Gergely lakhelyétől. A fiatal hegedűművész szerint – aki hat évet töltött el a Rádiózenekarban – azonban a koncertmesteri állás mindig szakmai kihívást jelent. Mint mondja, óriási felelősség, mert kollégái munkáját a karmester mellett rajta is számon lehet kérni. A szombathelyi zenekarban pedig lát fantáziát. „Mindenhon érezhető egyfajta bizonytalanság, főleg a fővárosi zenekarok háza táján

kán játszott műveit szólaltatják meg. Külön öröm számára, hogy a Marián Lapšanskýval adandó esten és a Debrecenben eljátszandó Szkrjabin-műsorban ő lehet a koncertmester.

A másik koncertmester-jelölt, Bozsodi Lóránt szombathelyi illetőségű, de három testvérevel karöltve Bécsben alapította meg vonósnégyesét 1994-ben. 2003 óta tagja a szombathelyi zenekarnak, a bécsi zeneakadémián megszerzte a művészetek mestere címet, és számos világhírű kamarazenésznél képezte tovább magát.

Ő is úgy látja, hogy Bonecz Ervin igazgató és Alpaslan Ertüngeralp művészeti vezető európai szemléletet és ko-

Popa Gergely lesz a koncertmester a zenekar Szkrjabin-műsorában is

Bozsodi Lóránt 2003 óta tagja a szombathelyi zenekarnak

hangzik el gyakran, hogy túl sok ennyi zenekar, miközben a vidéki zenekaroknál – ha a fenntartó önkormányzat is úgy akarja – biztosított a folyamatos fejlődés lehetősége. Míg tehát Budapesten túltelített ez a piac, addig például Szombathelyen jó feltételekkel lehet hosszabb távra tervezni” – mondja. Popa Gergely, aki október 1. óta tagja a szombathelyi zenekarnak, úgy emlékszik vissza például a világhírű tenor, Robin Blaze közreműködésével adott koncertre vagy Rahmanyinov II. szimfóniájára, hogy a hangversenyek egyrészt magas szakmai színvonalat képviseltek, másrészt olyan típusú koncertek voltak, amelyek a főváros zenei életében is színfoltnak számítanak. Ő is elkötelezett híve a művészeti vezető, Alpaslan Ertüngeralp műsorpolitikájának, miszerint kevésbé ismert szerzők rit-

moly szakmai munkát hozott a zenekar életébe. Úgy gondolja, hogy „a vidéki közönségnek is jár az új vagy a ritkán, esetleg még sosem hallott zene élménye, például Richard Strauss muzsikája. Nagyon jónak tartom azt is – folytatja –, hogy fiatalodik a zenekar, és intenzív műhelymunkák zajlanak a háttérben. Harminc éve alakult hivatásossá a sok évtizedes félamatőr együttes, most ismét el kell majd telnie egy-két évnek, hogy a zenekar, mint hangszer igazán összeszokjon. Mivel azonban ezek a fiatalok tehetségesek és lelkesek, erre valószínűleg nem kell sokat várni.”

A Savaria Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.savariaorchestra.hu

Amikor a tapasztalat és a fiatalság frigré lép

A Csősz házaspár a debreceni zenei együttesekről

Csősz János és felesége, Erdős Csilla több évtizede erősíti a debreceni zenei együtteseket. Csilla a kórusban, János a szimfonikus zenekar trombita szolamában muzsikál. Egyetértenek abban, hogy egy vezetőváltás új távlatokat nyithat, valamint abban is, hogy a fiatalításban meg kell találni az arany középutat.

◆ Várkonyi Tamás

Csőszné Erdős Csilla 1981-ben csatlakozott a Debreceni Kodály Kórushoz, a legendás alapító, Gulyás György keze alatt itt énekelt. Az új vezető kinevezését régen várt pillanatként értékeli. „Végre van gazdája a kórusnak – mondja –, hiszen sok olyan karnagyunk volt, aki csak egy-két évet töltött itt, de hosszabb távú terve nem volt az együttessel. Ella István rendkívüli lelkesedéssel és rengeteg tervvel jött hozzánk. Konkrét célokat lát maga előtt: a kórust fejleszteni és minél több színvonalas koncertet adni. A zenei vezetők markáns, karakteres egyéniségek voltak, kivétel nélkül, így mindegyikük rajta hagyta a keze nyomát a kóruson. Kamp Salamon a Bach-életművet, Erdei Péter inkább a huszadik századi és a kortárs zenéket részesítette előnyben, no, meg persze Kodály műveit; vele kezdtük el lemezzre venni Kodály összes vegyeskari alkotását. Ella István vezényletével azonban nagyon sok műfajt és stílust éneklünk.”

Csőszné Erdős Csilla egy kórus esetében elengedhetetlenül fontosnak tartja a fiatalítást, de csak mértékkel tudja elképzelni, hiszen a tagok olykor több évtizedes tapasztalatát, repertoárismeretét nem pótolhatja az üde friss hang. „Azért vagyunk jó kórus – folytatja –, mert sok régi kórustagunk van. Ha jön néhány fiatal, ami egyre gyakoribb, könnyen be tudnak kapcsolódni, mert előttük a minta. Olyankor a tapasztalat és a fiatalos hang frigré lép. A Debreceni Kodály Kórus, az egyetlen vidéki hivatásos kórus csak így tud hú maradni a minőséghez.”

Csősz Jánosnak, a Debreceni Filharmonikus Zenekar szolamvezető első trombitásának az a véleménye, hogy egy hangszeresnek is megkophat a hangja, de másként, mint az énekesek esetében. Ez nem csak a kortól függ, hanem a hozzáállástól is. „Aki harmóniában él önmagával

Fotók: Mónos Gábor – DFZ

és a hangszerével, tehát rendszeresen gyakorol, sokáig örömet tud szerezni a közönségnek és a karmestereknek is – mondja –, de ez utóbbi nem mindig könnyű. A gyenge pontokat főleg a fúvósoknál könnyű észrevenni, mert itt mindenki külön szolamot játszik, és ha jön egy hamis hang, az mindig önmagáért beszél.”

A fiatalítás szerinte sem könnyű kérdés, mert a zenekari játékosnak a kiváló hangszertudáson túl az alkalmazkodás képességével is rendelkeznie kell. „Egy sikeres próbajáték még nem jelenti azt, hogy a későbbiekben biztos pontja lehet valaki az együttesnek. Ezt csak az idő dönti el. A fiatalítást csak lassan és folyamatosan tudom elképzelni, a meglévő értékek megtartásával, mert a fiatal az elődöktől tanul igazán. Minden karmesternek van valamiféle hangzásideálja; Kocsár karnagy úr a puha, homogén hangzást kedveli, a próbák nagyon intenzívek. Ennek a hatása most kezd igazán érződni a zenekar játékán. Kocsár Balázs fontosnak tartja a hagyományos értékeket – folytatja Csősz János –, ezért nem hígítja fel a repertoárt populáris darabokkal. A klasszikus zene recesszióját nem érezzük, mert a városnak szüksége van az együttesre: az operákat is mi

játsszuk a Csokonai Színházban. Fontos továbbá, hogy minden zenekarnak nevelő hatása van a közönségre, akaratlanul is. Egy jó zenekar úgy neveli közönségét, hogy élményt nyújt. Mi ezt próbáljuk elérni nem csak nagyzenekari hangversenyekkel, hanem az Unokák, nagyszülők elnevezésű sorozatunkkal is.” ■

A Debreceni Filharmonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.dfz.hu

A Debreceni Kodály Kórus hivatalos honlapja:

www.dkk.hu

Az örömszenélésben hiszek

Interjú Gál Tamás karmesterrel

Gál Tamás (48), a MÁV Szimfonikus Zenekar vezető karmestere és művészeti vezetője a szezon végén, húsz év után átadja a stafétabotot: május 30-án Brahms-esttel búcsúzik a Zeneakadémián. Az alábbi beszélgetésben mérleget von, számot vet és előre tekint, de szó esik Tajvanról és Gödöllőről, a tanításról és a szakmai hitvallásról is.

◆ Aradi Péter

Gramofon: Mit gondol, minek köszönhető, hogy ilyen sokáig meg tudott maradni ebben a pozícióban?

Gál Tamás: Valóban sok ez a húsz év, mert még Magyarországon sem jellemző, hogy valaki ilyen hosszú ideig töltsön be vezető karmesteri vagy művészeti vezetői posztot ugyanannál az együttesnél, Nyugat-Európában pedig különösen ritka – ott általában három-ötévente váltani szoktak a karmesterek, illetve a zenekarok. Még a rend-

szerváltás előtt, 1988-ban kerültem a MÁV Szimfonikusokhoz, az eltelt húsz év alatt öt igazgató dolgozott melletttem. Mindnyájukkal együtt tudtam működni, már csak azért is, mert lehetővé tették számomra, hogy igazából csak a művészi munkával foglalkozzam, az adminisztratív döntések és az alkatomtól idegen lobb- és PR-tevékenység terhére levették a vállamról. Vagyis sikerült tisztán, világosan elkülöníteni a munka- és a felelősségi köröket. Nem lett volna szerencsés, ha vezető karmesterként olyan fájó vagy örömteli dolgokban kellett volna döntenem, amelyek befolyásolják a zenekar muzsikusaiban hangulatát, és közvetve a velük folytatott munkámra is kihatnak. Nekem nagyon tetszik az a nyugat-európai modell, amely ma már itthon is általánosnak mondható, hogy a vezető karmester nem munkáltató, hanem tulajdonképpen maga is alkalmazott.

G.: Visszatekintve mit tekint sikernek és mit tart esetleg kudarcnak ebben a két évtizedben?

G. T.: Magát a húsz évet tartom rendkívül nagy sikernek. Három évvel a diplomám megszerzése után, huszonnyolc évesen lettem egy budapesti zenekar vezető karmestere.

Ennyi idős korban egy karmester csak kérdezzen – ma is ez az ars poeticám. De a próbaterebben nem szabad bizonytalannak lenni, ott döntéseket kell hozni és irányítani a zenekart. Ezt a tanári énem is mondatja velem, hiszen ugyancsak húsz éve tanítok a Zeneakadémia karmesterképző tanszakán, a növendékeimnek is ezt próbálom átadni. Az is roppant fontos, hogy az ember tanuljon meg nemet mondani – és érvelni, kiállni mellette. Hosszú időbe telt, míg eljutottam ideig. Számomra talán ez jelentette a legnagyobb nehézséget. Azt kértem, hogy az első szerződést csak egy évre kössük, aztán majd meglátjuk. Mindig újra és újra bizalmat szavazott nekem az együttes – legutóbb, három évvel ezelőtt, a tagok nyolcvanöt százaléka szavazott arra, hogy maradjak.

G.: Tulajdonképpen hogy került ehhez a zenekarhoz? Hogyan jött ez a lehetőség?

G. T.: 1985-től 1988-ig a Pécsi Szimfonikus Zenekarnál dolgoztam: egyszer fölkerétek, hogy az akkori vezető karmester helyett, aki éppen nem ért rá, készítsem fel a MÁV Zenekart egy turnéra. Ez a közös munka olyan sikeresnek bizonyult, hogy amikor a következő évben megüresedett a vezető karmesteri poszt, Erdélyi Miklóst akarták felkérni rá, engem pedig másodkarmesternek. Ő valamilyen okból mégsem vállalta, úgyhogy felkínálták nekem a lehetőséget.

G.: Volt-e akkor határozott elképzelése, víziója arról, hogyan akar építkezni, és mit szeretne elérni?

G. T.: Azt gondoltam – és ma is ebben hiszek –, hogy a muzsikálásban a legjobb eredményt karmesteri oldalról az inspirálással és a pozitív megerősítéssel lehet elérni. A diktatóri attitűd mindig is távol állt tőlem. A tekintélyt támadhatatlan, magabiztos tudással kell kivívni, meg szeretettel és adott esetben toleranciával. Akkor, 1988-ban meggyötört, rossz idegállapotban lévő zenekart vettem át, úgyhogy rendkívül sok pozitív megerősítésre volt szükségük. A munkában az általam választott „három T”-t tartottam szem előtt: tisztesség, tehetség, tolerancia. Ez bevált. Másfelől elengedhetetlennek tartottam kellő számú vendég-*dirigens* meghívását. Nem szerencsés, ha a vezető karmester „túlteng” a zenekara programjában – persze eleinte, az építkezés stádiumában, a repertoár kialakításához, a munkatempó és munkamorál meghatározásához erre még szükség van –, lehetőséget kell teremteni, hogy az együttes másfajta karmesteri attitűddel is találkozjon, másfelé is kalandozzon. Soha nem zavart, ha jött egy olyan karmester, akit egy héten át nagyobb rajongással vettek körül a muzikusok, mint engem, akivel hosszú évek óta együtt dolgoztak, mert az általa kiváltott öröm és frissesség új lendületet adott a közös munkának, ami rám

is jótékonyan hatott. Én hívtam őket, sok esetben jobbak voltak, mint én – de hát gyengébbet hívni könnyű... Gyakran a zenekart is megkérdeztem, kikkel dolgoznának szívesen. Persze nálunk ez mindig pénzkérdés is: ha nagy név, vagy távoli országból jön, nem biztos, hogy meg tudjuk fizetni.

G.: *Hogyan élte meg a fordított helyzetet? Amikor a zenekart hívták meg, de más karmester vezényletével – például „a három tenor” tokiói koncertjére, James Levine-nal?*

G. T.: E téren a zenekar mindig szabad volt, soha nem gördítettem akadályt az ilyen meghívások elé. Ha egy-egy turnén vagy nemzetközi produkcióban – megfelelő művészi és anyagi kondíciók mellett – szükség volt rájuk, én rendszeresen előkészítettem őket a másik karmesternek. Ha ugyanis a zenekar szabad, én is annak érezhetem magam – hiszen én is elég sokat utaztam a világban vendégkarmesterként, ily módon a másik oldalt is megtapasztaltam. Azt tartom ideálisnak, ha egy évad koncertjeinek nagyjából ötven százalékát vezényli vendégkarmester.

G.: *Amikor elkezdte a munkát a MÁV Zenekarnál, milyen koncepció alapján fogott hozzá a repertoárépítéshez?*

G. T.: Nagy létszámú szimfonikus zenekarról beszélünk, amely a romantikus repertoárban volt a legerősebb – ez tulajdonképpen még ma is igaz. Én nem tereltem az együttest abba az irányba, hogy a kisebb, kamarazenekari formációk repertoárját jelentősen bővítsük, de néhány évvel ezelőtt már felismertük ennek a szükségességét is, ezért meghívtuk Takács-Nagy Gábort, aki azóta is nagyon eredményes munkát végez e téren. Magam

„Az ember akkor érezheti magát szabadnak a döntéseiben, ha akkor is képes egy ajtót becsukni, ha nem tudja biztosan, mikor nyílik ki egy másik”

a XX. századi repertoár felé nyitottam, de számos alkalmalammal felléptünk operagálák kísérőzenekaraként is, ami nem idegen az együttes hagyományaitól – gondoljunk csak az ötvenes évekbeli Gördülő Operára. Igazság szerint soha nem volt ebben oly mértékben szabad a kezem, mint amennyire kívánatos lett volna, elsősorban anyagi okok miatt. Mivel mindig a fizetési létra alsó határán mozogtunk, a bevétellel kecsegtető felkéréseket nem utasíthatuk vissza, néha még akkor sem, ha szinte az utolsó pillanatban érkeztek. Ezeket csak rugalmas hozzáállással, az adott próbahét gyors átszervezésével lehetett megoldani. Ha egy művészeti intézmény a költségvetése 10-15 százalékát saját bevételeiből meg tudja termelni, az már nagy eredménynek számít. A béreleteink árát nem emelhetjük jelentősen, ha azt akartuk, hogy a közönségünk továbbra is meg tudja venni. Márpedig a mi béreleti közönségünk szerintem a legfantasztikusabb Budapesten. Az átlagéletkoruk elég magas, vannak köztük olyanok, akik már

Fotó: Polónyi István

30-40 éve bérlőink. Állandóan telt házzal játszunk, ami azt mutatja, hogy szükség van ránk. Ez azért is fontos, mert az elmúlt húsz évben számos alkalommal kellett a létjogosultságunkat bizonygatnunk, amikor itt-ott fölmerült valakiben a kérdés, szükség van-e ennyi zenekarra Budapesten.

G.: Azt olvastam, utódjának megtalálásában közönségük közreműködésére is számítanak. Az olyan koncerteken, amelyeken a potenciális jelöltek valamelyike vezényel, a hallgatóság a műsorfüzetben elhelyezett értékelő lapok kitöltésével nyilváníthat véleményt. Önnek volt-e, van-e lehetősége és szándéka, hogy javasoljon valaki(ke)t?

G. T.: A legutolsó szerződésem aláírása után fél évvel, a jelenlegi igazgatóval egyetértésben döntöttem el, hogy a szerződés lejártakor nem hosszabbítunk. A döntés után nem sokkal megnyertem a Tajvani Nemzeti Filharmonikus Zenekarnál a vezető karmesteri posztra kiírt pályázatot. Nekem nagyon tetszett a kiválasztás módja. Bár vendégkarmesterként évek óta jártam hozzájuk, a többi jelölthöz hasonlóan nekem is hosszú és alapos procedúrán

kellett átesnem. Mintegy másfél éves, sokfordulós válogatás eredményképpen, egy bizottság és a zenekar szervezetei alapján végül öten maradtunk versenyben, és mindnyájan kaptunk egy nagy hangversenyt, ismétlődő koncerttel, vagyis két héten keresztül dolgozhattunk velük. Bár én nyertem, a gyerekeim és a zeneakadémiai munkám miatt mégsem vállaltam el a posztot, mert kiderült, hogy – mivel komoly zenekart akarnak építeni – az Európában szokásosnál lényegesen több időt – évi 180 napot – kellett volna ott töltenem. Az élet majd megmutatja, jól döntöttem-e, de úgy gondolom, az ember akkor érezheti magát szabadnak a döntéseiben, ha akkor is képes egy ajtót becsukni, ha nem tudja biztosan, mikor nyílik ki egy másik. Én hiszem, hogy lesz hol folytatnom – vagy vendégkarmesterként, vagy akár vezető karmesterként is. Az összes magyar zenekart elég sokat dirigáltam, és külföldön is vannak olyan együttesek, amelyekhez rendszeresen visszajárok – ha szükségük lesz rám, meg fognak találni. Függetlenül attól, hogy ez mikor következik be, a MÁV Zenekarral töltött húszéves periódus lezárása helyes döntés volt. Itt nem lehet azt mondani, mint a sportban, hogy a csúcson kell abbahagyni, de azt gondolom, lényegesen jobb zenekart adok át, mint amelyet annak idején átvettem. Hogy kinek? Javasoltam, hogy azon fiatal karmesterek között keresgéljünk, akik időnként jártak már nálunk, és érdeklí őket a feladat. Most hárman maradtak, és – a tajvani modell szerint – mindnyájan kapnak egy-egy nagy bérelti koncertet. Én ebben az utolsó évben éppen azért dirigálok kevesebb koncertet, hogy a zenekarom ilyen módon választhasson utódot. Én nem fogok beleszólni a választásba, hiszen mindhármukat tanítottam a Zeneakadémián: Kesselyák Gergelyről, Kollár Imréről és Vajda Gergelyről van szó. Külföldi művészre nincs pénzünk, de a nálunk is szükséges intenzív jelenlét miatt ez nem is jöhet szóba. Őszintén szólva, a közönség bevonását nem tartom helyesnek, ezzel szemben a zenekart a Magyarországon szokásosnál sokkal nagyobb mértékben be kellene vonni a döntésbe.

G.: Említette, hogy az utódjelöltek mindegyike tanítványa volt a Zeneakadémián. Mi az, ami a karmesterségből tanítható?

G. T.: A személyiség, az intelligencia és a tehetség nem tanítható, de a dirigálás technikai, manuális része igen. Operát nem lehet e nélkül vezényelni, kamarazenekart igen. A karmester időszámítása akkor kezdődik, amikor kijön a Zeneakadémiáról. Az a kötelességem, hogy manuális értelemben „szókinccset” adjak neki. Karmesteri diploma nélkül is lehet valaki nagyszerű dirigens – példa erre sok hangszeres szólistából lett karmester –, de akkor bizonyos alapokat saját magának kell elsajátítania vagy ellesnie másoktól.

G.: Talán az is egyfajta tanításként fogható fel, hogy a Gödöllői Szimfonikus Zenekarral és a város zenei életével is foglalkozik, hiszen ott él jó másfél évtizede. Ezt a tevékenységét a lokálpatriotizmus motiválja, vagy más oka is van?

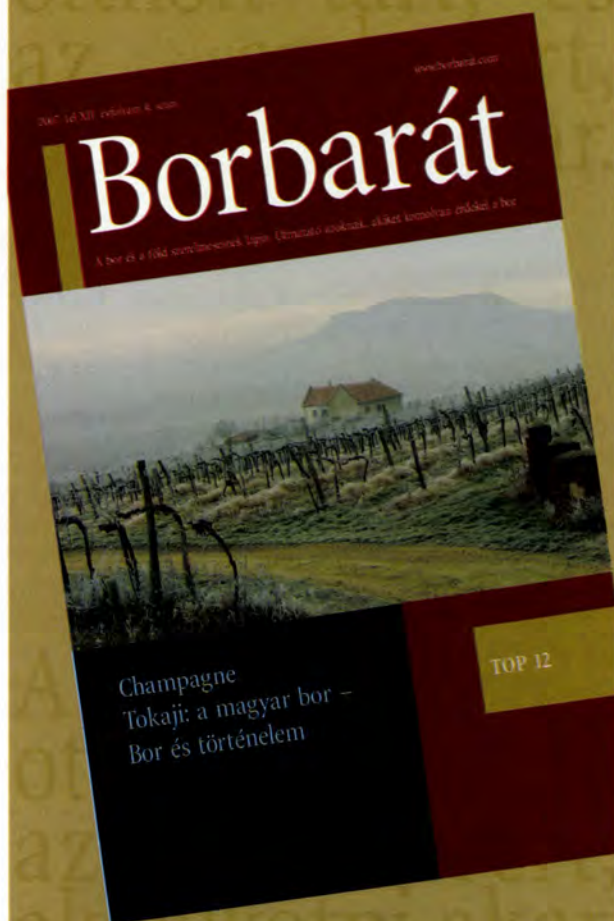

Fotó: Pató Zsuzsa – Művészetek Palotája

G. T.: Gödöllő komoly művészeti életet élő város. Elsősorban azért költöztünk oda, mert úgy gondoltuk, hogy kitűnő zeneiskolája leendő gyerekeink számára is megfelelő lesz, valamint hegedűtanár feleségem tanítási megszállottságát is kiélheti itt. Így is lett: a tizenkét éves kisfiam fagottozik, a tizennégy éves kislányom pedig most felvételizik a Bartók Béla Konzervatóriumba. Volt akkor a városban egy kamarazenekar, amely aztán a zeneiskolai tanárokkal félhivatásos szimfonikus zenekarrá bővült, és évente hat-nyolc telt házú hangversenyt ad a városban. Fölkértek, hogy évi egy koncertet vállaljak velük, illetve szünidei kurzust tartsak nekik, amelynek lezárása szintén egy koncert. Aztán felajánlották a zeneiskola alapítványának elnöki posztját, ami nagyon megtisztelő. Nekem is mindig azt mondom, hogy „ökölbe szorult arccal” nem lehet muzsikálni – én az örömmelzésben hiszek. ■

A MÁV Szimfonikus Zenekar megújult hivatalos honlapja:
www.mavzenekar.hu

A táj szépsége
 és a bor azonos fogalmak:
 amikor a tájat nézed,
 a szemekkel kóstolod a bort,
 amikor a bort kóstolod,
 a száddal csodálsz a tájat.

Hirdetésfelvétel és előfizetés:

06 30 370 8689
info@borbarat.com
www.borbarat.com

Repertoárépítéstől a közönségnevelésig

Telt házas a Váci Szimfonikus Zenekar bérleti sorozata

Számos koncertet adnak évente, járják az országot, és rendszeresen turnéznak külföldön is. A Váci Szimfonikus Zenekar nagy utat járt be 1984-es születése óta. Az együttes vezetője, Farkas Pál a következő időszakban a populáris gálaestek mellett több klasszikus művet szeretne műsorra tűzni, s arra törekszik, hogy újabb és újabb helyszíneken lépjenek a közönség elé.

➡ Réfi Zsuzsanna

Szilveszterkor az operaházi bál műsorát adták, másnap az Interoperett újévi gáláján működtek közre. Vácott akkora az érdeklődés újévi koncertjeik iránt, hogy két előadásukra már karácsony előtt elfogytak a jegyek. Telt házas a bérleti sorozatuk is, amelyet Zenéről mindenkinek elnevezéssel indítottak. A négy koncertre vasárnap délutánonként várják az érdeklődőket a váci Bartók Béla Zeneiskola nagytermében, amely egyben az együttes próbaterme is. A Váci Szimfonikus Zenekarnak ma már annyi a felkérése, hogy előfordul, egyszerre három helyszínen is muzikálnak kamaraegyütteseik. Farkas Pál, a társulat vezetője fontosnak tartja, hogy színes, izgalmas, a közönség számára is vonzó repertoárt építsenek ki.

A karmester tizenhárom esztendeje irányítja a zenekart, s egyike az együttes alapító tagjainak. Amikor Szalay Miklós 1984-ben, a Musica Humana Kamarazenekarból életre hívta a Váci Szimfonikus Zenekart, zenekari tagként játszott, később koncertmestere lett a társulatnak. Amikor átvette az együttes vezetését, gazdagította a repertoárt, műsorra tűzött operarészleteket, zenés színpadi műveket és más vokális darabokat. Irányítása alatt az együttes a siófoki Kálmán Imre Zenés Nyári Színház állandó zenekarává vált. A Három grácia című műsoruk mintegy száz előadást élt meg. Egy páratlan páros című estjükkel, amelyben Kállay Bori, Fonyó Barbara és Vitray Tamás lép fel, járják az országot, de sokoldalúságukra példa, hogy a szaxofonos St. Martin koncertjein is rendszeresen muzikálnak. A Turay Ida Színház és a Sziget Színház zenés darabjainak időszakos közreműködői. Így fellépéseik száma az évek alatt sokszorosára nőtt.

A zenekar ma már több lábon áll: Vác Város önkormányzati zenekaraként az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatását is élvezik; szponzorok is segítik munkájukat, állandó támogatójuk a Duna-Dráva Cement Kft. Az együttes vezetője büszke arra, hogy a legtöbb helyre visszahívják őket, ahol egyszer már szerepeltek, de a közönségnevelésre is nagy figyelmet fordít. A zenekar fő célja az ifjúság zenei nevelése, így rendszeresen adnak ifjúsági koncerteket iskolákban, művelődési házakban, időnként tehetséges fiatalok felléptetésével.

A zenekar a Belvárosi Színházban szerepel a leggyakrabban, az Interoperett előadásain zenélnek Farkas Pál vezetésével. A főváros számos koncerttermében megfordultak

Farkas Pál tizenhárom éve irányítja a Váci Szimfonikusokat

(Zeneakadémia, Művészetek Palotája, Operaház, Szépművészeti Múzeum, Duna Palota, Stefánia Palota, Vigadó), de a közönség az ország számos pontján találkozhat velük, hiszen tavasszal többek között a Váci Tavasz Fesztiválon, Békéscsabán, Szombathelyen és Egerben lépnek pódiumra.

Különleges fellépésnek ígérkezik közreműködésük a Bánki Nyár programban, a június 8-án, a gödöllői Grassalkovich kastélyba tervezett operettgálájuk. Mindezek előtt azonban tavasszal még németországi turné és hat előadásból álló finnországi vendégszereplés is vár az együttesre.

Kéthangszeres zongorista

Aki hallotta Dejan Lazic játékát a Budapesti Fesztiválzenekar tavaly novemberi koncertjein, az tudhatja, hogy a horvát származású fiatal zongoraművész előadói kvalitásai – technikai felkészültség és muzikalitás terén egyaránt – kiemelkedők. Legutóbbi látogatásakor találkoztunk vele.

◆ Winkler-Nemes Gábor

Dejan Lazic világszerte egyre keresettebb neves zenekarok szólistájaként és szólóestek előadójaként. Fiatal kora ellenére majdnem tíz éve készített lemezfelvételeket a Channel Classics lemezcég számára. A jelenleg Münchenben élő művészt szoros szálak fűzik Magyarországhoz és a magyar zenéhez, mivel mestere hosszú időn át Rohmann Imre volt, akinél Salzburgban is tanult. Úgy véli, ma kevesekben párosul a kreativitás és a produktivitás vágya, ami megvolt például Beethovenben vagy Mozartban; ők egyszerre voltak remek zongoristák és kiváló komponisták. „Tisztelem az olyan művészeket, mint Olli Mustonen vagy Esa-Pekka Salonen, akik maguk is komponálnak, többféle úton járnak, és ily módon szerves, állandóan alakuló viszonyban állnak a zenével” – fogalmaz.

Kevés művész mondhatja el magáról, hogy már egészen fiatalon mind zeneszerzőként, mind hangszeres művészként komoly sikereket könyvelhetett el – Dejan Lazic e kevesek közé tartozik. Zeneszerzői és zongoraművészi karrierjével párhuzamosan, egészen 2000-ig még klarinétművészként is rendszeresen koncertezett!

„Rengeteget kaptam a klarinétból, amely eredményeket a frazeálásban és a bel canto játékmódban alkalmazom a zongorán. A nagyszámú zongorás koncertmeghívás mellett nem tudtam már eleget tenni a klarinétkoncertekre való felkéréseknek is, viszont továbbra is rendszeresen komponálok” – mondja a művész. Fontos számára a befogadó közeggel való közvetlen kapcsolat. Lemezfel-

vételeire ezért rendszeresen hív közönséget – erre a Channel Classics lehetőséget is biztosít számára –, így teremtve élő légkört a stúdiómunkának. Komoly szerepet tulajdonít a magas színvonalú zenei ismeretterjesztésnek is. „A megújulás mindig valamilyen szellemi reneszánsz útján jön el, de ez sem működik jó alapok nélkül. Ezért hiányolom az olyan bevezető előadásokat, mint amilye-

SZÓLÓ ÉS KAMARA

Dejan Lazic sokoldalúságát mutatja, hogy tizenhárom évesen, 1990-ben készült első CD-jén Mozart Klarinétversenyének és Esz-dúr zongoraversenyének (K. 449) egyaránt ő a szólistája, vonósnégyesét pedig a Rosztropovics 70. születésnapját ünneplő gálaesten is előadták. Szólókarrierje mellett elkötelezett kamarazenész: a holland csellista, Pieter Wispelwey állandó partnere. Beethoven összes cselló-zongora darabjának 2005-ben készült felvételét a New York Times az év egyik legjelentősebb lemezfelvételének minősítette.

neket Bernstein tartott Amerikában, vagy Fischer Iván Magyarországon. Jóval többre lenne szükség, hogy a közönség belülről is megismerhesse a zeneműveket” – mondja a művész. Lazic maga is számos koncertjén beszél a művekről, mielőtt eljátszaná azokat. Úgy véli, hogy az ily módon felkészített közönséggel más lehet az interakció, valamint a zenei élmények is sokkal maradandóbbak. Mégis, a legfontosabb előadói élménynek azt tartja, amikor egy igazán jó előadás alkalmával a művész teljesen megfellelkezik önmagáról, és egész lényével átadja magát a pillanatnak, amely nem róla, hanem kizárólag a zenéről és a közönségről szól. ■

Forrás: Channel Classics

A hangversenyrendezés művésze

Strém Kálmán emlékezete Nagykanizsán

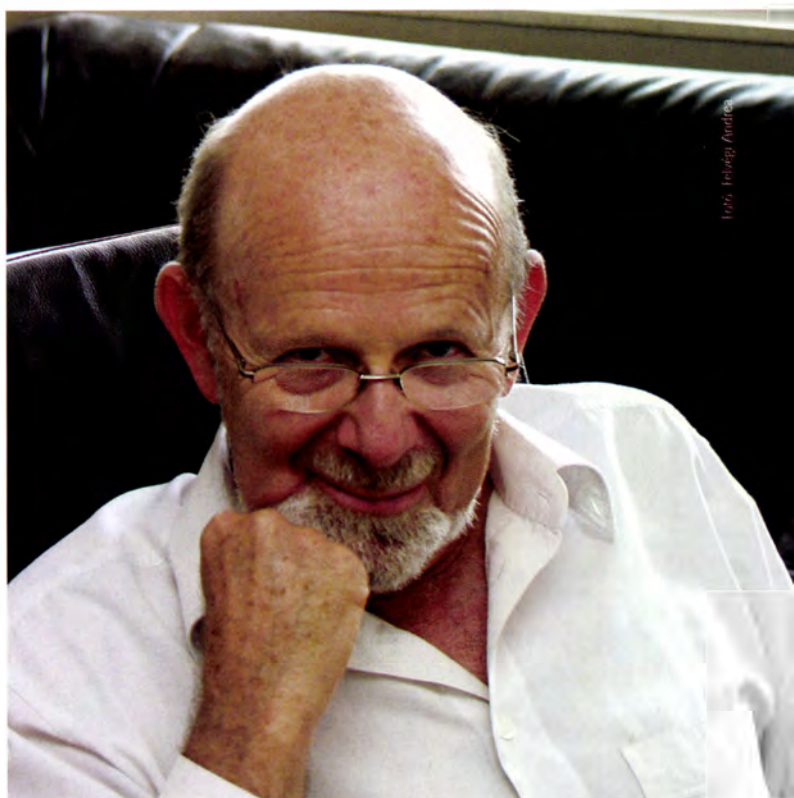
Szülővárosában idén is hangversennyel tisztelgnek a 2005-ben elhunyt zeneszociológus, hangversenyrendező, Strém Kálmán emléke előtt. A május 25-én rendezendő nagykanizsai koncerten a Trio Lignum muzsikál, Esterházy Péter pedig műveiből olvas fel részleteket.

➡ Réfi Zsuzsanna

A hagyományteremtő kezdeményezés tavaly indult, amikor a Magyar Haydn Társaság és a Kanizsai Klasszikusok Kulturális Közhasznú Egyesület május 28-án koncerttel és szülőházán elhelyezett bronzportréval emlékezett a hangversenyrendezés művészeire. A nagykanizsaiak sokáig emlegették ezt a kivételes estét, a hangversenyről, valamint az emléktábla avatásáról számos médium hírt adott. Ekkor vette fel Strém Kálmán nevét a helyi ifjúsági vonósenekar. Ezt követően is akadt néhány, a hangversenyrendező előtt tisztelgő esemény, hiszen 2007. november 30-án, halálának második évfordulóján szülőházánál az Egyesület tagja, Kocsis Katalin mondott beszédet, és megkoszorúzták az ott elhelyezett emléktáblát.

A 2007 novemberében, a Summa Artium Kultúrátámogató Kht. által rendezett Mecénás Nap tizennégy projektje közé is bekerült a 2008-ra tervezett koncert. Egy nagy impresszário emlékének őrzése címmel lehetett a projektre licitálni. Dolmányos Erzsébet, a Kanizsai Klasszikusok Kulturális Közhasznú Egyesület új elnöke elmondta: „Az árverés megmutatta, hogy azok, akik ismerték és őszintén szerették Strém Kálmánt, messzemenően támogatják törekvéseinket, amelyeket annak érdekében teszünk, hogy emléke ne merüljön feledésbe. A legfontosabb a kezdő lépés megtétele volt, amely a város lakóiban tudatosította, hogy egy ilyen jelentős személyiség a mi városunk szülötte, és emlékének megőrzése elsősorban a mi felelősségünk. Ennek igyekszünk is eleget tenni. Láthatóan sokan megértették törekvésünket, és támogatni is kívánnak minket. A liciten magánszemélyek összesen nyolcszázezer forint felajánlást tettek, amelyet ezúton is köszönök nekik, mint ahogy külön elismerés illeti az eseményt szervező Summa Artiumot is.”

Az idei hangversenyen, 2008. május 25-én a Rozmán Lajos, Klenyán Csaba és Lakatos György alkotta Trio Lignum muzsikál, Esterházy Péter író pedig saját műveiből olvas fel részleteket. Ebben az esztendőben, akárcsak tavaly, a Magyar Haydn Társaság is részt vesz a szervezésben. Ők a programok kialakításában, a fellépők felkutatásában és felkérésében működnek közre, míg a reklámmal, a helyszín biztosításával kapcsolatos tennivalókat az egyesület végzi. A szervezők szeretnék elérni,

hogy idén még többen hallgassák meg a koncertet. Ismét terveznek buszjáratot a fővárosból, hogy minden érdeklődő eljuthasson az emlékhangversenyre.

Az egyesület emellett arra törekszik, hogy a helyi vállalkozókban is felébressze a társadalmi felelősségvállalás tudatát; hogy létrejöjjön egy olyan réteg, amely számára világos, hogy kultúra nélkül nincs fejlődés, ugyanakkor ez az az „iparág”, amely külső támogatók nélkül nem létezhet.

Biztató jelek utalnak arra, hogy a tavaly felújított Hevesi Sándor Művelődési Központ egyik kamaratermét Strém Kálmánról fogják elnevezni, így elképzelhető, hogy az idei hangverseny egyben névadó koncert is lesz. Egy róla szóló könyv megjelenítésével is készülnek a 75. születésnapra. A kötet a magyar zenei élet prominens szereplőinek vele kapcsolatos emlékeit lenne hivatott dokumentálni. Várják mindazok jelentkezését, akik együttműködtek vele, akik őt közelről ismerték. ■

izgalom

SZERENCSEJÁTÉK ZRT.

Hubay nyomában

A Puccini-évfordulótól hangos a zenei élet, miközben a magyar előadóművészet egyik kimagasló alakját is ünnepelhetjük idén. Százötven éve született Hubay Jenő hegedűművész, zeneszerző, akinek a nevét egy tehetséges fiatalokból álló formáció vette fel. A nemrég sikeres amerikai körútról hazatért Hubay Koncert Együttes alapító igazgatójával, Sket Istvánnal beszélgettünk.

➡ Várkonyi Tamás

Sket István hosszú éveken keresztül menedzselte a Rajkó Együttest, negyedszázadon át volt hivatásos táncművész a Rajkó Művészegyüttesnek, a Honvéd-, valamint a Budapest Táncegyüttesnek. A „Rajkóban” számos kiemelkedő muzsikussal tehetséggel ismerkedett meg. Szervezésével az elmúlt öt esztendőben négy földrész tizenhat országába jutottak el a fiatalok, valamint szívesen látott vendégeknek számítottak számos hazai fesztiválon is. Sket István azonban úgy látta, hogy a Rajkó Zenekar nem kellően szolgálja ki az ambícióktól duzzadó, egészséges exhibitionizmustól fűtött fiatal zenészek igényeit; sokuk nem bontakoztathatta ki a tehetségét. Ezért, Johan Jánossal együtt, saját elhatározásukból elhagyták a Rajkó Zenekart, és Hubay Koncert Együttes néven kamaraegyüttest alapítottak. Sket István a névválasztásról elmondta, hogy az iskolateremtő Hubay Jenő olyan hegedűművész volt, aki példaként állhat minden korok hegedűsei előtt. Ráadásul a kompozíciói kitűnően játszhatók cigányzenei felállásban; egyik sikerszámuk például a Hullámozó Balaton. Annyi bizonyos, hogy számukra Hubayról fog szólni 2008, hiszen méltó módon kívánják megünnepelni nevadójuk születésének 150. évfordulóját.

Az együttes első számú embere a 2004-ben megrendezett Vonópárbaj Nemzetközi Primás Verseny harmadik helye-

Sket István (középen) és csapata

zettje, Johan János. A hattagú, húszas évei elején járó muzikusokból álló zenekar cimbalmosa Ökrös Zoltán, brácsán Oláh Krisztián, klarinéton Ökrös László, nagybőgőn Ökrös József, csellón pedig Nyári Károly játszik. Az együttes rendkívül sokféle műfajból és stílusból válogat:

játszik népzenei, klasszikus zenét, cigányzenét, operettet. Nagyszerűen reprezentálja őket első lemezük is, hiszen ezen Hubay, Bartók, Liszt, Kodály művei éppúgy hallhatók, mint Bach-tételekből készült átdolgozások.

Hároméves fennállásuk egyik kiemelkedő eseménye volt az Egyesült Államokban tett őszi koncertkörút, amelynek keretében a washingtoni magyar nagykövetségen és a New York-i ENSZ főkonzultatúson léptek fel nagy sikerrel; műsoruk gerincét a kettős Kodály-évforduló alkalmából Kodály művei képezték. Nagy várakozással tekintenek a 2008-as esztendő elé, hiszen meghívást kaptak az Egyesült Államokból, Indonéziából és Dél-Koreából is. ■

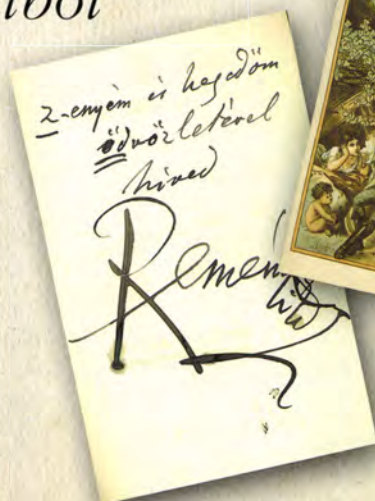

A Hubay Koncert Együttes nemrég nagy sikert aratott a washingtoni magyar nagykövetségen is

A Hubay Koncert Együttes hivatalos honlapja:
www.skertart.hu

*Ajánlat a
Vivace Zenei
Antikvárium
újdonsgaiból
és régiségeiből*

Reményi Ede
autográf levele

Zichy Géza:
Sérénade

Wörner:
A zene története

www.vivace.hu

Zeneszalon ESTEK AZ MTA DÍSZTERMÉBEN

RENDEZŐ:
ZENESZALON KFT.,
AZ AKADEMIAI KLUB
EGYESÜLETTEL
EGYÜTMŰKÖDVE

SZÖLISTÁK:
EVA HORNYÁKOVÁ
SZOPRÁN (SZLOVAKIA)

ALICJA WĘGORZEWSKA
-WHISKERD
MEZZO (LENGYELORSZÁG)

TOMÁŠ ČERNÝ
TENOR (CSEHORZÁG)

CSER PÉTER
BASSZUS (MAGYARORSZÁG)

ZONGORÁN KÖZREMŰKÖDIK: BOGÁNYI GERGELY & SZILASI ALEX

CHOPIN ÖSSZES MŰVE

SZILASI ALEX ZONGORAMŰVÉSZ SOROZATA
AZ MTA DÍSZTERMÉBEN

2008. MÁRCIUS 7., 19.30

2008. ÁPRILIS 18., 19.30

ZONGORAMŰVEK

DALOK • PRELÜDÖK

BEETHOVEN MARATON

HORVÁTH JÁNOS
(HEGEDŰ)

FARAGÓ MÁRK
(ZONGORA)

I. RÉSZ.
ÁPRILIS 24.
CSÜTÖRTÖK 19.30

II. RÉSZ.
ÁPRILIS 25.
PÉNTEK 19.30

III. RÉSZ.
ÁPRILIS 26.
SZOMBAT 19.30

Hazai hagyományok: Editio Musica Budapest

Nem túlzás azt állítani, hogy a magyar zeneműkiadás hagyományait az 1950-es évektől állami tulajdonként ápoló Zeneműkiadó Vállalat, majd a rendszerváltás után magántulajdonba került Editio Musica Budapest Kft. (EMB) a patinás elődök – a Rózsavölgyi és Társa, a Rozsnyai, a Bárd – méltó utóda. A Gramofon az EMB igazgatóját, Boronkay Antalt kérdezte a kiadó tevékenységéről, helyzetéről.

➔ Lindner András

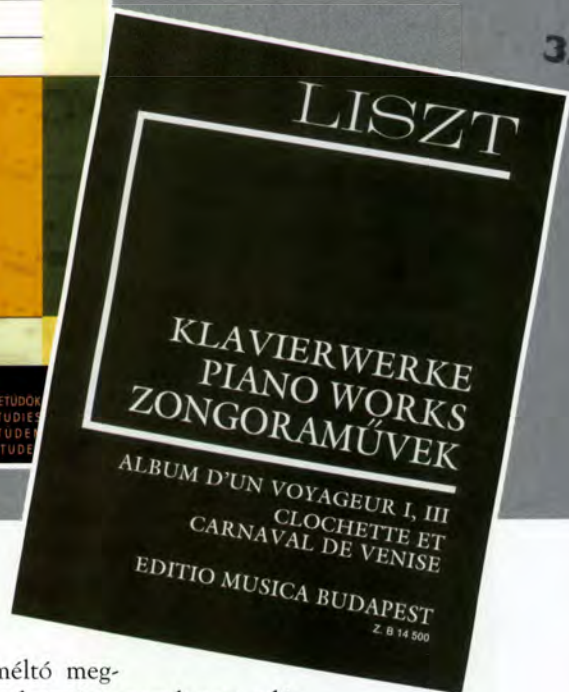

Boronkay Antal, az EMB igazgatója

Az olasz Ricordi és a német Bertelsmann Music Group (BMG) után jelenleg az amerikai Universal médiakoncern tulajdonában lévő, egykor a „keleti blokk” zászlóshajójának számító kiadó mindenekelőtt széles kottakínálatának köszönhetően őrzi vezető pozícióját a régióban. „Amikor 1950-ben megalakult a cég – mondja az EMB igazgatója –, megörököltük a Rózsavölgyi és más kiadók copyrightjait. Bár Bartók darabjainak a többségét két külföldi kiadó gondozza, és ugyancsak külföldi cégek birtokolják Veress Sándor, illetve Lajtha László életművét is, hozzánk kerültek a korai Bartók-kompozíciók, valamint Kodály számos jelentős műve. Közben felnőtt egy új ma-

gyar zeneszerző-nemzedék is, a mi egyik alapvető feladatunk volt az ő darabjaik megjelentetése – mondhatjuk tehát, hogy négy évtizeden át a kiadó volt a kortárs magyar zeneművek kizárólagos gondozója. Ezzel párhuzamosan gyarapodott a kottakatalógusunk, amely évtizedek óta a magyarországi zeneoktatás gerincét alkotja.” Az EMB már a kezdetektől közreadott pedagógiai jellegű kottákat, hangszeriskolákat. A népszerű Leggiero sorozat zeneiskolai vonós zenekaroknak kínálja klasszikus zenedarabok könnyen eljátszható átiratait, a legkisebbekhez szóló Leggierissimo című széria pedig a kezdőknek szól. Ugyanakkor fokozatosan nő azok száma, akik – a kiadó bővülő terjesztői hálózatán keresztül – a világ távolabbi pontjaira is eljutó EMB kottákból igyekeznek fejleszteni hangszertudásukat.

A jeles kiadó őrzi a zeneműpiacon évtizedek során kivívott tekintélyét – miközben a nyomdai és kottagrafikai állománnyal együtt egykor 130-140 fős kiadói gárda mára húsz főre csökkent. Világszerte egyre több koncertteremben tűznek műsorra például Kurtág-műveket, valamint Kodály és Bárdos mellett Kocsár Miklós és mások kóruskompozícióinak az előadására is egyre gyakrabban vállalkoznak külföldi énekkarok. „A kottaforgalomból érkezik bevételünk több mint fele, a maradékot túlnyomórészt a jogdíjak adják” – egészíti ki az elmondottakat Boronkay Antal. „Van jövedelmünk a kottáink kölcsönzéséből és a néhány éve elindított külföldi popzenei repertoár értékesítéséből is. Mi engedélyezzük továbbá a zenék felhasználását játékfilmekhez és tévés reklámokhoz, további forgalomnövelő forrás, hogy magunk kínálunk háttérzenéket tévé- és rádióadók számára.” A kiadó klasszikus zenei katalógusaiban megtalálható a kiadó által lekötött, valamennyi szerzői jogvédelem alá eső kompozíció. Az EMB kottakatalógusa azonban nemcsak jogvédett kottákat tartalmaz, hanem új kiadásban közreadott klasszikus darabokat is. A kiadványok katalógusában most mintegy nyolcezer műcím található, és bár ezekből csupán négyezer kompozíció „forog”, ez korántsem kis szám. A versenyképes árak, és nem utolsósorban a pedáns műgonddal készített kottagrafikák miatt is változatlanul keresettek ezek a kiadványok.

Három kiadvány, amelyek az EMB fő vonulatait reprezentálják:

1. Kortárs szerzők művei, amelyek között kiemelkedő helyet foglal el Kurtág György életművének gondozása
2. Pedagógiai célú kiadvány
3. A tudományos alapokon nyugvó Liszt-összkiadás legújabb kötete

Neves kortárs komponistáik közé tartozik Tihanyi László, akinek Genitrix (Anyaiszten) című operáját tavaly novemberben mutatta be a Bordeaux-i Nemzeti Opera. A premiért a szerző vezényelte, és az előadásba a magyar zeneműkiadó is jelentős összeget fektetett, sőt – túl azon, hogy elkészítette a teljes kottaanyagot – az első perctől kezdve menedzselte a produkció megszületését, amibe a librettó miatt a francia irodalmi kiadóval történő kapcsolatok ápolása éppúgy beletartozott, mint a szükséges szerződések megkötése (írásunk a műről a 19. oldalon olvasható).

A 2007-es esztendő másik kiemelkedő eseménye az év elején a New York-i Juilliard Schoolban az EMB közreműködésével szervezett The Magyar Legacy (A magyar örökség) című rendezvénysorozat volt, ahol hat estét át kortárs magyar szerzők darabjait adták elő amerikai művészek az intézmény Focus! fesztiváljának keretében. „A komponisták csaknem mind a saját szerzőink voltak” – hangsúlyozza Boronkay. A New York Times zenekritikusa, a legendás Harold C. Schonberg nyomdokaiba lépett Steve Smith pedig terjedelmes beszámolóban méltatta az eseményt, kiemelve, hogy Ligeti Györgytől adták elő a legtöbb művet, ily módon is áldozva a kiemelkedő magyar avantgárd szerző emlékének, de ugyanígy főhajtás volt a sorozat egy másik prominens szerző, Kurtág György születésnapja előtt is.

Az évfordulók méltó megünneplésével amúgy maguk sem adósak: Farkas Ferenc századik születésnapjára 2005-ben jubileumi kiadványsorozatot jelentett meg az EMB, Veress Sándorra pedig tavaly új kóruskötettel emlékeztek. „Azzal ugyanakkor mindmáig adósak vagyunk, hogy kortárs műveket rendeljünk. De tervezzük ezt is, különösen most, hogy a rajtunk kívül több nagy külföldi kiadót is magában foglaló Universal klasszikus zenei kiadói csoport igyekszik egyesíteni erőit. Ebbe az elképzelésbe ugyanis az is beletartozik, hogy ha mi promotáljuk a Ricordi, a Salabert és más kiadók jeles szerzőit, elvárjuk, hogy ők is népszerűsítsék a komponistáinkat” – informál a tervekről Boronkay, aki Sarlós László és Homolya István után 2005 óta az EMB igazgatója. Egy kiadó tekintélyét persze csak emeli, ha összkiadások gondozására is futja erejéből. Az EMB még a kasseli Bärenreiter Verlaggal közösen indította el 1970-ben Liszt Ferenc oeuvre-jének tudományos hitelességű új kritikai összkiadását, amelyet ma már egyedül gondoz. Jelenleg a zenetudomány által annyira várt, a művek korai verzióinak újrakiadásán dolgoznak, neves Liszt-szakértők közreműködésével. ■

Az Editio Musica Budapest hivatalos honlapja:
www.emb.hu

Száz éve született Herbert von Karajan

Előre figyelmeztetek mindenkit: alább egy szubjektív Karajan-képet olvashatnak. Őt és más előadókat illető – a helyhiány miatt időnként sommás – megjegyzéseimmel sokan fognak vitázni, sőt az sem kizárt, hogy egyeseket fel fog háborítani, amit írok. De Karajan személye és muzsikálása kezdetektől fogva sok vitára adott okot.

◆ Mesterházi Gábor

Karajan-jelenségről legalább ötven éve divat beszélni. A náci pártba a biztonság kedvéért másodszor is belépő karmestert 1947-ben London tárt karokkal várta, hogy a legkiválóbb zenekarokat bízzák vezetésére, miközben a párton kívüli, a náci kultúrpolitikával vezércikkben szem-

beszálló, megszállt területen fellépést nem vállaló, zsidó zenekari tagokat mentő Furtwänglert legszívesebben élete végéig elhallgattatták volna. Ekkor kezdődött valami, ami azóta is tart, kisebb-nagyobb megszakításokkal. Idén, Karajan születésének századik évfordulóján, a személye és zenélése körüli viták felélénkülnek – míg a boltokat ellepik a rafináltan csomagolt újrakiadások és a soha nem hallott felvételek. Ha Karajan élne, örülne: a lemezipar, a zeneüzlet rengeteget köszönhet neki – és a nevének.

Nem állhattam meg, hogy az előző bekezdésben ne csatlakozzam magam is azokhoz, akik az osztrák karmesternek nem csak a zenéléssel foglalkoznak – elsősorban azért, hogy a cikk hátralevő részében lemezeire koncentrálhassak. Bár személye, politikai meggyőződése és karrierizmusa miatt nem szeretem Karajant, nagy veszteségnek tartom, hogy Mengelbergtől nem állhat a polcomon háború utáni felvételeinek garmadája. Talán azért veszek több Karajan-féle LP-t, mint CD-t, mert azok borítójáról még nem egy ízlésficamos, saját repülőgépe előtt pózoló vén ficsúr néz vissza, és hasonlóképp nem vágyom DVD-ire, hogy el kelljen viselnem modoros, minden rezdülésében átgondolt színesi – és nem karmesteri – munkájának látványát, a birtokomban lévő több száz felvételének jelentős részét gyakran hallgatom.

Magyarországon Karajan sokáig kitüntetett helyzetben volt: a 3. műsorból (később: Bartók Rádióból) és a Hungaroton licenz lemezeiről senkit sem ismerhettünk meg ilyen alaposan a „nyu-

gati” előadók közül. Ez persze nem minősíti Karajant, és ismerjük el: az akkori Bartók Rádió és a Hungaroton révén igen széles műveltségre lehetett szert tenni. Ezzel együtt – tudom, ilyet sem illik mondani – Ferencsik kiváló Beethoven Kilencedikje és Pastorale-ja mellett felüdülés volt végre egy „rendes” Erocát vagy Ötödiket hallani, amikor Karajan hetvenes évekbeli Beethoven-ciklusa idehaza is megjelent. Ma már nem szeretem Karajan Beethovenjeit. Nem szeretem, de zavar, hogy az utolsó (digitális) sorozatból még mindig hiányzik három szimfónia. És ez nem a „rovargyűjtő” beteges hozzáállása. Mert miközben Ansermet vagy Schuricht Beethovenjeit bármikor izgalmasabbnak találom, Karajan összességében még náluk is fontosabb előadóm. Abba a kategóriába, ahol ő nálam áll, a karmesterek közül csak Furtwängler, Mengelberg, Klemperer és Bruno Walter tartozik. Akiktől minden érdekel, a gyengébb teljesítmény is.

Nem hallotta?

Noha itt is vannak legendák: például Karajan hangmérnöki füléről – hogy csak egyet említsek. Régóta motoszkál bennem: nem vette észre senki, hogy a hetvenes években készült (DG) Patetikus-szimfónia scherzójában rosszkor üt a cintányér? Hogy az EMI Dvořák VIII. szimfónia második tételében az üstdob rendre egygel késik? (És rögtön tegyük hozzá: nagyszerű Patetikus-szimfóniák sora és talán a legjobb Dvořák Nyolcadik – a digitális DG-felvétel – fűződik Karajan nevéhez.) Pedig Karajant szinte más sem érdekelte, csak a produktum, illetve annak piaci hozadéka. Ugyancsak érthetetlen, miért olyan hamisak a kórusok a pálya második felének felvételein? Hadd említsem az egyébként lenyűgöző Mozart c-moll misét – hogy ne a Máté-passiót kelljen. Nem hallotta volna?

Karajan „jókor halt meg”: élete végén még tartott töretlen sztárkultusza. Azóta mintha ellendivat lenne. Ma nem illik Karajant szeretni. A régizenes mozgalom, Norman Lebrecht könyve (a Maestro), valamint a mai kor ügyeletes zsenijei mintha homályba burkolnák nemcsak Karajant, hanem az egész nemzedéket, amelynek ő volt az utolsó túlélője. És terjednek az ellenlegendák: hogy Karajan nem tudott Bachot, Mozartot vezényelni, sőt, aki ilyen hallgat, az legalábbis félművelt, és hogy ilyeneket kiadni a kultúra elleni vétség. Mit tehetünk az efféle

A XX. század egyik legnagyobb karmestere repülőgépe előtt pózol

(elő)ítéletekkel? Vitatkozni nem érdemes velük: cáfolatot csak a tapasztalat adhat. Nosza, hallgassuk meg az ötvenes évek elején felvett h-moll misét! Noha tudjuk, ez nem egy (igazi) előadás, annyira, hogy a kórustételeket és a szólókat más helyszínen – Londonban és Bécsben –, más zenekarral vette fel az akkor még ifjú karmester. Szívesen mondanám, tessék nekem jobb h-moll misét mutatni, de az efféle „licitálás” értelmetlen, mert szubjektív. Ám, aki megismeri ezt a felvételt, soha többet nem ejt ki a száján olyat, hogy Karajan nem tud kórust kezelni, vagy hogy „vastag” lenne a zenekar. Csak azt nem értem, hogy aki ilyen tud, attól hogy telik ki a későbbi – valóban erősen támadható, számomra már-már nehezen elviselhető – h-moll mise-felvétel?! Vagy vegyük a Mozartokat: a Prágai szimfónia ragyogó – az Esz-dürt mindig unom. És ugyanazért: mert egyformán szép akar lenni. De ha a K. 251-es vagy a K. 334-es szerenádöt nem ismerjük, nem alkothatunk véleményt Karajan Mozartjáról. És akkor nem beszéltünk a Cosiról, amit a legek közt tartok nyilván, és ne feledkezzünk meg – prózai dialógusok hiánya ide vagy oda – a korai Varázsfuvoláról sem! Tehát milyen Karajan Mozartja? Hol közepes, hol nagyszerű. De semmiképp sem olyan, amilyenek manapság sommásan tartják.

Megkerülhetetlen

Vannak persze olyan szerzők, akik mindig „jól álltak” Karajannak. Például Richard Strauss – ebben talán sokan egyetértenek velem. Haydnt illetően pedig bizonyára kevesebben. Pedig A teremtés – a stúdió- és a koncertfelvétel – nagyszerű, Az évszakok ma is a kedvenc előadásom, noha tudom, hallom, hogy a kórus nehézkes, helyenként vastag, horribile dictu hamis. És itt vannak a szimfóniák: a néhány korábbi (EMI, Decca) után a két DG-ciklus:

Felvétel 1946-ban, a bécsi Musikvereinsaalban

különösen a párizsiak (82–87.) remekek. Tudom, nagyon szimfonikus megközelítés. És baj az?

A legendák, az előítéletek közé tartozik Karajan életművének korszakolása. Hogy erős indulás után a hetvenes évekre ellaposodott volna, majd öregkorában – a digitális érában – ismét csúcspontot ért el. Ha a négy Beethoven- vagy Brahms-ciklust nézzük, talán érvényes az ítélet. Mert valóban, a hetvenes években a legjellegtelenebb. De ne innen nézzük, hanem vegyük például a hetvenes évek remek Mahlereit, Richard Straussait, a nagyszerű Schumann-szimfóniákat! És ha tudunk is örök érvényűbb Schuberteket sorolni, mint az ő Nagy C-dúrja vagy Befejtlenje, azért ez a két előadás a nagyon-nagyon jók közé tartozik, a komplett Schubert-ciklusból messze kiemelkedik.

És akkor nem említettük Bartók Zenéjét, amit kevesen értenek úgy, mint ő. Másrészt a pálya elejéről és végéről is találunk gyengébb teljesítményeket. Nincs olyan műfaj, amelyben Karajan megkerülhető lenne. Az operák közül ilyen az említett *Così fan tutte*, *A rózsalovag* (Elisabeth Schwarzkopffal), *a Falstaff* és *A trubadúr*. Versenyművek közül az amúgy közepes Anne-Sophie Mutter-féle Mozart A-dúr, valamint a Mendelssohnt említhetjük, és persze a Gieseking-féle Mozartokat, Beethoveneket, Schumann, Grieget és a Dennis Brain-féle Mozart-kürtversenyeket. Az oratorikus művek közt egyik kedvencem a hatvanas évek elejének Német rekviemje (a Gundula Janowitz – Walter Berry párossal). A digitális Kiállítás képei úgy jók, ahogy van, a huszadik századi repertoárban pedig rosszat nehéz találni. És akkor nem beszéltünk a könnyebb műfajról, a mindig ragyogóan szellemes és izgalmas Johann

Elisabeth Schwarzkopffal

Straussokról vagy olyan szerzőkről, mint például Balakirev és Britten. Nem említettem Brucknert, Mendelssohnt és Wagnert, noha itt is található kincsek, csak válogatni kell. A sor természetesen folytatható.

Karajan tehát fontos és nagy karmester. Talán másképp, mint ahogy harminc éve láttuk, de az idő rostáján fent maradt több tucat lemez erre bizonyíték. Ma is érdemes róla vitatkozni. Remélhető, hogy az idő múlásával egyre inkább felvételeiről, lemezeiről fog szólni a vita. ■

(Karajan felvételeiről a 62. és a 85. oldalon olvasható kritika.)

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

Hallgasson Ránk!

2008. április 2. szerda, 19:30
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

15 éves

a Budafoki Dohnányi Zenekar

Pánczél Tamás: Zongoraverseny - ősbemutató
Mahler: 5. szimfónia
Oravec György – zongora
Vezényel: Hollerung Gábor

Budafoki
Dohnányi
Zenekar

Bérletakció

2008-09

UNIVERSITAS
VOX HUMANA
BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK
A MEGÉRTHETŐ ZENE
A ZENE TITKAI

Bérletfoglalás:

a bérlettel rendelkezők részére: 2008. április 1-8-ig
a fennmaradó helyekre: 2008. április 9-15-ig

(Tel.: 06-1/322-1488, 09:30-12 óráig,
interneten: www.bdz.hu 0-24 óráig)

Bérletvásárlás:

2008. április 21-26-ig

További információ, részletes bérletprogram:
www.bdz.hu

A hangversenyeket és a zenekar tevékenységét támogatják:
Budafok-Ítény Budapest XXII. kerület Önkormányzata,
Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alap
Médiatámogatók: Pester Lloyd, Gramofon - Fotó: Merész Balázs

V-Drums® Lite HD-1

Kikapcsolódik, ha bekapcsolja...

Roland
www.rolandee.hu

Az új Roland HD-1 kompakt dobsett elérhető áron kínálja a megszokott Roland V-Drum minőséget és technológiát, de lényegesen közérthetőbb kezelhetőséggel és felépítésben. Az új kivitel sokkal kompaktabb és ráadásul halkabb mint elődei, köszönhetően az új párnázott tamoknak, az új lábdob szerkezetnek és pergőnek. A HD-1 komponensei gyorsan szét- és összeszerelhetők és könnyen szállíthatóak. A leegyszerűsített és stílusos, állványra szerelt HD-1 dobkészlet egyaránt ideális otthonra, iskolákba és stúdióba.

Képviselet: Roland East Europe Kft.
2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83.
Tel.: (23) 338-041 | info@rolandee.hu
Márkabol: Roland ZeneGALÉRIA
1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 9.
Tel.: (1) 239-9756 | zenegaleria@rolandee.hu
www.zenegaleria.hu

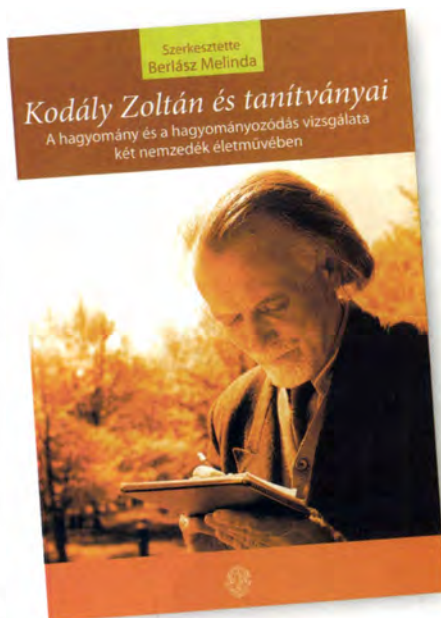
BERLÁSZ MELINDA (SZERK.):

KODÁLY ZOLTÁN ÉS TANÍTVÁNYAI

A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében
Rózsavölgyi és Társa, 2007; 634 oldal

A nagyszabású könyvet lapozgatva az a benyomás támadhat az olvasóban, hogy Kodály Zoltán életművének és az életmű hatástörténetének kutatására csak most ért meg igazán az idő. Ez a benyomás nem lehet véletlen. Vajon milyen tényezők alakították a szerző halála után kialakult képet, mely évtizedeken keresztül ellenállt minden módosítási kísérletnek, még akkor is, ha ez Kodály életművének pontosabb, torzítástól mentes értelmezéséhez vezethetett volna? Erre a jövőben kapunk majd választ.

A kötet második s némileg vastkosabb része a szélesebb közönséget valószínűleg kevésbé ragadja majd meg – a szakembereket annál inkább. Gyimes Ferenc Kodály zeneszerző-tanítványainak a Magyar Kórus kiadónál 1931–1950 között megjelent kompozícióit lajstromozza. Szalay Olga a Kodály-tanítványok népzene tudományi bibliográfiáját állította össze, Domokos Mária pedig a magyar népzene tudomány Kodály halála utáni természetét vette számba. Értelemszerűen utóbbi két bibliográfia között jócskán van átfedés. Szerencsésebb lett volna, ha e három publikáció – érzésem szerint mindhárom hasznos segéd tudományi kézikönyvként forgatható – önálló kötetben látott volna napvilágot.

publikált Kodály-írási alapján érzékelteti e kapcsolat jelentőségét.

Témájából adódóan izgalmas tanulmány tárgyalja Kodály és az 1949 utáni hatalom viszonyát. Péteri Lóránt írása (Kodály az államszocializmusban) számos, Kodállal kapcsolatos mendemondáról rántja le a leplet. Kiderül, hogy Kodály nem egyezett ki – vagy nem úgy egyezett ki – a hatalommal, ahogy azt a felszín sugallta. Részben ehhez kapcsolódik Kusz Veronika Járdányi Pál szellemiségét tárgyaló írása is.

Molnár Szabolcs

DALOS ANNA:

FORMA, HARMÓNIA, ELLENPONT

Vázlatok Kodály Zoltán poétikájához
Rózsavölgyi és Társa, 2007; 336 oldal

Dalos Anna tudományos pályája Kodály-tanítványok (Kósa György, Kadosa Pál, Maros Rudolf) munkásságának kutatásával indult. Azonban – ahogy ő fogalmaz – „Kodály tanítványainak esztétikai-kompozíciós gondolkodásáról nem lehet anélkül beszélni, hogy tisztában lennénk a példakép poétikájával.” A szerző szembe találta magát azzal a kérdéssel, hogy vajon miként formálódott a zeneszerzést tanító Kodály elképzelése magáról a zeneszerzés-tanítás módszeréről, szempontjairól, elveiről. A kérdéskör alapos megkutatása szempontjából nagy számú forrást, dokumentumot őriz a Kodály Archivum, olyanokat is, melyeket a korábbi zenetudós-nemzedékek kevésbé tartottak fontosnak. Ilyenek például azok a – zömmel XIX. századi és német – teoretikus könyvek, melyek hozzájárultak Kodály zeneelméleti iskolázottságához. Dalos lelkiismeretesen végigolvasta ezeket a könyveket, érdekes és beszédes lapszerű bejegyzésekre, kommentárookra bukkan, melyekről rendre kiderült, hogy a Kodály-kutatás számára jelentékeny források. Hasonlóan izgalmasak, és Dalos interpretációjában beszédeseK Kodály Brahms-analízisei. A Forma összefoglaló címet viselő első főfejezetben

kaptak helyet a Páva-variációkhoz kapcsolódó részanalízisek, s Dalos a zenei elemzés határain túllépve a mű eszmetörténeti kontextusának megvilágítására is sikerrel vállalkozik.

A kötet második főfejezete (Harmónia) különösen inspiráló, bár félt, hogy a zenei terminológiában járatlan olvasó idő előtt feladja a szöveggel való küzdelmet. Nagy hibát követ el, ha nem várja ki a túlságosan is szakmainak tűnő elemzés kifutását. A fejezet végére ugyanis Dalos különösen izgalmas és revelatív képet rajzol Kodály Debussy-recepciójáról. A kérdésben a szerző elődeihez képest máshová teszi a hangsúlyokat, két kulcsmű – a Méditation sur un motif de Claude Debussy és a Sinfelirat – elemzése során pedig érzékeny és a korábbiaknál jóval árnyaltabb interpretációra nyílik lehetősége.

A megelőző részhez hasonlóan Dalos a Harmónia című fejezet kimunkálásához is újraolvasta Kodály „könyvtárát”, a szó szoros értelmében. Ugyanígy járt el a harmadik fő rész (Ellenpont) esetében is. Két nyomon haladt: egyrészt megvizsgálta a magyarországi Palestrina-recepciót, másrészt görcső alá vette Knud Jeppesen – azóta is haszonnal forgatott – Ellenpont könyvének kodályi „munkapéldányát”. A fejezet ezúttal is Kodály-művek friss szemléletű elemzéséhez vezet.

Molnár Szabolcs

LISZT FERENC UTOLSÓ NAPJAI

Növendéke, Lina Schmalhausen kiadatlan naplója alapján

(Bevezette, jegyzetekkel ellátta és szerkesztette: Alan Walker)

Park Könyvkiadó, 2007; 228 oldal

Lina Schmalhausent, az egykori Liszt-növendéket – nem lévén jelentős muzsikusként – bizonyára örökre elfelejtette volna a világ, ha nem érzett volna egyfajta messianisztikus küldetést, hogy áhitattal szeretett mestere végóráiban minduntalan a közelében legyen. Az idős komponista 1886 júliusában Luxemburgban hangversenyezett, és csúnyán meghűlt vendéglátója, Munkácsy Mihály colpachi kastélyában. Gyógyulni lányához, Cosima Wagnerhez utazott Bayreuthba, ám egészségi állapota rohamosan tovább romlott. Veje, Richard Wagner ekkor már több mint három éve nem élt, és Cosima minden energiájával azon fáradozott, hogy néhai férje kultuszát az éppen zajló V. Bayreuthi Ünnepi Játékok révén megszilárdítsa. Elképzeléseit jól szolgálta apjának otléte, ám a beteg fizikai állapota már sokkal kevésbé. Cosima, mint mindig és mindenben, elszánt volt és céltudatos. Lina szemében azonban csak érzéketlen és számító. Ő ellenségnek látta Cosimát éppúgy, mint Wagner gyermekeit (Liszt unokáit), az orvosokat, a jelenlévő Liszt-tanítványokat, a látogatókat: a haldokló egész környezetét. Lina gyanakvó volt, és vele szemben is gyanakvóak voltak. Liszten kívül senkit sem szeretett, és Liszten kívül őt sem szeretete senki. Tolvaj hírében állt, „Pletykafészek kisasszonyának” csúfolták, és

nem nézték jó szemmel, hogy állandóan a beteg komponista körül sertegetél. Pedig mindent megtett, hogy imádott mesterének megkönnyítse végóráit.

Valójában ettől olyan drámai és egyben izgalmas az utókor számára a huszonkét éves zongoristalány kéziratos naplója Liszt Ferenc utolsó két hetéről. A zeneszerző tragikus leépülésének naturalisztikus részletei önmagukban pusztán kiábrándítóan hatnának, ám Lina sajátos szemzőgéből plasztikus képet kapunk Liszt-köréről és Bayreuth világaról. Egy olyan korszakról, amelynek jószerivel csak a heroizmusát ismerjük, pedig az is „emberi volt, túlságosan is emberi”.

Lina Schmalhausen naplóját

szerezőjének túlfűtött elfogultsága miatt fenntartásokkal

érdemes olvasni. Az események megértéséhez azonban nagyban hozzájárul a Liszt-monográfus Alan Walker, aki sajtó alá rendezte és részletes lábjegyzetekkel látta el a szöveget. A bevezető tanulmány megismertet a történet háttérével és a napló írójának személyiségével, az epilógus pedig a Liszt temetése körül zajló „hatalmi” játszmákba enged bepillantást, amely során véglegesen eldőlt, hogy Cosima, a Wagner-kultusz érdekében, örökre Bayreuthhoz láncolja édesapját.

Rockenbauer Zoltán

BIELICZKYNÉ BUZÁS ÉVA:

LEHEL GYÖRGY KARMESTER EMLÉKEZETE

Révai Digitális Kiadó, 2007; 112 oldal

Az előszó tanúsága szerint Lehel György születésének 80. évfordulója adott okot a szerzőnek, hogy összegyűjtse és megjelentesse azt a nyolc beszélgetést, melyeknek írásos változata korábban a Magyar Zene folyóiratban már megjelent. Kettő a

dirigenssel készült, további hat pedig olyan zeneszerzőkkel, akiknek volt emlékező mondanivalójuk. A beszélgetésekhez kommentár járul, s forrásértékű mellékletként azon zeneművek listája, melyeknek 1950 és 1988 közötti, rádiófelvételen megörökített bemutatója Lehel György nevéhez fűződik (a szerzők nevének betűrendjében és időrendi felsorolással egyaránt). Mindösszesen 112 oldal, nagy sorközzel – mégis felbecsülhetetlen a tanúsága. Kordokumentumokat ad közre, s a beszélgetésekből kirajzolódik egy korszak szellemisége. Felértékelődnek szemünkben tettek, amelyek akkor magától értetődőnek tűntek – s összeszorul a szívünk, amikor szembesülünk kell azzal: az élet különböző területein való fejlődés valamennyi áldása – és átka – mellett mekkora a veszteségünk az emberi oldalt illetően. Ilyenkor érződik igazán, mennyire jogos a szerzők követelése, akik olyan művészi „bánásmóddhoz” szoktak, amelyet – magától értetődő természetességgel – Lehel Györgytől is kaptak. És ha valaki nem tudná magától, mennyiben más a rádiózenekar az elsődlegesen koncertezés szándékával vagy hangfelvétel-készítés céljával alapított együttesekhez képest – a beszélgetésekből kristálytisztán kiderül. S az is, hogy mennyire fontos az inspiratív légkör – alkotók és előadóművészek számára egyaránt. Mert ami ilyenkor, ily módon keletkezik, könnyebben megtalálja az utat közönségéhez. Nagy tanulság, amelyet érdemes felvenni „életreceptjeink” közé.

Fittler Katalin

SZALÓCZY PÉTER: ELFELEDETT ZENESZERZŐK

(Typotex, 2007; 177 oldal)

Hobbikönyv – így nevezhetjük e kiadványt.

A szerző neve zenekedvelők körében leginkább az MR3 Bartók Rádióban hallható sorozata által ismert. Ám amíg a Ritkán hallott remek művek adásaiban hangfelvétel-gyűjteményéből megannyi, napjainkban szinte ismeretlennek számító zenemű közkinccsé vált, csemegét kínálva az ingyenceknek, hatásában korántsem hasonlítható hozzá a könyv. 174 elfeledettné ítélt (külföldi) szerzőről ír röviden, azonban – részben épp heterogén forrásanyaga következtében – csak terjedelme révén hasonlíthatóak lexikoncikkhez ezek az elsősorban életrajzi adatokat tartalmazó kompilátumok. Szakmailag korántsem vehetőek komolyan, mert – bár kevés idegen nyelvű forrásból merít Szalóczy – gyakori a félrefordítás, a szakkifejezések kevésbé pontos alkalmazása, továbbá a nevek helytelen írásmódja. Mivel a szerzők ábécérendben szerepelnek, igencsak időigényes kikeresni egy olyan „útvonalat”, amelyet követve valamiféle történeti tanuláshoz juthatnánk. Egy-egy szócikk önmagában nem ad olvasható élményt, s a XXI. századi olvasó méltán elégedetlen, amikor „nagy emberek kis mondásait” kell olvasnia (legfeljebb azok örülhetnek nekik, akik kedvelik az anekdotamazsolákat). Hobbikönyv tehát, amit kizárólag hobbiból érdemes forgatni. Már azoknak, akiknek ez a hobbiuk.

Fittler Katalin

hmGold

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650

harmonia
mundi

50 *éves* *a harmonia mundi*

**STRAVINSKY: TAVASZI ALDOZAT
BARTÓK: CONCERTO**
Berlini Filharmonikus Zenekar
Karmester: Herbert von Karajan

●●●●●

Két vitatott Karajan-felvétel. A Tavaszi áldozatról a korábbi. Karajan nagyon sokáig készült rá, etalonnak szánta, és bántotta Stravinsky elutasítása. A szerző összehasonlító kritikájában kétségbe vonta, hogy Karajan stílusában kielégítően előadható a darab. Való igaz, Karajan egyéni módon közelít a műhöz. Nyilvánvaló, hogy az előadás kidolgozottsága kimagasló, ezt még ellenzői sem vitathatják. Bár az 1966-ban és 1964-ben készített felvétel hangja éles – különösen a rezek szólnak hangosan –, sok a már-már érzéki hangzás. Karajan szinte mindent meg akart mutatni, ezért az előadás transzparens. Hátulütője azonban a monoton beállítás – mintha végig ugyanabból a nézetből szemlélnék a művet. Karajan analitikus beállítása egyáltalán nem helytelen: számtalan apró színre, regiszter-beállításra figyel, nem határoz meg összefüggőbb, egymástól eltérő egységeket. Bartók Concertójáról ez a második felvétele, 1965-ből, a „középső”. Szeretik támadni, pedig nagyon értékes. Igaz, erősen szimfonikus, és tempó tekintetében kimért. Széles ívű olvasat, hiányzik belőle a rubato, viszont kárpótol érte a nagy egységek értő összefogása.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
00289 477 7160

JELMAGYARÁZAT

- ★★★★★ Remekmű
- Kiváló
- Jó
- Átlagos
- Elfogadható
- Gyenge

SIBELIUS: IV. ÉS V. SZIMFÓNIA
Berlini Filharmonikus Zenekar
Karmester: Herbert von Karajan

●●●●●

A nagy finn mester Negyedikje (1911) letaglózza a hallgatót. Nem tragikus megoldásokkal él, bombasztikusság helyett inkább a tompa gyász eszközzel: moll-szimfóniákból van egy pár, de efféle szemérmesen sötét, visszafogott akkordokkal kimúlót, sőt inkább az életből főbőlintással kilépőt nem ismerek. Herbert von Karajan keze alatt a berlini zenekar egy testként hullámzik, s abban koherens, az egyes hangszerek csak egy-egy pillanatra csillannak meg. A rásütött pompa-bélyeg szerint bizonyára a szöveten rendre – nekem talányosan – átütő, archaizáló rézkarok és a rájuk felelő vonós nagytutti találnak a karmester elevenébe. Ám a lemezre vett másik mű, a háromrészes Ötödik másról tanúskodik. Itt Karajan a hűsok morajló lebegése felett, amolyan teremtés előtti hosszas és kusza fázisban, ezer apró melódiatöredéket mutat meg türelemmel, a színek iránti hallható odaadással. A néhány évvel később komponált – aztán revideált – Ötödik már Esz-dúrban szól, és amennyire a fagyosnak mondott finntól telik, fináléja életigenlő. Míg a festőművész sógnak dedikált Negyedik idején fedezték fel a zeneszerző torokrákját, ekkorra világossá lett, hogy segített a berlini operáció: az Ötödikbe már játékos kidolgozási szakasz is fér. Végül csaknem fél évszázaddal élte túl tumorát, s az aggastyán Jean Sibelius megélhette a felívelő pályájú Karajan odaadó rajongását művei iránt. (Összesen tizennygy különböző felvételt készített e szimfóniákból.)

Az 1976 karácsonyán, éppen Berlinben rögzített lemezanyag kiadása minden pucc nélküli, „fapados”, miközben minősége a felső kategóriába tartozik.

Ókóvács Szilveszter

EMI Classics
50999 5 09028 2 8

**PROKOFJEV: V. SZIMFÓNIA;
LIEUTENANT KIJÉ**
Cincinnati Szimfonikus Zenekar
Karmester: Paavo Järvi

●●●●●

Két mű – két külön világ, kevés érintkezési ponttal. A Lieutenant Kijé annak a felismerésnek köszönheti létét, hogy a filmzene ideális lehetőség az értékes muzsikának a széles közönségréteghez való eljuttatásához. A Junij Tinanyov satirikus történeten alapuló filmhez komponált zenéből származik az op. 60-as szvit öt tétele. A cári elmeszülemény, Tetik hadnagy életének jellegzetes eseményei kiváló lehetőséget kínáltak Prokofjevnek szarkasztikus humora megcsillogtatására. A szvit tételei a történet ismerete nélkül is teljes értékűen élvezhetőek. Külön elemző tanulmányt érdemelne Prokofjev briliáns hangszerezése: a láttató muzsika önmagáért beszél. Paavo Järvi pálcaja alatt a Cincinnati Szimfonikus Zenekar remek előadónak bizonyul; ízesen tálalják a történetet, markánsan karakterizálva jelenítik meg a zsánereket.

Az V. szimfónia kivételes helyet foglal el a szerzője életművében; szokatlanul komoly a hangja, pontosabban, olyan érzéseket foglal hangokba, amelyeket ezúttal idézőjelek nélkül kell érteni (a jellegzetes prokofjevi „fanyar” hang legfeljebb a Scherzo-tételben sejjik fel). A nemes – olykor már-már fennkölt – érzések otthonosak a szimfonikus irodalomban; ezúttal mégis mintha nem érintették volna meg az előadókat. Vagy talán épp ennyi van a műben, s máskor csupán a keletkezési körülmények ismerete készíti a zenekarokat empatikus tolmácsolásra? Ami e felvételen szól, korrekt, mégsem hagy maradandó nyomot a hallgatóban. Szerencsére a lemezen a később komponált szimfóniát követően halljuk a szvitet, és ez jótékonyan módosítja a produkció egészének a megítélését.

Fittler Katalin

Telarc – Karsay és Társa
80683

RICHTER, A MESTER

VOL. 10: CHOPIN ÉS LISZT MŰVEI

VOL. 11: XX. SZÁZADI ZONGORAMŰVEK

Szvjatoszlav Richter – zongora

A Decca e két duplakorongjával végül teljessé váló új Richter-sorozata töredékes ugyan, ám annál igényesebb betekintést enged a Bruno Monsaingeon könyvében csak a zene Don Juanjaként aposztrofált mester életművének ropant korpuszába. Richter, akit a hangmérnökök rémálmaként is számon tartanak, nem támasztott komoly igényeket sem hangszerével, sem a professzionális hangfelvételi körülményekkel szemben. Mindazonáltal elmondható, hogy a Chopin–Liszt-korongok hangzása a koncertjelenlét telt érzésével fogadja a hallgatót. Bámulatos, hogy a 73 éves Richter milyen kikezdetetlen technikával kanyarintja oda a műveket, szikár lényeglátásában egy keleti kalligráfus elvont magabiztosságával. Ennek jegyében az első lemez tíz Chopin-prelűdje egy gesztusként hat, a befejezetlenség vagy a hiány legkisebb érzése nélkül, míg Liszt h-moll szonátája a megértés fényében álló, önmagába visszatérő labirintus misztikumával dereng fel és olvad a semmibe a keze alatt. Az olyan epigrammaszerűen tömör kései művek, mint a Szürke felhők vagy a Fisz-dúr zongoradarab Richter egyedi absztraháló-erejébe engednek bepillantást, hogy mintegy előkészítsék a nyolc transzcendens etűd eleven tömegének formát öltő hömpölygését. A XX. századi zenét tartalmazó korongokon – japán techni-

ka ide vagy oda – Richter zongorája leginkább vődörben pattogó kavics hangjára emlékeztet, s Webern Variációi alatt jobban hallhatjuk a székeit nyekergető és kulcsait csörgető közönséget, mint magát a művet. Mindezek ellenére a két korong minden darabja egy-egy falat kenyér. Richter a Webern-mű és a jó ötven éve műsoron tartott Prokofjev II. szonáta kivételével valamennyi darabot 1988-ban adta elő először. Stravinsky szikár tömegeivel feszült mozgásban tartott művére Sosztakovics solarisos tájában lebegő két prelűdium és fűgájának meditatív, olykor rezignált lüktetése felel. A Bartók-darabok (a Három burleszk) megfogalmazása távol áll a Kocsistól vagy Ránkitól megszokott olvasattól, s inkább Richter igen szűk Bartók-repertoárja folytán válik valódi kuriózzummá. A Szymanowski-művek Debussyt idéző, vizionárius hangzásvilága megannyi apró, kékeszöld mozaik komplementer árnyalataként ragyog a Hindemith-szvit extatikus, mélyvörös tónusgömbjei mellett. Ritkán hallhatunk annyi energiát egy-egy lemezbe sűrítve, mint ezeken a korongokon. Nem is érdemes kihagyni. *Winkler-Nemes Gábor*

Decca Classics – Universal

4758637 (Vol. 10)

4758652 (Vol. 11)

ÚJ MAGYAR ZENEI FÓRUM
2009
zeneszerzőverseny

A Művészetek Palotája és a Budapest Music Center – a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar és az UMZE Kamaraegyüttes közreműködésével – zeneszerzőversenyt indít útjára.

A verseny létrehozóinak és a díjak felajánlóinak elsődleges célja, hogy ösztönözzék és támogassák új magyar zenedarabok megalkotását. Kívánatos emellett, hogy tartós együttműködés jöjjön létre a fiatal szerzők, illetve a kamaraegyüttesek és nagyzenekarok között az új zene népszerűsítésében.

A pályázat nyitott minden olyan, magát magyarnak valló zeneszerző számára, aki még nem töltötte be 40. életévét. Pályázni nagyzenekari és kamaraegyüttesre írott művek kategóriájában lehet.

A díjak felajánlója az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, valamint a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, a Magyar Zeneszerzők Egyesülete és a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola.

Nevezési határidő: 2008. június 27.
Részletes pályázati feltételek: www.bmc.hu/umzf
www.mupa.hu

JOSEPH HAYDN: A TEREMTÉS

Piau, Persson, Padmore – ének; Chetham's Chamber Choir, Gabrieli Consort & Players
Karmester: Paul McCreech ●●●●●

Minél nagyobb, annál jobb? Paul McCreech szerint, úgy látszik, igen. Új felvételén ugyanis Joseph Haydn Teremtését 100 tagú kórossal és 113 tagú zenekarral adja elő – nagyjából akkora együttesekkel, amilyenek 1799 márciusában a bécsi ősbemutatón szerepeltek. Különös eseménynek számított ez annak idején – a megtriplázott fűvösök látványa például semmiképpen nem nevezhető mindennapinak. S különös esemény az ma is, hiszen mostanában inkább azt szokhattuk meg, hogy egyre kisebb együttesek szólaltatnak meg nagy oratorikus műveket. Gondoljunk csak Bach passióira, amelyek esetében a kutatóknak és a historikus mozgalmaknak köszönhetően lassan eltűnnek az óriás zenekarok, sőt olyan felvétel is készült már – például éppen McCreech vezényletével –, ahol minden szólamot egy ember énekel.

A korabeli számadatokra támaszkodó, szokatlan méretű előadógárda mellett McCreech nem az eredeti német, hanem a mű angol nyelvű változatát választotta. Ez a két tény már önmagában is elegendő ahhoz, hogy a jól ismert mű egészen új oldalát mutassa. Mindez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy az újdonság által több lesz a darab, McCreech előadásában azonban – valószínűleg nem az óriás apparátus miatt – egészen új színek jelennek meg. Rögtön feltűnik például – hogy csak a legszembeötlőbbben említssem –, milyen erősen hatott Haydnra az angol oratórium-hagyomány, jelesül Händel zenéje. A most megjelent lemezen a bombasztikus kórusok mellett a bensőségebb részek is szépen szólalnak meg, s így megfelelő kontrasztot biztosítanak, a szólisták pedig egytől egyig remekel.

Katona Márta

Deutsche Grammophon – Universal
4777361

LISZT FERENC: FAUST-SZIMFONIA

Philadelphia Zenekar
Karmester: Riccardo Muti ●●●●○

Első hallásra talán furcsa, ahogyan elkezdődik Muti előadásban a Faust-szimfónia. (Az is furcsa, hogy ráfutás nélkül, hányaveti módon összecsapták a lemez kezdetét.) A vontatott, lelassított tempó – mivel nincs még viszonyítás – indokolatlan. Aztán hirtelen felpezsdíti, felizzítja mind a tempót, mind a zenélés hőfokát. Értelmet nyer minden, sodró, lendületes nyitótételnek nézünk elébe. Ám valahogy a tétel harmadánál, a kilencedik perc környékén látványosan összeomlik Muti koncepciója. Nem tudja fenntartani a koherens fogalmazás illúzióját. A partitúra ellenáll. Liszt ellenében nem lehet egy kialakulatlan, csapongó személyiségben meglátni a szoborszerű tökéletességet. Muti észrevette, hogy saját elvárásainak csapdájába került, mentette, ami még menthető: a pompás zenekari hangzást (a Philadelphia Zenekar átható, néha kellemesen nyers tónusába élvezettel feledkezik bele az ember), a remek szólókat (a keverés természetesnek hat), a hitelesen romantikus gesztusokat, a sodró szenvedélyt, a fenyegető mélyregisztert. Margit tétele más világ, Muti pasztellezen, semmit sem ígérve indítja el a tételt. Mintha ehhez igazodna a felvétel filozófiája is, a beállítás radikálisan más, tompán, messziről szólnak a nagybőgők, egy „másik” zenekart hallunk, a teljes mű hangzásképe szempontjából túlzás ez a nagy változás. A Mefisztó-tételben ugyanazt játssza el Muti, mint az elsőben. Most valahogy még vontatottabb a kezdés, aztán az örföngő, tobzódo folytatás ennek megfelelően káprázatosra sikeredett. A részszépségeket kínál, de alapvetően megoldatlan első tételre, átlagosan jó színvonalú második következik, a zárás pedig etalon.

Molnár Szabolcs

EMI Classics
50999 5 09018 2 |

MAHLER: DAL A FÖLDRŐL

(zongorás változat)
Brigitte Fassbaender, Thomas Moser – ének
Cyprien Katsaris – zongora ●●●○

A booklet szerint, ha Mahler életében megjelent volna a Dal a földről zongoraváltozata, biztos ki-gyomlája belőle a partitúrához képesti diszkrepanciákat. A világszóró felvételt hallgatva mégis nehéz elképzelni, hogy apró szövegi és zenei retusok (például a Porcelánpavilon és még két tételcím, illetve a Búcsú derekának hosszú közjáték-elemei) után e verzió életképes lenne.

Hetven évig kallódott, de kötvé hinném, hogy Mahler oeuvre-jéből hiányzott. Saját letétje létezik a Wunderhorn-daloknak, sőt a Vándorlegény-ciklus is bír a szerzőnek tulajdonított kivonattal. De sem azokban, sem ebben nem lelni a mahleri különös inspiráció melletti másik nagy értéket, a zenekari hangszerelés elképesztő színeinek nyomát. Cyprien Katsaris hiába küzd az irdatlan szöveggel és hangszerével, nem tudja, nem tudhatja megközelíteni a Bortal grandiózus, a Föld bánatát groteszkül harsogó szimfonikuságát.

Ha csak e letétet ismernénk, arra vágnánk, bár-csak hangszerelte volna meg – ha ismerjük, semmiképp sem elégít ki. Még a Búcsú sem, pedig elé-gikus állóképei zongorameditációnak is beillenek, ám borzasztóan hiányzik a zenekar tartott akkordokat, mahleri orgonapontokat szőnyegez-leszögez-ő képessége, színorgiája.

Thomas Moser viszont most megtehetné, hogy nem forszírozza végig szólamát, ahogy hőstenorok szokták a kürtkarokkal spékelt zenekari erőterben. Nemzedékének német mezzoszotárja, Brigitte Fassbaender ellenben finomságokra nyitottan idomul a helyzetbe, és legjobb pillanataiban eléri a határt: a főpróba előtti korrepetíciós érzetet. Mi pedig vágni kezdünk a koncertre, teljes értékű mahleri apparátussal. Ókovács Szilveszter

Warner Classics
2564 69736 |

EMI CLASSICS

BLUE NOTE CLASSICS

Virgin CLASSICS

klasszikus újdonságok

2008

HERBERT VON KARAJAN
BEETHOVEN - THE 9 SYMPHONIES

MOZART
LEIF OVE ANDSNES
NORWEGIAN CHAMBER ORCHESTRA
PIANO CONCERTOS 17 & 20

LEIF OVE ANDSNES
SCHUBERT
LATE PIANO SONATAS

Great Recordings of the Century
VERDI
La Traviata
Riccardo Muti

Great Recordings of the Century
MOZART
Opera Arias
Lucia Popp

Great Recordings of the Century
BEETHOVEN
The Late String Quartets
Busch Quartet

www.emimusic.hu

LAJTHA LÁSZLÓ:
VONÓSNÉGYESEK - VOL. 2
Auer Vonósnégyes

●●●●○

Elégedettek lehetünk az Auer Vonósnégyes új lemezével. Lajtha László összes vonósnégyesének második albumán három kompozíció szerepel. Az 1934-ben keletkezett ötödik, az 1950-es hetedik és az 1953-ban született kilencedik vonósnégyes. Három különböző világ, de az Auer Vonósnégyes mindháromban magabiztosan közlekedik. Kiegyenlített teljesítményt nyújtanak, ami persze azt is jelenti, hogy sem szívbe markoló ihletettséggel, sem ápolatlan hangzással, megoldatlan helyel nem találkozunk. A rögzítéstechnikai szempontból mindig problémát jelentő vonósnégyes-felvételről ugyanez mondható el. Nem megdöbbenően jó, de zavaró elem is kevés van rajta. Az a kevés is inkább a különös kvartett-etűdben, az V. vonósnégyesben. (A hallgató ne lepődjön meg, ha az első tétel hallgatásakor a mobiltelefonjához nyúl, magam a sokadiknál is ezt tettem. Egy magas fekvésű rész torzításáért, azt hiszem, az utómunka a felelős.) Az Auer Vonósnégyes a legtöbb értéket a VII. vonósnégyesben találta meg, ez az interpretáció a lemez egyik ékköve. Különösen szépen sikerült a második tétel. A Menüett csupa fricska, a fináléban viszont még erőteljesebb poéntírozást tartok kívánatosnak. A lemez alapján hallhatóan megváltozott a 2006 után két tagcserét is megélt Auer Vonósnégyes játékkultúrája, stílusa. A kortárs zene

előadása terén is aktív társaság talán meggyőzőbben szolgáltatta volna meg a leginkább kísérletező hajlamú V. vonósnégyest, a IX. kvartetet pedig tartózkodóbban, szemérmesebben. Utóbbinak azonban nem állnak rosszul az „idiomatikus modorosságok”. Ismét a lassú tétel – ez a lemez leghosszabb tétele – a legintenzívebb; a Liszt anygalkórusaira emlékeztető pianissimo zárószakasz egészen megindító. A rákövetkező Menüett hangindítása (dinamika, hangszín – vagy beállítás) telitalálat, az embernek olyan érzése támad, mintha a kompozíciót egy ülésben játszották volna fel. A könnyüléptű, franciás ízlésű finálé előadása tökéletes összhangban áll a szerzői jellemzéssel: „Saltarello-féle, de nem olasz parasztkok táncolják. Erdélyi tündérek. Azért mondom: erdélyiek, mert a kezdő motívum egy erdélyi táncé. Nemigen fognak ráismerni, olyan másra van bővítve, hogy több, sokkal több benne a L. László, mint a népzene. Tehát semmi népies hang. Könnyű lábbal táncol benne az öreg rozmár vagy foka, de mindenesetre a száraz heringgé szikadt én fiatal, hajló derekú erdélyi lányokkal, akik tündéreké váltak. Táncuk oly finom, graciózus, habos, megfoghatatlan.” *Molnár Szabolcs*

Hungaroton Classic
HCD 32543

**JOHANN SIGISMUND KÜSSER:
FESTIN DES MUSES – VOL. 2**

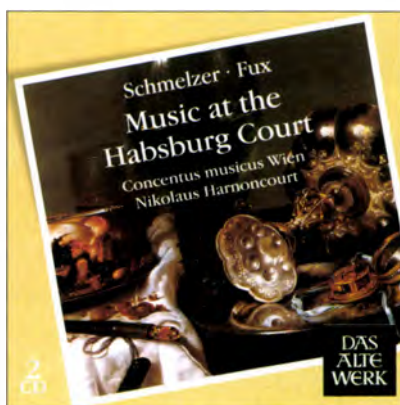
**Aura Musicale (művészeti vezető:
Máté Balázs)** ★★★★★

A lemezre valóban illik a cím: „A múzsák ünnepe”. A pozsonyi születésű Johann Sigismund Küsser, azaz Küsser János Zsigmond (1660–1727) szvitgyűjteményének három darabját ugyanis valóban rendkívül színesen és lendületesen szólaltatják meg az előadók, s remekül, a kor zenei stílusának teljesen megfelelően egészítik ki az első kiadásban megjelölt hangszerparkot trombitákkal, furulyákkal, fuvalákkal és ütökkel. Így valóban sikerül azt a barokk színházi pompát felidézni, amelyre a mű alcíme is utal: „hat színházi nyitány különféle airék kíséretében”. Ezt a hatást erősíti a felvétel a tételcímetek színpadias modorban kihirdető narrátor is. A tételcímetek között egészen különösek is akadnak: „Démonok repülése”, „Pokoli ünnep” vagy „Nevetés és báj”. Az interpretáció tehát briliáns.

Ami pedig a műveket illeti – hihetetlen, hogy eddig alig hallhattunk Küsserről, akit a XVIII. század neves lexikonírói, Mattheson és Walther oly nagy elragadtatással említenek, s akit a hamburgi opera élére neveztek ki, párizsi tartózkodása alatt pedig a nagy Lully vette pártfogásába. Hiszen zenekari szvitjei, melyek közül most a IV. (C-dúr), az V. (B-dúr) és a VI. (g-moll) jelent meg, valódi remekművek, ötletekben bővelkedő, tüzes, mégis elegáns zenék. Vérbeli francia stílusú tételek ezek, melyeket Küsser a korabeli gyakorlattól eltérően maga rendezett sorba. A szvitekben tehát nem csupán táncételeket hallunk egymás után, hanem mintha húsz percbe sűrített, ám fordulatokban gazdag színpadi jelenet tanúi lennénk – ahol az Aura Musicale korhű hangszereinek segítségével furcsa és megkapó mesebeli figurák jelennek meg.

Katona Márta

Hungaroton Classic
HCD 32552

**ZENE A HABSBERG UDVARBAN
(SCHMELZER ÉS FUX MŰVEI)**

**Concentus Musicus Wien; Karmester:
Nikolaus Harnoncourt** ●●●●○

Gregorián dallamokkal és Machaut zenéjével indult újtára 1958-ban, tehát pontosan ötven éve a Das alte Werk elnevezésű hanglemezsorozat. Létrehozói pedig, Nikolaus Harnoncourt, Gustav Leonhardt, Frans Brüggen és Jaap Schröder azóta szinte legendává váltak. A korabeli hangszerek hangzásának újrafelfedezésével, a lappangó kéziratok felkutatásával új korszak kezdődött az európai zenetörténetben. Most, az évforduló alkalmából a legszebb felvételekből válogat a kiadó – így jelenhetett meg újra Harnoncourt és a Concentus Musicus Wien 1970-ben készült lemeze, amelyen Johann Heinrich Schmelzer (1620 k.–1680) Sonátái és Johann Joseph Fux (1660–1741) különböző műfajú kompozíciói szólalnak meg. A felvétel elkészítése óta eltelt harminc évben sok minden történt a historikus zenei mozgalomban – felnőtt egy vagy két újabb generáció. Ez az előadás azonban még mindig él. Harnoncourt olyan biztos tempó- és arányérzékkel vezeti együttesét, hogy a lemez meghallgatása mindig az újrafelfedezés erejével hat.

Pedig Schmelzer itt megszólaló művei, illetve Fux francia stílusú szvitje és öt hangszert előíró sonátája „használati zenék”, szerzőik házimuzsikálásra szánták ezeket. Ők voltak egyébként az első nem itáliai zeneszerzők, akik a megtisztelő Kapellmeister címet elnyerték a Habsburg udvarban. Kompozícióik tehát háttérzenének is alkalmasak, nem baj, ha miközben kiszaladunk a konyhába, és egy-egy szakasról lemaradunk, hiszen bármikor vissza lehet kapcsolódni. Harnoncourt és a Concentus Musicus Wien kidolgozott interpretációját hallgatva azonban minden pillanat fontosnak tűnik, egyszerűen oda kell figyelnünk a zenére.

Katona Márta

Warner Classics
2564 69852-4

**ALBRECHTSBERGER:
HÁROM VONÓSNÉGYES, OP. 7 NOS. 4–6
Authentic Quartet** ●●●●○

Ut pictura musica – mondhatjuk az ut pictura poesis elvre gondolva. Lehet, hogy az a baj, hogy lemezfelvételeket nem lehet falra akasztani. Mert ha van egy nem kiemelkedő, de jó klasszicista festményünk, szíves örömet akasztjuk ki és nézzük évtizedeken át. Ám egy nem korszakalkotó, de jó klasszicista vonósnégycset a legtöbbben jóval kevesebbre tartanak. Pedig Beethoven egykori mesterének az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményéből való három kvartettje nemcsak zenetörténeti kuriózum, hanem jó zene is. Való igaz, míg a Kunsthistorisches Museum remekait nem vihetjük haza, a kimagasló zeneművek legjobb előadásait igen. De ez ne vezessen arra a tévútra bennünket, hogy amit a piktúrában értékelünk, a zenében figyelmen kívül hagyunk!

Az Authentic Quartet előadása elsorangú. Stílusuk alapvetően objektív, de nem száraz, inkább a kompozíciókhoz illő, tiszta, klasszicista hangfedezhető fel benne. Néhol erősebb ritmikai, dinamikai kilengés nem ártana, ugyanakkor ennek hiánya jóval csekélyebb szerepet játszik, mint az értő kidolgozottság. Kalló Zsolt feltűnően tiszta elsőhegedű-játéka külön említést érdemel, de a többiek sem maradnak el tőle.

Egy-egy korszak gyengébb alkotásait tényleg nem indokolt újra és újra hallgatni, de az igen magas szintű, bár nem korszakalkotó művek tartományát mindenképpen érdemes érdeklődési körünkbe vonni. Ez a három, eddig ismeretlen kvartett a zene élvezhetősége tekintetében megközelíti a korabeli nagy kompozíció-társakat. Lemezfelvételeket nem lehet falra akasztani, viszont lehet – és érdemes – szélesebb merítéssel gyűjteni.

Zay Balázs

Hungaroton Classic
HCD 32495

Channel Classics

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

**MOZART: FUVOLAVÉRSÉNYEK;
FUVOLA-HÁRFA VÉRSÉNY**

Fuvolán közreműködik és vezényel:

Drahos Béla

Vigh Andrea – hárfa

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

Egyetlen koncerten, egyetlen estén felvenni a fuvolára írott mozarti versenyirodalmat még akkor is imponáló teljesítmény, ha tudjuk: a szerző nem rajongott a XVIII. század végi konstrukciós állapotában eléggé gyatra hangszer iránt. Mégis, mintha már akkor, Párizsban a „varázsfuvoláról” álmodott volna: a két szólókoncert és a kettősverseny minden lelevelezett kín dacára álmosszép muzsika.

Drahos Béla egyrészt biztosra megy, mert a régi barátok, a nyilván alaposan bepróbált Rádiózenekar kamara-összeállítása nélküle is érzékenyen, kotyogások, előrebukások és kadencia előtti szétfékezések nélkül játszik. Viszont kockáztat is, mert egy állandó karmester inspirációt adhatna, s ilyen tömény fuvolaműsort tíz tételen át kísérve a leglelkesebb tuttisztát is megkísérti a fásultság. A közönséggel ugyanez a helyzet: tényleg komoly teljesítmény lemezminőségben nyújtani e szimfonikus fuvolás termést, de hallgatóként is inkább a változatosság gyönyörködtetne. (És e problémát a hárfával közös concerto sem oldja fel: abban a társzólista leginkább a zenekarról történő leválás utáni pompás szőnyeg szerepét tölti be.)

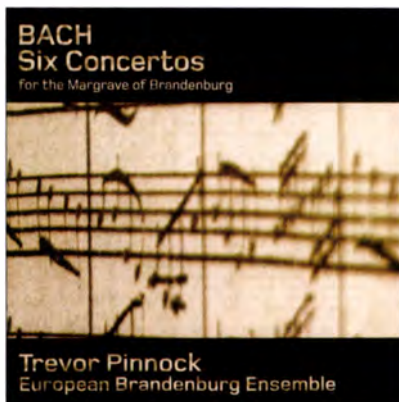
Értékessé a művész fuvolahangja és egyensúlyban tartott ízlése teszi a filmet. Drahos új aranyinstrumentumán nem szinuszfüggvényű vibrato tör át holmi sistergésen: nemes anyaga van e hangnak,

s ezért színe is. Nem testbeszéli túl e finom porcelán zenét, nem akar forte fuvolázni, s így sipítani, az alsó, ugyancsak kényes regiszterben is tömör levegőkkel intónál. Kár, hogy a borító nem jelzi, milyen kadenciákkal él – s vajon miért kottából? (És a koncertmester, Andrásy Pál neve is nyomtatásra volna érdemes e kamaraszisztémában.)

Ha Mozart egyetlen hárfás darabja megírásakor valóban nem tudta, hány ujjal penditke a hangszert, így állítva nehézség elé minden kor hárfásait, ennek nyomát nem lelmi Vigh Andrea játékában. Gondtalanul, jól érthetőn perdül a szólam, néha kissé motorikusan is, mintha az a joviális elegancia, az idővel történő „fuvallatnyi” dekázgatás inkább Drahos sajátja lenne.

A film maga is igényes technikával készült, hidraulikus rúdon mozgó kamerát is bevetnek a Zeneakadémián, s ami még nagyobb fegyvertény: ezt is tűlzásmentesen teszik. S a bónuszba tett beszélgetés is nézhető, természetes informatív jellegén túl. Szépség, ízlés, drahosi fuvolahang: egy sikeres kiadvány receptje. *Ókovács Szilveszter*

Hungaroton Classic
HDVD 32560

BACH: BRANDENBURGI VERSENYEK

European Brandenburg Ensemble

Karmester: Trevor Pinnock

★★★★★

Itt van egyfelől Trevor Pinnock, a historikus zenei mozgalom legendás alakja, a barokk zenekari és csembalózene elméleti és gyakorlati szakértője, másfelől itt vannak ezek az Európa legkiválóbb régi-zenei együtteseiből összeválogatott muzsikusok, jobbnál jobb hangszerekkel, egy nagyszerű koncertteremben. Ha ez a konstelláció nem, akkor mi más indokolhatná a Brandenburgi versenyek teljes sorozatának újabb hangfelvételét? A European Brandenburg Ensemble elnevezésű alkalmi zenekar 2007-ben jött létre Pinnock hívó szavára, egyetlen hosszú sessionnel megünnepelni a mester hatvanadik születésnapját. Európa legjobb historikus hangszeresei vállalkoztak tehát a concerto grosso műfaj enciklopédikus alkotásának megszólaltatására koncerteken, majd lemeze is vették a sorozatot. Több technikai újdonságot is bevetnek, ebből leginkább az „füllelhető le”, hogy a művek többségében nyolclábás nagybőgő helyettesíti a tizenhat lábas hangszert, ezáltal a bőgő fekvése a viola da gamba-szólással kerül egy magasságba, oda, ahol az a legfrissebb kutatások szerint Bach korában is szólhatott. A résztvevő hangszeresek száma a felvétel és a sheffieldi City Hall adottságaihoz igazodik az egyes darabokban. A végeredmény azt mutatja, hogy a közös munka a legjobbat hozta ki a zenészekből. Még az összeszokottság hiányából is előnyt kovácsoltak: a felvétel legnagyobb újdonsága épp keresetlenségében, friss hangjában rejlik. Az előadás zenei ötletekben és lenyűgöző egyéni produkciókban gazdag. A textúra dús, a hangzás megfoghatatlanul eredetivé és impozánssá válik. A helyzet úgy áll, hogy a jövőben még nehezebb lesz indokot találni egy újabb Brandenburgi-sorozat felvételére. *Gilányi Gabriella*

Avie Records – Karsay és Társa
AV 2119

HÄNDEL: CONCERTO GROSSÓK OP. 3

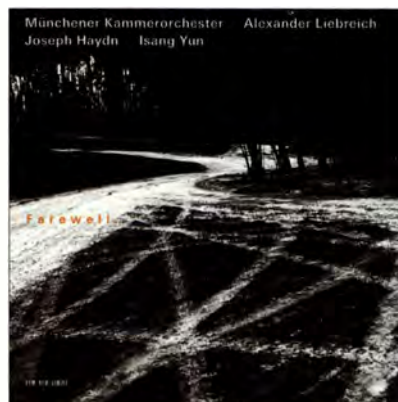
Les Musiciens du Louvre

Karmester: Marc Minkowski

●●●○○

Minkowski másfél évtizede, 1992-ben vette fel együttesével Händel hat concerto grossóját. Újrakiadása felveti a kérdést, vajon megsárgultak-e ezek az annak idején színesnek, dekoratívnak szánt előadások? A lemezborító – nyilván nem tudatosan – ezt sugallja. Hangtechnikai szempontból biztosan nem. A hangzás egyszerre tömör és áttekinthető, a zenekari tér enyhén beszűkített, nagyjából közepéről szól minden. A felvételen szép szólókat hallunk, kiemelkedik Alice Pierot hegedűjátéka. Az előadás 2008-ban kevéssé tűnik frissnek, a ritmus a gyorsrészletekben rakkolós, az adagiók kifejezése inkább szenvedő, mint finom. A vonósjáték helyenként manierista, kihúzott (nyávgotatott) hosszú, magas hangokkal. A hat concertót meglehetősen karakterszegényen játsszák végig. Minkowskit lehetett bírálni ezért is, azért is, de hogy karakterszegényen vezényelne, azért nem igazán. S mivel nem a felvétel változott meg a tizenöt év alatt, hanem a hallgatói elvárás, érdemes némileg tompítani a kritika élén. Személyes tapasztalatom szerint a historikus játékkal szembeni befogadói magatartás kezd megváltozni, a historikus zenélés vesztett vonzerejéből. Egyesek elfordulnak tőle, mások a „fúziós” karmesterekben (mint Rattle) látják a jövőt, sokan pedig az egészen különleges, bizarrságig eredeti előadókat kezdték kultiválni. Minkowski historizmusáról az időtávlatából jól látszik, hogy megszületése pillanatában is inkább kiegyenlítés, az enyhe konformizmus, a szolid megbízhatóság jegyében fogant, s ez hosszú távon kevéssé érdekes. Az általa kiszabott kondíciók között szűkös a mozgásteret a megújulásnak, nem lehet véletlen, hogy az elmúlt években más irányokba kormányozta hajóját. *Molnár Szabolcs*

Erato – Warner Classics
2564 69720-1

JOSEPH HAYDN ES ISANG YUN

SZIMFÓNIAI

Müncheni Kamarazenekar

Karmester: Alexander Liebreich ●●●●●

Az együttes nyolcadik ECM-lemeze egyúttal debütálás és a korábbi irányvonal mellett hitvallás is az alig két éve kinevezett új művészeti vezető, a még csak negyvenéves Alexander Liebreich részéről. A korábbi, még Christoph Poppen irányításával készült, figyelemre méltó Bach–Webern-lemez után most megint egy, a kiadó összetéveszthetetlen profiljával egybevágó dupla-portréval jelentkeznek: Haydn 39. (g-moll) és 45. (fisz-moll, úgynevezett „Búcsú-szimfónia”) mellett a koreai származású, félelmetes fordulatokban bővelkedő életét főként Németországban leélt Isang Yun (1917–1995) Első kamaraszimfóniája hallható a korongon. A Haydn-szimfóniák lélegző, a hallgatóra a távolból rátörő – épp ezért felfokozott közvetlenségű – hangképe kapcsán nem állhatja meg a recenzens, hogy ne ismétlje azt az ezerszer elhangzott igazságot, miszerint az ECM-felvételek akusztikájában a tökéletes helyszínválasztás és a hangmérnöki munka egyenrangú szerepet játszik a hangszeres interpretációval. Ami e nagyon is művi-megtervezett eljárás révén előáll, az csodálatos módon a legérvényesebb módon képes felmutatni a szentimentális érzékenység ama „természetesség-fogalmát”, ami az 1760–70-es évek osztrák-német zeneszerzésének ma mindinkább méltányolt sajátja. Yun, akit 1967-ben Stravinsky, Karajan és még vagy kétszáz élvonalbeli muzsikus közbenjárása menekített meg a Dél-Koreában – állítólagos kémkedésért – letöltendő életfogytiglani börtönbüntetéstől, mindenképp hangszerelésének megválasztásával kapcsolódik a Haydn-szimfóniákhoz. Minden másban viszont ellenpólusként viselkedik: az izzig-vérig európai hangszerparkon egy ázsiai ihletésű, színes hangköltemény szólal meg. *Veres Bálint*

ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 2029

Haydn

Symphonies 102 & 104 'London'

English Chamber Orchestra
Jeffrey Tate

HAYDN: 102. ÉS 104. SZIMFÓNIA

Angol Kamarazenekar

Karmester: Jeffrey Tate

Egyetlen korszak zenéjében elmélyedő előadó-specialisták korát éljük, amikor a sokoldalúság né-melyek fogalmai szerint már-már a felületesség szinonimája. Jeffrey Tate pályája a cáfolat minden fanyalgásra. Nagy elődök örökébe lép – joggal, hiszen ifjoncként Solti, Kleiber, Kempe és Davis mellett tanulta a szakmát. 1976-tól Boulez asszisztense volt Bayreuthban, maga is kiváló Wagner-dirigenssé érett. Ezután a világ legnagyobb operaházaiban vezényelt Brittent, Mozartot, Richard Strausst – eredetien, elmélyülten és irigylésre méltó alázattal. Az EMI felvételén nincs meglepetés: ez is az előadótól megszokott színvonal, professzionális hozzáállás, amelyben a dirigens saját Haydn-konceptióját zenekarához méretezi, vagyis azt domborítja ki, amiben együttese kiváló. A 102. szimfóniában a csendesebb részek kerülnek előtérbe, különösen ezek részletgazdagsága, hajlékonysága és pontossága. Egy-egy leheletfinom agogika itt, majd amott – mindez eléri a célját: az előadás a teljesség érzetét kelti a hallgatóban. Az egyikben szellemes fricskák, légiesség, a másikban súlyosabb, magvasabb, zavarba ejtőbb tartalom. Mintha az utolsó londoni szimfónia lassú bevezetése már nem is Haydn tollát dicsérné; ez egy másik dimenzió, amire a romantikusokon edződött Tate szintén fogékony. Eltűnik a visszafogottság; a tempót szándékosan a szétesés határán tartja, így fokozza a hangvétel drámaiságát. A darabot kontrasztokra építi föl: a gáyszzene-bevezető után kirobbanóan életigenlő első tétel következik, majd elegáns, a piano ezernyi árnyalatában tobzódó második, ezután a hengegő és ruganyos menüett, majd a könnyedén virtuóz finálé.

Csilányi Gabriella

EMI Classics
5 09016 2

Beethoven

Symphonies 6 'Pastoral' & 8

London Philharmonic Orchestra
Klaus Tennstedt

BEETHOVEN: VI. ÉS VIII. SZIMFÓNIA

Londoni Filharmonikus Zenekar

Karmester: Klaus Tennstedt

A merseburgi Klaus Tennstedt számára Beethoven az anyanyelv része. A későn meglödült pályájú művész interpretációs helyzetén csak elsőre nehezít, hogy Londonban, londoni zenekarral játszatja a szimfóniákat. Igazából baráti közeg ez: amióta negyvenöt esztendősen emigrált az NDK-ból, Anglia második-harmadik hazája lett, az EMI pedig exkluzív karmesterként foglalkoztatta.

Ami a londoniak Tennstedtben kerestek és szerettek, az épp a német zene anyanyelvi ismerete. Teljes (!) Mahler-ciklusának is ez volt fő erénye: az extrémítások mellőzése, a megbízható tévedhetetlenség német terepen. (Ha már itt tartunk: emlékezetes Nigel Kennedyvel felvett Beethoven-hegedűverseny, ahol az extrémítás jól megfért a kissé muzikológusos hozzáállással.) Jelen lemez kevésbé alkalmas a szimplifikálásra. Ahogy például elfüstölteti a Nyolcadik szimfónia fináléját, az egyenesen a tennstedti kereteket feszegeti, mert vérbő muzsikust mutat. Felidézi azt a laza, ősz urat, aki épp a másik Nyolcadikat, a Mahlerét próbálta. Focihasonlatokkal provokálta az angol fiúkart – ám az előadás már inkább egy vértolulós, görcsös bácsit mutatott, akinek minden erejére szükség volt a konglomerátum egyben tartásához. Különbé a két F-dúr Beethoven-felvétel egésze – talán a próbaatmoszférára hajazó stúdiókörnyezet miatt – a felszabadult, eszményi muzsikálást célozza, csaknem a sterilitásig tisztán és együtt zengő zenekarral. Ha hibát keresek, akkor a mélyvonókat kevesellem a Pastorale-zárótétel imitációjában, de attól még jelen 1986-os kiadvány biztos, rizikó nélküli választás. Beethoven szelíd arcára most az oldott Tennstedt tekint.

Ókouvás Szilveszter

EMI Classics
50999 5 08994 2 5

MAESTRO
új klasszikus CD-sorozat

MARC MINKOWSKI
LES MUSICIENS DU LOUVRE
Handel: Concerti grossi, op.3

HANDEL: 6 CONCERTO GROSSO
Les Musiciens du Louvre
MARC MINKOWSKI

NIKOLAUS HARNONCOURT
ROYAL CONCERTGEBOUW ORCHESTRA
Mozart: Symphonies 40 & 41 "Jupiter"

MOZART
"Nagy" g-moll szimfónia
Jupiter szimfónia
Az Amszterdami Concertgebouw Zenekar
NIKOLAUS HARNONCOURT

DANIEL BARENBOIM
ITZHAK PERLMAN
CHICAGO SYMPHONY ORCHESTRA
Original & Victor Concerts
Prof. Peter Vally Concerto No. 2

STRAVINSKY: Hegedűverseny
PROKOFJEV: II. hegedűverseny
ITZHAK PERLMAN
A Chicagói Szimfonikus Zenekar
DANIEL BARENBOIM

WARNER MUSIC HUNGARY

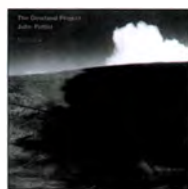
TOVÁBBI MAESTRO-KIADVÁNYOK

PLACIDO DOMINGO
SEMPRE BELCANTO
Bizet, Cilea, Leoncavallo, Puccini, Verdi, Wagner

SCHUBERT-NÉGYKEZESEK
DANIEL BARENBOIM, RADU LUPU

BARTÓK ZONGORAVERSENYEK
SCHIFF ANDRÁS
Budapesti Fesztiválzenekar
FISCHER IVÁN

www.warnerclassicsandjazz.com

THE DOWLAND PROJECT – ROMARIA

John Potter – ének, Stephen Stubbs – barokk gitár

●●●●○

A Dowland Project két korábbi lemeze után a XII. századtól az érett reneszánszig terjedő kor megéjtő szépségű dalait mutatja be John Potter harmadik albuma. A Romaria négy eltérő zenei háttérű muzsikussal bensőséges utazása. A név a portugáliai és braziliai zarándoklatokra utal, ezzel egyszerre jelölve a Felső-Bajorországban kezdődő zenei utazás végcélját is. A művészek az eredetileg tervezett mise-ordinárium tételek köré épített program helyett – főképp ismeretlen forrásból származó – egyszólamú dallamokra épített, improvizatív műfaj mellett döntöttek. A John Potter, John Surman, Milos Valent és Stephen Stubbs nevével fémjelzett letisztult projekt a vorarlbergi St. Gerold monostor mennyei akusztikájú templomában valósította meg régizene, kortárs jazz és népzene éteri fúzióját. WNQ

ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 1970

BYRD: LAUDIBUS IN SANCTIS

The Cardinal's Musick; Karmester: Andrew Carwood

★★★★★

Byrd kivételes szépségű latin motettái immár Gramophone-díjnyertes albumon is élvezhetők! A The Cardinal's Musick és Andrew Carwood nevével fémjelzett Byrd-összkiadás tizedik lemeze, vagyis egy folyamatban lévő projekt darabja bizonyult a legjobbnak 2007-ben, dacára annak, hogy a koncentráció és a művészi inspiráció lankadása az idő előle haladtával gyakran megpecsételi a szériák sorsát. A brit együttes rendkívüli igényességgel készítette el az új Byrd-albumot: hihetetlen, de minden egyes hang megtalálja a helyét és célját. A nagyformák ívének megrajzolása, egyúttal a belső részletekre érzékeny interpretáció, az énekesek egyéni művészi elképzelései olyan végeredményt alkotnak, amely többször újrarahallgatva is a rácsodálkozás friss és őszinte élményével hat. QG

Hyperion – Karsay és Társa
CDA 67568

MONTEVERDI: MADRIGALI CONCERTATI

Tragicomedia

●●●●○

A régizenei hangfelvételek minőségi kiadásában úttörő Das alte Werk immár az ötvenedik születésnapját ünnepli, és ebből az alkalomból legjobb felvételeit adja ki újra. Az először 1993-ban napvilágot látott Monteverdi-albumon mind a műsor, mind a művészi teljesítmény nagyszerű. Az utolsó madrigálkötetek concertante darabjainak érzelmektől átfűtött zenei világában különös gonddal megválasztott zenei eszközök ábrázolják az emberi lélek mélységeit és a külvilág reakcióját. Így kerül egymás mellé szerelmi gyötörődés és háborús csatazaj. A kifejezés módja és tisztasága még ma is zavarba ejtő, különösen szakavatott kezekben. Claudio Monteverdi világának külső és belső részleteit a Tragicomedia együttes közvetíti megkapó természetességgel, érzékenységgel és drámai erővel. QG

Warner Classics
2564-69857-1

VAJDA JÁNOS ORATORIKUS MŰVEI

Budafoki Dohnányi Zenekar; Akadémiai Kórustársaság; Budapesti Ifjúsági Kórus; Karmester: Hollerung Gábor

●●●●○

Vajda János legújabb szerzői lemezén Hollerung Gábor nagy előadógárdát mozgat, igen hatásosan, lendületesen. Zenekara legjobb formáját mutatja, a három kórus magabiztosnak tűnik, a Magnificat nagy stílári hullámverését jól viselik. A nyitótétel feltárukozó barokkos pompájára, majd a Quia fecit kezdetű rész Orff-hommage-ára egy-egy fuvola-orgona-kíséretes mezzo-szóló felel. Meláth Andrea mindkettőben hiteles, a másodikban (Et misericordia) közelebb lép a mikrofonhoz. A két véglet dinamikájára felfeszített, kétségtelenül hatásos kompozíció egészen a trivialiság merészkedne, ha a szólótételek nem néznének újra és újra befelé. Vajon miről árulkodik, hogy ezek az önmagukba tekintő szakaszok egyre színpadiasabbá válnak, s az Esurientes kezdetű tételben Vajda operai hangulatba kényszeríti hallgatóját? S vajon ilyen dramaturgiai felépítés mellett lehetséges-e csendességre inteni a kompozíció legvégén? Szellemes, szórakoztató oratorikus scherzo a Szent Péter meg a zsoldosok, nem meglepő, hogy a Honvéd Férfikar kiválóan „hozza” a zsoldosokat. A Változatok remek előadása érdekes koncepciójú darabra hívja fel a figyelmet. Két nagyszabású mű, egy mise és egy oratórium

került Gyöngyösi Levente szerzői lemezére, jó előadásban. Vashegyi Györgynél senki sem ismeri jobban Gyöngyösi zenei világát, s ez az ismeret hallható is ezen a felvételen. Vashegyi elhitheti ezeket a műveket, még azokkal is, akik eleve fenntartásokkal közelednek hozzájuk. A különleges, formális megoldások hamar kikopnak a zenei anyagból, s ha valaki többször is meghallgatja ezt a két darabot, jutalmul a valódi zenei invenció felfedezésének öröme nyer el. Tóth Péter kórusműveinek gyűjteményes kiadása a zeneszerző munkásságának jelentékeny szelétől ad képet. Négy kórus, különböző helyszíneken és időpontokban rögzített anyaga természetesen heterogenitást eredményez, de nem zavarót. Tóth költészet iránti elkötelezettsége, szövegkezelésnek mélysége így is maradéktalanul érvényesül. A lemez nem kedvez az egyvégtében való hallgatásnak, dokumentumértéke viszont elvitathatatlan. Molnár Szabolcs

GYÖNGYÖSI LEVENTE: MISSA LUX ET ORIGO; CANTICI FRATRIS SOLE

Purcell Kórus, Orfeo Zenekar; Karmester: Vashegyi György

●●●●○

TÓTH PÉTER: IGÉZŐ

Debreceni Kőlcsey Kórus, Musica Nostira Kórus, Debreceni Kodály Kórus, Magyar Rádió Énekkara

●●●●○

Hungaroton Classic
HCD 32551 (Vajda)
HCD 32483 (Gyöngyösi)
HCD 32482 (Tóth)

**VIVALDI:
A NÉGY ÉVSZAK;
LA FOLLIA**
Sigiswald Kuijken –
hegedű
La Petite Bande

●●●●○

Vajon minden idők komolyzenei felvételeinek vásárlán melyik standnál a legnagyobb a kínálat? Tizből kilencen rögtön Vivaldi Négy évszakiát mondanák. Legutóbb Sigiswald Kuijken állt elő saját koncepciójával, amely két pilléren nyugszik: (1.) Kuijken a XVIII. századi cselló-kistestvért, a violoncello da spallát alkalmazza; (2.) nem többszörözi meg a vonós hangszereket számát, így együttesében – a csembalistán is beleértve – mindössze hatan muzsikálnak. Az Accent kanárisárga borítójából előkerülő felvétel szikár-zizegő hangzása elsőre meghökentő, aztán minden furcsa részlet koherens egésszé áll össze. Ebben helye van a vehemens versenyfutásnak, a meditatív hangulatoknak, különös tempóknak, érdekes agogikának, az elsőhegedű drámai karakter-megragadásainak, a csembaló zsongó, természeteszenéjének. **QC**

Accent – Karsay és Társa
24179 (SACD)

**LÉFÈVRE:
ÖT SZONÁTA**
Klenyán Csaba,
Horia Dumitrache –
klarinét; Kiss Péter
– zongora

●●●●○

Jean-Xavier Lefèvre jelentős alakja a klarinét történetének, de művei alig ismertek. Az előadások hűvösek és objektívek, de lelkiismeretes finomság járul e hűvösséghez és objektivitáshoz. Öt szonáta zongorakísérettel és három duó második klarinét kísérettel. Egyforma felépítés, az első klarinét dominál, a kíséret alapot ad csak, s ha kissé ízeesebb is a második, mint a zongora, a zene menete mintha alig változna. Kiss Péter ennek megfelelően zongorázik, a háttérbe húzóva, Horia Dumitrache – a duókban – bátrabb. A második tételek rendre visszafogottak, a harmadik tételekben, táncos jellegük miatt, ébred némi elvenség, s a kettő közti előadásmódú elsőben tanulmányozhatni az objektív és felszabadultabb játék dilemmáját. **ZB**

Hungaroton Classic
HCD 32465

**SCHUBERT
MŰVEI**
Deletaille – arpeggione; Badura-Skoda – fortepiano; Quatuor Rosamonde

●●●●○

Az Arpeggione-szonáta eredeti instrumentumokkal kissé zötyögős a fortepianoval és a relatíve halkabb arpeggionéval, de Paul Badura-Skoda és Nicolas Deletaille is kitűnő zenész. Az interpretációt kedves esetlegesség járja át, hiszen a hangszeres utódjaiknál kevésbé kontrollálhatók. A két muzsikuss szélsőségektől mentesen, de szilaj hangzásteffektusokkal teszi olykor még izgalmasabbá az előadást. A Vonósötös szép egységbe foglalva jelenik meg, lágy, minimálisan fanyar, homogén hangzással. A Quatuor Rosamonde és a csellóra váltott Deletaille előadásában szépen kibontakozik a mű formavilága. A hangsúlyt nem a csúcspontok kiemelésére helyezik – egyes részek karakterizálása gyengébb, így például a II. tétel második szakaszáé. Az összeállítás esetleges, de az előadások nem azok. **ZB**

Fuga Libera – CD Bár
FUG 529

**SZYMANOWSKI:
HEGEDŰ-ZONGORA-
MŰVEK - VOL. 2**
Piotr Plawner –
hegedű; Wojciech
Switala – zongora

●●●●○

Szymanowski életében a hegedű nem játszott különösebb szerepet – életművében viszont a hegedűdarabjai annál inkább. Bizonyára a hegedűművész Pawel Kochanskihoz fűződő mély kapcsolatában rejlik ennek egyik magyarázata. A korongon szereplő, többségükben rövid lélegzetű darabok (köztük Paganini-etűdök átíratva), zsánerképek, karakterdarabok kiváló lehetőséget kínálnak a hegedűs sokirányú felkészültségének érvényesítésére. A pályáján ígéretesen induló Piotr Plawner nevét bizonyára sokan megjegyzik e felvétel hallgatói közül: előadásmódja hangulatos, kristálytisza, érzékeny, briliáns. Kár, hogy zongorakísérelője kevésbé alkalmazkodik játékaéhoz – bár kétségkívül a felvétel (technikai) körülményei is közrejátszottak a végleges hangzaskép kialakításában. **FK**

DUX – Karsay és Társa
00614

ECM RECORDS

**KEITH JARRETT
SETTING STANDARDS
GARY PEACOCK
NEW YORK SESSIONS
JACK DEJOHNETTE**

ECM

Forgalmazza a MusiCDome Kft.
Cím: Budapest, XIV.,
Fogarasi út 5.
Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396
E-mail: ertekeletes@musicdomekft.hu

ÚJÉVI KONCERT – 2008

Bécsi Filharmonikus Zenekar

Karmester: Georges Prêtre

Decca Classics – Universal

4780034

Immár örülnek a bécsiek Napóleonnak. A Prêtre vezényelte újévi koncert a Napoleon-indulóval kezdődött, melyet több francia tematikájú darab követett: Párizsi keringő, Versailles-i galopp az idősebb, két francia polka, Bluettes és A párizsi nő az ifjabb Johann Strausstól. Prêtre választása örvendetes, Callas utolsó operafelvételének odaadó dirigense máig a világ zenei életének jeles alakja. Egyszer az Erkel Színházban adott a másik bécsi zenekarral kitűnő koncertet, s Leonard Bernstein mellett ő az, akinél nem zavar a pózolás, mert zenei, s nem öncélú. Ezúttal is szerepeltek ritkaságok a műsoron – ezek teszik érdekessé az újévi koncertet. Az apa Johann Strauss Chineser-Galoppjával, fia Orosz indulójával a világgazdasági trendre is ügyelt Prêtre. Utóbbi keringőjének üzenetét pedig jól tesszük, ha megfogadjuk: Freut euch des Lebens!

ZB

ROMANTIKUS SZERENÁD (LEHÁR FERENC MŰVEI)

Rásonyi Leila – hegedű; Gyökér Gabriella – zongora; a Zeneakadémia Kamarazenekara

Hungaroton Classic

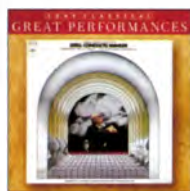
HCD 32541

Lehárhoz Klimt? Akkor már inkább Makart illetet volna az operettszerzőhöz a borítón, de ezt leszámítva nagyon jó kiadványról van szó. Kettő

kivételével csupa első felvétel került a korongra. Rásonyi Leila tisztán, jó hangsúlyozással hegedül, fényes hangon, ami önmagában is erény az erősen romantikus, szépet szépre halmozó muzsika esetében. Kiemelendő Gyökér Gabriella szintén tiszta és értő zongorázása, a Zeneakadémia kamarazenekara is derekasan helytáll. Valamelyest nagyobb formátumú virtuóz művek, rövid táncok és operettek részletei szerepelnek a lemezen. Lehár hegedűsként kezdte, és bizony különös, hogy ezeket a nem éppen mély, de mutatós és kellemes darabokat eddig szinte teljesen elhanyagolták. Az előadók figyelemre méltó érdeme, hogy a tizenegy első felvételt rögtön nagyszerű színvonalon rögzítették.

ZB

MAHLER: VI. SZIMFÓNIA

Clevelandi Zenekar

Karmester: Széll György

Sony – BMG

88697008132

Az 1967-es koncertfelvétel hangzása nem túl erőteljes, a clevelandi közönség sokat köhög, a zenekar tagjai pedig sokat tévesztenek. Mégis: jogos jelentős hangzó emlékek tekinteni a bejátszást. Széll György nem Bruckner és Sostakovicstól, érett romantikus-klasszikus kontextusban szemléli Gustav Mahler „tragikus” jelzővel illetett a-moll szimfóniáját, hanem az európai klasszikus-romantikus hagyomány részeként. A diktátor hajlamairól is nevezetes karmester a hosszú és bonyolult műnek nem egy-egy részletét akarja újszerűen beállítani, nem állítja meg a zenét, hogy egy-egy szakaszt karakteresebben állítsa be, hanem az egészet mint egységet tárja fel. Ez így logikus, áttekinthető folyamatként válik érzékelhetővé.

ZB

BARTÓK: MŰVEK SZÓLÓ ZONGORÁRA – VOL. 2

(Bartók Új Sorozat, no. 25)

Kocsis Zoltán – zongora

Hungaroton Classic

HCD 32525

Kocsisnak a Philipsnél meglejt szóló zongora albumait hét lemezre átszerkesztve adja közre a sorozatban a Hungaroton. (Az első korongon az a Petits morceaux című kompozíció is hallható, amelyet csak most rögzített Kocsis, a Philips gyűjteményében még nem szerepelt.) A második lemez felvételei 1980 és 1998 között készültek Hamburgban, illetve Londonban. Utóbb úgy tűnik: Kocsis már akkor mindent tudott Bartókról, mert csak akkor hallhatók ki belső összefüggések az interpretációból, ha az előadóban tudatosodtak. Megannyi dallamfordulatra ráismerünk – olyanokra, amelyek később, valamely korszakos remekben nyerik el végső alakjukat. A tolmácsolás erénye a felelősségteljes értés – annak köszönhetően kihallunk olyasmit is a kottasorok közül, amelyek nyomtatásban aligha tűntek volna fel.

FK

FLUTE FOR FOUR

Fon-Trade

FTM 0044

Négy fuvolista játszik – ám nem egyszerre, hanem egymásután, egyazon hangszeren: a 2000-ben Csider Károly által készített, tizkáratos aranyfuvolán. Változatos fuvolamuzsikák – eredeti művek és átíratok egyaránt – hallhatók a mintegy 74 percben, de a műsort inkább

részleteiben érdemes megismerni. Egyvégtében, minden változatossága ellenére fárasztó – az viszont tény, hogy nincs egyetlen érdektelen részlete sem. Szakmailag kuriózum a Ravel-kortárs, Albert Roussel Joueurs de flute (Fuvolajátékosok) című opusa, amelynek négy tételét kiosztották egymás között a fuvolisták: Adorján András, Bodoky Gergely, Ittész Gergely és Kovács Imre. Zenetörténeti érdekesség továbbá Doráti Antal Duo concertantéja (Adorján András és Yumiko Urabe előadásában) – a legizgalmasabb azonban kétségkívül Ittész Gergely műsora.

FK

NICHOLAS GOMBERT: TRIBULATIO ET ANGSTIA

The Brabant Ensemble

Karmester: Stephen Rice

Hyperion – Karsay és Társa

CDA 67614

Valóban a pokol víziói gyötörték Nicholas Gombert lelkét, miközben szenvedésről és a bűnhődés stációiról szóló motettáit komponálta? Tényleg elkövette azokat a szörnyű bűnöket, amelyekkel kapcsolatba hozták? Van ennek igazi jelentősége? Akármilyen ihlette is, a zenetörténet szempontjából a lényeg: a németalföldi szerző darabjai remekművek. Gombert ragyogó erejű zenei kifejezőeszközökkel ábrázolja a szenvedés mélységeit. Az ellentétek bizarr zenei világába vezet, vibráló keresztállásokkal megtöltött drámai tónusát kristálytisza konzonzonanciák oldják föl. A Stephen Rice dirigálta Brabant Ensemble is e kettősségre erősít rá, hiszen a „pokoljárás” az „angyalok kórusa” kalauzolja végig egy lenyűgöző akusztikájú templomi térben. Az előadást az angol fiúkórusok hangzásideálja ihlette: ösztönös, egységes és megállíthatatlanul áradó.

QG

**HORGAS & YUKÁN PLAY
CHOPIN**

CAE-Vukán Records
CAE 045 ●●●○○

Amit hallunk, zongorakíséretes fuvola- illetve altfuvola-zene – többnyire ismert Chopin-melódiák egymásutánja. Talán relaxálásra is jó – annyi biztos, hogy háttérzene. Mást, többet nem tudunk meg általa Chopinről, mint saját zongorazenéjéből, eme sajátos hangszínvilág sem visz közelebb a romantikus komponista személyéhez és művészetéhez. Chopin muzsikája nem tartozik a nehezen fogyasztható kompozíciók közé, így voltaképp nem szorul népszerűsítésre. Viszont kiváló nyersanyag ahhoz, hogy segítségével ismertek és sikeresek legyenek zenéjének megszólaltatói. Még akkor is, ha csupán átíratban teszik ezt. FK

**MORTON FELDMAN:
THE VIOLA IN MY LIFE I-IV.**
Marek Konstantynowicz – brácsa; Cikada Ensemble; Norvég Rádiózenekar
Karmester: Christian Eggen
ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 1798 ●●●●○

„Az én zeném éppen olyan, mint Weberné. Csak egy kicsit hosszabb” – állítja a XX. század egyik legnagyobbjaként tisztelt, ám Magyarországon csak a bennfentesek által ismert zeneszerzője, az 1926-ban született, és 1987-ben elhunyt Morton Feldman. Az ECM arra vállalkozott, hogy a hetvenes évek elején keletkezett négy, a brácsához

különböző előadóapparátust rendelő műből álló ciklust egy korong adja közre – értékes kiadvány született tehát. Fantasztikus zenekari színéssel operál a negyedik, negyedórás darab, de az ötperces zongorás mű is. A lengyel születésű szólista a varsói jazzélet egyik jeles szereplője volt, mielőtt a norvégiai Trondheimi Szimfonikusokhoz csatlakozott volna. Hangszertudása nem a legmagasabb szintű, de a különösen érzékeny, apró zenei motívumokkal élő zene gesztusait pszaltikusan tolmácsolja. VT

**HOLLÓS MÁTÉ
SZERZŐI LEMEZE**
Hungaroton Classic
HCD 32485 ●●●●○

A majdnem két évtized alkotómunkáját átfogó válogatáslemez minden értelemben beszédes összefoglalója a szerző munkásságának. Hollós kötött stílári áramlattól független, alapvetően lírai hangvételű nyelvezetét már zeneakadémiai évei alatt megtalálta. A lemezen megszólaló művek közül a Kajetan Tyl kantáta és a Vántus Istvánra emlékező Omaggio No. 2 hordoz tisztelgő, megemlékező funkciót. A Rivka Golaninak ajánlott Ének, hajolj ki ajkamon című brácsadarab középtétele, a Sirató – bár nem épül konkrét népdalra, mint a Cara luma phírav lélekemléryről felhangzó keseregése – magában hordozza a magyar népzene egy sajátos vonulatának minden fájdalmát. A könnyedebb dallamokra épülő Gemini gitárok és az Álmatlanság és végre álom zárótétele is tükrözi Hollós Máté kereső, állandóan kérdéseket felvető művészeté mélyén a valamennyi lélek számára áhított harmóniát. Azt a harmóniát, mely egyben visszacsatolási pont az ősi forráshoz, ahonnan a szerző erőt és ihletet merít. WNQ

**SELMECZI GYÖRGY:
PRÉLUDES CONTRAIRES**
(Kőmíves János, Orbán György, Vajda János és Vermesy Péter művei)

Selmeczi György – zongora
Hungaroton Classic
HCD 32464 ●●●○○

Változatos és ellentmondásos lemez. De ezzel még semmit sem mondtunk róla, hiszen a változatoság nem csak gyönyörködtetni tud, hanem zavarba is ejtethet, sőt akár bosszanthat is. Az ellentmondásosság pedig nem csak hibát jelenthet, hanem éppúgy izgalmas többértelműséget is. Selmeczi György zongoristaként jegyzett első önálló albuma minden bizonnyal a fenti benyomások teljes skáláját ki fogja váltani hallgatóiban: a homályos-nosztalgikus hangok kedvelői talán túlzottan pregnánsnak fogják találni a billentést; akik kellemes háttérmuzsikát hallgatnának, azokat megakasztja majd egy-egy drasztikus zenei gesztus; akik pedig ironikus hangtűéseire lesznek érzékenyek, azok furcsa feszültséget tapasztalnak majd leplezetlen naivitásait hallván. VB

A TANÚ – MOZIZENE
(Vukán György zenéi Bacsó Péter filmjeihez)
CAE-Vukán Records
CAE 046 ●●●●○

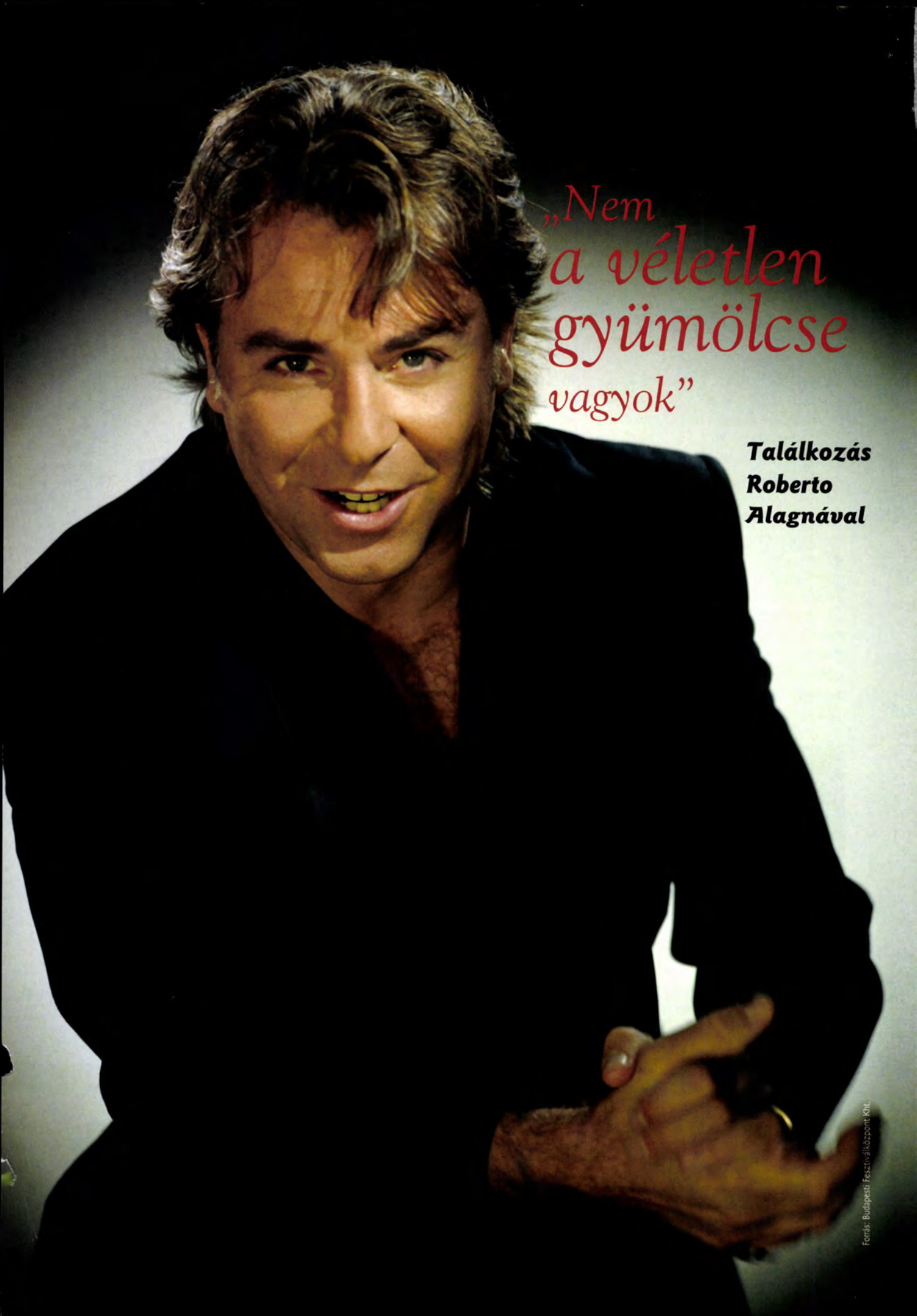
Jó órányi hallgatnivaló, korántsem két tucat (jóllehet épp 24) rövid részlet, filmzenékből. Ékes bizonyítéka annak, hogy az alkalmazott zene nem tekinthető mellékesnek vagy elhanyagolható jelentőségűnek. Ere-

deti funkciójából kiszabadulva, most „saját jogán”, önálló alkotás-ként méretetik meg. A vélhetően a filmek ismerete nélkül is maximális élvezeti értékű számok persze első-sorban azok számára kedvesek, akikben felidéződnek filmjelenetek, a maguk sajátos, gyakran markánsan „sűrített” atmoszféráival. Remek válogatás. A tanú című film jelentette az első munka-kapcsolatot Bacsó Péter filmrendező és Vukán György zeneszerző számára, melyet további négy évtizednyi közös munka követte. FK

MAGYAR NÉPZENE
Hungaroton Classic
HCD 18281

Korszakos jelentőségű felvétel került új hanghordozóra. Akik most találkoznak vele először, a kísérőszövegből megtudhatják keletkezése történetét: annak idején a Nemzetközi Népzenei Tanács 1964-ben, Kodály elnökletével Budapesten rendezett konferenciája résztvevőinek szándékoztak mintegy áttekintést adni e lemez segítségével. Bár csak negyvenkét perc, színes válogatás: 25, átlagosan másfél perces részletek a népzene különféle rétegeiből, vokális és hangszeres fajtájából. A kiadvány hatása–jelentősége azonnal túlnőtt minden várakozáson: a népzene iránt érdeklődők szinte bibliájuknak tekintették. Akkor a határainkon túl élő adatközlők, s nem ritkán még a gyűjtők megnevezése sem volt kívánatos – a mostani CD esetében azonban kifejezetten hiánynak hat, hogy kizárólag a mostani produkció készítésében résztvevő stáb neve szerepel. A cimoldal narancsszínű körben szereplő felirata – The legendary folk record (A legendás népzenei lemez) korántsem pusztán reklám vagy figyelemfelkeltés: szintiszta igazság. FK

A close-up portrait of Roberto Alagna, a man with wavy, light brown hair, wearing a dark suit jacket. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is dark and out of focus.

„Nem
a véletlen
gyümölcse
vagyok”

**Találkozás
Roberto
Alagnával**

Gramofon: Milyen tervekkel, fogadalmakkal indult a 2008-as esztendőnek?

Roberto Alagna: Legfontosabb számomra a jó egészség, az egészséges lelkület. Igyekszem távol tartani magamtól a rossz gondolatokat, a negatív hatásokat. Nem panaszképpen mondom, de amióta egészségi problémáim adódtak, jobban odafigyelek az étrendemre, az alvásra és arra, hogy ne engedjem magamhoz túl közel a világnak azon problémáit, amelyeken úgyszólván képtelen vagyok változtatni. Az újrakezdés lendületével tekintek előre.

G.: Milyen szerepek kötik le mostanában?

R. A.: Először éneklek Gluck klasszikus művét, az Orfeuszt, David fivérem rendezésében és Frederico fivérem díszleteiben. Folytatom a színpadi kísérleteimet: újra előveszem Cyrano szerepét és az Egy halálraítélt utolsó napját, aminek a librettóját a fivéremmel közösen írtuk, a zenéjét pedig David Alagna komponálta.

G.: Miért érzi magához közel Franco Alfano operáját, a *Cyrano de Bergeracot*?

R. A.: A Cyrano a szerelmi költészet egyik legszebb fejezete. Minden benne van, amit az ember tapasztalhat életről, halálról, érzésekről, fantáziáról. A sajátomnak tekintem ezt a művet. Henri Cain francia nyelvű librettójával 1936-ban mutatták be a római Teatro Realban. A korabeli tenor túl nehéznek találta Cyrano szerepét, ezért több részt is átírtak Roxane szerepébe. A darab felújításakor Montpellier-ben, majd Orange-ban arra vállalkoztunk a fivéremmel, hogy visszanyúlunk az első verzióhoz. Felvettük a kapcsolatot Alfano örököseivel, és sikerült elérnünk, hogy a mű eredeti nyelvi szépségében, Rostand szellemében, a francia nyelv csodálatos zeneiségével szólalhasson meg.

G.: Mitől működik olyan jól az önök „családi klánja”, az *Alagna fivérek művészeti triumvirátusa*?

R. A.: Talán attól, hogy azt adjuk magunkból egymásnak, amihez a legjobban értünk. A mi szövetségünk alapja – a szoros családi köteléken túl – a zene. David és Frederico alapvetően kiváló zenészek. David fő tevékenysége a rendezés, Fredericóé a díszlettervezés. Mindamellett remek szervezők, mivel nagyon mélyen ismerik a személyiséget, mindig hallgatok a tanácsaikra.

G.: Más tekintetben is fontos önnek a származás, az eredet?

R. A.: Isten és a család a két legfontosabb kötelékem. Az erő az eredetben gyökerezik. Nekem – vélhetően – hatalmas szerencsém van, hogy olyan családból származom, amely a dédszülőktől visszamenően, elevenen megőrizte a szülőföld szeretetét, az összetartozás érzetét. És nem utolsósorban óriási kapocs közöttünk a zene. Mindez olyan érzelmi pluszt jelent számomra, ami nélkül bizonyára elkalóldtam volna. Ha bármi gondom, bajom van magammal, az élettemmel, a pályafutásommal kapcsolatban, mindig van egy biztos pont, egy megkérdőjelezhetetlen bázis,

ahová fordulhatok. További gazdagság forrása számomra, hogy kétnyelvű családból származom, két kultúra hatásában élek. Rendkívül védett, boldog gyerekkorom volt. A nagyszüleim révén megtanultam tisztelni az időseket, pedig minket, gyerekeket soha nem kezeltek lekicsinyítően. A családi asztalnál nekünk is megadták a szót, tiszteletben tartották a véleményünket.

G.: *Tavaly életrajzi könyvet is publikált Nem a véletlen gyümölcse vagyok címmel. Mire kívánt utalni ezzel a címmel?*

R. A.: Pontosítok: nem életrajzi regényről van szó. Harmincéves koromig tart a történet, ami sokkal inkább az engem ért hatások gyűjteménye, egyfajta családi kaleidoszkóp, amelyben a dédszüleimig megyek vissza. Annak a jelentőségét igyekeztem élményszerűvé tenni, hogy egy magamfajta ember számára mit jelentenek a gyökerek. Szerintem a zene létfontosságú éltető ereje a múlt, amiből ma is táplálkozom. És ez nem a véletlen műve.

G.: Céltudatosan törekedett arra, hogy a hangjával meghódítsa a világot?

R. A.: Van egy nagy hibám: hiányzik belőlem az ambíció. Soha nem terveztem karriert, nem álmodoztam sikerekről. Éppen ellenkezőleg. Az elhivatottságban hiszek. Mindig bennem élt a génjeimből hozott szenvedély, az elköteletség, hogy azzal foglalkozzam, ami a legnagyobb örömet nyújtja számomra. A valóság nyelvére lefordítva:

arena

travel

zeneutak
specialistája

ZENÉBEN UTAZUNK

OPERA - BALETT - KONCERT - MUSICAL

Utazzon velünk a leghíresebb Operaházakba, nézze meg élőben a legjobb előadásokat, hallgassa meg a legszebb koncerteket:

- Teatro alla Scala (Milánó)
- Teatro La Fenice (Véence)
- Maggio Musicale (Firenze)
- Veronai Operafesztivál
- Puccini fesztivál (Torre del Lago)
- Covent Garden (London)
- Royal Albert Hall (London)
- Gran Teatre del Liceu (Barcelona)
- Teatro Real (Madrid)
- Bayerische Staatsoper (München)
- Deutsche Oper (Berlin)
- Bolshoi (Moszkva)
- Mariinsky (Szentpétervár)
- Bregenzi Ünnepi Játékok (Opera a tavon)

és még sok világhírű helyszín várja a komoly- és könnyűzene szerelmeseit.
Kérésére személyre szabott ajánlatot készítünk Önnek!

1118 Budapest, Rétköz u. 51.

Tel: (06 1) 309 7120 · Fax: (06 1) 309 7123

E-mail: zene@arenatravel.hu · www.arenatravel.hu

minden úgy történt, hogy megestek velem élmények, találkozások. Mellém szegődött a szerencse. Éppen ezért tanultam meg örülni a legkisebb dolognak is.

G.: *Az életrajzi legendák arról szólnak, hogy Mario Lanza hangja indította éneklésre.*

R. A.: A legendákkal ellentétben Lanza nem volt példaképem – a nagymamám lelkesedett érte. Én is láttam a róla készült életrajzi filmet, megragadtak az emlékezetemben a nagymamámtól hallott epizódok. Úgy tekintettem rá, mint egy szicíliaira Amerikában, aki maffiózó estélyeken énekelt. Abban a kislúban, aki voltam, egy szeretetre éhes férfi regénye ragadott meg, akinek a tehetsége előtt emberek ezrei adóztak. Ha már az ideálnál tartunk, akkor inkább Carusót említhetném, aki a dédapámra hasonlított. Valamit visszaidézett bennem a családomból.

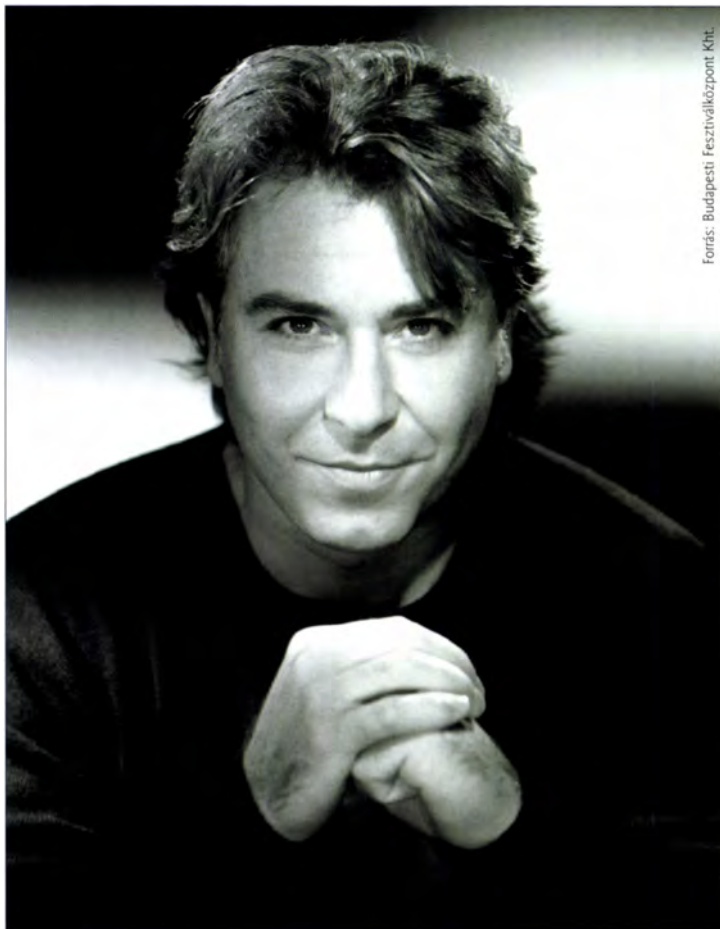
G.: *Hogyan viszonyul a hivatásával, a ma már elkerülhetetlen „sztárolással” járó külsőségekhez?*

R. A.: Világéletemben nagyon szemérmes voltam. Magamtól soha nem tárulkoznék fel a nyilvánosság előtt. Nem szeretem a mondán dolgokat, távol áll tőlem a magamutogatás. Megtehetem, hogy szerepek mögé bújok, az általam csodált zeneszerzők műveit tolmácsolva lehetőségem van az azonosulásra az úgynevezett hősi szerepkörrel. Lehetek szerelmes, csalódott, indulatos, érzékeny, sértett, sérült. Végigjátszhatom az emberi érzelmek széles skáláját. És ez éppen elég. Nehezen viselem, ha ugyanezt a romantikus tenor szerepet várják el tőlem civilben is.

A KÉTNyelvű Tenor Karrierje

Roberto Alagna Franciaországba emigrált szicíliai családban született Clichy-sous-Bois-ban, 1963-ban. Tipikus mediterrán família az övé: mindenki szívesen énekel és jól játszik mandolinon. 1988-ban megnyerte Philadelphiában a Luciano Pavarotti Nemzetközi Énektárgyversenyt. Egyik nyeresége az volt, hogy Glyndebourne-ben bemutatkozhatott a Traviata Alfrédjaként. A szerepet azután elénekelte Toulouse-ban, Montpellier-ben, Monte Carlóban, Velencében, Nápolyban, Messinában, és ezzel a szólammal aratott hatalmas diadalt, amikor 1990-ben a milánói Scalában debütált.

A lírai tenor szerepkörben teljesedett ki nemzetközi karrierje: volt Rodolf a Bohéméletben, Nemorino A szerelmi bájitalban, Roberto a Roberto Devereux-ben, Rinuccio a Gianni Schicchiben, Edgar a Lammermoori Luciában, Mantuai herceg a Rigolettóban, Rómeó Gounod Rómeó és Júliájában, Don José a Carmenben. Repertoárja később a Don Carlossal, a Tosca Cavaradossijával, a Bajazzók Caniójával és a Trubadúr Manricójával bővült.

Forrás: Budapesti Fesztiválközpont Kft.

G.: *Nem csak a karrier, hanem az imázsteremtés szempontjából is ideális partnerre lelt felesége, Angela Gheorghiu személyében. Manapság kevesebbet szerepelnek együtt. Mindez tudatos döntés eredménye?*

R. A.: Tíz évig a nap huszonnégy órájában együtt voltunk. Két éve külön énekelünk, de elhatároztuk, hogy újra együtt lépünk fel. Nagyon mély érzések fűznek minket egymáshoz. Olyannyira egymáshoz csiszolódtunk, annyit tanultunk egymástól a színpadi jelenlétben, hogy szinte fáj nekünk a fizikai távollét.

G.: *Mivel tervezik a visszatérést?*

R. A.: A New York-i Metropolitan Operában a Carmen-nel, Bécsben a Fausttal, valamint közös áriaestekkel.

G.: *Régóta vár a magyar operaszerető közönség arra, hogy előben is hallhassa önt Budapesten. Puccini-áriákat énekel – milyen személyes élmények fűzik a 150 éve született zeneszerző muzsikájához?*

R. A.: Minden dallama a lelkemig hatol. Az ő zenéjének az interpretálásához nem elég a hang: szív kell hozzá.

Március 28., Művészetek Palotája
Roberto Alagna áriaestje

szenvedély

fotó > Bege Nóra
design > René Margit
[grafium]

Magyar Állami

 OPERAHÁZ

Bozsik Yvette ... Fodor Antal ... Markó Iván

BEMUTATÓ > 2008. MÁRCIUS 8. ÉS 9.

Az Anyegin visszatér Miskolcra

Peter Konwitschny rendezése és elméleti előadása az operafesztiválon

A 2008-as Bartók+szlávok Miskolci Nemzetközi Operafesztivál egyik különleges eseménye Csajkovszkij Anyeginjének előadása. Az opera 2004-ben, a Bartók+Csajkovszkij fesztiválon már szerepelt a műsoron, mi szükség most újra játszani? – kérdezte a Gramofon Bátor Tamás ügyvezető igazgatót.

➔ Albert Mária

Jelenet a pozsonyi, Peter Konwitschny rendezte Anyegin-előadásból

„Az a produkció, Kovalik Balázs iránymutató rendezése számomra és a közönség számára is maradandó emlék” – mondta Bátor Tamás. „A koncepció első, kilencvenes évekbeli verziója egy németországi színházhoz, a schwerini operaegyütteshez fűződik. Szerettünk volna velük koprodukcióban játszani a darabot, de sajnos a díszleteket már szétszedték, újra kellett gyártatnunk a színpadképet, hogy azután az évadban a Miskolci Nemzeti Színház a repertoárján tarthassa az Anyegin-t. Most nemcsak a népszerűsége miatt tűztem ki Csajkovszkij operáját, hanem azért is, mert a pozsonyi Nemzeti Színház operatársulata és zenekara kiváló zenei együttes. Másrészt: náluk napjaink egyik legjelentősebb operarendezője állította színrre a darabot: Peter Konwitschny.”

A rendező előző, berlini Anyeginje német nyelvű előadás volt. Pozsonyban azonban eredetiben, oroszul tanulták meg a darabot, és a rendező elismerte, számára is sok friss érték jelent meg Puskin drámai költeményéből az operában. Bátor Tamás látta az előadást, így arról számolhat be, hogy a néző hagyományos, majdnem klasszikus előadással találkozott majd a fesztiválon, igaz, a színpadkép puritán, a kosztümök pedig szinte maiak. „Azt hiszem, az újdonság a szereplők és a nézők közelebb és intenzívebb viszonyában jelentkezik – állítja az igazgató –; az énekesek a nézőteret, a zenekari árok fölötti részt is használják. A női főszerepet, Tatjánát az orosz Natalia Ushakova játszotta és

játssza majd Miskolcon is. Ő szintén Szentpéterváron végezte a tanulmányait, mint barátnője, Anna Netrebko, és ugyanolyan vonzó színpadi jelenség. Az anyanyelvén énekel tehát, de a szlovák partnereknek sincs gondjuk az oroszral. Az Anyegin-t megszemélyesítő Pavol Remenár, ha nem is mondható fantasztikus hangfenoménnek, de rendkívüli színészi adottságú baritonista. A személyisége és a temperamentuma elragadó.”

„Peter Konwitschny a kilencvenes években nem messze a magyar határtól, a grazi Operaházban egy olyan jelentős Wagner-tetralógiát indított el, ami példaértékű volt” – emlékeztet Bátor Tamás. Azután bejárta a jelentős német operaszínpadokat, tavaly pedig visszate-

lepedett Grazba, így ismét közelebb került Magyarországhoz. „Ha most azt kérdezi, miért nem rendezett még Budapesten, azt kell válaszolnom, hogy a szlovák kollégák e téren (is) sokkal korábban ébredtek...” – jegyzi meg az igazgató. Miskolcra azonban már 2006-ban volt meghívása, vetjük közbe. „Egy elméleti előadásra kértük föl, de akkor beteg lett, most a június 15-i bemutató délelőttjén pótolni fogjuk ezt is. Szeretném nemcsak a közönség, az operabarátok, hanem a szakma figyelmét is felhívni a találkozás lehetőségére és talán megnyílhat az út, ami a Magyar Állami Operaházhoz vezet. Sajnálattal hallok, hogy Anatolij Vasziljev visszamondta magyarországi Anyegin-rendezését. Vasziljev is nagyszerű mester, dolgoztam vele a kilencvenes évek végén egy Pikk dáma előadásban, ami az év rendezése címet nyerte el. Ráadásul Puskin-kutatóként is elismert, 2002-ben a Budapesti Tavasz Fesztiválon a Mozart és Salierivel aratott sikert. Számomra e produkcióknak azért van különös jelentőségük, mert összehasonlításra kínálnak, kínálnának alkalmat, a közönség ízlése így formálható. Ezért hívtam meg idén is a Moszkvai Helikon Színházat Sosztakovics Kisvárosi Lady Macbethjével, hogy párhuzamba állíthassuk a budapesti verzióval.”

A Miskolci Nemzetközi Operafesztivál honlapja:

www.operafesztival.hu

Olga, a kívülálló

Mester Viktória

Anyegin-bemutatóra készül

Hogy a májusi Anyegin-premier pontosan milyen rendezésben valósul meg a Magyar Állami Operaházban, a Gramofon lapzártája idején még nem dőlt el. Az azonban biztosnak látszik, hogy a kettős szereposztásban az egyik Larin-lányt, Olgát Mester Viktória alakítja.

➔ Albert Mária

Nem is először, hiszen 2004-ben a Bartók+Csajkovszkij Nemzetközi Operafesztiválon már játszotta a szerepet, orosz nyelvű előadásban, majd az évadban vagy húsz alkalommal magyarul is, mert a Miskolci Nemzeti Színház repertoárjára vette a produkciót. Egyelőre az a terv, hogy oroszul szólaljon meg Csajkovszkij-mű az Andrássy úton. Mester Viktóriának nem teljesen mindegy, hogy melyik verziót választják, noha mindkét nyelven tudja a szerepet, de a kifejezést hitelesebbnek érzi oroszul. Ami pedig Olga figuráját illeti: a kívül állása túnt föl számára. Valaki, akivel a dolgok megtörténnek, de nem irányítja az eseményeket akkor sem, amikor belemegy az Anyeginnel való flörtölésbe. Együtt nőtt föl Lenszkijjel, talán őszintén szereti is a fiút, de a rajongása nem elégíti ki.

Miskolcot megkedvelte, februárban már a negyedik bemutatóját teljesítette az Avas-alján. A Kovalik Balázs rendezte Anyeginnel kezdett, azután Selmeczi György hívta meg egy előéneklésre, ezután bízta rá a Carmen címszerepét, Halasi Imrével Offenbach Hoffmann meséiben dolgozott, Váradai Katalinnal pedig a Pillangókisasszonyban. (Puccini operáját Majoros István rendezte, Mester Viktória Suzukit énekelte.) Szerepekre hívják, mégis egyfajta biztonságot ad a miskolci színház, a színészkollégáktól sok mesterségbeli fogás tanulható el.

Mester Viktória (jobbra) és Cecília Lloyd a Figaro házasságában

Mester Viktória mint Maddalena a Rigolettóban

A kérdésről, hogy magyarul vagy az adott mű nyelvén kell-e énekelni, az a véleménye, hogy a helyzet határoz. Mozart Cosí fan tuttóját előbb tudta olaszul, mégis örömmel tanulta meg Dorabella szólamát magyarul is, mert a Mozart-maraton nagyszerű vállalkozásnak bizonyult. Végre meg tudták szólítani a fiatalokat, szinte testközelbe kerültek az ifjú publikummal, amely így pontosan értette a darab iróniáját.

A budapesti Operaházban sokasodnak a feladatai, kicsit és nagyobbak egyaránt akadnak közöttük. Volt szolgálólány Richard Strauss Elektrájában, énekelte Cherubinót a Figaro házasságában és Bersit az André Chénier-ben és játszotta Maddalenát a Rigolettóban. A Budapesti Tavaszi Fesztiválon is találkozhat vele a közönség, március 26-án este például a Mátyás templomban, ahol két Szent Cecíliáról szóló mű szólal meg: Purcell Ódája és Gounod miséje. Még két különleges produkcióra kérték föl, az egyik Hans Pfitzner Palestrina című operájának félig szcenírozott változata. A másik Puccini első igazán elfogadott alkotása, az Edgár, amelyben a vad és csábító Tigránát alakítja. Nem panaszkodhat, ez igazi főszerep (írásaink a 18–20. oldalon).

Ha négy évvel ezelőtt kérdezték, mit szeretne énekelni azt válaszolta: Carment, Juditot és Dorabellát. Megkapta mindegyiket. Ma azt mondja, az a célja, hogy ugyanezeket jól énekelje, hogy lubickolhasson e szerepekben. A Carment félre tenné egy kicsit, a szerep úgyis hosszú távon társa egy mezzónak, nincsenek nagy magasságai. Az ő hangja szól a mély lágéban és középen is egészen jól érzi magát. „Dorabella, azt hiszem, most épp nekem való” – jelzi. Szép sikert aratott, Bretz Gábor oldalán A kékszakállú herceg vára Juditjaként a 2007-es miskolci operafesztiválon. „Megtanulni nem volt olyan nehéz, mint gondoltam. Lelkileg viselt meg, nem tudtam a hangom uralni, nem nőttem föl a feladathoz. Tény: Judittól most még félek.”

A Magyar Állami Operaház hivatalos honlapja:

www.opera.hu

„A művész érezze, hogy tisztelik”

Egy operabarát mecénás: Nánási Gabriella

Nánási Gabriella minden energiáját, jó szándékát, kapcsolatrendszerét, segíteni akarását és személyes vagyonát a magyar zenei kultúra megsegítésére fordítja – ezzel az indoklással kapta meg 2007 végén a Parsifal Alapítvány alapítója a Summa Artium Kht. egyik Mecénás-díját.

✦ László Zsuzsa

Gramofon: *Hogyan jött létre a Parsifal Alapítvány?*

Nánási Gabriella: Gyerekkorom óta operarajongó, egészen pontosan Wagner-rajongó vagyok. Megkerestem egy kedves barátomat, Hoffer Pétert – aki karmesterként dolgozott Ausztriában és Németországban, Karajannak is asszisztense volt –, hogy szervezzünk zenei alapítványt. Együtt hoztuk létre 2000-ben, és kérésre Parsifal Alapítványnak neveztünk el. Első lépésként kiadtuk a Parsifal német-magyar szövegekönyvét, ezzel hiányt pótolunk. Az akkori miniszter, Rockenbauer Zoltán szűkös lehetőségeihez mérten is adott hozzá támogatást. Fölkerestem a fordító, Lányi Viktor jogutódját, akinek elmondtam, hogy most indultunk, kevés a pénzünk, nem tudunk szerzői jogdíjat fizetni. Az azóta elhunyt Retteghy János lemondott a jogdíjról, mindig hálával fogok emlékezni rá.

G.: *Milyen tevékenységek kötődnek még az alapítványhoz?*

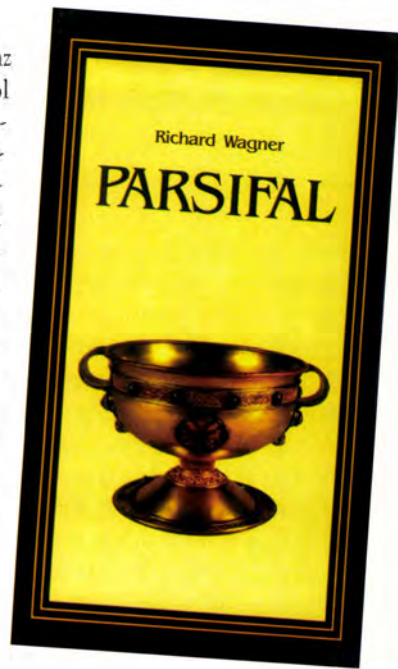
N. G.: A Parsifal-szövegekönyv kiadása sikerén felbátorodva 2001-ben kiadtunk egy lemezt Wagner-heroinák címmel. A Magyar Állami Operaház tagját, Balatoni Évát kértük föl a közreműködésre, a zenekart Kovács János vezényelte. Később a szélesebb nyilvánosság számára is kezdtünk zenei műsorokat szervezni. Nemcsak a Marczibányi téren, hanem a Bartók Emlékházban is, ahol Szöllősy András tiszteletére rendeztünk szép koncertet.

Ezután továbbléptünk az Óbudai Társaskörbe, ahol a Liszt Ferenc Kamarazene-karral közösen rendeztünk hangversenyt. Azóta sokszor szerepeltünk a társaskörben dalestekkel, és mi is felfedeztünk egy nagy tehetségű zongoraművészt: Balogh Józsefet, akinek sikerült egy zenekari estet szerveznünk. Kiadtunk egy másik CD-t is, Bartók A kékszakállú herceg vára című operáját, az Operaház zenekarával, Kovács János vezényletével, Balatoni Éva és Kálmándi Mihály közreműködésével.

A fordulat 2003-ban állt be, amikor nagy sikerű Wagner-estet adtunk az akkor még működő Vigadóban. E tapasztalatok birtokában mertünk elvállalni egy újabb felkérést: a Fogyatékosok Világnapja alkalmából Budapesten tartottak egy nemzetközi szimpóziumot, s a vendégek tiszteletére gyönyörű gálaestet rendeztünk. Közreműködtünk abban is, hogy Lukács Gyöngyi első CD-je megjelenhessen a Hungaroton kiadásában. Nagy siker volt – mi csak az erkölcsiekben részesültünk, az anyagiakból nem, ahhoz „csak” hozzájárultunk. A II. kerületben más gálaesteket is szerveztünk, Horváth Csaba akkori polgármester annyira becsülte a munkánkat, hogy később megsegítette egy újabb produkciónkat: Csemiczky Miklós A brémai muzikusok című operájának bemutatóját. A kerület nyolcvan jegyet vett, így nyolcvan diák ingyen vehetett részt az előadáson.

G.: *Milyen módon lehet ilyenfajta programokra pénzt szerezni?*

N. G.: Egy példa: épp hazaértem, kiszálltam a kocsiból, találkoztam egy ismerőssel, azt kérdez-

A Parsifal két nyelvű szövegekönyve

Nánási Gabriella eddig csaknem száz rendezvényt finanszírozott

te tőlem: „Miért vagy ilyen elegánsan felöltözve, merre jártál? Pénzszerező körúton voltam az alapítvány számára” – válaszoltam. Akihez segítségért fordulok, annak éreznie kell, hogy nem magamnak kérek, ez rendkívül fontos! Ez az alapítvány nem arról híres, hogy pénzt koldul ilyen-olyan célokra. Mi eltervezünk valami jót, és szívósan, lassan – nem türelmetlenül – próbálom megszerezni rá a pénzt. És persze pontosan arra fordítjuk, amire kértem.

G.: Így teremtenek plusz lehetőséget a művészeknek.

N. G.: Ez a legfontosabb. Mert jól tudjuk, hogy az operanékeseket nem kényezteti el a kulturális közélet. Látjuk, hogy nem attól boldogok, hogy megkapják az igen szerény fellépti díjat – mi sajnós nem tudjuk azt adni, ami járna –, az erkölcsi dicsőséget nyújtjuk nekik. Vezérelvem, hogy a művész érezze: tisztelik. Az igazi értékek a mi körülményeink között ma még megfizethetetlenek.

G.: Milyen új produkciókra készülnek?

N. G.: Remélem, hogy megvalósul a tervünk: Massenet Heródiás című, Budapesten utoljára 1885. június 8-án bemutatott operáját tervezzük előadni az Operaházban, részben scenírozott formában. Cserna Ildikó lenne Salome – gyönyörű szerep, ellenpólusa Richard Strauss Saloméjának –, Fekete Attila vállalta a tenor főszerepet, a bariton még kérdéses. A címszerepet Balatoni Éva

MINDENT WAGNERÉRT – MINDENT A FIATAL MŰVÉSZÉKÉRT

Nánási Gabriella az elmúlt években 93 rendezvényt finanszírozott az Operaházban, a Zrínyi utcai Duna Művelődési Központban, a Zeneakadémián és az Óbudai Társaskörben. Létrehozta a Lohengrin Zenei Társaságot, valamint a Gödöllői Richard Wagner Egyesületet. Rendszeresen támogatja a Zsidó Nyári Zenei Fesztivált, 2007-ben Mendelssohn Éliás című oratóriuma nagy sikerű bemutatásának anyagi feltételeit is ő teremtette meg. Az Aranytíz Művelődési Központban és a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban tíz hónapon keresztül, havonta két alkalommal teljes operák DVD-felvételeinek bemutatását és ismertetését finanszírozta saját pénzéből. Az elmúlt három évben a Budapesti Balettintézet egy tehetséges és hátrányos helyzetű növendékét havi ösztöndíjjal segítette.

énekl. Az Operaházban eddig is voltak ismertetéssel egybekötött ifjúsági előadások, de ezekből szerintem soha nem elég. Újabb tervem ifjúsági műsorok létrehozása; a fiatalok számára közelebb hozni az opera műfajt, hogy tíz-húsz év múlva állandó közönség váljék belőlük. Fogadják el, hogy érdemes zenét hallgatni, érdemes operába járni. Meggyőződésem, hogy a zene nemesebbé teszi az embereket. ■

MEGJELENT az Operamagazin

A Magyar Állami Operaház és a Gramofon közös kiadványa régi és új operabarátoknak

A 2008 március-áprilisi számot megtalálja a Magyar Állami Operaház előadásain, illetve a Gramofon fővárosi könyv- és hanglemezbolti terjesztési pontjain.

E-mail: operamagazin@gramofon.hu

Sieglingéből Brünnhilde

Nina Stemme visszatérő vendége lesz a bécsi Staatsopernek

Nagyobb öröm nem érhetne volna az ausztriai Wagner-rajongókat, mint a Bécsi Állami Operaház hivatalos bejelentése: a Ring-ciklus második premierjén, áprilisban Brünnhilde szerepét – a tervezettől eltérően – Nina Stemme énekli.

◆ Szászi Júlia / Bécs

A svéd énekesnő többszörösen belopta magát az osztrákok szívébe: legutóbb 2007 decemberében, Sieglindeként fontos szerepet játszott abban, hogy ez a furcsa Walkür-előadás nem vonult be a nagy bukások közé. A Wotant éneklő finn Juha Usitalo színre lépése első percétől hírénel gyengébben teljesített, a második felvonás végére pedig teljesen elment a hangja. Ioan Holender igazgató a szünetben nagy szerencséjével telefonon elérte a nyugati pályaudvaron éppen pizzát vásároló Oskar Hillebrandtot, és a német basszbariton vállalta az örökségnek látszó feladatot: a harmadik felvonástól ő énekelt a zenekari árokból, miközben Usitalo némán játszott a színen. A közönség nem díjazta a tárogó Wotant, ám annál nagyobb volt a lelkesedése a Siegmundot éneklő Johann Botha és a Sieglindét alakító Nina Stemme teljesítménye iránt.

Minden ok megvan az öröme és a reményre, hogy az április 27-i Siegfried, ugyancsak Franz Welser-Möst vezényletével, remek előadás lesz. A svéd énekesnő, akinek karrierje 1989-es bemutatkozása óta egyenesen ível felfelé, Bécsben is egyre gyakrabban szerepel. Először 2003-ban, A bolygó hollandiban tűnt fel – az előadás jelenleg is műsoron van –, ám már ez a fellépése sem volt előzmény nélküli. 2002 nyarán Salzburgban váratlan sikert aratott Alexander Zemlinsky Kandaules király című operájában – az ünneplés persze nem csak Stemmének, hanem a darabnak is szólt. Stemme időközben a világ megannyi operaszínpadán – nem utolsósorban Bayreuthban – aratja sikereit, Bécs számára tehát nagy öröm, hogy a kitűnő szoprán a jelek szerint visszatérő vendég lesz. A Wagner-bemutatót egyébként egy másik előzi meg: Verdi A vég-

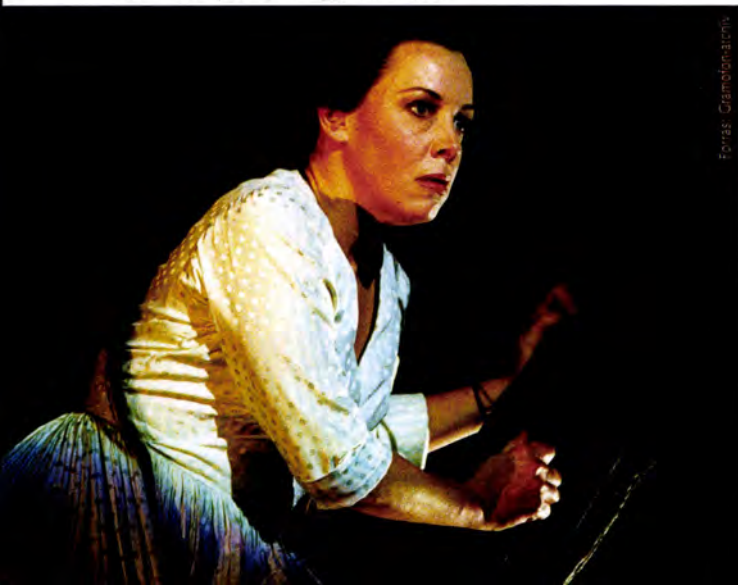
Nina Stemme Sieglindeként lopta be magát a bécsi közönség szívébe

zet hatalma című operájában Leonora szerepét énekli, március elejétől.

Két Wagner között egy Verdi? Egy interjúban a ritkán nyilatkozó Stemme éppen arról panaszkodott, hogy harcolnia kell az olasz szerepekért. Főként Wagnerre hívják, pedig szüksége van az olasz rutinra is. Egyébként, ha szerepajánlatot kap, a figura mellett a legfontosabb szempont számára, hogy ki vezényel és ki a rendező. Ha nem tökéletes az összhang, nem tudja tudása legjavát adni. Ami a szerepeket illeti, igyekszik megtalálni az egyezést a saját lényével. Bár ez nem mindig sikerül, a törekvés fantasztikus felfedezésekkel is jár. Előfordult már, hogy miközben beleélte magát a szerep által megkövetelt jellembe, saját természetének újabb vonásait fedezte fel.

Nina Stemme individualistának tartja magát, és élvezi a szabad választás lehetőségét. Brünnhilde meglepetés: néhány éve még azt nyilatkozta, hogy ez az, ami kizárt. Mert – tette hozzá – nem akar lemondani az olasz operákról, márpedig, aki egyszer Brünnhildét énekel, az egy életre az ilyen súlyosságú szerepek skatulyájába kerülhet. A nyilatkozat óta legalább három év telt el, és Stemme, aki kedveli a kihívásokat, ma nyilvánvalóan másként gondolja. Egy dolog nem változott: Mozartot csak pályája elején énekelt. Ahogyan vonzódik az orosz szerzőkhöz, úgy nem érzi a magáénak az osztrákok kedvencét. Nem neki való – mondja. Nem mintha nem szeretné Mozart zenéjét, de énekelje az, aki nála jobban tudja!

Senta szerepében. A bolygó hollandiban

A Bécsi Staatsoper hivatalos honlapja:

www.staatsoper.at

SOLYMOSI TARI EMÖKE:
„...MAGAM TITKOS SZOBÁJA”

Hagyományok Háza, 2007; 150 oldal

Lajtha László egyik leveléből származik a című választott idézet A kék kalap című vígopera keletkezéstörténetével, esztétikai vonatkozásaival és zenetörténeti kapcsolódásaival foglalkozó könyvhöz. A szerző szakdolgozatának változatát olvashatjuk, amelyet néha tanulmányként, máskor dolgozatként aposztrofál. Valóban „műfajközi” írással van dolgunk, részben azért, mert amiről szól, szinte ismeretlennek számít. Másrészt a pontos műfaji behatárolást nehezíti a szerző nemes igyekezete: potenciális olvasótáborát nem akarja leszűkíteni szakmai közönségre. Solymosi Tari Emöke szakmai tevékenysége sokrétű, ez érződik írásán is. A pedagógus, aki nemcsak ismeretanyagot ad át, hanem felébreszti a tudásvágyat is, aki továbbgondolkodásra készítet – a műsorközlő (nevezhetjük koncertek házigazdájának is), aki lényegre törően használja ki a rendelkezésére álló időt.

A szerző perspektívába helyezi Lajthát és művét. Elismeréssel adózhatunk széles látókörének és annak a tudásnak, amely dokumentumok, adatok sokaságának felsorolásához szükséges. Szinte mellékesen olyan információkkal gazdagítja az olvasót, amelyek egyébként csak hosszadalmas kutatómunkával szerezhetők meg. Az pedig szerzőt és kiadót egyaránt dicsér, hogy szinte hi-

ban elfogadni annak, aki, tehát az európai kultúra szinte egészét szintetizálni kívánó (és arra mesterségbeli tudásánál fogva képes) mesterként, akkor a XX. századi zenetörténetnek egy eddig kevésbé ismert, de nagyon izgalmas fejezete nyílik meg előttünk.” Az ilyen léptékváltás mindig gyanús, rendszerint megkérdőjelezi az elmondottak igazságát. Szerencsére ez a veszély nem fenyegeti ezt a munkát, kiváltképp a történeti jellegű fejezetek gazdag adatolásának köszönhetően.

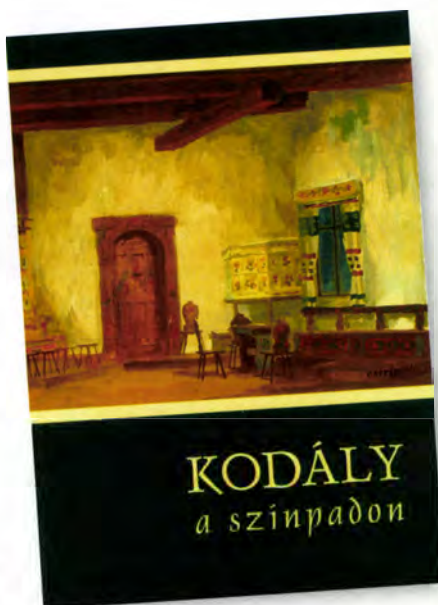
Fittler Katalin

KIS DOMOKOS DÁNIEL (SZERK.):
KODÁLY A SZÍNPADON

Osiris Kiadó, 2007; 138 oldal

Megjelent hát a Bartók színpadi műveit olvasmányos kötetbe szerkesztett kiadvány párja. Gusztusos ez is, és nem túl vastag (túlontúl vékony): olvasásra, illusztrációi révén nézegetésre csábít. Nem létező műfaji mezsgyén egyensúlyoz, hisz bevallottan nem tanulmánykötet, ugyanakkor az emlékkönyv-státusz sem áll (legutolsó bejegyzése 1965-ös), végül pedig operabédékkernek, műsorfüzet-füzérnek nehéz, kevéssé olvasóbarát.

Ám ezzel le is tudtuk az összes komolyabb kifogást. A Kodály a színpadon ugyanis a magunkfajtának kíváló ismeretterjesztő könyvecske. Szemléli a négy színpadra szánt művet (négy, mert ezúttal két szerényebb sikerű alkotás, a Kuruc mese és a Czinka Panna balladája is látókörbe kerül), gazdag fotóanyagot és tervlapokat mutat be (sajnos, kottákat nem), művészi visszaemlékezéseket közöl, adattárban összegzi a fellépőket, és az életművet végigkísérő elődeink cikkeit is megidézi. Ez utóbbi tallózásnak különleges zamatai áradnak szét: Bethlen István Magyarországon méltóságos úrnak szólítja Kodályt a hírlapíró, a Rákosié pedig egyenesen a népi demokrácia leplezi le a Székely fonó gazdag parasztlégényét – értsd: kulájkját... (Remek időutazás, ha a művek cselekményét a bemutatott nyomtatványából olvassuk, és oda lábjegyzetelik a későbbi felújítások ideológikus átütéseit.)

Mindeközben lehetetlen nem kiérezni és meg nem csodálni azt a szüntelen tiszteletet, ami már harmincas éveitől haláláig, rendszereken át töretlenül kíséri a zeneszerzőt. Ezért külön is értékelendő, hogy a két balul kiütött műrecenziói kötetbe kerültek – mint ahogy az is figyelemre méltó, hogy már 1935-ben sem bukhat meg úgy Kodály Zoltán alkotása, hogy a kortársak ne próbálnák őt kimenteni a méltatlan romok alól. A Kuruc mesénél a Királyi Operaház hibázott, amely „a Marosszéki és a Galántai táncok nemes melódiáira idéltlen leánykerést koreografált”, Czinka Panna pedig a kommunista átmenet évében úgy kerül süllyesztőbe, hogy csak a szüzsé szerzőit nyilazzák bele – szinte azért is, mert a Mester zsenijét rossz paravánokkal csúfították.

Végül pár apróság: egy képalírásban nem ismerték fel az ifjú Melis Györgyöt, s a Kodállal gyakran foglalkozó Nyugatból hiányoltam néhány utalásos idézet befoglalását. Ha már párkötetről van szó, akár Tóth Aladár szellemes – ma inkább vitaindító – hasonlata is ideférhetett volna 1923 decemberéből, a Psalmus Hungaricus kapcsán: „Míg Bartók népén keresztül a primitív érzések pogány világába törekedik, addig Kodály magához öleli népét, s népével együtt annak istenét is.”

Ókovács Szilveszter

SZINETÁR MIKLÓS:
OPERÁN INNEN, OPERÁN TÚL
Editorial Kft. 2007; 245 oldal

Imponált nekem Szinetár Miklós, amikor 2005-ben – mivel színházának állami támogatását jelentősen csökkentették – lemondott a Magyar Állami Operaház főigazgatói tisztségéről. Új könyvének második részében igen érdekes részleteket tudhatunk meg az ügy előzményeiről és lefolyásáról, a szerzőnek az illetékes

miniszterekkel és rangos beosztottjaikkal folytatott levelezéséből. A kötet első részében Szinetár Miklós azokról az előadásokról számol be, amelyeket különböző külföldi fesztiválokon látott. A nagy múltú, több műfajban is nagyon sikeres színházi művésznek markáns egyéni véleménye van az opera műfajról és tolmácsolásáról. Ezekről lehet vitatkozni, de mindenképpen tisztelni kell a szerző írásainak következetességét. Azt azért szóvá teszem, hogy e recenziókban sok szó esik a rendezésekről, de igen kevés a műfaj protagonistáiról, az énekekről. A harmadik részben a szerző aktuális, nem csak operai témákról írt gondolatait gyűjti össze. Sajnos a kötet első szakaszában, amely a fesztiválokról számol be, a nem magyar szavak – operacímek, művészek, városok nevei – igen gyakran hibásan jelentek meg. Mindez elkerülhető lett volna, ha egy szaklektor ellenőrizte volna a könyvet. Így viszont – hogy az általam megszámlolt hetvenöt hiba közül csak a legkirívóbb példákat említsen – a neves karmester, Harnoncourt neve „Harnoncourt”-ként, Alban Berg Wozzeck című operájának címe pedig több alkalommal is „Wojczek”-ként olvasható. *Kertész Iván*

GÁL RÓBERT:
MI MUZSIKUS LELEK
Rózsavölgyi és Társa 2007; 136 oldal

A színház a XX. század végén és a XXI. elején újra fölfedezte Zerkovitz Bélát. Színeszóriások vállalták, hogy eléneklik kuplét, eljátsszák szeretetreméltó figuráit. A magyarázat logikus: a dallam és a szöveg egyszerű, ám igényes. Az egyiknek sikerül, a másiknak nem... kezdetű nóta, amit például Törőcsik Mari oly zseniálisan adott elő

egyik tévé-showjában – mindössze tízsoros versike, de szinte fölér egy lélektani elemzéssel. És a Csókos asszony örökzöldjét, a Van a Bajza utca sarkán egy kis palotát a Vígszínház meghatározó egyénisége énekelte először: Hegedűs Gyula. És a Vígszínház meghatározó egyénisége énekelte az 1990-es években: Darvas Iván. Kell-e jobb ajánlólevél a könyvhöz, mint a fenti nevek? A szegedi Zerkovitz család 1895-ben vonatra ült és a fővárosba költözött, a kamaszdó fiú már a pesti flaszteren serdült föl. Ez fontos momentum, mert a kávéházak, mulatók, színházak, az épülő bér- és magánpaloták városa, a millenniumi parádéra készülő Budapest káprázatos élményekkel szolgált az érzékeny fiatalembernek. Az impressziókat páratlan ökonomizmussal foglalta dalokba, amelyeknek eleinte a szövegét is maga írta.

Sajnálatosan keveset tudunk róla, noha megérdemli az utókor tiszteletét, hiszen több fiatal szerzőt indított útnak, köztük Jacobi Viktort, támogatta Kálmán Imre és Lehár Ferenc kibontakozását. Gál Róbert könnyed stílusú könyve az első hasznos lépés a mélyebb megismerés útján. *AM*

MARIA CALLAS: LA WALLY
(OPERAÁRIÁK)

Se szeri, se száma a néhai Maria Callas válogatásalbumainak. Jelen kiadvány is annak köszönheti létét, hogy lejárt az első nagy Cetra- és EMI-felvételeket védő ötven év, így nemcsak rádiókon-

certek kalózszalagjaival, hanem tucatnyi stúdióanyaggal is lenyúzható egy újabb „bőr” a mítoszról. Más szervezővel itt nem lehetett. Az egymásra dobált áriák sora szerzői kronológiát, tematikát, a diva pályájához köthető csoportosítást nem képez. 1954–56-os bejátszások Puccini, Verdi, Donizetti, Catalani, Rossini és Bellini operáiból – ugyanakkor tény, hogy nem a leggyakoribb verziók. A kiadó a mono szalagokkal se szöszmötölt, így a kiváló zenekarok (Philharmonia, Scala) is Szokol-minőségben szólnak, Callas teljes takszolásában. A partnerek (Lucia-jelenet, Gilda-ária) neveivel se bibelődtek, ráadásul a borító az olvashatatlan tipográfia áldozatátul esett.

Hogy Callas milyen? Természetesen elképesztő. Serafin és de Sabata ásatag tempói ellenére ragyog egy intakt szoprán, amelynek elvileg léteznie se szabad. Mert nincs olyan, hogy valaki az Elena-bolerót tartott E"-vel koronázza, aztán – Karajannal – drámaiságában tökéletes Pillangó-nagyáriát énekel! És megint egy agyonkolorált Rosina, Gilda, még abban az esztendőben hatásos Wally... *ÓSZ*

Warner Classics
699 633-2

IN MEMORIAM LACZÓ ISTVÁN

Egyet fizet – hármat kap, süthetnének el a szlogent, mert a legendás tenoristára emlékező CD-n nemcsak ő, hanem a felesége, Zsögön Lenke szoprán és a lánya, Laczó Ildikó (ugyancsak

szoprán) is énekel. Ahogy a lemezt kísérő füzetben olvasható: „Az ének-művészet története kevés olyan familiát ismer, amelynek tagjai is a műfaj avatott és híres művelői voltak.” De nemcsak általuk kelt szép emlékeket és ébreszt az aranykor iránt nosztalgiaát a lemezt összeállító Szomolányi Gy. István. A trubadúr Azucenájaként Németh Anna páratlan orgánuma szól a – valljuk be – helyenként recsegős, lebegő felvételtől. A trubadúr három részletében Svéd Sándor zengeti meg érces baritonját, kicsit mulatságos, de az operatörténet szempontjából fontos momentum, hogy két magyar strófa közé beszűr egy olasz nyelvűt. Igen, a világhíró nagyság még ezt is megengedhette magának. A hálátlan utókor megfedkezett a jelentéktelen külsejű, Ferencsik és Kórodi árnyékában szorgoskodó Tóth Péterrel, aki parádés tempókat diktál a Verdi-részletekben. Ideje volt valakinek őt is megidézni. Az Otello-felvétel más kategória, 1955-ben a Magyar Rádióban készült. Érdemes lenne belőle egy keresztmetszetet készíteni. Jago (persze megint Svéd) és Otello kettőse sistergően mai. *AM*

DiscoRara
DR 114

GLUCK: ORFEUSZ ÉS EURIDIKE

Lee Ragin, Csengery, Páti – ének
Karmester: Vashegyi György

●●●●●

Gluck működését vízvázasztóként szoktuk emlegetni, ám operareformja nem jelenti, hogy sokszor minimális szereplőgárdával komponált műveit előadni, pláne megrendezni könnyű volna. Moldován Domokos is inkább emléket állít – és nem a zeneszerzőnek, hanem a barokk operakultusznak. Színpadán a balettkar mozdulatai, az énekesjelmezek és -gestusok, a naiv díszletek is időutazás részei egy eleven és pazar művészettörténet-album mélyére. Való élettel, friss tempókkal a néhai Concerto Armonicót vezénylő Vashegyi György töltögeti a művet – még másodéves főiskolásként. Az viszont még így is egyértelmű, hogy Derek Lee Ragin személyében világ színvonalú művész alakítja Orfeuszt. Gyönyörűen mellezett mélységek, mintaszerű passaggio: ahol a többiek elvéreznek, ő ott excellál, míg magasságai kissé nehezebben jönnek. Átéltése, eszköztelensége is mintaszerű. Csengery Adrienne a romantikus operaüzemből érkezik, hangilág ekkorra már túl van egy Lee Raginnek autentikusan párirozó Euridike stádiúmán, de a kötelező stílusjegyeket szépen építi be éneklésébe. Páti Anna is inkább korhű puttó, semmint autonóm előadó, ám már-már gyermeki szopránja jó választás Amor szolamára. A kórusoperának is beillő pastorale másik főszereplője a Tomkins Énekegyüttes: rajtuk érezni leginkább, hogy a kikutatott források vajmi keveset írhattak a kar mozgásáról. Kár még a zörgős mono hangért, a tévéfelvétel minőségéért, a kásás képszalag közepébe „rejtett” feliratokért, a borító gondozásának hiányosságaiért (mikor, hol készült stb.). Jelen felvétel fő értéke, hogy a Budapesti Kamaropera repülőrajtján túl dokumentál egy barokk álomvilágot. *Ókuvács Szilveszter*

Hungaroton Classic
HDVD 32440

**MASCAGNI: PARASZTBECSÜLET:
LEONCAVALLO: BAJAZZÓK**

Karmester: Herbert von Karajan

●●●●●

A filmet két hét alatt leforgatták 1968 kora nyarán, de a kreditadatok szerint alig kezdődött el a hangfelvétel, már dolgozott a kamera is. A Karajan-legendákat is figyelembe véve nagyon úgy tűnik, a maestrónak ennyi ideje marad Milánóra, úgyhogy a Mascagni-opust néhány nap alatt szereplő- és jelenetérzékenyen szalagra dirigálja, eközben Áke Falck máris rendezgetheti. Hamar munka ritkán jó, ezt már Papageno is tudta.

A nyitókép mintha egy Werfel-regény képeit használná, de aztán csak a kor olasz filmzsánerei köszönnek le a vászonról. A hegyoldal nappali képében stúdiólámpák fénye látszik, sok-sok kórusmaniros beállítás, falusi öregasszonyokon fullsmink, az örület és bosszú közt egyensúlyozó Santuzzán is méteres műszempilla, emberi reflexek helyett minden szólista operai rökönnyökkel szerelkezik fel.

Azonban Gianfranco Cecchelét látni-hallani a hanggyilkos Turiddu-szólamában igazi felfedezés. Bergonzi miatt, ő pedig miért nem tudott fényes karriert csinálni? Ilyen ragyogó tenorral ez rejtély. Természetesen Fiorenza Cossottót is szívesen hallgatjuk, csak jelentős hangsúly tanyázik az ígén.

Ahogy Karajan adaptálja Paul Hager Scalabéli rendezését, abban van tehetség – igaz, a Leoncavallo-opera is jobban adja magát. Raina Kabaivanska korrekt Neddáján túl itt is a tenoré az érdem: a kanadai hőstenor, az érdes Jon Vickers személyében ugyan nem magasságfenomén (leoktávozza az „A ventitre ore!” H-ját), de énekekészítés van a vászonon. Szeme e ritka tehetségről azonnal árulkodik – s ha mást talán igen, ezt a Canio-tekintetet nem felejtjük el. *Ókuvács Szilveszter*

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 4389

VERDI: TRAVIATA

Stratas, Domingo, Macneil – ének
Karmester: James Levine

●●●●●

A vasfüggöny mégiscsak jó volt valamire, a klaszszikus kulturális értékeknek is csak kis része jutott át a szellemi drótkerítésen. Így ösztönén tudunk örülni annak, hogy a Tosca mintájára eredeti helyszíneken és napszakokban sugározza a televízió Verdi Traviatáját. Az Erkel Színházban revelációként hatott, hogy a nyitány alatt tartozás-behajtók mustrálgatják Violetta holmiját, és Alfréd flash backkel indítja az előadást. Kérem, ez mind ki volt találva Franco Zeffirelli által. A mester 1982-ben vonult be a római Cinecittà egyik stúdiójába, hogy filmet készítsen a zenedrámából. A kész művet, miután a brit Filmakadémia (BAFTA) két díját is elnyerte, 1983-ban Golden Globe-ra is jelölték. Zeffirelli is flash backkel nyit: a haldokló Violetta, miközben szobáiban a becsüsök forgolódnak, viszszaidézi az első találkozást Alfrédde. Lélegzetelállító a film sodrása, sok jól kidolgozott ötlettel dúsitja a rendező a történetet. Az első jelenetben egy fiatalember cselleng, megcsodálja a pompás be rendezés romjait, sajnálkozva, de hódolattal tekint a haldoklóra. Aztán föltűnik egy fantáziaképben, mint a Pura siccome un angelo-nak, Alfréd hűgának a jegyese. A szellemi gazdagságot elképesztő fényűzéssel társítja Zeffirelli, a díszleteket is ő tervezte. Piero Tosi pedig pazar ruhákat adott a szereplőkre. Mindez keveset érne, ha nem olyan művész játszaná Violetta, mint Teresa Stratas. A tekintete, a mozgása, minden reagálása káprázatos. Alfrédként a daliás fiatal Plácido Domingo őszinte alázattal szolgálja az alkotást, amelynek zenei hatásosságáról James Levine és a Metropolitan Opera Zenekara gondoskodik. Érthetetlen, hogy a hazai filmforgalmazás miért negligálta és negligálja ma is a világ operafilm termését. *Albert Mária*

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 4364

MOZART: COSÌ FAN TUTTE
 Souez, Helletsgruber, Nash,
 Domgraf-Fassbänder – ének
 A Glyndebourne-i Fesztivál Zenekara
 Karmester: Fritz Busch

MOZART: FIGARO HÁZASSÁGA
 Mildmay, Helletsgruber, Rautavaara,
 Domgraf-Fassbänder – ének
 A Glyndebourne-i Fesztivál Zenekara
 Karmester: Fritz Busch

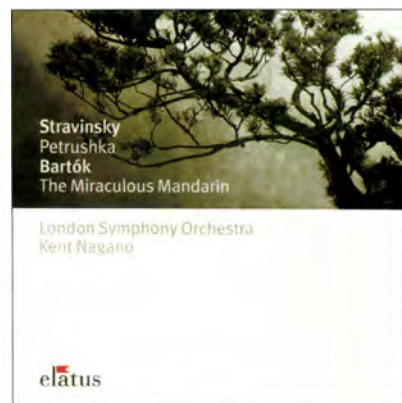
„Busch levélben hívott meg a glyndebourne-i ünnepi Mozart-hetekre, s sürgőnnyel siettette választomat. Első pillanatban mosolyogtam: az állami színházak nélküli, az operai szubvenciót nem ismerő Angliában, egy falusi birtokon színházat alapítanak, ehhez a színházhoz zenekart, világhírű karmestert, drága énekeseket szerződtetnek, egyenesen azért, hogy itt azután zavartalanul, a vidéki idillben Mozart-előadásokat rendezhessenek... Nem utópia ez?” – kérdezi Pataky Kálmán az 1936-os, legendás glyndebourne-i Don Giovanni-felvétel Don Ottavioja az 1944. február 16-án megjelent Magyar Nemzet hasábjain. Az biztos, hogy kivételes csillagzat alatt születtek ezek az előadások. A dűsgazdag John Christie ötlete volt, hogy feleségével, a Figaro-lemezen Susannát alakító Audrey Mildmayjel – Pataky szavaival – „a páratlan szépségű, sajátos aromájú, békét lehellő, ligettel, erdővel övezett, tavakkal tarkított gyönyörűséges parkban színházat nyisson az igazi Mozart-kultusznak.” A His Master’s Voice rögtön felismerte ezt a kivételes helyzetet, és felszerelésével rögtön az első évben, 1934-ben megjelent a kies sussexi birtokon. Ekkor rögzítették a Don Giovanni melletti két, kevésbé ismert felvételt a Così fan tuttéból és a Figaro házasságából (a munkálatok a következő nyárra is áthúzódtak), aminek köszönhetően nemcsak a parányi nézőtérre befért 300 arisztokrata részesülhetett az eredeti (!) nyelven előadott produkciók nyújtotta élményből, hanem mi is.

Akcentusokban gazdag, szellemes muzsikálást hallunk, a zenekari artikuláció a végletekig kidolgozott, az énekesek természetesekek, technikailag makulátlanak, a zenei szövet áttetsző, a modulációkat árnyékként követik a hangszínek, az ezek által felerősített karakterek pedig élnek, szólaljanak meg bár énekhangon vagy zenekaron. Szereplők és zenekar eszményi egységet alkot. A Così recitativói parázs dialógusok sora, a Figarói pedig csak azért nem azok, mert azt recitativók nélkül vették fel. Emiatt a cselekmény íve sem bontakozhat igazán, inkább „highlights”-jellege van a felvételnek. A Naxos Historical Recordings sorozatának első számú restauráló hangmérnöke, a Grammy-díjra jelölt, vakon született, és gyűjteményében több tízezer lemezt tudó Ward Weston ezúttal is mesteri munkát végzett.

Annak, aki véletlenül nem ismerné még ezeket a Mozart-remeket, feltétlenül e felvételeket ajánlanám. Nem utópia: klasszikus művek klasszikus előadásban.

Várkonyi Tamás

Naxos – Mevex
 8.110280-81 (Così fan tutte)
 8.110186-87 (Figaro házassága)

STRAVINSKY: PETRUSKA
BARTÓK: A CSODÁLATOS MANDARIN
 Londoni Szimfonikus Zenekar
 Karmester: Kent Nagano

●●●●○

Kent Nagano (interjúnk a 12–15. oldalon), a japán származású amerikai karmester jó ideje Európában él, a kontinens legjobb zenekaraival dolgozik. Repertoárjáról csak barokk szerzők hiányoznak, de a bécsi klasszikusoktól a romantikus monumentumokon át a napjainkban, a tegnap – sőt, kis túlzással, az előző órákban – keletkezett művek iránt is nyitott. Stravinsky Petruskája és Bartók Mandarinja tehát híd a jelenhez, az elmúlt pillanathoz. A muzsikusként lehetővé kell tennie, hogy a hallgató elképzelhesse a történetet, akár ismerte a színpadi alkotást, akár nem. A Stravinsky-darab „jelenetése” kitűnően működik. Bennünket – az elfoglaltság talán jogos – A csodálatos mandarin értelmezése tett kíváncsivá. Nagano jól érti Bartókot, bár az a bizonyos kirobbanó, nagyvárosi láрма, amivel a darab indul, talán nem olyan nyers, ahogy egy némely magyar dirigensnél megszoktuk. A lány hívogató gesztusait kísérő csaknem édeskés klarinét-hang azonban kitűnő kontrasztot ad, mégsem andalít el, a belépő mélyvonósok már-már elviselhetetlen feszültséget sugároznak, majd az egész szituáció az agresszió örvénylésévé változik. Nem hatásszünet exponálja a Mandarin föltűnését – egyszerűen csak benyit valaki, aki borzongatóan más. Másként is kell bánni és elbánni vele. 2005-ben a Művészetek Palotájában Ese-Pekka Salonen a Philharmonia Orchestra élén a szvit-változatot vezényelte, kemény, drámai tónusa megosztotta a közönséget. Mindenkinek nyilván Nagano verziója sem tetszhet. A finálé filozofikus, keleti belenyugvása, pátosz nélküli egyszerűsége különös, de elfogadható.

Albert Mária

Warner Classics
 0927 46725-2

HUMPERDINCK: JANCSI ÉS JULISKA
Hoff, Springer, Adam, Schreier – ének
Drezdai Állami Zenekar
Karmester: Otmar Suitner

●●●●○

NDK, 1969. Aligha nevezhető aranykornak. Pedig e felvételt hallgatva mintha aranykorba csöppentünk volna. Humperdinck meseoperájáról ráadásul sok jó felvétel készült, nem könnyű kitűnni. Először is azért kivételes e felvétel, mert Otmar Suitner végig magától értetődő kiegyensúlyozottsággal, szokatlan melegséggel és árnyalatgazdagsággal vezényel. Ebben bőséges része lehet a hagyománynak is – a Drezdai Állami Zenekar játszik, csupa német művészt hallunk –, ám itt már részben meg is dől az aranykor-elképzelés, mert ha töretlen is az előadói hagyomány, 1893 és 1969 között német földön minden volt, csak aranykor nem. Talán tévedett Mahler, mikor Bruno Walttertől azt kérdezte a Jancsi és Juliskáról, hogy kitűnő mesterségbeli tudásról tanúskodik, de valójában nem meseszerű-e? Suitnert hallgatva könnyen lehet, hogy igen. A német mese világában, a mesében érezzük magunkat. Renate Hoff bájos, csilingelő hangú Juliska. Ingeborg Springer szép, telt hangú Jancsi: harmonizál is nővérel, el is különül tőle. Gisela Schröter jó, de kevésbé kivételes hangú Gertrud, alakítása azonban remek, jól érzékelteti az anya minden oldalát: fáradtságát, dühét, aggodalmát, szeretetét. Peter, az apa kitűnő, sőt csodálatos. Milyen is lehetne Theo Adam? Csodálatos például, amikor Suitner értő és érző kíséretével éneklő: Wenn sie sich verirren im Walde dort./In der Nacht ohne Stern und Mond! A lemeznek egyetlen gyengéje van – bármily hihetetlen – Peter Schreier. Humperdinck altot vagy tenort írt elő, ám nem véletlen, hogy Karajan, Cluytens, Solti és a többiek mindmind nővel énekeltek a boszorkányt. Schreier nem a saját hangján énekel. *Zay Balázs*

Berlin Classics – Karsay és Társa
 782124841829

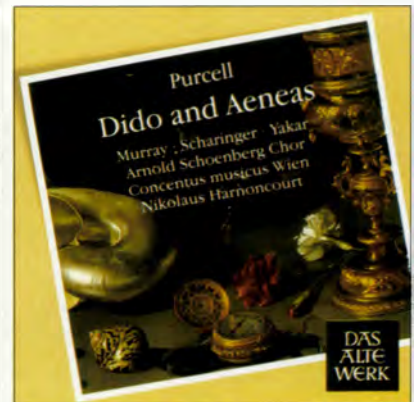

BAROQUE JOURNEY
(SUMI JO PORTRÉJA)
Concertgebouw Chamber Orchestra
Karmester: Henk Rubingh

●●●●○

Tehát utazunk. Sumi Jo mindenesetre messziről, Koreából érkezett Európába. A barokkosan vagy talán ázsiaián cirkalmas honlapján már nem találni információt arról, hogy mezzoként kezdte, aztán európai tanulmányai során rájöttek: kitűnő a kóloratúra-készsége, azóta ebben a fachban építi karrierjét. Egy varázslatos, üde asszony tekint ránk a kissé klímtes-szecessziós borítóról, ki gondolná, hogy két évtizede van jelen rangos operaházakban, fesztiválokon, híres karmesterek oldalán a koncertpódiumokon. Vélhető, hogy most már le kell mondanunk arról, hogy a teljes fényében tündöklő, ma még a pálya horizontján járó Sumi Jót élőben is megismerjük. Hazai ismertségét föl kellene építeni, és persze időpontot egyeztetni a gyaníthatóan több évre lekötött énekesnővel. Ehelyett marad a CD vagy DVD. A Barokk utazás című felvétel olyan összeállítás, amelyhez hasonlóak kiadásával mostanában elég gyakran élnek a korábban piacvezető labellek: áriákból, koncertrészletekből fűznek föl egy sort valamilyen vezérével szerint. Sumi Jo kiváló minőségű portrélemeze abban tér el, hogy előbb készült el a válogatás, majd a Concertgebouw Chamber Orchestra kíséretével a stúdióban vették föl a fontos barokk operarészleteket, így például az alig ismert Vivaldi-művek, a Griselda és a Tamerlano, Händel Sámsonja illetve Rinaldója egy-egy áriáját, és kettőt Purcelltól, az Oedipus, illetve a King Arthur jelenetét. Ezek mellé még befért több kantáta- és oratórium-idézet is. Így megvalósult a kettős cél: a hallgató történeti utazást tehet a barokk korban, megismerheti a műveket komoly stílusbiztonsággal éneklő művészt. Aki nemcsak jó kalauz ezen az úton, hanem intelligens társ is. *AM*

Warner Classics
 2564 69824-6

PURCELL: DIDO ÉS AENEAS
Murray, Yakar, Scharinger – ének; Arnold Schoenberg Kórus, Concentus Musicus Wien;
Karmester: Nicolaus Harnoncourt

●●●●○

Harnoncourt 1983-ból való Dido-felvétele a Teldec Das alte Werk sorozatának 50 éves jubileumára jelent meg újra. Vigyázat, az eddig super audio kiadványokhoz használt tok hagyományos lemezt rejti! Szimpatikusnak találok Harnoncourt hozzáállását bizonyos régi forrásokhoz és megoldásokhoz, így e Purcell-opera fennmaradt kottájához is, hasonlóan Mozart Rekviemjének Süssmayr-féle verziójához. Mindkét esetben az Harnoncourt véleménye, hogy a fennmaradt változatok vélt vagy valós gyengéi ellenére is a legeredetibb megoldásnak minősülnek. Harnoncourt ebben az esetben tartózkodott minden kiegészítéstől, változtatástól, még ha azok zenetudományi megfontolásból alaposak volnának is. Az előadás stílusa követi ezt az eszmét: tiszta, egyszerű, ugyanakkor felszabadult, eleven. Nem akart megdöbbentően újszerű lenni, de sikerült elkerülnie a laposságot is. Ebben jó partnerei az énekesek – jól tudjuk, hogy historikus előadások gyakran a gyengébb szólisták miatt találatnak könnyűnek. Ez könnyű ugyan, de jó értelemben. Ann Murray fényel, kellemesen enyhe teltséggel éneklő Didót, Anton Sharinger pedig kifejezetten ízesen szólaltatja meg Aeneast. Első helyre talán mégis Leppard és Norman bejátszását tenném mint helyes középút. A régi romantikusok közül kimagaslik Jones és Flagstad, Lewis és Baker, Barbirolli és de Los Angeles bejátszása, míg a historikusok köréből Jacobs és Dawson, Gardiner és Watkinson, Hogwood és Bott lemeze. Végül megjegyzem, jó lenne, ha az idős Händel-specialista, Alan Curtis purcelli vizekre evezne, és a kitűnő Marijana Mijanovic főszereplésével venné fel ezt az operát! *Zay Balázs*

Warner Classics
 2564 69852-8

Aki iskolába küldte a magyar jazzt

Gonda János zongoraművész, zeneszerző, egykori zenekarvezető, zenei rendező, a Bartók Béla Szakiskola jazztanszakának megalapítója, ennek, majd később a felsőfokú tanszéknek több mint három évtizeden át vezetője, számos jazztörténeti és -elméleti könyv szerzője. A tatabányai nemzetközi jazztábor, majd az ott létrejött Kreatív Zenepedagógiai Intézet alapítója és művészeti vezetője, a Magyar Jazz Szövetség tiszteletbeli elnöke. A legtöbben Gonda tanár úrnak hívják.

→ Bércesi Barbara

Természetes volt számára, hogy a zene felé fordult már egészen fiatal korában, hiszen a felmenői közt és a szorosabban vett családban is mindenki muzsikált. Édesanyja zongoraművésznek készült, fivére szintén muzsikus lett, s amúgy is megvolt Gonda affinitása a zenéhez. A jazzhez az improvizáció iránti elementáris vonzalma, illetve a háború után bemutatott amerikai filmzenék irányították – „bátyámmal sokszor próbáltuk ezeknek a témáit lejátszani” – emlékszik vissza Gonda tanár úr. Ekkoriban, néhány évig élénk volt a jazzélet, bárókban, szállodákban sokfelé játszották ezt az akkor még erősen szórakoztató jellegű zenét, s ameddig lehetett – a fordulat évéig – Gonda is igyekezett jelen lenni ebben a pezsgő kulturális életben.

A klasszikus zongoratanulmányok a zeneakadémiai felvételiig, majd először zenetudományi, azután pedig zongoraművész-tanári diplomáig vezettek, a jazzről mint hivatásról ekkor még szó sem volt Gonda életében. Tanárai közül néhányan, akik az improvizáció és a kompozíciós zene improvizatív vonatkozásaihoz is betekintést engedtek, mindig is a fiatal zongoraművész-növendék figyelmének középpontjában álltak.

Nem akarták elhinni

Zeneakadémista éveinek végén, szombat-vasárnaponként már ő maga is rendszeresen játszott – mondhatni illegálisan – jazzt a mai Centrál Kávéház helyén működő Metró Klubban, ahol abban az időben igen sok, a műfajt kedvelő és művelő muzsikos – többek között Szabó Gábor, Komjáthy Géza, Ruttka Ferenc, Buvári Tibor vagy Dobsa Sándor – megfordult és szerepelt. Másrészt egyre kereste az ismeretségét a különböző belvárosi szórakozóhelyek zongoristáival. „Ezek a szórakoztató zene és a jazz elemeit ötvöző muzsikuskok vérbeli bárzongoristák voltak” – mondja. Solymosi Lulu, Szabó József, Vécsey Ernő remekül improvizáltak és szvingeltek. Gonda ily módon nem kevés ismeretet szerzett erről a zenei világról. Így amellet, hogy kétdiplomás muzsikos lett, leszerződött a Qualiton Magyar Hanglemezgyártó Vállalathoz, a mai Hungaroton elődjéhez. Hébe-hóba módja volt jazzfelvételeket is készíteni, de a legemlékezetesebbek a nagy karmesterekkel, Ferencsik Jánossal, Lehel Györggyel, Kórodi Andrással készült munkái voltak. A jazz iránt lelkesedő Gondának

szinte hobbija volt, hogy Ferencsiknek és az ott megfordult többi kitűnő muzikusnak megmutassa Mulligan, Coltrane, Getz, Brookmeyer, Peterson, Evans és mások jazzfelvételeit. „Csak ámultak azon, amit hallottak, és nem akarták elhinni, hogy azokból egy hang sincs leírva” – mondja.

Kamarajazz-kísérletek – a Qualiton Együttes

Az 1960-as évek egyértelműen enyhülést hoztak politikailag és kultúrpolitikailag egyaránt, így már nem tűnt túlzottan nagy merészségnek Gonda számára, hogy a hanglemezygár berkeiben létrehozzon egy olyan, absztraktabb megközelítésű együttest, amely a magyar zenei élet szerves részévé válhat. Mind a korszak, mind a hely ideálisnak mutatkozott a Qualiton Együttes megalakításához, mely a számára otthont adó vállalat nevét viselte. Nem lett hűtlen a klasszikus zenéhez sem, hiszen sajátos módon a jazzben használt hangszerek mellett Jagasich Péter oboás és Szebeni János fuvolás is helyet kapott az együttesben. Énekesnőjük, Szirmay Márta a jazz élvonalához tartozott, s később önálló lemezt is megjelentetett.

Gonda még egy kicsit tovább feszítette a húrt, amikor a Modern Jazz lemezsorozat elindítását kezdeményezte, de mivel Beck László művészeti vezető alapvetően toleráns volt, zöld utat kapott az ötlet. Időközben megalakult a Dália Jazzklub, a hatvanas évek közepén az Operett Színházban jazzfesztivált is rendeztek, tehát „ez nem volt már akkora frontáltörés, ahogy azt egyesek hiszik”. A Modern Jazz sorozat végül összesen 10 kiadást ért meg, rajtuk többek közt a Savoy és az Astoria bárjában, illetve a Dáliában feltűnt előadók, s szinte a teljes akkori jazzmuzikusgárda hallható volt. Ám ezeken az antológiákon kívül szerzői albumokat nem igen volt lehetőség megjelentetni. „Nem szabad elfelejteni, hogy a jazz épp csak egy pár évvel korábban még kozmopolita, imperialista képződménynek kiáltották ki, amit hivatalosan tiltani kell. A mai fiatalok még alig bíjták ki a tojáshéjből, máris lehet CD-jük. Ez akkoriban elképzelhetetlen volt” – idézi fel Gonda a négy évtizeddel ezelőtti állapotokat. „Ma más a világ, s mások a technikai lehetőségek is.” Gonda tervei közt volt valaha egy nemzeti jazzarchívum létrehozása is, amelyben sok más kincs mellett a Modern Jazz sorozat minden korongja hozzáférhető lett volna digitális formában. Remélhetőleg egyszer ez is megvalósul.

A turnébuszban

A Qualiton Együttes után Gonda János éveken át vezette saját szextettjét, melyben Berki Tamás, Kovács Gyula és több szaxofonos, köztük Kántor Péter szerepelt, majd jött a Kruza Quartet, mellyel szintén sokfelé jártak a világban, és felvételeket is készítettek. Később éveken át volt társa Berkes Balázs és Kőszegi Imre; bőgős barátjával, akit ideális kamarapartnernek tekint, alkalmanként ma is fellép. Mindemellett szólókarrierje is jelentős. Arra a kérdésre, hogy végül miért szűnt meg a Qualiton zenekar, Gonda

így felelt: „Ahogy telt-múlt az idő, azt éreztem, hogy a klasszikus polifóniának és a klasszikus zenei elemeknek a jazzel ily módon való ötvözése olyan irány, amelynek nem lehet nagy jövője. Valami modernebbet szerettem volna kipróbálni. Így született meg a Gonda Szextett s a Sámánének című lemez. A szextett már egy egész más világ volt, melyben a jazz, a kortárszene, az etno és a magyar népzene megszólalási formái keveredtek.”

Zenekaraival Gonda bejárta egész Európát, s elvitte a magyar jazz híret egészen Ausztráliáig – a kontinensnyi országban többször is fellépett. Különösen emlékeztetések számára a varsói Jazz Jamboreek, s nem is csak saját szereplései okán.

Manapság Gonda tanár úr ugyan ritkábban vállal fellépéseket, hiszen 76. életévében jár, s már a látása sem a régi, de bizonyos rendszerességgel azért hallható (lásd a 90. oldal alját). „A zenével való kapcsolatam paradox módon talán még intenzívebb, mint amikor aktív résztvevője voltam a honi jazzéletnek. Több időm van itthon zenét hallgatni, zongorázni, és kottákat rendszerezni. A mikrobuszban való órákon át tartó üldögélés valahogy nem vonz már annyira” – vallja meg mosolyogva.

Iskolába jár a jazz

Az itthoni jazz tanszak alapítását megelőzően Gondának módja nyílt tájékozódni arról, hogy mi zajlik a környező országokban jazzoktatás címen. Már igen korán felvette a kapcsolatot a Csehszlovák Zeneművészeti Szövetség illetékeseivel, s így betekintést nyerhetett az 1963-ban létrejött prágai jazztanszak működésébe. (Ez egyébként csak rövid ideig maradt életben.) Egy másik előfutár a Grazi Művészeti Akadémián megalakult, igen jól szervezett jazztanszék volt. Mivel a Kodály-módszer ekkor világszerte a fénykorát élte, a progresszív magyar zeneoktatás szárnyain sikerült utat találni a Bartók Béla Szakiskolába, röviden a „konziba”, ahol viszonylag korán, 1965-ben elkezdődhetett a hivatalos középfokú jazzoktatás. „Tapasztalható volt némi ellenállás, de azért nem kell ezt túl komolyan venni” – mondja Gonda tanár úr.

Sokaknak él a fejében az a képzet, hogy Gonda János szinte egymaga fektette le a jazzkonzervatóriumban folyó oktatás alapjait. Ő mindig hangsúlyozza, hogy az egyes tárgyak, hangszerek oktatóinak maguknak kellett kidolgozni a tanmenetet, a követelményrendszert, s minthogy legtöbbjük nemcsak kiváló muzsikuss volt, hanem magánúton is tanítottak, pedagógiai tapasztalatoknak sem voltak híján.

A magyar zenepedagógus társadalom kétféleképpen reagált a tanszak létrejöttére: „*vagy nem vettek róla tudomást, vagy féltreértették a törekvéseit, és azt hitték, mi tánczenével foglalkozunk, és dízőzöket képzünk. Nagyon kevesen ismerték föl, hogy itt nemcsak egy műfaj foglalhatta el méltó helyet a honi zeneoktatásban, hanem a zenének egy olyan megközelítési módja nyert létjogosultságot – nevezetesen a rögtönzés-központúság –, amely a nyugati zenekultúra előző századaiban fokozatosan elsatnyult*” – foglalja össze Gonda.

Amikor azután kiderült, hogy milyen komoly munka folyik a tanszakon, s a jazztárgyakkal párhuzamosan a klasszikus stúdiókat is bevezettük, és amikor olyan, a klasszikus zenei társadalom által is nagyra becsült zenetörténészek kapcsolódtak a képzésbe, mint Pernye András, fokozatosan megnőtt nemcsak a tanszak, de az egész műfaj tekintélye.

A kezdetek óta eltelt közel 43 év, s komoly sikerek születtek. „Na-

gyon örülök neki, sőt mondhatom, büszke is vagyok rá, hogy ma már a magyar zeneoktatás integráns része a jazz, s mind alap-, mind közép-, mind felsőfokon tanítják. Sőt a bolognai rendszer bevezetése óta kétszintű felsőfokú diploma, sőt, később a doktori fokozat is megszerezhető lesz a tanszéken.” Nem kis örömet jelent mindenki számára, aki érdekelt a jazztanszék életében, hogy az 1990 óta felsőfokú diplomát adó intézmény 2008 februárjában végre igazi otthonra talált. Miután az újpesti Ady Endre Művelődési Központ-beli sokéves ideiglenes állomásozása után végre beköltözhetett a IX. kerületi Ádám Jenő Zeneiskolába, új fejezet nyílt a tanszék történetében.

Lehullik a tojásbéj

A Gonda tanár úrral való beszélgetésünk előtt néhány nappal a rendkívüli tehetségű fiatal zongorista, Oláh Dezső említette, milyen izgalmas birtokba venni az új tanszéki termeket, s noha még bizonyos eszközök és kellékek híján van a tanszék, óriási előrelépést jelent, hogy

többé nem megtűrt státuszban léteznek; nem éktelenkednek felmosóvödrök a termekben, s nem nyitnak be a délutáni próbákra, hogy jelezzék: ott öt perc múlva indul a sakkszakkör. A díszterem, ahol 2005-ben Gonda tanár úr is fellépett a MOL Jazz Fesztiválon, kiválóan alkalmas tanszéki koncertek rendezésére. Tehetségeink, akikből, úgy tűnik, évről évre egyre több van, méltó körülmények közt végezhetik felsőfokú jazztanulmányaikat.

Gonda szerint meggondolandó, mennyire jogosan panaszkodik egy pályakezdő jazzmuzsikuss, ha számba vesszük, hány új jazzklub működik ma a fővárosban, s ott milyen körülmények közt játszhat egy előadó (bár nem egy klubban arcpirítóan alacsonyok a gázsik), milyen lemezfelvételi lehetőségei vannak a fiataloknak, hány amerikai sztárt hallhatnak, hogy tőle akár inspirációt nyerjenek, s hogy fiatal tehetségeink közül hányan tanultak és tanulnak a Berkleeen vagy a Monk Institute-ban.

„Amiben a magyar jazztársadalom minden más országtól eltér, az a roma jazz-zenészek rendkívüli aránya és tehetsége. Mivel az autentikus cigány folklór és a jazz kifejezőmódja sok tekintetben hasonló, a fordított lökötés, a spontán zenei megnyilvánulások, az érzelmek kifejezésre juttatása mindkét zenében alapvető fontosságú, ezért ez a muzsika kifejezetten közel áll hozzánk” – magyarázza Gonda. „Erről a témáról könyvet lehetne írni.”

Szintén elgondolkodtató, milyen hihetetlenül tehetséges szaxofonosaink, zongoristáink, gitárosaink voltak és vannak, csak éppen a jól összezsírozott ritmusszekciók terén volt szerényebb a kínálat. „Az együttműködési hajlam, úgy látszik, nemcsak a politikában vagy a foci pályán hiányzik belőlünk, magyarokból, de a jazz-zenekarokban is” – sóhajt. „Nem véletlenül volt olyan sikere a Trio Midnightnak: ők az egyik üdítő kivétel jelentették e tekintetben, mert remek kohézió alakult ki közöttük.”

Mindent egybevéve nincs nagy baj a jazz háza táján Gonda szerint. „Nem az az elsődleges, hogy hányan hallgatnak jazzt, hiszen nincs ország, ahol a jazz ne rétegműfaj lenne. No de Kurtágot sem tömegek hallgatják! A döntő az, hogy milyen a megszólaló zene, s hogy a magyar muzsikustársadalom és a közönség mennyire fogadja el a műfajt.” ■

Gonda János következő fellépései:

a Magyar Jazz Ünnepe –

2008. március 19. Cegléd (duó Berkes Balázssal),

2008. március 28. Nagykanizsa (szóló zongora-koncert)

Raiffeisen Jazz Klub

**Minden vasárnap 16.00 órakor,
ismétlés hétfőn 21.00 órakor a Klubrádióban**

Szereti a jazzt? • Ismeri a jazz sztárjait? • Gyűjti az új lemezeket?

Hallgassa hetente a Raiffeisen Jazz Klubot. Minden műsorban egy-egy jazzmuzsikussal vagy a jazz világához közel álló meghívott vendéggel beszélgetve, jazztörténeti, illetve jazzkritikai rovattal, programajánlóval és legfőképpen sok jó zenével próbáljuk izgalmassá tenni a vasárnap délutánt.

Hangoljon ránk, és ráhangolódik!

**Klubradio.
Vélemények. Hírek.**

Budapest	95.3	Debrecen	93.5	Kecskemét	97.7
Ajka	88.8	Esztergom	98.1	Keszthely	92.2
Balatonfüred	91.8	Gyöngyös	88.9	Pápa	92.7
				Veszprém	90.6

 **Raiffeisen
BANK**
**Jazz
Klub** **A JAZZ 10 ARCA**

2008. március 13., csütörtök, 20.00

Berki Tamás Band

2008. április 3., csütörtök, 20.00

Gyárfás Trió

(km.: Fábian Juli, Szalóky Béla, Vig Tommy)

2008. május 8., csütörtök, 20.00

Oláh Dezső - Berkes Balázs - Kőszegi Imre Trió

• **MILLENÁRIS** Millenáris Park, Fogadó
1024 Budapest, Fény u. 20-22.
Telefon: +36 1 336 4000

médiatámogatók:

Jazztavasz – sztárokkal

A Művészetek Palotája idén is megrendezi saját Jazztavaszát, amely április 30-án kezdődik. A négynapos koncertsorozat első fellépője a műfaji keretek közé nehezen besorolható **Lantos Zoltán** lesz. A hegedűművész az észak-indiai klasszikus zene összetett harmónia- és ritmusrendszerét a jazz szabadságával és a különféle népzene sokféleségével szintetizálta egyéni világzenei stílussá. Ennek megtestesítője **Mirrorworld** nevű zenekara, amellyel április 30-án mutatja be legújabb lemezét.

A másnap este nemcsak a tavasz, hanem az egész évi koncertkalendárium fénypontjának ígérkezik, hiszen a modern jazz-zongorázás kultikus alakja, **McCoy Tyner** ad koncertet a palota színpadán. Az idén hetvenedik évébe lépő legenda a bőgős **Gerald Cannon** és a dobos **Eric Kamau Gravatt** alkotta

A Jazztavasz egyik sztárvendége, McCoy Tyner

trióján kívül egy igazi sztárszólistát, a tenorszaxofonos **Joe Lovano**t is elhozza hozzánk. A művész örökzöldekké nemesült saját klasszikusaiból és tavaly megjelent új korongjáról válogat a hangversenyen. Őt követi május 2-án szerzői estjével **Oláh Kálmán**. A jazzben, népzeneben és klasszikus zenében egyaránt jártas, Liszt-díjas pianista **Concerto for Symphony Orchestra & Jazz Band** című művét a Miskolci Szimfonikusok mellett a trombitavirtuóz **Gerard Presencerrel**, valamint a **Jack DeJohnette** és **Ron McClure** alkotta világhírű ritmussekcóval adja elő. Az est második felében kvartett-felállásban hallható. A Jazztavasz zárókoncertjét az a **Balázs Elemér Group** adja, amelynek különleges atmoszférájú, a világ sokféle zenekultúráját megidéző, melodikus world-jazz muzsikája egyre népszerűbb.

Foto: Diner Tamás

Zsoldos Béla (képünkön) vendége Vig Tommy lesz

Hétfő esti jazz

Ha hétfő, akkor továbbra is jazz a Művészetek Palotájában, legalábbis havonta egyszer: folytatódik a Művészetek Palotája hétfő esti jazz (HEJ) sorozata.

A tavaszt március 10-én a **9:30 Collective** rockkal és elektronikával alaposan átítatott modern fúziós jazz muzsikája köszönti. A dobos-zeneszerző **Huszár Endre** vezette csapat az estén a billentyűs **Rodney Lee** és a

tablás-indiai ütőhangszeres **Satnam Ramgotra** alkotta **Alien Chatterrel** verhidat Kelet és Nyugat között. A **Norbert Marius** basszusgitárossal teljessé váló csapat azt reméli, nem csak a földönkívüliekhez szól majd produkciójuk.

Április 7-én a nagyra becsült ütőhangszeres, egyik vendége a szintén dobos-ütős-vibrafonos kiválóság, **Vig Tommy** lesz. Zsoldos Bélát többek között a **Modern Art Orchestra**, a **Free Style Chamber Orchestra** tagjai és a **Morgan Workshop** egykori supergroupjának szólistái kísérik az estén, melyen a **Vibrafónia** című nagyszabású kompozíció, valamint a **Red Dragon** lemez anyaga mellett az Üstdobverseny erre az alkalomra készült változata is elhangzik.

A tavasz utolsó jazz-hétfőjén, május 12-én a bebop- és scatvirtuóz **Winand Gábor** lesz a főszereplő, aki koncertjének első részében legutóbbi, **Szakcsi Lakatos Bélával** készített lemezének örökzöld-feldolgozásai közül válogat. Az est második felében csatlakozik hozzájuk a tablaművész **Szalai Péter**, a szaxofonos **Borbély Mihály** és a cimbalmos **Lukács Miklós**, valamint meghallgathatjuk az énekes házaspár, **Elsa Valle** és **Winand Gábor** családi produkcióját. A sorozat következő hangversenye ezután már a nyarat köszönti: június 9-én **Szakcsi Lakatos Róbert** játszik jazzt és Bach-zongoraversenyekeket.

További információ: www.mupa.hu, www.gramofon.hu

Bohém fiúk fesztiválja

A XVII. Nemzetközi Bohém Ragtime & Jazz Fesztivál, a régió legnagyobb klasszikus jazz-fesztiválja idén március 25. és április 5. között zajlik, összesen tizenegy városban. A régi jó ragtime és a tradicionális jazz képviselői közül a világ legjobbjai érkeznek a térségbe. Kecskeméten, március 28-án **Jonathan Russell** jazzhegedűs és a **Bohém Ragtime Jazz Band**, valamint a finn **Antti Sarpila Quartet** játszik, 29-én a **Classic Chamber Brass**, a **Paris Washboard** és a **Bratislava Hot Serenaders** teszi forróvá a hangulatot. 30-án, a Magyar jazz magyar szöveggel alcímet viselő napon a házigazda **Bohém Ragtime Jazz Band** mellett a **Little Jazz Band** és a **Hot Jazz Band** koncertje, illetve egy záró jam session teszi teljessé a fesztivált.

További információ: www.festival.bohemragtime.com

A Magyar Jazz Ünnepe

Idén is méltán jár az ünneplés a magyar jazznek, sőt talán még inkább, mint valaha. A Magyar Jazz Szövetség március 20–22. között a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében ismét megrendezi a Magyar Jazz Ünnepe fesztivált, melyen nemcsak a hazai jazz krémje, hanem fiatal reménységekből álló utánpótlása is felvonul a Benczúr Házban. Az ünnep fénypontja ez alkalommal is a szövetség által 1992-ben alapított, egyre nívósabbá váló Szabó Gábor Jazz-életműdíj átadása lesz, amit rengeteg muzsika követ a díjazott művész, valamint a műfaj hazai derékhadának előadásában. A koncertesteken a „mesterek” közül színpadra lép a Kőszegi Imre Quintet és a Vukán György vezette C.A.E. Trio, játszik a legendás Magyar Jazz Quartet, a Binder–Borbély Duó és Dresch Mihály együttese is, míg a fiatalabb generációkat képviselő úttörők sorában muzsikál majd Gyárfás István csapata, a Free Style Chamber Orchestra és a Fusio Group, valamint bemutatkoznak az Erkel Ferenc Jazz Szakközépiskola és a Zeneakadémia jazz tanszékének hallgatói.

További információ: www.btf.hu

Idén április 25. és május 3. között költözik Győrbe a kreatív filmesek és zenészek serege. Aki már kisebb regényt is írhatna magyarországi tapasztalatairól, az David Murray szaxofonos, aki április 26-án lép fel Black Saint Quartet-jével Kovács Ferenc Grandmagonyának lemezbemutató koncertje előtt. Másnap a két koncert számai másként sodródhatnak össze: Balogh Kálmán és a Gypsy Cimbalom Band fellépését Murray zongoristájának, Lafayette Gilchristnak a szólóestje követi. Április 28-án a friss és kísérletező Pándi–Halmos–Prell–Keszei–Grencsó formáció bizsergeti elektronikus hangzásaival a hallgatóságot, 29-én a Chakra Hacker zenekar mutatja be új lemezének anyagát, majd az utolsó áprilisi napon, 30-án lesz a legmagasabb az amerikai

Tíz are, tíz koncert – Raiffeisen Jazzklub

Új mottóval és ismét megújult koncepcióval folytatódik a Raiffeisen Jazzklub, ám a lényeg továbbra sem változik: az idén a Jazz 10 Arca alcímmel rendezendő koncertsorozat tavasszal is a hazai jazz-színtér színe-javát képviselő muzsikusokat állítja a Millenáris Fogadó színpadára.

Februárban a Babos Project Special sok új számmal színesített produkcióját élvezhettük. A másodikként bemutatott „jazzarc” szinte mindig mosolyog: március 13-án egyik legkiválóbb férfi jazzénekesünk, az ellenállhatatlanul játékos Berki Tamás csapatának energiával és humorral telt öröme fogja átmozgatni a közönséget. A következő koncerten Gyárfás Istvánt hallhatjuk gitározni, akinek triója az énekes Fábrián Julival, a fúvós Szalóky Bélával és az Egyesült Államokból nemrégiben hazatelepült dobos-ütőhangszeres sztárral, Vig Tommyval egészül ki. Miután a nívós formációval április 3-án szving-, blues- és latin-, valamint klasszikus standard jazz-vizekre evezünk, május 8-án kideríthetjük, hogy a műfaj két „nagy öregje” miért alapított közös együttest egy mindössze huszonkét esztendő pianistával: a bőgős Berkes Balázs és a dobos Kőszegi Imre a zongorista östehetség Oláh Dezső saját nevét viselő triójában muzsikál komoly mainstream jazzt. Június 5-én a László Attila Band lép színpadra, majd a sorozat későbbi vendégei lesznek Bacsó Kristófék, Váci Eszter és a Szörp, a Sárík Péter Trió, a Transform Quintet és Lukács Miklós kvintettje.

További információ: www.gramofon.hu, www.millenaris.hu

Gyárfás István április 3-án lép fel

Rudresh Mahanhatta és Vijay Iyer

Hullámtörést vállalunk! –

Mediawave 2008

sztárkoncentráció Győrben: elsőként az altszaxofonos Rudresh Mahanhatta és a zongorista Vijay Iyer alkotta duó lép színpadra, akik külön-külön is megkülönböztetett figyelmet kapnak már egy ideje a tengerentúlon. Az őket követő The Hub zenéről csak annyit írt a The Guardian, hogy „mintha abban a free jazz és a death metal elemei egy kombájn pengéi alatt darabolódtak-elegyedtek volna”. Remélhetőleg Matthew Shipp triója is befut erre az estére – ők az improvizált zene legmagasabb szintjét

képviselik. Május 1-jén etno-jazz nap lesz: előbb a Djabe játszik kanadai és azeri vendégművészekkel, akiket a francia Le Tigres De Platanos és az etióp Eténèsh Wassié követ. Másnap a norvég Kristen Asbjornsen tolmácsolásában hallhatunk spirituálékat, késő este pedig a Shades of Jazz on Noir project folytatja a Mediawave-en honos workshopok történetét: egy negyvenes évekbéli film noir megzenésítésének lehetünk tanúi, sok improvizációval. Május 3-án pedig az amerikai templomi zenélés élő legendái, a Campbell Brothers énekel gopstelt úgy, ahogy azt ritkán hallani.

További információ: www.mediwave.hu

Foto: Kárpát Zoltán

Új jazzklubok Budapesten

A Take5 koncerthelyisége

Budapesten az utóbbi tíz évben hol volt, hol nem volt jó jazzklub, most meg egyszerre kettő is nyílt. Míg nagynevű, külföldi zenészek fellépéseire koncerttermek telnek meg, legkiválóbb hazai zenészeink produkcióira néha alig gyűlik össze hallgatóság. Reméljük, a két új kezdeményezés, a Take5 és a Budapest Jazz Club segít visszahozni fővárosunkba a nyüzsgő jazzéletet.

➡ Vörös Eszter

A Vista Utazási Iroda Paulay Ede utcai boltíves pincéjében nyílt tavaly december elején a Take5 klub. Belső kialakítása színvonalas, semmi hivalkodó díszítés, pusztán a téglafalak, rajtuk jazzfotók, festmények. Az ember beléptekor egy L alakú, boxokból és bárból álló térbe lép, itt lehet állva-ülve beszélgetni, enni-inni. Az itallapon jó borok is szerepelnek, bár a kimért bor nem hagyott bennem maradandó élményeket. A dohányosokat nem tiltották ki, de az elszívó berendezés hatalmas felületű, így még egy megrögzött füstellenes is viszonylag zavartalanul töltheti itt az estjét.

Az L alak másik szárában található maga a koncerthelyiség, kényelmes székekkel, kis kerek asztalokkal. A hangosítás kifogástalan, a zenészek és a közönség távolsága pont megfelelő. Ami a hangulatot illeti, a helyet természetesen még be kell lakni, hogy igazi „klubflinget” árásson. A legjobb úton halad efelé. A szünetekben játszott zenét érdemes gondosabban válogatni, a tesztelt estén (az Adam Pieronczyk–Anthony Cox Quartet koncertje) ugyanis legalább háromszor szólalt meg az amúgy megunhatatlan Mood Indigo. A hely befogadóképessége lehetővé teszi, hogy mindenféle stílusnak otthont adjon: egy lazább, funkys estére akár négyszázan is beférnek, egy visszafogottabb, „ülős” koncerten pedig száz ember tud kényelmesen elhelyezkedni. Fontos még megjegyezni, hogy a klub honlapja színvonalas, informatív és hangulatos, főleg a képgaléria miatt. Somogyvári Péter fotói kiemelendők!

A Kossuth Klub Múzeum utcai épületében esténként ugyancsak jazz szól. O tempora, o mores! Ó idők, ó szokások! – tör fel az emberben az ismert cicerói felkiáltás, amint a kiszűrődő melódiákat hallja a történelmi jelen-

tőségű épület bejáratánál. Az emeleti díszterem falait 1956 nyarán és kora őszen szinte szétfeszítették a Petőfi Kör leg-híresebb vitái, és húsz éve, 1988 elejétől itt hallathatták a hangjukat először nyilvánosan a rendszerváltás szerveződé pártjai. 2008-tól pedig ezek a falak egy ígéretes jazzklub dallamait szívják magukba. Talán az épület előlétele miatt, de már a belépéskor bensőséges, igazi klubhangulat fogadja az embert. A földszinti büfében lehetne gyorsabb is a kiszolgálás, de adjunk még ennek időt! Az udvaron a tervek szerint már kerthelyiség fogadja a tavaszt, a nagyteremben 230 ember fér el az asztalok körül. A klub egyelőre hazai zenészeknek ad koncertlehetőségeket, de tervezik külföldiek felléptetését is. A hétfői jam sessionökön pedig kedvükre játszhatnak örömen az egybegyűltek, ami legtöbbször a közönségnek is élmény – bár ezt még nem tükrözi az üres székek látványa hétfő esténként. A hangosítás itt is kitűnő, a terem megfelelő mérete miatt a hallgató nem kívülálló koncertlátogató, hanem egy jazzkedvelő közösség tagjának érzi magát. A klubjelleg erősíti, hogy koncerteken kívül más programok is helyet kapnak. A klub emblémája szellemes: a budapesti Szabadság-szobor sziluettje, kezében egy szaxofonnal. A Budapest Jazz Clubnak minden esélye megvan rá, hogy a logó által sugallt érzés hatalmába kerítsen mindenkit, aki rendszeresen vagy néha-néha itt tölti az idejét. ■

A Take5 hivatalos honlapja:

www.take5.hu

A Budapest Jazz Club hivatalos honlapja:

www.bjc.hu

Egy jazzmuzsikus reinkarnációja

Oscar Peterson (1925–2007)

Óriás volt. Hatalmas termete tekintélyt parancsolt, színpadi jelenléte lenyűgözte a nézőket. Olyan terjedelmes életművet hagyott maga után, mint kevesen a jazzben. Nagy utat tett meg a montreali fekete gettóból a világ legünnepeltebb koncertpódiumaiig, neve a jazz szinonimájává vált. Távozásával egy legendás muzsikust vesztett a jazzvilág.

◆ Turi Gábor

Forrás: Monterey Jazz Festival

Tehetsége korán megmutakozott, hírét Count Basie terjesztette az amerikai muzsikusközött. Pályájának sorsdöntő éve 1949, amikor Norman Granz, a Jazz at the Philharmonic (JATP) sorozat mentora és szervezője felfedezte, és lehetővé tette számára, hogy az utazó örömmzene-truppkban a jazz élő klasszikusaival lépjen pódiumra. Az ő triója lett a híres JATP-sorozat házi ritmusszekciója. Legkedveltebb formációjának három változata is beírta nevét a jazztörténetbe: az elsőt Herb Ellis gitárossal és Ray Brown bőgőssel alakította, a másodikban Ray Brown és Ed Thigpen dobos, a harmadikban Joe Pass gitáros és Niels-Henning Ørsted Pedersen dán bőgős volt a partnere. Emellett a legkülönfélébb felállásban muzsikált a szólótól a duón át a big bandig. Lemezeinek se száma: akadt olyan év, amikor hat albuma jelent meg!

Mi volt a titka? Nem az újító, az ismeretlen terepnek iránt vonzó muzsikusközé tartozott. Megtalált világát, játéktechnikáját csiszolta, fejlesztette tovább az évtizedek során. Korán kialakult stílusa valahol a swing és a bebop között helyezkedik el. Értett a közönség nyelvén, virtuóz billentése, kifogyhatatlan improvizációs készsége, lendületes szvingelése mindenütt lelkes fogadtatásra talált. A sajtó kitüntetett figyelmét kísérte, fellépései eseményszámba mentek még akkor is, amikor az 1993-ban elszenvedett súlyos infarktust legyőzve, meggyengült balkézrel tért vissza a pódiumra. Zenéjének kritikai megítélésében azonban diszsonáns hangok is vegyültek. Rendkívüli ké-

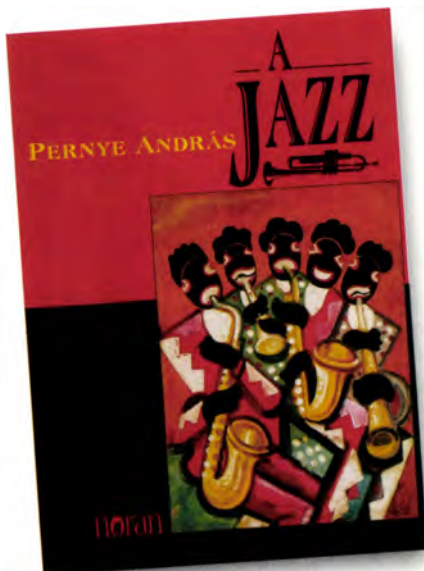
pességeit, játékindigenciáját, előadásmódjának vitalitását senki nem kérdőjelezte meg, de a tetszetős felszín mögött többen hiányolták a mélyebb tartalmakat. A brit Max Harrison szerint Peterson inkább a zongorázásra, mint a zenélésre összpontosított, gyakran bevett formulákkal dolgozott, rögtönzései olykor a témától független, céltalan formát öltöttek, szvingje pedig mechanikusan zakatolt. Whitney Balliett a New Yorker magazinban 1966-ban azt írta, hogy Peterson játéka Art Tatum, Teddy Wilson és Nat King Cole hagyatékából kikevert puding, amit újra és újra megetet hallgatóival. A legelutasított Miles Davis volt, aki kijelentette: „Oscartól rosszul leszek, mert mindenkit másol. Még a blues-t is tanulnia kellett játszani”. Voltak másfajta szakmai vélemények is. A jazz aranykorának legnagyobbjaival játszott együtt, ami önmagában értékmérő. Feltétlen híve volt a nagy tekintélyű Leonard Feather kritikus is, aki egyszer a reinkarnációjára vonatkozó kérdésre azt válaszolta, hogy ha újjászületne, Oscar Peterson szeretne lenni. Hogy a megidézett ki szeretett volna lenni, azt már soha nem fogjuk megtudni, csak gyaníthatjuk: Oscar Peterson. Az a zongorista – kevesek egyike –, aki milliók körében tette kedvelté a jazzt. S akinek zavarba ejtően gazdag életművében az utókor is szép számban találhat olyan felvételeket, amelyek hallgatása bizonyára ugyanazt az élvezetet nyújtja majd, mint ahogyan történt az a közönség szeretetétől kísért, hosszú élete során. Ez lesz Oscar Peterson igazi reinkarnációja. ■

PERNYE ANDRÁS: A JAZZ**Noran Kiadó, 2007; 408 oldal**

Pernye András zenetörténész *A jazz* című könyve úttörő vállalkozásként jelent meg 1964-ben. Keletkezésekor csupán két magyar jazzkönyv létezett: Molnár Antal 1928-as *Jazzbandje*, valamint Jan Rychlik cseh zeneszerző 1963-ban magyarra fordított *A jazz világában* című kötete. Molnár és Rychlik ráadásul nem átfogó jazztörténetet írt. Míg a zenetörténész könyvére a határozott távolságtartás volt jellemző, a csehszlovák szerzőből hiányzott a tudományos felkészültség, így könyve hiánypótlónak is alig volt nevezhető.

Az első tudományos apparátussal, átfogó igénnyel megírt magyar jazzkönyvet Pernye írta. Az első megjelenést nem sokkal később (1966) követte a bővített kiadás. Gonda János, akinek első jazzkönyve a két Pernye-kiadás között látott napvilágot, joggal írta:

„[Pernye könyve] végre világosan áttekinthető képet adott a jazz kialakulásáról és fontosabb stíluskorszakairól”. Tette mindezt egy olyan korszakban, melynek honi kultúrpolitikája csupán eltúrte a műfajt, melyre annyi modern klasszikus tekintett bámulattal. Bizonyára e könyv sikere is hozzájárult ahhoz, hogy a hatvanas évek közepén elinduljon valamiféle olvadás a rigorózus kultúrpolitikában „jazz-vonalon”: a nemzetközi békeharcban szorgos államvezetés elmondhatta magáról, hogy a magyar főváros egyik szép színházában lép-

hetnek pódiumra az elnyomott amerikai néger kisebbség szószólói, többek között Armstrong.

Pernye kötete most könnyen kezelhető formátumban, fotókkal, elő- és utószóval jelent meg a Noran Kiadónál. Dés László előszava a könyv úgyszólván valamennyi erényét felsorolja, nehéz bármit hozzátenni. A szerző valóban jelentős tettet hajtott végre, amikor a jazzel szemben bizalmatlan korban és helyen az „igazi” művészetek közé emelte a műfajt, kimutatva, hogy a művészet egyes általános törvényszerűségei a jazz fejlődésében is fellelhetőek. Meggyőzően fejtette ki több helyen egyes muzikusok harmóniai gondolkodásának impresszionista zenei kötődéseit, más-hol pedig Schönberg vagy Stravinsky inspiráló hatását fejtegette, teljes összhangban

a jazzt az impresszionista-expressionista zenéhez kapcsoló modern külföldi esztétikákkal. E zeneszfüllel felismert analógiák felmutatása is segített Pernyének a jazzt magas művészetként elfogadtatni.

Pernye nem csupán kulturális missziót teljesített. Egyaránt kívánt szólni barátokhoz és ellenfelekhez, értőkhöz és értetlenekhez. Könyvének fontos erénye a tömör, szakszerű, csak a legfontosabb információkat a szövegben tartó fogalmazás, mely az olvasók mindegyikének üzen valamit. *Máté J. György*

A BENKŐ DIXIELAND BAND TÖRTÉNETE**ÉS A KARÁCSONYI MISE****Bencolor Kft., 2007; 195 oldal (CD-melléklettel)**

A dixieland zenét hazánkban számos zenekar magas színvonalon műveli, ezek legrangosabb képviselője vitathatatlanul az immár ötvenéves múltra visszatekintő BDB. A zenekar a fél évszázados jubileumot monstre koncertekkel, jelentős médiaszerepléssel és egy minden eddigi róluk szóló kiadványt felülmúló reprezentatív kötettel tette emlékeztetéssé. A kétnyelvű (magyar-angol) könyvből megismerheti az olvasó a zenekar történetét, ami a zeneszekkel készített interjúkból bontakozik ki. A sztorit csodálatos képanyag illusztrálja, valamint négy CD, amelyen a tavaly májusi jubileumi koncert, a Karácsonyi Mise két változata és ennek teljes kottaanyaga megtalálható.

Az a tény, hogy az album a zenekar saját promóciós kiadványa, csak az apró betűs kolofof tanulmányozása után derül ki. A szerző voltaképpen Petrányi Judit (ő készítette az angol változatot is), a szerkesztő és kiadó Benkő Sándor, a szakszerű diszkográfiát pedig Simon Géza Gábor állította össze. Talán nem ünneprontás szövé tenni, hogy az objektivitás nem erős oldala a kötet-

nek. Az még érthető, hogy egy zenekar a saját kiadványában a pozitívumokat domborítja ki, de erős túlzás azt sejtetni, hogy a neves vendégzsolisták pályájuk kiemelkedő eseményeként élték meg a BDB meghívását. Az a bombasztikus kijelentés, mely szerint 1973-ban a BDB volt az első együttes, amely úgy mond „jazz-tornét kapott” a Szovjetunióban, nem felel meg a valóságnak. Elég meghökkenítő Wynton Marsalíst és Freddie Hubbardot az avantgárd jazz jeles képviselőiként aposztrofálni,

nem is beszélve szegény Rhoda Scottról, aki világhírű francia (?) orgonaművész nő lett a kötetben. A Karácsonyi Miséről megtudjuk, hogy „hitelesen amerikai”, csak tudnám, miért lenne baj az, ha valaki saját utat követ ebben a nemzetközivé vált műfajban. Az a megfogalmazás pedig, amely „a világ legjobb jazzegyütteseinek között számon tartott BDB”-ről tesz említést, elég merésznek tűnik. Kérdés, hogy van-e erre szüksége egy különben tényleg kvalitásos dixielandegyüttesnek. Nem beszédesebbek-e a tények, a kapott díjak, elismerések és – mindenekelőtt – a közönség szeretete, nagyrabecsülése? *Márton Attila*

1 éves a
90.9 jazzy

www.jazzy.hu

Jazz az északi fény birodalmából

Kis finn jazzenciklopédia 2008

A GRAMOFON – Klasszikus és Jazz olvasói a most kézben tartott tavaszi számmal együtt kapták meg a finn jazz aktualitásait tartalmazó válogatáslemez. A Jazz from Finland 2008 című korongon szereplő művészek közül sok számít fiatal tehetségnek még a skandináv jazzéletben is, így aztán valóban frisse zenei anyagot tarthat kezében az olvasó. Az alábbi rövid ismertetések a válogatáson szereplő formációkat mutatják be.

Klima Kalima A gitáros triót Kalle Kalima alapította, aki a kilencvenes évek végén megjelenő, fiatal jazzgeneráció tagjaként tűnt fel először a finn zenei életben. Kalima a Helsinkii Sibelius Zeneakadémián szerzett diplomát. 2000-ben áttelepült Berlinbe, és számos sikeres vendégszereplés keretében mutatkozott be a berlini kortárs zenei közösség előtt. Azóta Európaszerte zajló fellépései a szabad zene keretein belül történő útkeresés jegyében zajlanak.

Eero Koivistoinen Music Society A szaxofonos Koivistoinen a skandináv jazz úttörői közé tartozik, aki már a hatvanas években rangos szakmai elismeréseket szerzett zenéjével. Legújabb formációja csupán egy állomása eddigi, hatalmas fordulatokkal gazdag pályájának – otthonosan mozog a fúzió, az avantgárd, a modern jazz és a kísérleti műfajok terén egyaránt. Koivistoinen a világhírű finn big band, az UMO Jazz Orchestra alapítója, játszott már többek közt John Scofielddal és Jack DeJohnnettel is.

Óddarrang Az akusztikus zenélés elkötelezettjei üdítő kamarazenét játszanak – szokatlan hangszeres felállásban. A 2006-ban debütált formáció a dobos Olavi Louhivuori művészeti vezetésével működik, és a repertoárja is az ő szerzeményeiből épül fel. A zenekari hangzás magját a gitár-bőgő-dob alapú ritmusszekció biztosítja, ám a szólóposztokon harsona és cselló foglal helyet. Az 1981-ben született Louhivuori 17 évesen kapcsolódott be a profi jazzéletbe, és ezután nem sokkal lelkesen hozzáfogott a komponáláshoz is.

Timo Lassy A fiatal szaxofonos a funky jazz és soul műfajának markáns elkötelezettje. A kritikusok Pharoah Sanders skandináv reinkarnációjaként aposztrofálták első komolyabb megszólalásait. Szaxofonstílusára elsősorban a mély hangszíni játék, a líraiság a jellemző, de érdeklődése kiterjed a virtuóz hard-bop megnyilatkozásokra is.

Manuel Dunkel Az 1971-ben született tenor- és szoprán-szaxofonos fiatalon, rendkívül öntudatos gesztusokkal kezdett foglalkozni a jazzel, így nem csoda, hogy ma az egyik legkönnyebben definiálható finn jazz-zenészt tisztelik benne rajongói. 2004-ben szerette diplomáját a Sibelius Akadémián, de nevét már jóval korábban megismerte a helyi jazzközösség. 1994-től az UMO Jazz Orchestra szólistája, saját kvartettjét pedig 1996-ban alapította.

Joonas Toivanen Trio A fiatal formáció Finnország egyik legtöbbet utazó felállása, amely 1997 óta bemutatkozott már Európa, Ázsia és Ausztrália fontosabb színpadain. A zenekarvezető zongorista Toivanen nemcsak a finn, hanem a svéd jazzélet megbecsült tagja is. A trió első lemezét 2006-ban adta ki a Blue Note. Zenei ars poeticájuk lényege, hogy a dinamikus, virtuóz hangszerkezelés mellett messzemenőig igyekeznek megőrizni a zene dallamközpontúságát.

Kvalda A négytagú formáció a skandináv jazz a hetvenes évek eleje óta kialakult, legjobb hagyományait igyekszik tudatosan képviselni és továbbgondolni. A 2002-ben alakult kvartett élén Aili Ikonen áll: a fiatal énekesnő jazz és népzenei szakon egyaránt tanul a Sibelius Akadémián. A bőgő-zongora-dob-alapú ritmusszekció a kontempláció, a zenei szemlélődés jegyében kíséri. A zenekar saját kompozíciókat játszik.

Mr. Fonebone Az innovatív ritmikái és harmóniai megoldásokkal kísérletező kvintett 1994-ben alakult, de gyökereit a hatvanas évekig vezeti vissza, amikor a tengerentúli művészi igényű jazz-zenéjében megjelentek a modális zenei produkciók – nem csoda, hogy a zenekar John Coltrane-t és

Wayne Shortert tartja szellemi mentorának. A zenekar kizárólag a tagok saját szerzeményeit adja elő, a frontemberek a harsonás Antti Rissanen (alias Mr. Bone) és a szaxofonos Mikko Innanen Mr Fone.

Ilmiliekkii Quartet Az Ilmiliekkii Quartet talán a legismertebb finn jazz-zenekar a magyar közönség számára – felléptek már a Mediawave-en, a zenekar trombitása, Vermeri Pohjola pedig több magyar művésszel adott már közös koncertet (legutóbb a Műpában a Kaltenecker Trióval és Juhász Gáborral). Az Ilmiliekkii a modern, straight ahead jazz sallangmentes képviselője, letisztult stílusukat Európa szinte valamennyi fesztiváljának közönsége jól ismeri.

Jarmo Savolainen A zongorista Chick Corea és Keith Jarrett hatására kezdett jazzel foglalkozni, tanulmányait a bostoni Berklee-n végezte. Savolainen a finn zenei élet egyik legfoglalkoztatottabb zeneszerzője. Sokoldalú, izgalmas stílusának építőkövei között az intellektuális megközelítést ugyanúgy megtaláljuk, mint az impulzív, szenvedélyes megnyilatkozásokat, a modernitás és az élő zenei hagyományok jegyében való eggyedű elkötelezettséget.

Nordic Trinity Juhani Aaltonen szaxofonos, Mikko Iivanainen gitáros és Klaus Suonsaari dobos triója a feszült kamarazenei rögtönzés magasiskoláját mutatja be, Gadó Gábor, Allan Holdsworth és más kortárs kísérleti muzikusok stílusában játszanak. A három külön generációból származó művészek a zenei ellentétek egymásnak feszítésével kívánják egyedi stílusuk kontúrait megrajzolni, amelyben különleges hangsúlyt kívánnak adni minden egyes zenei hangnak – nem csak a harmónián belül, hanem egyenként, külön-külön is megszólaltatva őket.

UMO Jazz Orchestra A finn jazzéletben immár szinte nagyvállalatnak számít a formáció, amely zenészek generációit nevelte ki, önálló klubot és fesztivált működtet. A zenekar több névváltoztatás után, 1975-ben alakult meg a mai formájában, de azóta is sikerült megőriznie a zenei stílusát és privilégiumát a finn jazzéletben. Az UMO 22 önálló lemezt adott ki, s több mint kétezer darabot dedikáltak nekik. Nevük az Új Zenei Együttes finn rövidítésének felel meg.

Jarmo Saari Solu A modern improvizatív zene képviselője jóval túlmutat a jazz keretein. A sokhangszeres, de leginkább gitáros Jarmo Saari a mai elektronikus zene legmerészebb képviselője, aki a zenei harmónia merőben új formáin dolgozik. Korai együttműködései Trilok Gurtuval és Michael Breckerrel megalapították elismertségét, és biztosították neki a kísérletezés szabad levegőjét. 2004-ben megjelent szólólemezén minden egyes zenekari tag egyformán jut szólistikus szerephez is. A zenekar a zene hagyományos karakterét, így a keverőpult és a processzor a gitárral szinte egyenrangú hangszerré vált a keze alatt.

The Platypus Ensemble A zongorista Sid Hille zenekara a konvencionálisabb zenei harmónia megszűnését fogalmazza meg művészi gondolatait. A zenekar tagjai egyenrangú muzikusok kívánnak lenni, aminek értelmében a konvencionális szóló-ritmusszekció kereteken túl minden zenekari tag egyformán jut szólistikus szerephez is. A zenekar a zene hagyományos szépségét a művészi kommunikációt és a kompozíció keretei között felfedezhető szabadságot kívánja képviselni.

Köszönjük a Finnagora – Finn Kulturális Intézet szíves szakmai segítségét.

**MIROSLAV VITOUS:
UNIVERSAL SYNCOPATIONS II**

Miroslav Vitous pályáját mindig erős szimpátiával követtem. A velem nagyjából egykorú, a békétárborból származó, az amerikai jazzt pillanatok alatt meghódító muzsikussal könnyen tudtam azonosulni. Triólemezt készített Chick Coreával és Roy Haynesszel, a Weather Report alapító tagja volt, és rövid ideig Miles Davis zenekarában is dolgozott. Első saját nevén megjelent albuma John McLaughlin, Herbie Hancock, Joe Henderson, valamint Jack DeJohnette társaságában készült Vitous huszonekét éves korában. Ez valóban álomkarriernek indult, ám a későbbiek során sokkal kevesebbet hallott magáról.

2003-ban Garbarek, McLaughlin, Corea és DeJohnette társaságában készítette el a Universal Syncopations első kötetét, amellyel egy csapásra visszatért a köztudatba. A mostani album címében az előző folytatását sugallja, a zene is hasonló. Kiváló a szereplőgárda, Bob Mintzer három darabban, Randy Brecker kettőben hallható. Az eddig inkább edukátorként ismert Gary Campbell szinte végig szerepel, Adam Nussbaum a nyitó darabban hallható, a továbbiakban pedig Gerald Cleaver dobol, akit Jack DeJohnette ajánlott Vitousnak. Egy felvételen Daniele di Bonaventura hallható gombos harmonikán. Meglehetősen laza szövetű zenét hallhatunk, nehéz megmondani, hogy hol végződik a komponált rész, és hol kezdődik a rögtönzés. A szólólisták nemcsak nagy nevek, de valóban kiválóan játszanak. Vitous bőgőjátéka ifjúkorának ragyogását idézi, csodálatos a time, játéka virtuóz, szellemes. Ezt a szabad zenét a Vitous által utólag rájátszott hangmintákból készített nagyzenekari és kórushangzások öntik formába, és teszik harmóniafelrakásaik révén teljesen egyénivé.

Friedrich Károly

ECM – MusiCDome
ECM 2013

**JUHÁSZ GÁBOR TRIO:
FÉNYEK**

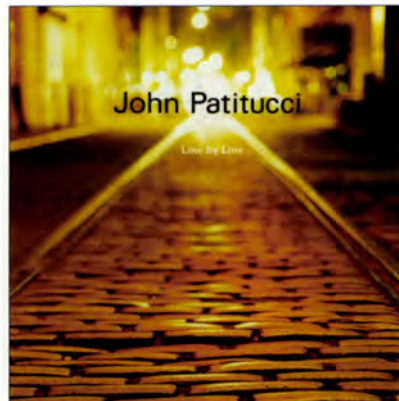

Juhász Gábor több mint másfél évtizede gitározik a hazai jazz élvonalában. Kezdetben a Tin-Tinben, majd hosszú évekig Binder Károly oldalán játszott, megalakulása óta kiemelkedő tagja volt a Balázs Elemér Groupnak, valamint több világhíresség (köztük Erik Truffaz, Archie Shepp és Palle Mikkelborg) partnereként is letette a névjegyet.

Az érzékeny lelkületű gitáros produkcióiban legyakrabban a tőle megszokott intellektuális, kissé melankolikus hangzás a meghatározó, pályájának ezért fontos állomása saját együttesének két évvel ezelőtti megalapítása, mellyel jelentősen kitágította stíluskorlátait. Csapatába az összeszokott dobos-basszusgitáros Borlai Gergő-Papesch Péter párost hívta meg, akiknek köztudottan a robbanékonyság és a dinamizmus a védjegyük. Nem meglepő tehát, hogy a trió muzsikájában egymást ellentétező Juhász visszafogott attitűdje és a társai játékában eklektikusan cikázó energia. Ez a kölcsönhatás teremt harmóniát a kollaboráció zenéjében, s az egyensúly remekül működik, hiszen mindhárman zeneiségben s a kompozíciók egészében gondolkodva támogatják egymást. A korongon egyaránt jól érvényesülnek a zenekarvezető mértéktartó gitározása által jellemzett közepes-tempos és balladisztikus témák, valamint a szípkézű dobos-lendületével sebesen sodródó tételek. Azt hihetnénk, hogy Juhász a közös játék spontán hevében ragadhatja magát szenvedélyesen áradó, torzított elektromos szólamaira, ám a számok gondosan átgondoltak, ráadásul kettő kivételével mind saját szerzeményei – a szerző önmaga szabadította fel tehát a húrjaiban régóta szunnyadó energiákat. A lemez Frédi és Bényi rajzfilmzenéjét idéző mókás zárótaktusait hallgatva kíváncsian várjuk a triótól a folytatást.

Laczkó Krisztián

Smart Music
SMCD08

**JOHN PATITUCCI:
LINE BY LINE**

John Patitucci már több mint húsz éve a nagybőgős-basszusgitárosok egyik legnagyobb hatású egyénisége, stílusok széles tartományában bizonyította sokoldalúságát és fölülnyes technikai tudását. A Line by Line album tizennégy száma közül kilencet szerzőként is jegyez, amelyek hallatán az első benyomásom az volt, hogy a kompozíciók leginkább az európai klasszikus zene és jazz hangzás- és gondolatvilágát idézik. A lemezen minden közreműködőtől végig elmélyült, kifinomult, megkérdőjelezhetetlenül precíz és tudatos játék hallható, ami különösen a szaxofonos Chris Pottert és a dobos Brian Blade-et jellemzi, de ezen a szinten ez a kötelező minimum. Az albumról a Patitucci esetében szintén kötelező vallásos áhítat sem maradhat el, ami a zenék atmoszféráján túl egyaránt visszaköszön némelyik szám címválasztásában és a borító szövegeinek tartalmában is. Nem tisztem megítélni, hogy egy mai jazzlemez értékét mennyiben módosítja az a tudat, hogy a számokat egyenesen Jézusnak írták, de Patitucci számára ez nyilván értéknövelő. Annyi bizonyos, hogy a Jesus Is On The Mainline spirituálé szóló nagybőgős feldolgozása a lemez egyik csúcspontja. Az album egészét tekintve azonban kissé színtelen, dinamikaileg szűk tartományban marad. Az ingergazdagság iránti igény művészeti ágaktól független; nehezen köti le a néző figyelmét egy olyan színdarab, amelyben egyetlen hangos szó vagy hosszú csend nélkül másfél órán át egyenletesen motyognak a szereplők, mondjanak ezenközben bármilyen okos dolgokat is. Talán e hatás miatt jelentett derűs kis szívet az Evidence című Monk-feldolgozás árnyalatnyit erősebb, enyhén Scofieldet idéző megszólalása, bár egy Scofield-lemezen biztos nem ez lett volna a legerősebb darab.

Huszár Endre

Concord – Universal
0888072301337

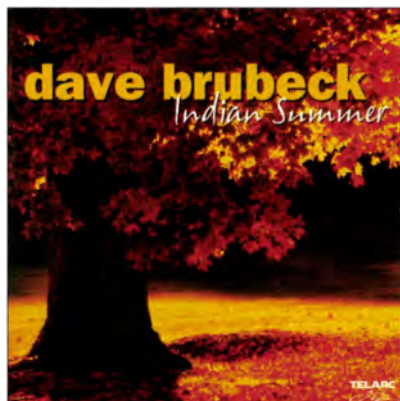
JACKY TERRASSON:
MIRROR

●●●●○

Jacky Terrasson, az immár negyvenes éveit taposó „francia” amerikai zongorista 1993-ban robbant be a köztudatba, amikor megnyerte a Thelonious Monk Nemzetközi Zongoraversenyt. A következő évben már le is szerződtette a Blue Note lemez-cég, közben túl van a tizedik albumon. Utolsó szólólemezét (Smile) 2003-ban készítette, melyen még csak egy eredeti kompozíció szerepelt. A Mirror 11 trackjéből viszont ötöt ő maga jegyez. Mégis egy Ellington-klasszikussal, a Caravannel nyit, melyben mint vérbeli beboppista teszi le névjegyét. Meglepő elem itt is akad: amikor a billentyűket otthagya ütögetni kezdi a zongora testét. Aztán mindjárt egy másik arcát mutatja, a Juvenile-ban a Satie-t idéző bevezető után kiderül, hogy romantikus lélekkel állunk szemben. Egy mára már elfeledett Louis Prima-slágerbe, a Just a Gigoloba lehel új életet, nem nélkülözve monkos hatásokat. Carole King You've Got a Friendje jó példa arra, hogyan érdemes beemelni a jazzbe populáris song-feldolgozásokat. Itt már jarretti mélységeket feszeget Terrasson, a Little Red Ribbon viszont számomra egyértelmű tisztelgés Bill Evans előtt. A Tragic Mulatto Bluesból az is kiderül, hogy véreből van a blues, főleg annak New Orleans-i válfaja. Még egyszer fitogtatja bebop-iskolázottságát a Cherokee-ben, majd megint egy nem szokványos anyaghoz nyúl: Frank Sinatra Everything Happens To Me című számát ismét valami egészen mássá alakítja. A korong címadó darabja, a Mirror bombasztikus balkéz-ostinatóval indul, mely walking bass-szé szelidül. A Go Round egyszerre groteszk és lírai, miközben újabb és újabb dimenziókat mutat meg e sokoldalú és sokszínű pianista zenei világából. Erős a gyanúm, hogy messze nem teljes a paletta.

Bori Viktor

Blue Note – EMI
91185 2

DAVE BRUBECK:
INDIAN SUMMER

●●●●○

Dave Brubecket azelőtt is Élő Jazzlegendának tartottuk, hogy 2007. március 3-án, a washingtoni Kennedy Centerben harminckét társával együtt hivatalosan megkapta a kitüntető címet (innen a nagybetűs írásmód). Minderről legfrissebb CD-jének kísérfűzetében tájékoztat a producer, sőt a matuzsálemi korú mesterrel készített interjúból a pianista személyes emlékeit is megismerhetjük a feljátszott tizenhat standarddel kapcsolatban. Sajnos maga a lemez sem más, mint egy érdemdús öregúr emlékezése a zongora mellett. Az „indián nyár” – az ősz népszerű neve Amerikában – immáron véglegesen megérkezett. Ez a melankolikus balladákat tartalmazó album egy megfáradt zenész hatyúdala, és ezt az érzést nem csupán a lassú tempójú számok keltik a hallgatóban, hanem a kivitelezés minősége is. Ebből a produkcióból éppen az hiányzik, ami Brubeck játékát összetéveszthetlenné tette. Ráadásul a közlékeny producer azt is elmondja, hogy a New York-i lemezfelvétel előtti napokban az időes művész megsérült a lábán, és a stúdióban is erős fájdalmai voltak. A jazz klaszszicista irányzatának „feltalálója” és több mint hat évtizeden keresztül azonosan magas színvonalon interpretáló muzsikusa még nyolcvanon túl is minőségi lemezeket készített, és fáradhatatlanul járta a világot. (2003-ban látogatott harmadszor Budapestre.) Ezúttal is a legnehezebb feladatot célozta meg: szólólemez készített, ami túl merész vállalkozás, ha azt nézzük, hogy itt az előadó csak magára számíthat. Felfoghatatlan, hogy egy ilyen nagyformátumú zenészt 87 évesen, rossz fizikai állapotban, miért kellett egy hozzá méltatlan lemez elkészítésére sarkallni, és ezzel csalódást okozni népes rajongótáborának?!

Márton Attila

Telarc – Karsay és Társa
CD-83670

THE BILL CHARLAP TRIO:
LIVE AT THE VILLAGE VANGUARD

●●●●○

Bill Charlap sokak szerint a Great American Songbook, azaz a Nagy Amerikai Daloskönyv avagy dalgyűjtemény legszakavatottabb ismerője. Szinte az anyatejével szívta magába a Broadway zenei világát, hiszen édesapja több musical zeneszerzője volt, mamája, Sandy Stewart pedig amolyan revü-énekes, akivel duóban nemrég még lemezt is készített. Első profi szerződése Gerry Mulligan kvintettjéhez kötötte, amit Phil Woods meghívása követett. 1994 óta saját neve alatt készít lemezeket, legtöbbször állandó zenészpártnerével, Peter Washington bőgőssel és Kenny Washington dobossal. Johnny Mercer, Hoagy Carmichael, Jerome Kern, George és Ira Gershwin, Cole Porter, Irving Berlin, sőt Leonard Bernstein dalainak külön lemez- és koncertprojekteket szentelt – most egy 2003-as, a Village Vanguardban készült élő felvételt jelentetett meg. Híven önmagához most is a fent említett nemzeti kincsből merít, megpékelve két darabbal a Birth of the Coolból. A Rockerben a kitűnő hangszerelés ellenére sokszor nem elég pregnánsan szól a zongora, de lehet, hogy ez csak a felvételi technika átmeneti zavarának tudható be. Később ugyanis minden nüansz hallhatóvá válik, és csak ámulunk a számtalan beállított arrangement-on, olyan nagyvonalú precizitással szólalnak meg. Hiába, ez a három ember párszáz koncertet maga mögött tudhat. Az örökzöld kompozíciók közül a legizgalmasabb Arlen és Mercer My Shining Hourje, melyben gyilkos tempót vesznek. A briliáns zongoraszóló után a két Washington tandemben száguld tovább, majd a szellemes dobszólót követően Charlap újra becsatlakozik a témával. Megnyugtató, hogy míg legtöbbször az állandó újítással vannak elfoglalva, néhányan „egyszerűen” jó jazzt játszanak.

Bori Viktor

Blue Note – EMI
97044 2

**KEITH JARRETT
SETTING STANDARDS
GARY PEACOCK
NEW YORK SESSIONS
JACK DEJOHNETTE**

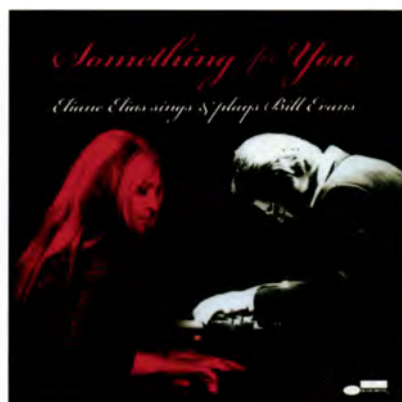
ECM

KEITH JARRETT-GARY PEACOCK-JACK DEJOHNETTE: SETTING STANDARDS

A Keith Jarrett Standards Trio januárban ünnepelte fennállásának huszonöt éves évfordulóját. Az ECM ebből az alkalomból jelentette meg újra a trió első három lemezét, CD-formátumban először. Ők a jazztörténet leghosszabb ideig, változatlan felállásban, megszakítás nélkül működő együttese. Isten tartsa meg őket – ki tudja, még hány további évtized áll előttünk, hogy élvezhessük munkálkodásukat! Pedig 1983-ig ki gondolta volna, hogy a rengeteg különféle projekttel kísérletező Jarrett éppen az örökzöldekben megbúvó zenei lehetőségek kifejtésére adja a fejét, és ilyen hosszú ideig megmarad emellett. Hiszen – ahogy Paul Motiantól tudom – az úgynevezett amerikai kvartetten éppen azért oszlott fel tíz év után, mert úgy érezték, hogy a szertefutó Keith Jarrett-karrier-folyamban nem jut elég szereplehetőség számukra. Évek múltán újrhallgatva az 1983-ban, New Yorkban készült felvételeket megállapíthatjuk, hogy a trió már a megalakulás pillanatában a csúcson volt. A magyar jazzélet szereplői is milyen ámulattal és tisztelettel tanulmányozták a Gershwin, Cole Porter, Rodgers és Hart, Irving Berlin és a többiek jól ismertnek hitt dalaiból kibontakozó csodákat, és így viseltetünk azóta is. Míg a standardokkal dolgozó muzikusok, oktatók mind kötelezőnek érezték, hogy merőben új és egyéni megközelítéssel forduljanak a régi dalok interpretálására felé, és átharmonizálják vagy akrobatikus ritmikai szerkezettel ruházzák fel őket, addig Jarrett ragaszkodott az eredeti harmóniamenetekhez, megszokott tempóhoz, lüktetésekhez megmutatván, hogy ezek a banálisnak tűnő dalok milyen zeneköltői remeklések, ha valaki hittel, valójának teljes átadásával bontja ki őket.

Szigeti Péter

ECM – MusiCDome
ECM 2030-32

**ELIANE ELIAS: SOMETHING FOR YOU –
ELIANE ELIAS SINGS AND PLAYS
BILL EVANS**

●●●●○

Nem lett volna önigazolásra szüksége Eliane Eliának a Bill Evans-kultusz jegyében készült legújabb lemezén. Természetes, hogy egy mai, finomságával kiemelkedő zongorista az Evans-repertoárból állít össze egy lemezt. Evans egykor Marc Johnsonnak, Elias férjének ajándékozott egy vázlatokat tartalmazó kazettát – erről hallunk egy-két percnyit az albumon; úgy értelmezhetnénk, mintegy önigazolásként. A család birtokába került töredék feldolgozása amúgy rendben van: Elias kicsit rájátszik a befejezetlen, alig kétperces felvételre, egy másik tracken pedig saját szövegével kidolgozva el is játssza és éneklé a témát. A főhősnő nem abban tér el Evanstól, hogy a hangszövege olyan, mint a csipke, míg az evansi anyag (olykor) inkább selyemhez hasonlít. Ez kiderül abból a számból, melyet Elias saját szerzeményként szerkesztett a lemezre, s az egyébként így is belesimul az egészbe, főleg hogy Evanst idézi is benne.

Ha a csipkével kapcsolatos kijelentésnek volna is elmarasztaló színezete, arra Elias a gyors, bebopos számokban (But Not For Me, Solar, Blue In Green) cáfolna rá. Azért néhány futamban hosszabban el-elgyönyörködik, mint Evans, aki viszont már a zenei mondat vége előtt a következő moduláción szokta törni a fejét. Virtuozitását, a együttműködését a triópartnerekkel, a kompozíciók harmóniai változatosságát, a finoman adagolt ritmusváltásokat tekintve közel jut példaképéhez. Nem kis bátorságra vall, hogy Evans Conversations with Myself című, többsávú rájátszással készült lemezéről is merített inspirációt és dolgozott fel számot. Ami brazil szint pedig Elias belevisz az anyagba, különösen érdekesen húzza alá a rokon vonásokat, hiszen a sokarcú Evansnak ilyen profilja is volt.

Zipernouszky Kornél

Blue Note – EMI
11795 2

**MARCIN WASILEWSKI TRIO:
JANUARY**

●●●●○

Évekkel ezelőtt sok játszótéren, parkban lehetett látni apukákat, akik biciklizni tanuló kisgyerekeknek egy, az üléshez erősített bottal próbáltak segíteni egyensúlyozni. Aztán egyszer csak ráérezett a lurkó, és olyan gyorsan kezdett tekerni, hogy az apuka már nem tudta követni, csak állt, és mosolyogva követte tekintetével büszke gyereket. Stanko papa már 4 éve elengedte a botot, a Wasilewski-Miskiewicz-Kurkiewicz hármas pedig már nem is gurul, szárnyal! A 2004-ben megjelent Trio című album már előjelezte, hogy szép jövő áll a három lengyel ifjú előtt, ami muzsikusi tehetségükön túl azt is jelenti, hogy a 21. századi zongorás triódömpingben határozott arcúval bírnak. Nemrég még Simple Acoustic Trio néven működtek, ekként jártak pár éve a Sziget Fesztiválon is, aztán az őket jól leíró, de nem különösebben karakteres nevet elhagyták, amúgy is zongoristájuk, Wasilewski írja számaik nagyobb részét. Tette ezt a Januaryn is, s részben produceri sugallatra olyan szerzőktől válogattak még, mint Gary Peacock (utalás Jarrettre), Carla Bley vagy Prince – utóbbi Diamonds and Pearls ily módon újabb standarddó vált. Minden darab valahol a szépség, az esztétikum dicsérete, s egyfajta színészteziát valósít meg. A számcímek (Cinema Paradiso, The Young and Cinema) is mutatják meg persze érezzük is a képszerűséget a hangfolyamokban, amit egyrészt Wasilewski bilentése, a mesélő harmóniák és az állandó párbeszédben lévő szólások adnak. Kurkiewicz dobja is szinte dallamhangszerként kapcsolódik a dialógusba, szvingelni csak elvétve halljuk.

Nem titok, hogy a Wasilewski Trió Manfred Eicher új titkos favoritja. Reméljük, mint ilyenek azért továbbra is saját útjukon gurulhatnak tovább szabadon, megalkuvás nélkül.

Bércsi Barbara

ECM – MusiCDome
ECM 2019

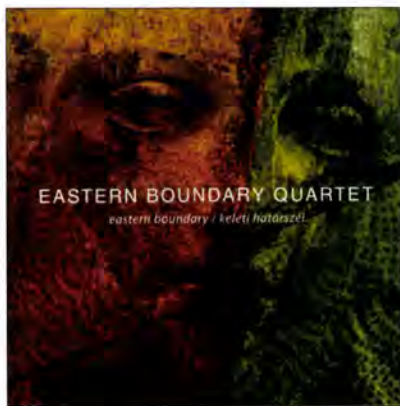

**PLASTIC SEPTET:
HORROR VACUI**

A Plastic Septet 2005-ben alakult a Plastic Ohara együttes tagjaiból (Brezovcsik Gábor – gitár; Váci Dániel – szopránosaxofon; Lukács Gábor – alt-saxofon; Nagy Balázs – tenorsaxofon), kiegészülve Ablonczy Keve basszusklarinétjával, Nagy Péter bőgőjével, valamint Mohay András dobjaival. A lemez zenei anyagát Fábry Boglárka marimbajátéka színesíti. A jobbára kompozitorikus zene benyomását keltő anyag szinte kiáltott lemez után – horror vacui –, hogy kitöltse az üresen álló hangzásteret a basszustól a szopráninóig. Az album szvitszerűen vonultatja fel Brezovcsik és Váci kompozícióit és hangszereléseit. Kettejük komponista egyéniségének hasonlóságait és különbségeit hosszan hőmpölygő tematikus folyamatokban van alkalmunk megfigyelni, hiszen ezek teszik ki az anyag nagyobb részét, s bennük fenséges dinamikai hullámokban, hátborzongatóan gazdagon szól, többnyire tuttikban, a fafúvós kvartett és gitár. Mindkettőjük opusaiban váltakozik a kortárszenei és a jazzes karakter. A nagyobb lélegzetű darabok között megannyi miniatűr intermezzo, melyek olykor intimebb kamarazeneiké alakulnak a stilizáltan klasszikus megszólalású, jazzes frazeálású gitár és az erőteljesen dús és mégis simogató hangzást produkáló szopránino rövid szólóival. Ezt a hangszeret ilyen mértékben használni csak Anthony Braxtontól hallottam – az ő hetvenes-nyolcvanas években írott darabjai karakterét idézte fel bennem néhány téma sarkos dallamformálása, kihegyezett ritmikája. Nem tudom, honnan a Plastic név. Talán azért választották, mert a műanyag érzete a Septet zenéje keltette érzés nyilvánvaló antipólusa. Monk Brilliant Corners című művére asszociáltam még, a gyémánt sarkos szépségére, ha ezt a fogalmat iveltnek is szokták vélni. *Szigeti Péter*

BMC Records
BMC CD 142

**EASTERN BOUNDARY QUARTET:
KELETI HATÁRSZÉL**

Az Eastern Boundary Quartet a dobos Bágyi Balázs és két neves amerikai avantgárd muzsik, a zongorista Michael Jefry Stevens és a bőgős Joe Fonda együttműködéséből indult. Internetes megismerkedésüket egy triókoncert követte, s miután mindhárman úgy érezték, hogy a közös zenélést folytatni kellene, megalakították kvartettjüket, melyben Borbély Mihály szaxofonos is helyet kapott.

A Keleti határszél elnevezés az együttes működési területéről beszél, hiszen a lemez anyagát a budapesti Nyitott Műhelyben rögzítették. Amennyiben a zenekar filozófiája és esztétikája felől közelítünk a címhez, helyesebb volna valami közbülső pontot kijelölni Amerika és Magyarország között, hiszen a repertoár egésze a különböző kultúrák, zenei tradíciók és játékképek békés találkozását jeleníti meg a képzeletbeli középen, ahol is kiderül: a különbözőségek csak horizontálisan szemlélhetők, hierarchia nem létezik.

Eró és magabiztosság árad a ragyogó kvartettből, mely a szabadabb kompozícióktól (Song For My Mother, Improvisation) a lágyabb melódiáig (The End Game) mindent mégis könnyed összjátékkal kezel. Talán megbocsátható, ha helyszüke miatt csak a két kiváló magyar muzsik érdemeit méltatom. Borbély Misi szopránosaxofon-játéka élményszerű, és pontosan mutatja, hogy magyar művészeknek is van hozzátenivalójuk a műfaj egyetemes üzenetéhez. Bágyi Balázs pedig fáradhatatlan motorja a zenekarnak.

Az Afro Blue méltó befejezése a koncertlemeznek: ez a modern standard mint a műfaj egyik „himnusza” végképp világossá teszi, hogy az Eastern Boundary Quartet tagjai nem magyarul vagy angolul, hanem egy univerzális nyelvben gondolkodnak.

Máté J. György

Szerzői kiadás
EBQCDD1

**BILL EVANS:
THE OTHER SIDE OF SOMETHING**

Azt hiszem, innen Magyarországról sosem tudhatjuk meg, milyen rétegeket és milyen mélységben mozgat meg a country zene az amerikai könnyűzenében. Mindenesetre hadd idézzem az ismert anekdotát: Az orvos operáció előtt megkérdezi Dexter Gordont: „Mr. Gordon, tud valamilyen allergiájáról?” „Igen, a country zenére allergiás vagyok, doktor úr!”

Bill Evans, a kiváló szaxofonos, akit főképp ütős funk-, fusion-, hip-hop jazzlemezeiért szerettünk, gondolt egy merészet, és 2006-ban elkészítette Soulgrass című albumát, amelyen a fenti elemeket bluegrass, azaz nálunk country zene néven ismert elemekkel kombinálta. Az ötlet meg is hozta a Grammy-nevezést. Ezt az albumot nem ismertem, és bizony, meglepődtem, amikor a mostani lemezbe mit sem sejtve először belehallgattam. Itt is a fentiekben ismertetett, jól bevált receptet alkalmazzák. A kemény funk ritmusokat, Victor Wooten és Dennis Chambers, a műfaj félelmetes tigrisei szolgáltatják, melyek mellett a country zenében alkalmazott exponált bendzsó és mandolinhangzások hallhatók. Béla Fleck, aki a modern zenében a bendzsót újra felfedezte, maga is játszik az albumon. Evans playback-technikával felvett szaxofonkórusai pedig, melyek mellest igen jól szólnak, azt a hatást keltik, mintha a Tower of Power és a Flecktones együtt játszanának. Ezen kívül négy felvételen Evanst új, énekes szerepben is megcsodálhatjuk. Be kell valljam, ahogy hallgattam a lemezt, ellenkezésem egyre csökkent, és fokról-fokra jobban kezdtem élvezni. Mesterien közlekednek a stílusok között, melyek mindegyike tetszetős. Evans bizonyára széles tömegeket szólít meg ezzel a zenével, és ha ilyen zenét sokan hallanak, az csak jó dolog lehet! *Friedrich Károly*

Intuition – Varga
INT 3416 2

TERENCE BLANCHARD:
A TALE OF GOD'S WILL

New Orleansról élő elképzeléseinket a Katrina hurrikán okozta katasztrófa erősen sötét színekkel árnyalja. Terence Blanchard új CD-jét is ennek az eseménynek a hatására készítette. Az anyag bizonyos részeit Spike Lee négyórás, Amikor a gátak átszakadtak című dokumentumfilmje számára komponálta, majd később további darabok születtek, amelyek a lemezen is hallhatók. A tételek kétharmad részét Blanchard szerezte, a többi együttesének tagjai írták. Az anyag komplett egész, összefüggő nagy mű gyanánt jelenik meg előttünk. Az előadók közt kiemelt szólista maga Blanchard, de a kvintett tagjai is legalább egy-egy tételben főszerephez jutnak. A Northwest Sinfonia negyventagú szimfonikus zenekara néhány erősen jazzes track kivételével végig szerepel a lemezen. Saját kompozícióit Blanchard maga hangszerelte, a többi komponista Howard Drossin segítségével végezte el ezt a feladatot. Blanchard a muzsikálás mellett korán kapcsolatba került a filmművészetrel. A vizuális, filmzene jelleg végigkíséri ezt az albumot is: szinte a szemünk előtt kelnek életre a tételek címe által sugallt képek. A dallamok többnyire egyszerű, fülbemászó, pentaton melódiák, melyeket az improvizációk, valamint a harmonizáció és hangszerelések gazdag kromatikái kontrasztszerűen emelnek ki. Több tétel az általános jazzgyakorlattal szemben lassú, fejlődő folyamatot, történetet fejez ki, rendszerint egy nyugodt, statikus állapotból a hangulat folyamatos fokozása révén jutunk el a csúcspont-ra. Ezt a komoly zeneszerzői feladatot Blanchard nagyon sikeresen oldja meg. A szólisták, élőkön a főszereplővel, szintén remekelnek.

Eddig is tudtuk, hogy Terence Blanchard kiváló jazzmuzsikus. Ezzel az albumával komponistaként is nagyot alkotott. Friedrich Károly

Blue Note – EMI
91532 2

BUDAPEST JAZZ ORCHESTRA FEAT.
KEVIN MAHOGANY: EVERYTHING'S
ALRIGHT

A BJO a honi big bandek között kétségtelenül vezető pozíciót vívott ki magának tízéves fennállása során, akár Fekete Kovács Kornél, akár Elek István vezetésével funkcionált. Évekkel ezelőtt azzal vonta magára a figyelmet, hogy a nagyzenekari jazz híres amerikai képviselőit mutatta be egy-egy koncert keretében. Tette ezt úgy, hogy közben sohasem szolgai módon reprodukálta a régi mesterek életművét. Emellett persze saját – olykor nagylegzetű – műveik is felkerültek repertoárjukra.

A számok többségét a zenekari tagok írták. A címadó Kollmann-szerzeményen kívül különösen Hámosi János két kompozíciója figyelemreméltó, az egyik Count Basie, a másik Chet Baker emléket idézi. A legjobb big band-hagyományokat mai színekkel gazdagító hangszerelések többsége is a fiatal trombitást dicséri. A muzsikuskok, ifjú koruk ellenére, a hazai jazz élvonalát képviselik, akik nemcsak kitűnő szólisták, hanem a zenekari összjáték avatott mesterei is. A nagyzenekar ugyanis egészen más muzsikusi attitűdöt igényel, mint a kiségyüttesben való szereplés. Mérték tartóan adagolják a megszokott big band kliséket is: a tempóváltásokat, a kiállításokat, a hangszeres párbeszédet, az eltűzött fűvös- és dobszólokat.

A lemez sztárja a Kansas City című filmből ismert fekete amerikai énekes, Kevin Mahogany. Erőteljes, Joe Williamsre emlékeztető tónusa és rutinos scat-telese feldobja a produkciót.

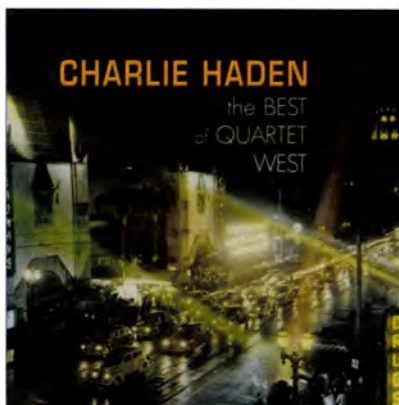
A BJO nem csupán egy „szabályos” tizenhét tagú jazz-zenekar, hanem – folytatva a korábbi hagyományt – kreatív alkotóműhely is. Reméljük, hogy a jövőben is azt a konzervatív eleganciát képviselő hangzást viszi tovább, amely üdítő kivételnek számít a napjainkban erősen uniformizálódott post-bop és etno rengetegében. Márton Attila

BJO Records
BJO 2007

JAZZ ÉS VILÁGZENE

Magyarországon
forgalmazza
Varga István
(ist.varga@t-online.hu)

CHARLIE HADEN:
THE BEST OF QUARTET WEST

Mint tudjuk, az asszonyok néha komoly szerepet játszottak a történelemben. A Quartet West sem jött volna létre Charlie Haden feleségének, Ruth Cameronnak az ösztökélése nélkül. Volt persze személyes indíttatás is: a free jazz üttörő bögösét serdülőkkora, az 1940-es évek Los Angelese és a film noir iránti nosztalgia vezette a disszonancia (Ornette Coleman, Liberation Music Orchestra) viharos tengeréről a konszonancia nyugalmas vízre. Van az úgy, hogy az emberben kialszik a Sturm und Drang lobogó lángja, és lelkét a béke, a harmónia, a szépség utáni vágyakozás tölti meg. Haden esetében ez az erős érzelmi igény 1985-ben a Quartet West együttes megalakításában öltött testet. A kvartett bemutatkozó – mindmáig talán legjobb – lemezét a kritika és a közönség egyaránt kedvezően fogadta, ami alapot adott ahhoz, hogy az állandósult csapat – Ernie Watts (tenorsaxofon), Alan Broadbent (zongora), Billy Higgins majd Larence Marable (dob) – további fél tucat albummal jelentkezzen a nyolcvanas-kilencvenes években. A Best of Quartet West hat lemez anyagából tizenkét kompozíciót kínál a hallgatónak, s mivel Haden maga választotta ki őket, egyfajta hitvallásként, esztétikai kinyilatkoztatásként is értelmezhetők. A kivételes műgonddal létrehozott zene a nyugati parti város egykori glóriájának ígézetében fogant. Nem nyit ismeretlen területek felé, hanem a mainstream keretei között maradva az artisztikumra, a kifejezés érzelmi tartalmaira helyezi a hangsúlyt. A lassú, balladisztikus hangvételű számokhoz olykor vonószenekari kíséret társul, ami vélhetően nem éri el a nyersebb, természetesebb jazzt előnyben részesítők ingerküszöbét, de kellemes perceket szerezhet az édes-bús retróhangulatok kedvelőinek.

Turi Qábor

Verve – Universal
530 210-7

CHARLES LLOYD:
RABO DE NUBE

Manfred Eicher müncheni minibirodalma egykor fontos gyűjtőmedencéje volt a nemzetközi avantgárd jazztörekvéseknek. Kiadták többek között Jimmy Giuffrè, Mal Waldron, Marion Brown, Bennie Maupin és Dave Holland kísérletező-újító albumait. Napjainkra az ECM profílija jelentősen megváltozott, sok tekintetben popularizálódott, kiadáspolitikájában mindinkább tekintettel van a világszenei törekvésekre. Charles Lloyd sűrűn megjelenő lemezei ma szinte egyedül képviselik itt azt a zenei felfogást, melynek forrásait Lloyd korai lemezein kívül Coltrane modális darabjaiban lelhetjük meg. A szaxofonos produkciói tehát kincset érnek mindazok számára, akik a „Coltrane-iskolát” tekintik a modern jazz legfontosabb hagyományának. Innen nézve Lloyd poeta sacer, aki életben tart és ápol egy kivételes jelentőségű művészeti és szellemi tradíciót.

Új lemeze a Lift Every Voice (2002) egyik csodás balladájának címét viseli, mely kubai témára épül. A gyűjtemény ezúttal egy baseli koncert anyagát őrizi, s a kiadó Lloyd 70. születésnapjára (2008. március 15.) fogja megjelentetni. Az urbánus jazzt és rurális „flute music”-ot ma is teljesen egyedi kombinációban játszó Lloyd új kvartettjével mutatkozik be az albumon. A húszas-harmincas éveikben járó kísérők (Jason Moran, Reuben Rogers, Eric Harland) parádés szólisták, ráadásul nagyszerűen értik Lloyd világát, melynek számomra legegységesebb részét az olyan varázslatos tenorsaxofon-meditációk jelentik, mint amilyen a Migration of Spirit, de ide sorolhatók Lloyd nyitott formájú, nyersen misztikus, „törzsi” darabjai is, mint a Ramanujan, ahol tárogatón játszik. Már első hallásra is felkavaró élmény a lemez.

Máté J. György

ECM – MusiCDome
ECM 2053

HUONG THANH & NGUYEN LE:
FRAGILE BEAUTY

Huongh Thanh Saigonban született. Apja a Cai Long operatársulat szólóénekes volt. Huongh tízéves korától tanulta a vietnami énektechnikát, és tizenhárom évesen tagja lett az együttesnek. A vietnami hagyományban példátlanul szoros a kapcsolat dallam és szöveg között. Minden szótag hat különböző hangmagasságban intonálható, így azok más-más jelentést kapnak. A szöveg ezáltal saját dallammal bír, és énekelve két párhuzamosan haladó zenei folyamatot kell összhangban kezelni. Ez hozta létre a sajátos, jödliző, modulációban gazdag éneklést. Huongh 1977-ben Párizsba érkezett, és a fogadtatás itt marasztalta. 1995-ben talált rá az igen sikeres vietnami származású francia jazzgitáros, Nguyen Lê, aki beutazta a világot, vezető muzsikusokkal szerepelt és készített lemezeket. Kölcsönös érdeklődést mutatván egymás művészetére iránt azok egyesítésén kezdtek dolgozni. Huongh Thanh negyedik lemeze Nguyen Lê társaságában váratlan kombinációkba formálja át a vietnami zenei tradíciót, jazzharmóniákkal, afrikai ritmusokkal, japán vitalitással – idézem Nguyen Lét. A tizenkét darab mindegyikének más a hangszerösszeállítás, valamint a dalok is széles skálán mozognak Huongh énekében a vietnami forma, valamint a jazzbe hajló, a díszítéseket rögtönző instrumentális kíséret között. Ezek között a legsikerültebbek a duettek és a keleti pengető-, kis ütőhangszerekkel, fuvolákkal vagy azok rokonaival készítették. Nguyen Lê fantasztikus érzékkel és izléssel alkalmaz elektronikát és vonzza az énekest a maga világába. Néhányan olykor inkább megzavarják ezt az együttműködést, de szerencsére csak két-három darabban. „Mert e pillanatok oly tűnékenyek és törékenyek, mint harmatcsepp a fűszálon” (Van Han, 1018).

Szigeti Péter

ACT – CD Bár
9451-2

DIANE SCHUUR:
SOME OTHER TIME

●●●●○

Napjainkban a jazzéneklés ismét virágkorát éli: régi és új énekesek albumai árasztanak el minket. Hölgyek esetében talán nem illik „régit” énekesről beszélni, de Miss Schuur már nem a fiatal generáció képviselője. Bizony, annak is már húsz éve, hogy művészi teljesítményét Grammy-díjakkal honorálták. Szögezzük le: kiváló énekesnő, a jazzvokál legjobb hagyományainak folytatója. Fehér létére fekete hang – vibratói, hajlításai a nagy divákat idézik. Ha nem hallunk róla mostanában elég gyakran, annak az az oka, hogy ő nem tartozik annak a tucatnyi divatos soft-jazz iparosnak a sorába, akik uralják a piacot. Hál’ isten, azért még arra a művészi megszólalásra is van igény, amit Schuur is képvisel – gondoljunk csak a jóval fiatalabb Roberta Gambarini kirobbanó sikerére.

Úgy érzem, hogy pályája csúcса az 1980-as évek második felére esett, mert nyers, energikus énekstílusa nagyzenekari kísérettel érvényesült a legjobban. A Frank Foster vezette Basie-zenekarral, majd Mel Lewis big bandjével igazi szenzációt jelentett a jazzvilágban. Természetesen kíségyüttesekkel is jó énekes marad, de nem kapja meg azt a háttérrel, amiben igazán elemében van.

Új lemezén is be kell érünk egy korrekt kísérettel adó – gitárral megerősített – zongoratrióval. (Sőt két tracken maga Schuur ül a zongora mellé.) Tizenhárom standard a nagy amerikai daloskönyvből, köztük olyan veterán darabok, mint a Blue Skies vagy a September in the Rain. Nem egészen érthető, hogy utóbbi miért került a lemezre egy 1964-es amatőr felvételen, az akkor tizenegy (!) éves Diane előadásában. Ezek után az egy szál gitárral kísért, szentimentális Danny Boy dalocska, amit éppen ötven éve hallottam Elvisszel, meg sem lepett. Hiába, retro a divat... *Márton Attila*

Heads Up – Karsay és Társa
HUCD 31387

DIANA KRALL:
THE VERY BEST OF DIANA KRALL
(CD ÉS DVD)

●●●●○

Lemezgyűjtőként nem nagyon kedvelem a Best of albumokat, de természetesen belátom szükségességüket. Az első jazz LP-m is egy válogatás volt, amely ráadásul a műfaj egészéből merített.

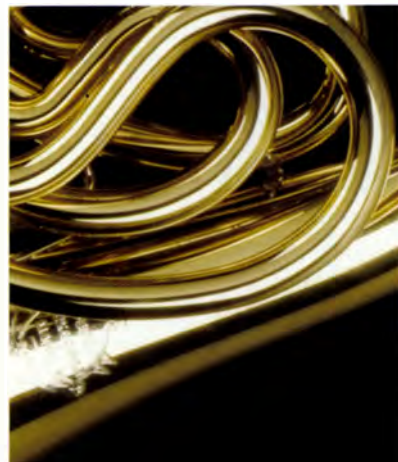
Diana Krall napjaink egyik jazz szupersztárja. Ez a kiadványa egy DVD-ből és egy CD-ből áll, melyeken három, eddig kiadatlan felvétel is hallható: a Frank Sinatra által ismert Only the Lonely, a You Go to My Head című darab, valamint a Tom Waits által szerzett The Heart of Saturday Night.

A CD részen nagyzenekari felvételek hallhatók kvartett-felvételek mellett. Ezek a létező legjobb ritmusszekciók: John Clayton, Christian McBride bőgősök, illetve Jeff Hamilton és Peter Erskine dobosok hallhatók. A csodálatos nagyzenekari hangszereléseket szintén a legjobbak, Claus Ogerman valamint Johnny Mandel jegyzik. Diana Krall remek muzsikus, kiválóan zongorázik, és természetesen énekel, lefagyasztott, szándékosan nagyon-nagyon cool stílusban. Engem mindez nem zavar, legfeljebb egy-két énekesi manírja idegesít kissé. A DVD négy videoklipet tartalmaz, amely Diana szupernő szerepét hangsúlyozza – ez visszatérő eszköz Krall albumborítóin. Ezen kívül láthatunk még rajta három élő felvételt, amelyeket egy szobában rögzítettek Anthony Wilson gitáros, McBride és Erskine társaságában. Helyet kapott itt továbbá egy szintén élő duett John Claytonnal. Playback-szerűen elénekel még Krall egy karácsonyi dalt is, melyet stúdióban vettek fel a Clayton-Hamilton Orchestrával.

Ezek is remek felvételek. Diana rajongóinak azért kell ez a kiadvány, mert található rajta eddig kiadatlan anyag, akinek pedig nincsenek meg Miss Krall lemezei és DVD-i, annak pedig azért.

Friedrich Károly

Verve – Universal
06025

Választék
Minőség
Szakértelem

www.fontrademusic.hu

FON-TRADE MUSIC HANGSZERBOLT
ÉS FÚVÓS HANGSZERÉSZMŰHELY
1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622
Nyitva: munkanapokon 9:00–17:30-ig

FON
TRADE MUSIC

LEE MORGAN:
INDEED!

Lee Morgan még csak tizenyolc éves volt, mikor felvételeket készített saját zenekarával Rudy Van Gelder stúdiójában. Ez a tény már önmagában is meglepő, de korántsem annyira, mint az, hogy már tizenöt évesen profi trombitás volt. Még abban az évben, 1956-ban jelentette meg az albumot *Indeed!* címmel. A kompozíciókat Benny Golson és Donald Bird jegyzik, mindössze egy olyan szám szerepel a lemezen, amit az egyik közreműködő zenész, Horace Silver zongorista írt. Nemcsak Silver kitűnő muzsikusa a zenekarban, hanem a ritmusszekció mindkét tagja: Philly Joe Jones – aki ekkor már a Davis Quintet tagja volt – és a Monk Septet bőgőse, Wilbur Ware is. A CD legemlékezetesebb pillanata az ő négyezésük a Little T című számban, ami egyébként az eredeti albumon nem is volt hallható. Bár összességében az anyag nélküli az egyéni hangot, „Ugyancsak!” becsületére válna ilyen fiatalon bárkinek. *Párniczky András*

Blue Note – EMI
92781 2

LEE MORGAN:
CANDY

Mindössze egy évvel első lemeze megjelenése után, az akkor majd' húszéves Morgan ismét saját zenekara élén rögzített felvételeket a Blue Note-nak. Egyetlen tag sem szerepel az *Indeed!*-en hallható felállásból, Sonny Clark zongorista mellett Doug Watkins bőgős és a dobos Art Taylor a társa. Mindannyian a korszak keresett és igen jó zenészei voltak. Az anyag itt is a hard-bop stílus jegyeit mutatja, de annak ellenére, hogy nem Morgan számai hangzanak el, a hangszerelemek már sokkal egyénibbek és szellemesebbek, mint az első albumon. Trombitajátéka – köszönhetően annak, hogy együtt dolgozott John Coltrane-nel és Dizzy Gillespie-vel – sokat fejlődött. Gillespie különösen nagy hatással volt rá ebben az időben, még Morgan hangszere is olyan volt, mint Gillespie elhíresült, felhajtott csövű trombitája. Nem véletlen, hogy néhány hónappal később már az Art Blakey Jazz Messengers tagjának mondhatta magát. *Párniczky András*

Blue Note – EMI
93176 2

LEE MORGAN:
DELIGHTFULEE

Bár még nincs harmincéves Morgan, amikor elkészíti a *Delightfulee*-t, már érett szólista. A fanyar, könnyedséggel párosuló humor, ami az ezt megelőző felvételein csak pillanatokra mutatkozott meg, mostanra meghatározóvá vált. De nem csak ez a különbség a korábbi albumokhoz képest: kettő kivételével az összes számnak Morgan a szerzője. Ezen a lemezen is csodálatos zenészeket hallhatunk: Joe Henderson tenorozik, Bob Cranshaw bőgőzik, Billy Higgins dobol. A zongorista McCoy Tyner néhány hónappal korábban még a Coltrane Quartet tagja volt, itt még erősen érezní játékán ennek hatását, szemben későbbi post-bop felvételeivel. Feltétlenül meg kell említeni Oliver Nelsont, aki a kvintettet kiegészítő fúvós kórust hangszerelelte. Ha nem készítette volna el a jazztörténeti jelentőségű *Blues and the Abstract Truth* című albumot, ezekkel a hangszerelekkel akkor is marandót alkotott volna. *Párniczky András*

Blue Note – EMI
93176 2

DJABE take on

GR-074 CD
GR-077 DVD audio

A Djabe zenekar új stúdióalbuma. Az utolsó lemez Sipos Andrásal.

„Váratlan, egyedi és szórakoztató.” *Jeff Spevak, Rochester City News, USA*

LEMEZBEMUTATÓ KONCERTEK:
2008. május 1. Győr, Médiawawe
2008. május 2. Budapest, MOM
2008. május 3. Debrecen

Banai Szilárd – dob
Barabás Tamás – basszusgitár
Égerházi Attila – gitár
Kovács Ferenc – trombita, hegedű
Kovács Zoltán – billentyűs hangszerek

KÖZREMŰKÖDNEK:
John Nugent (USA) – szaxofon
Malik Mansurov (AZ) – tar

JEGYINFORMÁCIÓ:
Telefon: 06 1 271 1121
www.djabe.hu

GRAMY RECORDS
1092 Budapest, Ráday u. 40.
tel.: 061 217 1121, fax: 061 218 0166
e-mail: mail@gramy.hu, www.gramy.com

**SNÉTBERGER FERENC:
SOLO DUO TRIO (DVD)**

●●●●○

Snétberger Ferenc nem a nyughatatlanul kísérletező, mindig új kifejezésformák után kutató művészek közé tartozik. Ő a jazz, a latin, a roma népzenei hagyományok és a komolyzene világának mezszyeín járó muzsik, akinek letisztult, markáns stílusára „félhangokból” is könnyen ráismerünk, ám társakra kell találnia ahhoz, hogy ihletet kapjon új arcainak felfedéséhez. E felfedezés teszi élménnyé a Veszprémi Ünnepi Játékokon elhangzott Snétberger-produkciókból válogató Solo Duo Trio DVD-t, mely a gitárművész három különböző oldalát mutatja meg. Láthatjuk öt szólóban játszani, s ekkor teljesen önmagát adja: akusztikus gitárja nejlónhúrjainak meleg tónusain hamisítatlan, történetmesélős hangja szólal meg, a rá oly jellemző virtuóz passzázsokkal és diszitó futamokkal. A legendás norvég basszistával, Arild Andersennel és az olasz származású dobos-ütőhangszeres Paolo Vinacciával közös triójátékban szintén megmutatkozik lírai énje, ám ezekben a kompozíciókban sokkal több latinos energia izzik, és sodor bennük a modern jazz lendülete. Bobby McFerrinnel alkotott duója pedig megint egészen más alapélmény: kettejük gyöngéd szépségű improvizációja a zene egyetemességének apró örömműnepe. Szenzációs, minden hangja ott és úgy tökéletes, ahogy elhangzik. Snétberger mindvégig saját muzsikáját játssza a felvételen, izgalmas azonban látni, hogy a különféle inspirációkat adó közegekben miként tárulnak fel mégis zenéjének más és más rétegei, újabb jelentései. Ettől érdekes az album, mely már igényes képi megoldásaival és látványával is fél siker, hiszen a színpompás világítással megfestett Veszprémi vár és püspöki palota által romantikus történelmi díszletbe ölelt fesztivál gyönyörű színpadképe önmagában is filmet érdemel. *Laczkó Krisztián*

Proartissimo
Proart 2007

**MEZEI SZILÁRD
QUINTET:
CERKNO**

●●●●●

Mezei Szilárd egyre hangsúlyosabb jelenléte arra példa, hogyan lehet a peremből centrum. Kérdés persze, hogy a kísérletező szelleméről ismert vajdasági magyar kulturális közeg milyen nézőpontból és mennyiben minősül peremhelyzetűnek. Valami erős felhajtóerő működik abban a térségben, amely úgy kapcsolódik a kortárs művészet érvényes irányaihoz, hogy saját történeti tapasztalataiból, kulturális hagyományából és a természeti környezetből meríti hozzá az anyagot. Mezei világképe a magyar népzene, a XX. századi zenét és a jazzt egyaránt magában foglalja, amint azt különböző arányokban két újabb lemeze is tükrözi. Hangszere a jazzben ritkán előforduló brácsa és a nagybögő. Ezekkel szólólemezt kiadni istenkísértés, ám a 2005-ben rögzített Mint amikor tavasz eredeti, tartalmas vállalkozás. Mezei virtuóz módon kezeli a vonót, az olykor pikogrammal jelölt, drámai feszültségű darabok burjánzanak a zenei gondolatoktól.

A Cerkno a című választott szlovén városban, 2006-ban adott koncert felvétele, Mezei második, nemzetközi figyelmet keltő lemeze a londoni Leo Recordsnál. A trió állandó tagjain – Malina Ervin (bögő) és Csík István (dob) – kívül két kiváló szerb muzsik – Bogdan Rankovic (basszusklarinét, altszaxofon) és Milan Aleksic (zongora) – alkotja a kvintettet, amely ritkán tapasztalt energiákkal szólaltatja meg a zenekarvezető nagyívű szerzeményeit. Fegyelmezetten strukturált, súlyos, mégis szabadon szárnyaló zene ez, amely úgy kalandozik az atonalitás birodalmában, hogy közben megőrzi ritmikusságát, szvinges lüktetését. *Turi Gábor*

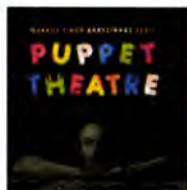
Györfree – Hangvető
HCD 344 (Mint amikor tavasz)
Leo Records
CD LR 503 (Cerkno)

inakustik

**MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.**

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

MÁRKUS TIBOR:
PUPPET THEATRE
(BÁBSZÍNHÁZ SZVIT)

BMM

0703-6931554

Márkus Tibor tizenhárom tételből álló szvitje három műfajban komponált concerto grosso. Klasszikus, rock- és jazzelemek, illetve ezek kombinációi, fúziói váltják egymást az egyes tételek karakterének megfelelően, amit három hangszeres csoport interpretál külön-külön vagy együttesen, a lehetséges összes variációban. A tételek egy bábszínház életét és figuráit mutatják be. A nyitányban és a fináléban mindhárom zenekari csoport együttes szereplőit hallhatjuk. A tizenkilenc közreműködő művész között megtaláljuk a hazai élmezőny néhány illusztris képviselőjét, két énekesnőt, három ifjú csellistát (köztük a szerző fiát is), egy tételben pedig még Jiří Stivín is közreműködik. A zenemű igényes, figyelemreméltó alkotás, amely inspirációt adhat társzművészeteknek is. Jelentős hozzájárulás a szerző által is képviselt szellemiséghez, amely a zene megbonthatatlan egységét hirdeti. *MA*

KADA AD LIBITUM:
(SIC!)

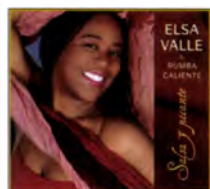
Szerzői kiadás

KADA07

Úgy látszik, ebben az esztendőben Váci Dániel szaxofonos ellenállhatatlan kényszerűt érzett, hogy új együttesekbe tömörüljön (lásd kritikánkat a Plastic Septet Horror vacui című lemezéről a 102. oldalon), mi-

közben a régiek is működnek. A Válik László gitáros és a Váci-Szandai-Mohay trió alkotta zenekar előre megírt témák, struktúrák nélküli zenét hangoztat. Azt mondják magukról, olyan zene, amely felületesen szemlélve értéktelennek tűnhet, de elmélyülve benne kellemes csalódást okoz, továbbá, hogy inkább meghallgatni érdemes, mintsem olvasni róla. Ha mégis: gitár Jimmy Hendrix-től James 'Blood' Ulmeren át Scofield-ig; szaxofon és más egyebek Ornette Coleman-tól – free jazz a javából. Nagyon változatos, hűszótelnyi mindenféle vibrál a lemezen. *SzP*

ELSA VALLE & RUMBA
CALIENTE:
SALSA Y PICANTE

Tom Tom Records

TTCDD 96

Elsa Valle nálunk eddig megjelent két albuma, a Mi Gente és az Abacadabra. Elmondása szerint ezek „jazz-latin” lemezek, míg a mostani inkább autentikus kubai zene, amelyet a művésznő nemcsak szólóénekesként, de az összes darab komponistájaként is jegyez. Három igazi világsztár hallható ezen a nemzetközi albumon, az énekesnő testvére, Ramon Valle, aki remek zongorista, a bőgős Omar Rodriguez Calvo, valamint Nils Fischer ütős. Természetesen a két magyar, Petz Bálint és Winand Gábor ugyanolyan nagy-szerűek; az ő jelenlétüket, különösen Winandét, már megszoktuk a hazai jazzéletben. Autentikus kubai zenét hallunk. Elsa Valle kompozíciói egyenértékűek a műfaj ismert slágereivel, szolistaként pedig önélelten lubickol a kítűnően játszott zenei kíséretben. A muzsikusok kimagaslóak, remekek a szólók, akár a külföldiek, akár a magyarok játsszák őket. *FK*

PAT METHENY:
SECRET STORY

Nonesuch – Warner

7559-79981-0

Pat Methenynek ebben a pillanatban is olyan nimbusza van, amelyet nehéz bírálattal érinteni. És bár az utóbbi időben jelentek meg hullámzó minőségű, vitákat kavarázó produkciói, neve mégis összekapcsolódott a széles tömegeket megszólítani képes művészi jazz-zenével. A nyolcvanas- kilencvenes években megjelent lemezeinek újrakiadásait visszahallgatva nagyobb ívben is értékelhetjük a művész zeneszerzői fejlődését. A Secret Story, világhíres feldolgozásaival (kambodzsai udvari zene hangszerelt háttérrel), Bartókot és Steve Reichet egyaránt idéző és továbbgondoló mesterfogásokkal, fontos állomás ezen az íven. Az újrakiadás vásárlócsalagotó húzása egy bónusz CD-vel utóbb csalódást okoz talán a legtöbb Metheny-rajongónak. A végtelenül egyszerű témák, csacska groove-ok tipikusan azt a háttéranyagot képviselik, amelyet a művész jogosan helyezett talonba a lemez eredeti megjelenésekor. *hMK*

FRANCO AMBROSETTI
THE WIND

Enja – Varga

ENJ-9514 2

A luganói Ambrosetti családban három, egymást követő generáció képviselői szereztek elismerést Svájcban: a trombitás Franco, az altszaxofonos Flavio és a szopránzó Gianluca. Apa és fia, Franco és

Flavio játékát évtizedeken keresztül együtt és külön-külön is megismertették, s az unoka is méltó folytatója lehet a családi tradíciónak. A nemzetközi viszonylatban is számon tartott trombitás új lemezén amerikai zenészek kísérik, mégpedig a zongorista Uri Caine triója (Drew Grass – bőgő; Clarence Penn – dob). Az avantgárdtól sem idegenkedő stílusakrobata alkalmazkodik a jóval konzervatívabb Ambrosetti jóízű hard-bop játékához. A darabok egyharmada standard, köztük a címadó track Russ Freeman szerzeménye, egyharmada a „leader” hozzájárulása, a maradékon pedig Caine és a most nem szereplő unoka osztoznak. Nem kiugró, de élvezetes, minőségi zene ez. *MA*

JAN LUNDGREN:
MAGNUM MYSTERIUM

ACT – CD Bär

9457-2

Az egyházi zene ötvözése a jazzel nem új keletű koncepció, elegendő példaként említeni Jan Garbarek és a Hilliard Ensemble közös produkcióit. A svéd zongoraművész, Jan Lundgren új albumán, a Gustav Sjökvist Kamarakórusral és a bőgős-csellista Lars Danielssonnal a stockholmi katedrálisban rögzített Magnum Mysteryumon azonban valami mást hallhatunk. Míg Garbarek szabadon rögtönzött az eredetijükben elhangzó korálokra, addig Lundgren átírta a reneszánsz egyházi dalokat, szervesen beléjük olvasztva a zongora, bőgő és cselló szólamait, több teret adva így a kompozíciókban a hangszeres játéknak. Kiváló arányérzékkel adagolva, igen finoman vannak a szakrális témákba beleszőve a jazzes taktusok, helyenként csak néhány hang. Mindebből ünnepélyes, törekeny szépségű muzsika született, melyből árad a béke. *LK*

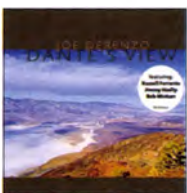

**CHRISTOF LAUER:
BLUES IN MIND**

ACT – CD Bár
9446-2 ●●●●○

Christof Lauert először egy 1992-es CMP-lemezen hallottam szaxofonozni. Ott Wolfgang Puschniggal játszott együtt nagyon karakteres, modern zenét, mely ugyanakkor a klasszikus avantgárd jazzel is lényegi, nem csupán idézetszerű kapcsolatot tartott. Örömmel hallok, hogy a jó másfél évtizeddel későbbi albumon hasonló eredményeket csillogtat a német szoprán- és tenorszaxofonos. Puschnighoz hasonlóan ő is „felfedezte magának” a francia tubás Michel Godard-t, s hogy a ritmus a kellő pillanatokban elég feszes legyen, maga mellé vette még az angol Gary Husbandet, aki groove-os energiazenét (Un regalo per natale) és csipkefinom-ságú balladát (Pan Fatigué) egyaránt nagyszerűen játszik. Lauer egyik nagy érdeme, hogy szopránon játszva se lágyul el egy pillanatra se, zenéi ekkor is nyugtalanítóak, néha provokatívak. Érdemes meghallgatni őket.

MJQy

JOE DERENZO: DANTE'S VIEW

ESC – Varga
ESC 03714-2 ●●●●○

A dobos DeRenzo Chick Corea, Herbie Hancock, Keith Jarrett, Hendrix és a Weather Report dallamain nőtt fel, nem beszélve a Beatlesről. Ezen az albumon most visszatekint a hatvanas-hetvenes évek meghatározó zenei élmé-

nyeire, és az egykori példaképek szerzeményeit adja elő 12 remek zenészt kísérve. Az albumot indítja, majd azon vissza-vissza tér Keith Jarrett Umbria Suite című 1974-es szólóműve, ami a lemezek jellegzetes hangulatot kölcsönöz. A darab mindhárom része igényes zenekari „csomagolásban” hallható. A Chick Corea- és a Lennon–McCartney-dalokat is hasonlóan finom prezentációban kapjuk. Az album a kaliforniai Death Valley egy káprázatos kilátópontjáról kapta a címét – DeRenzo szerint az egyik legszebb hely, amit valaha látott. Ugyanezzel a csodálattal közelít az elődök zenéje felé is. Változatos lemez, finom megoldásokkal, de az új meghatározó élménye nélkül.

Vörös Eszter

**DOWN TO THE BONE:
SUPERCHARGED**

Narada Productions – Universal
0946 3 65123 27 ●●●●○

Ezzel a lemezzel recenzensként sokkal könnyebb dolgom volt, mint Patitucci albumával (lásd a 99. oldalon), hiszen itt nem volt feladat megítélni, hogy vajon mit gondolhat Jézus a neki írt zene hallatán. A brit Down To The Bone sokkal földközelibb célt tűzött ki maga elé: készíteni egy nagyon feszesen, jó ízzel feljátszott funk-soul-jazz lemezt, teljes mértékben mellőzve a világmegváltás szándékát. A Brand New Heaviesben, Incognitóban és Jamiroquaijal edződött zenészgárda maradéktalanul meg is valósítja ezt az elképzelést, az egészségesen hangszerelt, fúvosokra épülő zene pont azt a hatást váltja ki, amire szánták, fölösleges sallangok nélkül. Bár ezt is smooth jazznek hívják, fontos leszögezni, hogy ez nem Kenny G. világa.

HE

**CARIBBEAN JAZZ PROJECT:
AFRO BOP ALLIANCE**

**FEATURING DAVE SAMUELS
Heads Up – Karsay és Társa**
HU CD 3137 ●●●●○

A kitűnő vibrafonos–marimbás Dave Samuels különböző formációkból régi ismerősünk. Remek szólót ezúttal egy big band élén halljuk, a hangszereléseket is ő készítette a produkció számára. A zenekari tagok listája becsületesen fel van tüntetve a borítón, ám ismerős név nincs közöttük. Ismerős melódiákkal viszont találkozhatunk, mindjárt a második szám a csodálatos Naima, John Coltrane balladája, ezúttal közép-tempóban, táncolható feldolgozásban. Oliver Nelson ismert száma, a Stolen Moments is hasonló felfogásban szólal meg, akárcsak Monk Bemsha Swingje. A további öt szám Dave Samuels szerzeménye. Hibátlan zenekari megszólalás, rutinos szólók nem csak Samuels, hanem az egyik szaxofonos és a zongorista előadásában is. Az egész lemez kellemes, meleg, karib-tengeri atmoszférát áraszt, de azon túl, hogy jó hangulatra derít, nem hagy mélyebb nyomot a hallgatóban.

Deseő Csaba

**GERALD VEASLEY:
YOUR MOVE**

Heads Up – Karsay és Társa
HU CD 3130 ●●●●○

A smooth jazzt lehet szeretni vagy nem szeretni, de mindenképpen tudomásul kell venni, hogy napjainkban ez a legtöbbet hallgatott jazzstílus. A sima, langyos zene banális

dallamokkal, előre gyártott panelhangszerelésekkel, egyszerű hangszeres vagy énekszólókkal nem is szándékozik mélyebb művészi élményt nyújtani, célja sokkal inkább a szórakoztatás. Háttérzenének néha magam is hallgatom, ilyenkor eszembe sem jut egy szaxofonos játékát John Coltrane-hoz hasonlítani. Más világ. Előfordul azonban, hogy felkapom a fejem egy-egy igényes produkcióra, amikor hallok, hogy vérbéli jazzisták az előadók. Gerald Veasley lemeze is ilyen. A basszusgitáros zenekarvezető kitűnő zenészek társaságában játszik, mindenekelőtt a gitáros Chuck Loeb és a szaxofonos Chris Farr nevét említeném. Kár, hogy zenéjük a rengeteg sablon miatt két-három szám meghallgatása után monotonná, unalmassá válik.

DCs

PETRA MAGONI-FERRUCCIO SPINETTI: MUSICA NUDA

BHM – Varga
BHM 1026-2 ●●●●○

Petra Magoni előbb egyházi zenét tanult Milanóban, majd egy operatársulatban szerepelt. Rockzenére váltott, rappelt, s most itt tart: Ferruccio Spinetti jazzbögőssel készített duólemez Meztelen zene címmel. Vakmerő vállalkozás pusztán bögőkísérettel lemeznyi dalt énekelni – kevesen mertek effélével próbálkozni a műfaj történetében. Magoni kísérlete mégis működik: póre természetességgel énekel olasz és angol számokat, jelezve, hogy a lemezcím nem oximoron. Merészen minimalizálja a Gloria Gaynortól híressé tett I Will Survive-t és egy csokornyit Beatles-slágeret. Úgyesen helyezi el azt a néhány hangeffektet, amire szüksége van, de elsősorban „meztelen” hangjában bízik. Joggal: sikerül végigénekelnie a repertoárt anélkül, hogy unalmassá válna.

MJQy

Megnyugvást csempészni az emberek szívébe

Beszélgetés Szalóki Ági énekesnővel

Újabb kevéssé ismert Karády-dalokat énekel modern hangszerelésben, gyermekműsorai népszerűek a kicsik és szülei körében, időnként elhajózik a jazz vizeire, de alapvetően népdalénekesnek tartja magát, aki gyakran vesz részt világzenei produkciókban is. Honnan jött és merre tart?

➡ Bencsik Gyula

Gramofon: Milyen zenei környezetben nőttél föl? Milyen muzsikák hatottak rád?

Szalóki Ági: Zenei szempontból ideális burokból nőttem föl. Igényes zenét hallgattunk, és én még részese voltam egy olyan zenei hagyománynak, amelyről csak remélni merem, hogy még ma is létezik, és amelybe jó esetben a szülők vezetik be a gyermeket: a mondókák, altatók, gyerekdalok dúdolásának, éneklésének hagyományába. Mint a legtöbb gyermek, nagyjából én is akkor kezdtem el énekelni, amikor beszélni, tehát másfél-kétéves koromban.

G.: Hétéves korodban pedig beírtak a Tóth Aladár Zeneiskolába.

Sz. Á.: Édesapám ágán több „házi muzsikus” is akadt: cimbalmos, hegedűs, orosházi és békéscsabai rokonok. Akkoriban ez a jelenség nem számított annyira ritkának, mert a kispolgári és paraszti családokban sokan muzsikáltak a saját örömeikre is. Ezt a hagyományt szerette volna az édesapám általam továbbvinni a zeneiskolával. Zongorázni szerettem volna vagy furulyázni, de a tanárok hegedűt nyomtak a kezembe. Csak pöncögtem rajta. Helyette sokat táncoltam, énekeltem. Egy évvel azután, hogy lettettem a hegedűt, már a budafoki Nádasdy Kálmán Zeneiskola egyik legtehetségesebbnek tartott énekes növendékeként léptem fel a Zeneakadémián.

G.: Az önéletrajzod alapján úgy tűnik, mintha az általános iskola után nem folytattad volna az énektanulást.

Sz. Á.: Intézményesen valóban nem. Önképző voltam, aki mint mindenre szomjas és nyitott kismadárka csüngtem a mestereimen. Ők egyben zenésztársaim is voltak, és néhányan ma is azok: például Kelemen László, Szakcsi Lakatos Béla, Tony Lakatos, Oláh Kálmán, Juhász Gábor, Dész András, Lamm Dávid, Balázs József. Nikola Parovnak pedig azt köszönhetem, hogy viszonylag hosszú, mintegy két és fél évnél hosszabb hallgatás után visszatértem az énekléshez.

G.: Mi volt az oka a pauzának? Az Ökrös és a Besh o droM együttessel már korán sikereket értél el szerte a világban.

Sz. Á.: Belecsöppentem egy nagyon harsány, könnyen magába rántó világba, amelynek voltak szép magasságai és komor mélységei. Huszonevésen óriási volt a kísértés, hogy rossz irányba sodródjak. És akkor egyszer csak jelentkezett Nikola Parov, aki a személyemben talált egy önfejtő, a korához képest kiégett és szomorú lányt, aki nem volt mindig megbízható. Parov mégis éneklésre, félbehagyott pályám folytatására sarkallt az azóta barátnőmmé vált Herczku Ágival együtt. Meg kellett birkóznom magammal, mert amúgy is lázadó, megzabolázhatatlan csikószerű valaki voltam.

G.: Remélem, ebből azért maradt valami, hiszen ez – jó értelemben véve – alapvonása az alkotó embernek.

Sz. Á.: Igen, csak nem mindegy, hogy az ember az erejét hogyan osztja be. Én már elkezdtem ezt megtanulni, és azon vagyok, hogy jól bánjak az energiáimmal. Úgy fest, én arra termettem, hogy a hangommal, a zenémmel próbáljak az emberek szívébe valami megnyugvást csempészni.

G.: Talán a Besh o droM korszak idején kerültél be a világzene áramába. Számodra mitől világzene a világzene?

Sz. Á.: A világzene mást jelent Magyarországon és mást a Föld összes többi pontján. Ha bemész a világ bármelyik

lemezboltjába, akkor a világzenei polcon megtalálsz az autentikus népzenei játszó zenekarokat és az azokat feldolgozó előadókat is. Vagyis nem létezik külön olyan kategória, hogy autentikus népzene. Így tulajdonképpen a mezőségi Palatkai bandát odakint egy kalap alá veszik mondjuk a Miczura-album elektronikus zenével ötvözött indiai és cigány népzenei feldolgozó produkciójával. Nem úgy itthon.

G.: *Mi az oka, hogy nálunk külön kezelik ezt a kettőt?*

Sz. Á.: Talán az, hogy Magyarországon és főként a határon túli, magyarok lakta vidékeken az élő népzene még ma is fellelhető a nyomai. Egyáltalán, az egész délkelet-európai régió falvaiban a népzene és tánc mint az elszigeteltek és szegények szinte egyetlen gyógyszere funkcionált szinte napjainkig. Anyagi javak helyett ezekkel vigasztalták és gazdagították magukat az emberek. Ráadásul nekünk volt egy Bartók Bélánk, Kodály Zoltánunk, Martin Györgyünk, van egy Kallós Zoltánunk, akik

csiszolt a víz. A népzene olyan hagyomány, amelynek rendkívül szigorú rendje van, mégis tökéletes szabadságot biztosít a zenészeknek. Másként nem is tudnék létezni – és most elsősorban a magyar népzeneire gondolok mindenfajta nacionalista felhang nélkül. Ugyanakkor a globalizációval párhuzamosan megjelenő világzene megengedi, hogy például afrikai zenét párosítsak gyimesivel; hogy magyar népdalénekes létemre belekotnyeleskedjek mondjuk egy szefárd zsidó dalba, ráadásul mindezt jazzes alapokra helyezve. Mindez izgalmas vállalkozás.

G.: *Az Európa-szerte feléledő idegengyűlölet és rasszizmus ellen a világzenével sokat lehet tenni, ami nagy felelősség.*

Sz. Á.: Így van, és ezt óriási sztárok is felismerték. Például Sting együtt énekel a szenegáli Youssou N'Dour-ral. A Cipity Lőrinc című gyereklemezemen két cigány nyelvű dal is szerepel, ami nem tudatos döntés eredménye, inkább a szívemből jött. Hatalmas szerepe van a világzene elterjedésében azoknak a lemezkiadóknak, amelyek erre fölfigyeltek, elsősorban Franciaországban, amely kulturálisan mindig is hihetetlenül nyitott volt.

G.: *Nálunk mi a helyzet ezen a téren?*

Sz. Á.: Kevés kivételtől eltekintve úgy látszik, mintha a lemezkiadóinknak nem kelletnének az itthoni értékeink. Nálunk a kiadók elsődleges szempontja minél több pénz minél gyorsabb besöprése. Kevesen merik megkockáztatni, hogy egy színvonalas, autentikus népzenei vagy világzenei produkciót támogassanak, piacra dobjanak. Nem véletlen, hogy mondjuk Miczura Mónika, akit Peter Gabriel hívott el a saját fesztiváljára, nem az EMI-nál készül kiadni második lemezét, hanem a kis FolkEurópa Kiadónál, mint ahogy az sem, hogy Palya Beával a francia Naïve kiadó szerződött le. Tehát az itthon működő kiadók többsége

bizonyos értékekkel nem tud, vagy nem akar mit kezdeni, és általában az olcsót és felszínest részesíti előnyben a minél nagyobb bevétel reményében. Mindez igaz a televíziók és a rádiók többségére is. Azért akadnak kivételek is, mint például a már említett FolkEurópa vagy az X-Produkción, az Etnofon Népzenei Kiadó, de ide sorolható a Fonó és a Művészetek Palotája is. Ha ezek nem lennének, az új generációk saját zenei kultúra nélkül nőnének fel. Remélem, e tendencia ellen is hatnak a gyerekdalaim, műsoraim. ■

Szalóki Ági Hallgató című lemezének zenekarával

(fent: Dész András és Balázs József; lent: Barcza-Horváth József és Lamm Dávid)

rendkívül komolyan vették ezeknek az élő zenének a létjogosultságát. Az ő szellemiségükből alakult ki aztán a táncházmozgalom. Ennek köszönhető, hogy nálunk a mai napig tartja magát az autentikus zenés-énekes népi kultúra, még ha olykor küzd is a létéért.

G.: *Te énekelisz autentikus népdalokat, és részt veszel világzenei produkciókban is. Melyik áll hozzád közelebb?*

Sz. Á.: Tavaly volt egy kéthetes hollandiai turném az Ökrös együttessel, és rájöttem, hogy egy népi vonószenekarban énekelni semmivel sem összehasonlítható érzés. Finomság és egyben nyersség árad ebből a muzsikából, amit leginkább a természetesség szóval tudnék jellemezni. Ezek a dallamok olyan tökéletesek, mint a patakban a kövek, amelyeket az évszázadok során kerekre

Szalóki Ági önálló lemezei:

Tél-nyári laboda

Hallgató

Cipity Lőrinc

Szalóki Ági hivatalos honlapja:

www.szalokiagi.hu

**TÉKA - 30
JUBILEUMI KONCERT (DVD)**

●●●●○

A Téka a táncházmozgalom első generációjának egyik legkiválóbb képviselője. Az első zenekarok közül ugyan ma több is működik, de viszonylag kevesen vannak, akik folyamatos fejlődésre képesek, és lépést tudtak tartani az azóta felnőtt, igen csak tehetséges és a néphagyományba már belenőtt ifjakkal. A Téka ilyen, s talán ezért is tudja olyan könnyen befogadni a fiatalabbakat: énekesük, Tárnoki Beatrix és a cimbalmos Gáspár Kálmán is már egy másik generáció tagjai. Emellett ez az együttes kezdetől fogva adott a minőségre, legyen szó stílusbűszégről, pontos intonációról vagy hangzásról – vagyis a technikai követelményekről, éppen ezért minden szempontból élmény őket hallgatni.

A koncertfelvétel a Téka harmincéves születésnapjához tartozó műsorának filmverziója, és igazi összefoglaló, akár a magyar népzene különböző dialektusai, akár az együttes három évtizedes munkásságának tekintetében. A közreműködők kiválasztása is sokszínű: Pál István tereskei dudást köszöntik a születésnapján, az a Dresch Mihály furulyázik, aki rendszeresen játszik együtt a Tékával, valamint láthatjuk a Magyar Tekerőzenekart, a Magyar Dudazenekart és a Galga Dudazenekart. Amellett, hogy a zenei anyagra nem lehet panasz, szerencsésebb lett volna ezt a korongot audiolemezként megjelentetni, hiszen a képi világ semmit nem ad hozzá az élményhez; közeli és távolabbi kameraállások változtatják sematikusán egymást. Igaz ugyan, hogy a zenéhez a színpadon az Ordasok táncolnak, de ez valahogy nem igazán érvényesül a képernyőn. Az, hogy a Művészetek Palotája imázsfilmje az extra szintén nem lehetett a filmes verzió nyomós oka, így viszont a lemezt az egyszerű CD-lejátszók többségén nem tudjuk meghallgatni. *Pál Eszter*

FolkEurópa
TVM 123

**TONI KITANOVSKI & CHERKEZI
ORCHESTRA
BORDERLANDS**

●●●●○

Toni Kitanovski a bostoni Berklee egyetemét elvégezve visszatér Mahalába, Macedónia fővárosába, Megihleti az öreg bazárban egy rezesbanda játéka. A Cherkezi Orchestra Kusturica és Manu Chao ajánlatait rendre visszautasította, Toni és az Enja Records azonban végre megfelelő művészi szintű együttműködést jelentett. Mindezen információkat a lemez – egyéb polgári bölcsekedést sem mellőző – kísérőfüzetéből szerezhetjük be.

Az ötlet nagyszerű. A nyugaton is aktuális és szinte túlszordulóan populáris balkáni fúvószenét a gitáros Toni és a dobos Aleksandar Sekulovski kíséri el a zeneművészet határvidékeire (Borderlands). A megvalósulás vitathatatlan előnye mellett sajnos a lemez több szempontból kérdésesre sikerült. Ennek elsődleges oka, hogy készítői, elsősorban Kitanovski, nem bírtak ellenállni a technika nyújtotta lehetőségeknek. Egy túlnyomó részben fúvóshangszeres lemez, ahol a hangfelvételekről sebészi pontossággal távolítanak el mindenféle levegővételt és egyéb „koszt”, mesterségesnek hat. Mindezt ellensúlyozandó, utólagos beéneklésekkel és stúdiószemétkben maradt mondattöredékekkel tüzdellik meg az anyagot, amitől viszont hangjátékosan modorossá válik. Gyakran előfordul, hogy egy adott ostinato hallhatóan mesterségesen alakul ki („copy-paste”). Ez egy elektronikus popzenei lemeznél természetes, itt viszont hiteltelenné teszi az előadást. Mindezek ellenére a zenei anyagban nagyon nagy tűz és jelentős mennyiségű remek ötlet vár a hallgatóra. A lemez tizenkét darabot tartalmaz, legtöbbször a macedón tánczene gyakori formája, a covek: ennek több variációja is szerepel: tradicionális, illetve frissen komponált mű egyaránt.

Gryllus Sámuel

Enja - Varga
ENJA CD 9174 2

**THINK GLOBAL
WOMEN OF AFRICA**

●●●●○

E válogatásban olyan énekesek szerepelnek, akiknek zenei stílusa a világzene populáris irányzatához tartozik, így a modern hangzás könnyen fogyaszthatóvá teszi lemezeiket a nemzetközi hallgatóság számára is. Lendületes nyitószám a kameruni Sally Nyoloé, aki legutóbbi lemezét kameruni zenészek felvételeiből állította össze. Ezt egy szomorú, bluesos dal követi: Oumou Sangare a halálról énekel. Gigi, az Egyesült Államokban élő etióp hölgy együttese eklektikus, hip-hoppal, funkcal kevert zenét játszik. Rokia Traoré a legnépszerűbb sztár – Sangaréhoz hasonlóan ő is a jelya zenész kasztból származik. E meglehetősen sokoldalú előadótól egy tradicionális számot hallunk, a ngoni és a balafon is megszólal benne. Az olasz-szomáli Saba egyik legjobb dalát éneklő debütáló albumáról, a hangzást Lao Kouyaté kora-játéka teszi különlegessé. Nagy ugrással Madagaszkáron termünk: Vakoka és Hanitra Rasonaivo all star csapata játszik. Náluk is vannak etnikus hangszerek, a hangzás mégis kortárs zenei. Mariem Hassan a saharawi etnikumból való, együttese egy algériai menekülttáborban alakult. Busi Mhlongo (Dél-Afrika, zulu népcsoport) zenéje áll legközelebb az európai fülhöz, telitalálat a sokatmondó Urbanzulu című CD-jéről szóló dal! Mbia Bel specialitása a kongói rumba, de soukousban is népszerű. Akárcsak Setona, aki amúgy hennafestő, ám tizennégy tagú zenekara nemcsak Kongóban, hanem még Szudánban is kedvelt. Kandia Kouyaté felvétele egyben emlék is: betegsége miatt már nem stúdiózik. Vidám csattanóként a legendás „Mama Afrika”, Miriam Makeba zárja a listát, aki annak idején az itt felcsendülő Pata-Pata című számmal futott be, amit xhosa nyelven, amerikai bugalu-twist zenére énekel. *Pödör Bálint*

World Music Network
Think 106 CD

MAKÁM: ORIENT-OCCIDENT

Z Paraván – Hangvető

ZPCD008

Orient–Occident címmel adta ki Krulik Zoltán a nyolcvanas évek termését. A retrospektív anyag egy része régi, itthon forgalmazott Makám-lemezek is hallható, más része külföldön jelent meg, néhány szám pedig egészen mostanáig kiadatlan volt. Tulajdonképpen három formációt hallunk: az egykori Makám és Kolindát, a CSÖ-t, vagyis a Creative Stúdió Ötöt, valamint a ma már teljesen más felállásban és más zenei stílussal jelentkező Makámot. Talán éppen ez utóbbi tény miatt is különösen érdekes, honnan indult el a Makám zeneszerzője, ráadásul ezek a többnyire eddig hozzáférhetetlen számok bő húsz év alatt sem vesztek korszerűségükből. Itt a ma már annyira tág és talán el is koptatott „world music” kategória születését és zsenge gyermekkorát érhetjük tetten: ez a zene sokkal inkább az igényes kortárs, mint a szórakoztató jelzőt érdemli meg. PE

QUARTET ESCUALO:

DEL ANGEL

WCJ – Warner

5144-23855-2

Piazzollát nagyon nehéz jól játszani. Nehéz létrehozni azt a sajátos hangzást, ami nála a tangó természetes, belső lüktetésének és az ő belső világának a találkozásából született. A Quartet Escualónak, amely itthon Piazzolla zenéjének első számú interpretátora, bemutatkozó lemezén hullámzóan sikerült

ezt a többletet létrehozni. Az amúgy remek válogatás alapján (a szerző örökzöldjeiből és kevésbé ismert szerzeményeiből) játszott darabokban jó néhánykor kiüresedik, „lelassul” a produkció, ám többször nagyszerű zenei pillanatoknak is tanúi lehetünk. A zenészeknek sikerült elkapniuk a tangó ízét, s Deli Zsolt harmonika-játéka gyakran teljesen el tudja érni a bandoneonos hangzást. Némelyik szerzeménynél pedig sajátos megközelítést is alkalmaznak (Libertango, Escualo), s ez jó út felé, hogy megalkossák a maguk „Piazzolla-hangját”. VE

NAPRA: JAJ, A VILÁG!

FolkEurópa – Hangvető

FECD030

A Napra előnyei közé tartozik, hogy huszáros gesztusokkal definiálja önmagát a zene: ez alapján az utóbbi évek legkarosabb etno-rock produkciójával van dolgunk. A frontember ugyanaz a Both Miklós (ének-gitár), akinek fiatalos lendülete újra-indította a Barbaro kerekét is. A lemez nagyon szépen elkészített, igényes produkció, amelyhez joggal fűz nagy reményeket kiadója. A Napra-zene iszonyatos lendülettel zúg végig az ember hallójáratán, remek népi szövegeket sikerült megnyerni hozzá – többek közt Balogh Kálmánt és a Hírös zenekarból ismert Hegedűs Mátét. A Napra stílusból hiányolom az igazán zenei gesztusokat – az erőltetett menetben őrlőngő tempó persze kitűnő szolgálatot tesz valamelyik fővárosi klub bulihelyiségében, de lemezen hallgatva – néhány kivétellel – meglehetősen agresszíven közelíti meg a magyar népdalt. Krámlí Kinga hangja viszont új szint jelent a magyar népdalénekesek fiatal generációjában.

H. Magyar Kornél

BERKÓ

Etnofon – Hangvető

ER-CD 095

Akkor szép a muzsika, ha édes – Neti Sanyi bácsi e mondását választja mottójának a Berkó zenekar, és így is cselekszik. Az ő zenéjük ugyanis ízes, hangulatos, amellett, hogy természetesen stílusos és pontos is. Erdélyre koncentrálnak, Kalotaszeg és a mérai emlékek a meghatározóak, de érezhető, hogy a péterlaki, a vajdaszentiványi, a bonchidai, a széki és a palatka dallamokat sem magának segítségével sajátították el, hanem egyenesen az élő hagyományból merítettek. Talán a személyes tapasztalat gyümölcse az utolsó két szám is, amelyben a mostanában divatos gyakorlatot mutatják be: szaxofon a hegedű helyett, gitár és szintetizátor a bőgő és a brácsa helyett, valamint folyamatosan pufogó dobok. Az első változat még akár izléses átmenetnek is felfogható a hagyományos és a mulató stílus hangszerelése között, a másodikban azonban a szintetizátor és a dobok túlsúlya már elvesz a zene értékéből. PE

THE POLINA SHEPHERD VOCAL EXPERIENCE FEAT. QUARTET ASKENAZIM:

BAYM TAYKH

Oriente – Indiego

Rien CD 64

A hosszú zenekarnév a Polina és Merlin Shepherd házaspárt takarja, alkalmanként kiegészülve Simon Russell bőgőssel és két orosz vokalistával. Polina – amellett, hogy

majd' az összes szám szerzője – énekel és zongorázik, Merlin pedig klarinéton, szaxofonon és gitáron játszik, ez utóbbin nem túl jól, hallhatóan a klarinét a fő hangszere. Az, hogy saját kompozíciókat szólaltatnak meg, nem meglepő, hiszen sok jiddis dalnak ismerjük a szerzőjét. A zenei megoldások is megfelelnek a műfaj sajátosságainak, leginkább a hangszerelések zavaróak. A dalesteket idéző zongorával kísért dallamok, az alt jazzes és a klarinét klezmeres futamai, a gitár rock-szólója és a néha korárszerű, helyenként pedig balkáni vokális zenét idéző ének-kvartett számomra túl eklektikus. Kár, mert vannak szép pillanatok az albumon. PAQ

PILAR DE LA HOZ:

JAZZ CON SABOR PERUANO

Tumi Music – IndieGo

LC 3885

A límai hölgy családi örökségként kapta a jazz és a brazil zene szeretetét. A bossa nova és Jobim zenéje mély hatást gyakorolt rá. E korongon a mester Agua de Beberjé adja elő együttesével. Felállásuk: ének, akusztikus gitár, seprűs dobszerelés, cajón. Célkitűzésük: megmutatni a világnak, hogy a perui zene nem csak a megszokott pánsípenéből áll. Bizonyítékként több közismert jazz-standard feldolgozását is eljuttassák. Ötletes a My Romance, a Thats All, a My Favorite Things 3/4-es, 6/8-os érzetben, de mégsem győznek meg arról, hogy e területen is otthon vannak. De La Hoz szép csengésű hangja jó alapanyag lenne, sajnos már a második számtól mint-ha intonációs problémái lennének. A hangszeresek felületesen zenélnek, játékukban sok apró hiba rontja az összképet. Végeredményben ez a lemez a dél-amerikai jazzben semmi újat nem „Hoz”. PB

ACCUPHASE
ACOUSTIC REVIVE
ACROLINK
ALTMANN
AUDIENCE
AUDIO RESEARCH
APPLE
AVID
DANLEY
DEQX
E.A.R. YOSHINO
EVIDENCE
KIMBER KABLE
LEBEN
MC2 AUDIO
MICHELL
NAIM
NIRVANA
NOTTINGHAM
OYAIDE
PARASOUND
PROAC
PROMITHEUS AUDIO
REVOLVER
SHAKTI
SNELL & WILCOX
TRANSFIGURATION
YAMAMOTO
ZU

HIGH - END

AUDIÓ VIDEÓ HÁZI MOZI RENDSZEREK

IGÉNYES HANGOSÍTÓ RENDSZEREK

INTELLIGENS ÉPÜLETEK

RENDSZERINTEGRÁCIÓ

TERVEZÉS KIVITELEZÉS ÜZEMELTETÉS

20 ÉVE A HIGH-END AUDIÓ ÉS VIDEÓ VILÁGÁBAN

PENNA-POOR KFT. 1025 Bp. TÖRÖKVÉSZ ÚT 95-97/D
TELEFON: 325-8772, 438-0331 TEL./FAX: 325-9430
E-mail: ppaudio@penna-poor.hu www.penna-poor.hu

„Minden hang ima, minden forma mester”

A sokféle stressz hatásának kitett rohanó életünkben a ZENE hallgatása az elmélyülés és a kikapcsolódás egyik legalapvetőbb forrása.

Ez nem véletlen, hiszen a zene a LÉLEK egyik legősibb kifejezési módja, - hamarabb született meg mint maga a nyelv.

A zene megnyugtat, érzelmeket csal elő belőlünk, gyógyít, tanít, gazdagítja életünket, formálja személyiségünket, hiszen az igazi muzsika értéke abban a képességében rejlik, hogy valódi LÉNYÜNK teljességével, eredendő otthonunkkal, a „felsőbb világokkal”, a SZFÉRÁKKAL köt össze bennünket.

A zene, a muzsika: a végtelen idő és tér művészete. Az IDŐ kérlelhetetlen múlásának és a pillanat megismételhetetlen varázsának antagonisztikus feszültsége magában hordozza a lehetőséget, hogy a művészek a harmónia megteremtésével számunkra is átélhetővé tegyék a LÉTEZÉS élményét. Ez az idő művészete.

A zene, a hang azonban itt a Földön csak a TÉRBEN tud realizálódni.

Ez a tér művészete.

Ezeket az értékeket egészében és EGY-ségesen az élő zene hordozza.

A zenei élmények valóság-hű felvétele és lejátszása a hangrögzítés feltalálásától kezdődően mind a mai napig az elhivatott szakemberek célja.

Azon munkálkodunk már több mint húsz éve, hogy akár az otthonunkban is felidézhesük a „végtelen pillanat” varázsát, újra teremtsük az élő zene felejthetetlen élményét, meglegjünk az „Ég Kapuit” és BEBOCSÁTTASSUNK.

A hangszórókról – 3. rész

Hangszórók a négy fal között

Az eddigiekben úgy vizsgáltuk a hangszórókat, mintha csupán önmagukban állnának, tehát környező falak, bútorok, hangvisszaverő és hangelnyelő tárgyak, felületek nélkül. Ez az ideális állapot azonban nem teljesíthető, hiszen a hangszórókat mindig valamilyen akusztikai környezetben állítjuk fel, s e környezet hatása nem zárható ki teljes mértékben, sőt teljes kizárása nem is lenne szerencsés. Végső soron e környezetnek mi, hallgatók is alkotó részesei vagyunk. Az alábbiakban a hangszórók és az akusztikai környezet kapcsolatáról lesz szó.

◆ Ujházy László

Ha évtizedekkel ezelőtt, az akkori Keravillban hangszórót vásároltunk, az eladó sokszor lelkünkre kötötte, hogy azt feltétlenül a sarokba helyezzük, mert akkor jó erőteljesebbek lesznek a mély hangok. E „jó tanács” egy olyan megfigyelésen alapult, mely szerint egy szoba sarkában vagy egy csupasz falú lépcsőház szegletében saját hangunk is szinte dörmögőre sötétedik. Az akusztika tudománya ezt sarokhatás néven tartja számon, s amikor a hangszórók a mély hangok sugárzásánál még „gyengélkedtek”, akkor ez valóban segített is valamelyest. Mai füllel és a mai hangszórók ismeretében ez a segítség azonban kétes értékű. A sarkokban például egy mélyebb hangfekvésű hangszeren kromatikus skálát játszva feltűnik, hogy a hangok erőssége egyenetlen: egyesek felerősödnek, mások elhalkulnak, tehát a frekvenciamenet a mélyeknél kiegyensúlyozatlanná válik. A sarokhatás ma már az egyik legkárosabb, feltétlenül kerülendő akusztikai jelenség. De hogyan kerüljük el? Oly módon, hogy a hangszórókat nem helyezzük a helyiség sarkaiiba, főként akkor nem, ha annak közelében a falak csupaszak. Ezzel azonban még nem oldottunk meg minden problémát.

Könyvespolc mint akusztikus tényező

Egy lakószoba olyan, mint egy orgonasíp: ugyancsak rendelkezik sajátos rezonanciafrekvenciákkal, amelyek a hangszórók hatására „megszólalnak”, elszínezve azok hangját. (A sípokban ugyanis rezonanciafrekvenciáik válnak hallhatóvá a légáram hatására.) Ha azt akarjuk elérni, hogy ezek ne zavarjanak, akkor a falakat akusztikai burkolattal kell ellátni. A stúdiók technikai helyiségeiben – ahol fontosak a megfelelő hallgatási körülmények – ezt olykor költséges burkolatokkal valósítják meg, amelyek belsőépítészeti kialakítása ízléses lehet ugyan, ám otthoni környezetben még sem kívánatos. Ismert azonban egy olyan „akusztikai elem”, amely egyszerre esztétikus, hasznos és akusztikai szempontból hatásos: a könyvespolc. Nem az üvegtájjal zárható, hanem a teljesen nyitott könyvespolcra gondolunk, ahol a különböző méretű könyvek egyenetlen felületet adnak. Ha hangszóróink környezetét ezek segítségével alakítjuk ki, akkor azok kö-

zelében a falak hangvisszaverő hatását nagymértékben zárjuk.

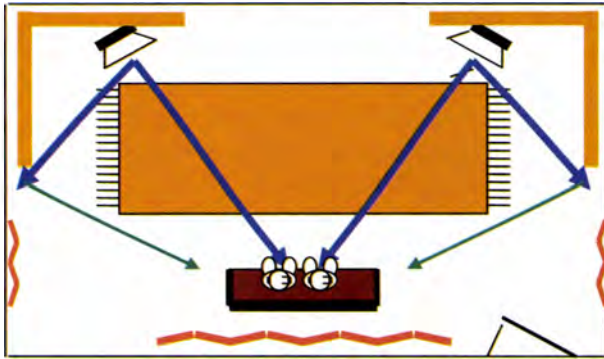
Természetesen minél kevesebb hangvisszaverődés érkezik a falak irányából, a szoba annál kevésbé színezi el a hangszórók hangját. Első látásra az tűnne célszerűnek, ha minél nagyobb falfelületen helyeznénk el hangelnyelő anyagokat, egy ilyen túlszillapított helyiségben azonban kellemetlen lenne a zenehallgatás, hiszen a „hangerőhiány” érzetével küzdenénk. Ezért a stúdiók megfigyelő helyiségeiben esetenként azt az elvet alkalmazzák, amely szerint a hangszórók közelében erős az akusztikai csillapítás, míg másutt a terem „élőbb”, a két zóna határa pedig megközelítően oda esik, ahol a hangmérnök foglal helyet. A lakóhelyiségekben ennek alkalmazása azért is kedvező, mert a bútorzatok hangvisszaverő felületei nem zárhatók ki.

Megoldások és elrettentő példák

Az alábbi alaprajzi vázlat csupán egy a lehetséges megoldások közül. Alapelvei a következők:

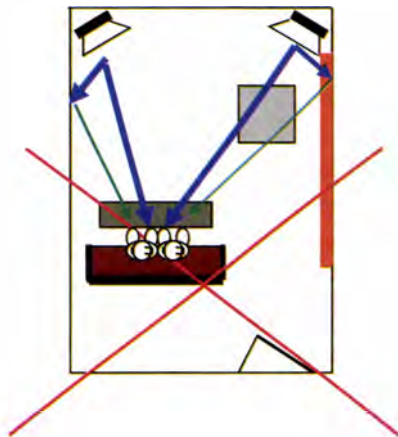
- Téglatest arányú szoba esetén a szélességi elrendezést válasszuk, mert ilyenkor a falakról beérkező oldalsó visszaverődések (zöld színnel jelölve) iránya jól különválik a hangszórók felől beérkező közvetlen (kék színnel jelölt) hangirányoktól.
- A hangszórók mögötti és melletti falfelületeket nyitott könyvespolcokkal a helyiség tengelyéhez képest szimmetrikusan takarjuk, azaz akusztikai szempontból csillapítsuk. (A rajzon az akusztikai rendeltetésű felületeket narancsszín jelöli.)
- A vastag szőnyeg a padlóról beérkező hangvisszaverődéseket csökkenti. (Ezek a visszaverődések a sarokhatáshoz hasonló jelenséget okoznának, bár nem olyan nagy mértékben, hiszen csak egy visszaverő felület van a hangszóró közelében.)
- A hangszórókkal szemközt és oldalsó felületeket törjük meg (például faliképekkel vagy az eléjük helyezett, apró dísz tárgyakkal). Ezt a rajzon az egyszerűség kedvéért a megtört vonalak jelzik.
- A sztereo hatás érdekében törekedjünk akusztikai és geometriai szempontból szimmetrikus elrendezésre.

Az ábrán látható akusztikai megoldások természetesen a megfelelő hallgatási körülményeknek csupán a szobabelsőre vonatkozó részét oldják meg, nem gátolják a külső zajok beszivárgását, s ettől még mi is zavarhatjuk hangszóróinkkal a szomszédokat! Ennek megoldása azonban nehéz és költséges feladat, ismertetése túlnő e cikk keretein.

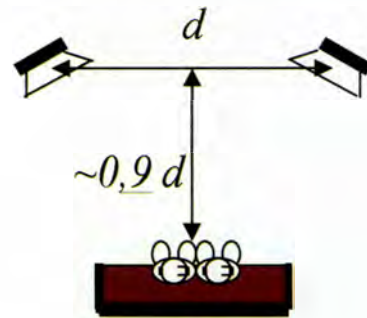
A következő vázlaton pedig elrettentő példaként (a közismert állatorvosi ló mintájára) bemutatjuk, hogy milyen lehet egy kedvezőtlen elrendezés, amelynek jellemzői:

- Az ugyancsak téglatest arányú helyiségben az előbbihez képest 90 fokkal elfordított elrendezésnél a közvetlen (kék) és visszavert (zöld) jelek iránya nem különül el egymástól a kívánt mértékben, ezért a falokról beérkező első visszaverődések zavarják a közvetlen hangot.
- A hangszórók sarokban állnak, ezért a hallgató által észlelt frekvenciamenetük (hangszínük) a basszusban egyenetlen.
- A hangszórók környezetében nincsenek akusztikailag csillapító felületek, a falak csupaszak, s a padló is okozhat zavaró visszaverődéseket.
- A helyiség akusztikai szempontból aszimmetrikus: csak a jobb oldalfal mentén található hangelnyelő tárgyak.
- A meghallgatásra szánt terület kívül esik a hangszórók szimmetriatengelyén, ami az erősítő balanszszabályozójával részben kiegyenlíthető, de azzal együtt mégsem kedvező. (Például a középirányok eltérő futási ideje miatt.)
- A meghallgatási hely távol van a hangszórók síkjától, ezért a hallási szög kisebb, mint 60 fok.
- A hangszórók sugárzását ebből a szempontból nem kívánt „tereptárgyak” (szürke színnel jelölt bútorok) zavarják.

Ne irigykedjünk!

Vajon mekkorára válasszuk a hangszórók egymáshoz képest mért távolságát, az úgynevezett bázistávolságot? Korábbi írásaink alapján úgy tűnhet, hogy ez közömbös kérdés, hiszen a szabvány nem a métereket, hanem a hallási szöget – a 60 fokot – írja elő, ami tehát azt jelenti, hogy például 1 méteres hangszórótávolságnál azok síkjától 0,9 méterre, 2 méteres hangszórótávolságnál 1,8 méterre kell elhelyezkednünk; általánosságban d hangszórótávolság esetén tehát $0,9 d$ távolságban.

Mégis, a minimálisan 2,5 méteres bázistávolság feltétlenül ajánlott, mert kis távolságoknál a hangkép érzékeny lesz pillanatnyi mozgásainkra. Tehát a 60 fokos hallási szög betartása mellett az a kedvezőbb, ha a bázistávolság eléri a 3–3,5 métert, ami 4–4,5 méteres szabad falhosszúság esetén megoldható. Ilyenkor a hangszórók síkjától való optimális távolságunk 3 méter körüli, s a „páros zenehallgatásnak” sincsen komolyabb akadálya.

Egy-egy hangstúdió megfigyelő-helyiségét látva, irigykedve állapítjuk meg, hogy az otthoni meghallgatási körülményeink mennyivel szerényebbek. Pedig nincsen ok az elkeseredésre: a technikai helyiségekben ott vannak a keverőasztalok, a speciális készülékek elhelyezésére szolgáló úgynevezett rackek, a stúdió irányába néző áttekinthetőablakok nagy üvegfelületei, tehát számtalan akusztikai szempontból „nem kívánatos tereptárgy”. Így kedvező esetben – és gondosan megválasztott készülékek birtokában – az otthoni körülmények között is megteremtethetjük az igényes zenehallgatáshoz szükséges feltételeket.

Analitikus és szintetikus hangszórók

A stúdiókban alkalmazott hangszórók szigorú nemzetközi ajánlások alapján, gondosan tervezett és megépített készülékek. Mivel a hangfelvétel-készítés folyamatos kritikai tevékenység – hiszen a felvétel hangzási paramétereit folyamatosan követni és adott esetben azonnal korrigálni kell –, ezek a hangszórók szinte nagytító alá helyezik a hangképet. A legapróbb „szepelőket” sem kendőzhetik el, hiszen a felvételek otthoni ismételt hallgathatósága következtében a hibák nemhogy megszokottá, hanem egyre

zavaróbbá válhatnak. A stúdiók hangszórói tehát analitikus, azaz elemző hangzásúak.

Az otthoni hangszórókkal már nem a hibákat keressük, hanem élvezni akarjuk a felvételt, ennek megfelelően hangzásuk inkább összegző, szintetikus jellegű, feladatuk pedig a hangkép „ízre bontása” helyett annak összefogása. (Ez természetesen nem azt jelenti, hogy itt nem lenne igény a hangkép átlátható részletezése.) S míg a legjobb stúdióhangszórót szigorú műszaki ajánlások alapján néhány nagynevű cég készíti, addig az otthoni hallgatásra szánt készülékek terén már jóval szélesebb a választék. A két hallgatási mód között az ellentmondás csupán látszólagos, hiszen éppen arról van szó, hogy a hangtechnikai – és nem hangzásesztétikai – értelemben szabványos hangfelvételeket otthon olyan hangszóróval hallgathatjuk, amely legjobban megfelel ízlésvilágunknak és a helyiség akusztikájának. De hogyan válasszunk hangszórót?

Frekvenciamenetek, impulzusválaszok

Az eddig leírtakból is kitűnik, hogy a hangszórók egyik fontos tulajdonsága a frekvenciamenet. Ez a paraméter megmutatja, hogy a tér egy adott pontjában sugárzása mennyire egyenletes, tehát bizonyos hangtartományok (például a basszus) sugárzása nem gyenge-e, illetve nem lépnek-e fel zavaró kiemelkedések, amikor bizonyos frekvenciatartományok (hangok) sugárzása aránytalanul megerősödik. Természetesen ez hangszerek esetében is előfordul, sőt hasznos, hiszen például a Stradivari hegedűk szép, éneklő hangját a 2500 Hz környékén megjelenő kiemelkedések okozzák. Csakhogy egy hangszóró esetén ez a jelenség azt eredményezné, hogy egy teljes zenekar valamennyi hangszer-hangjának 2500 Hz körüli felhangjai aránytalanul erősebbek lennének, ami megint csak egyfajta „géphang” benyomásához vezetne. A jó hangszóró tehát úgy semleges, hogy nem változtatja meg a felvétel hangszínét, ám ettől természetesen még lehet – és kell is, hogy legyen – jellemző, egyéni karaktere. Hiszen ugyanaz a hangszer is másként szól a különböző termekben, csak az a fontos, hogy a hangszínezet esztétikus legyen.

A szakma is sokáig úgy tartotta, hogy a legfontosabb hangszóró-tulajdonság a már említett frekvenciamenet. A vizsgálatok azonban egy másik fontos jellemzőre is fényt derítettek. Még évekkel ezelőtt, a Magyar Rádió egyik – egyébként kitűnő – stúdiójában a kollégák panaszkodtak a hangszóró hangjára, s egy másik, azonos kategóriájú hangszóróval összehasonlítva valóban érzékelhető volt a különbség, noha azt megfogalmazni senki sem tudta. A műszeres mérések alapján a két típus frekvenciamenete szinte teljesen egyező volt. Megvizsgálták azt is, mi történik, ha e hangszórókat hirtelen áramlökés (impulzus) éri. Az eredmény meglepő volt. Mikor az impulzust a kifogásolt hangszóróra kapcsolták, annak membránja először apró lengéseket végzett, s

csak ezután „szólalt meg” valójában, a másik hangszóró ezzel szemben azonnal megszólalt. Az apró lengések időtartama a tízezred másodperc nagyságrendbe esett, tehát rendkívül rövid volt, az emberi fül mégis érezte, hogy valami nincs rendben. A szubjektív érzékelés csupán jelezte a hibát, de annak jellegét, mértékét már a korszerű számítógépes elemzés fejtette meg. Ez az eset is alátámasztja, hogy a hangszórók impulzusátviteli tulajdonságai – vagyis az, hogy egy gyors, „meredek” jelre hogyan reagálnak – rendkívül fontosak, sőt egyes vélemények szerint még a frekvenciamenetnél is fontosabbak. Csakhogy míg a frekvenciamenetet a prospektusok közlik, addig az impulzusátvitelre vonatkozóan ritkán közölnek adatokat, minthogy azokat nehéz az emberi hallás „nyelvére” lefordítani. Sőt, egy neves hangszórókonstruktor azt nyilatkozta, hogy „saját lelki nyugalomunk érdekében jobb, ha ezt a tulajdonságot nem is vizsgáljuk”.

A jó hangszóró hit kérdése is

Mit tegyen ilyenkor a vásárló? Semmi esetre se érezze, hogy kiszolgáltatott, hiszen az egyik legérzékenyebb műszer, a fül birtokában mindenről meggyőződhet. A legjobb, ha a kiválasztandó hangszórón meghallgatunk egy műves zongorafelvételt, amely – főként a határozott, keményebb hangindításoknál – igen gyors megszólalásokat tartalmaz; úgynevezett rövid idejű tranzienseket, amikor a hang a 10 milliszekundumos nagyságrendbe eső idő alatt „felépül”. Ha a hangszert a maga természetességében valóban zongorának halljuk, mintha a hangszer szinte ott lenne a hangszórók között, akkor biztos, hogy mindkét tulajdonság, a frekvenciamenet és az impulzusátvitel is rendben van. De ezt ne az olcsó, tucatárúk között keressük, és főként ne technikailag agyonmanipulált felvétellel vizsgálódjunk!

A számunkra jó hangszóró azonban hit kérdése is. Ha a kiszemelt készülék megvásárlása után azzal az érzéssel jövünk ki az üzletből, hogy mégiscsak a másikat kellett volna megvennünk, mert picit drágább ugyan, de szebben szólt, akkor inkább forduljunk vissza! Ezen kívül a megszokás is fontos tényező, hiszen átlagos használat esetén egy hangfal körülbelül egy év múltán „áll be” – ugyanúgy „be kell játszani”, mint egy hangszert, míg megszokjuk és megszeretjük azt.

Elmondhatjuk tehát, hogy a hangszóró és az azt körülvevő akusztikai környezet együtt határozza meg, milyen hangzási színvonalon hallgatjuk a felvételeket. A gyenge hangszóró és az igénytelen környezet nem adja vissza a felvétel szépségeit, emellett ízlésünket fokozatosan rontja. A tudatosan megtervezett akusztikai körülmények és a jó minőségű hangszórók kielégítik azt az igényt, amelynek révén az otthoni zenehallgatás valóban igazi élvezeté válhat. Amikor tehát nem csak magában a zenében, hanem annak akusztikai tálalásában is gyönyörködhetünk. ■

AZ ORSZÁG ELSŐ SZÁMÚ
JAZZ ÉS KLASSZIKUS ZENEI
SZAKÜZLETE

PHONE ALPHA EGEA ACT
KIRKELIG KNITTING FACTORY
SCHANACHIE DIW OYBELE
FUGA LIBERA RICERCAR ARCAVA EXTON
HIGH NOTE SONS OF SOUND CRYPTO MDG
MA OMNITON SONG LINES

Nyitvatartás
hétfőtől - péntekig 10-20
szombat 10-16

1088 Budapest, Krúdy Gyula u. 6.
Tel. Fax: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

CONCERTO

Komolyzenei hanglemezek
a gregoriántól
a kortárs zenéig

LP, CD, DVD
vétel-eladás

Lemeztisztítás
Postai utánvét

Ez komoly!

AKADÉMIA

zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

Az MCD üzletlánc
CD-boltjaiban:

MCD Megastore

V., Sütő u. 2.
(a Deák téri metrótól egy percre)

MCD CAMPONA

XXII., Nagytétényi út 35-37.

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal
várjuk kedves Vásárlóinkat,
továbbá
behallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

GRAMOFON

Az 1996-ban alapított zenei lap
naponta frissülő internetes portálja

GRAMOFON Online

www.gramofon.hu

Akár egy ujjenyomat

Rolla János neve fogalom a magyar és nemzetközi zenei életben. A negyvenöt éves Liszt Ferenc Kamarazenekar alapító koncertmestere mindig is igényes volt az őt körülvevő berendezések hangminőségére, akár CD-t, akár rádióközvetítést hallgat. Ezért – bokros teendői mellett – szívesen kapcsolódott be Lánc-reakciónkba.

◆ Bércesi Barbara

Az öntörvényű művészt szinte kérdezni sem kellett, in medias res osztotta meg benyomásait velem és az olvasókkal a tágas, boltíves dolgozószobájában összeállított láncról: „Ez a rendszer minden általam korábban megtapasztalt hangélményhez képest differenciáltabb képet ad a zenéről.” Mint eddig minden alkalommal, most is az adott helyiség paramétereit figyelembe véve választották ki a vendégrendszert (az alkotóelemeket lásd a következő oldalon). Rolla kérésének megfelelően csöves erősítő került a láncba, tapasztalata szerint ez a technológia rendkívül zenebarát. (Mellékesen, esztétikusnak is találja a szabadon álló csöveket.) Ifjúkorában maga is épített tranzistoros rádiót, miután szétszedett sok másikat, megvan tehát az alapvető elektrotechnikai ismeretei. Az utóbbi években ritkán van lehetősége kedvtelésből zenét hallgatni, inkább akkor ül le az otthonában található kiváló, Hi-Fi minőségű zenelejátszó berendezéséhez, ha azt a munkája megkívánja. Mindig is igényes volt az őt körülvevő berendezések hangminőségére, akár CD-t, akár rádióközvetítést hallgat. Nem híve a háttérzenének, így, mellékes foglalatosságként nemigen hallgat muzsikát. Arra sosem volt igénye, hogy odahaza stúdiókörülményeket teremtsen, amúgy is nagyon sokszor fordul meg hangstúdióban.

A helyiség is beszél

Ismert tény, hogy sok múlik azon, milyen helyiségben szólal meg a hang. „Szerencsére hozzánk kintől nem szűrődik be különösebb zaj, de mégis olyan süket csönd, mint a stúdiók technikai helyiségében. Ennek a szobának a zengése is épp ideális a zenehallgatáshoz” – mutat körbe Rolla. A Kosuth-díjas hegedűművész a világ számos koncerttermében fellépett már, és azt tapasztalta, hogy minden teremnek megvan a maga „egyénsége”, sajátos akusztikai karaktere. Így a zenét reprodukáló eszközöknek, lehallgató rendszereknek is van saját hangzó „arcéle”. „Természetesen ennek is – mutat a vendégrendszere –, de ez egy olyan sikerült összeállítás, amely felfedi azokat a nüanszokat, melyeket az ember általában csak élőben hall. Szerintem a hallgató mindig azt keresi, hogy a konkrét hangok mögül a zeneművész egyénisége is kibontakozzék. Ettől a rendszertől ezt a pluszt megkapja.”

A végén csattan az ostor

Természetesen Rolla tapasztalatai is alátámasztják a tételt, hogy egy láncnál annak végpontja, a hangszóró minősége a legfontosabb tényező. „Ha adott egy olyan hangszóró, amelynek rendkívül természetes a hangja, nincsenek

kellemtelen sajátosságai (magas- vagy mélykiemelés, ami manapság nagy divat), az igazi kincs.” Amint a Lánc-reakció sorozat korábbi alanyai, ő is említette, hogy a hangerő változtatásával itt nem változtak a hangzásbéli arányok, nem tűnnek el részletek a hangképből. „Megdöbentő, hogy a hanghordozón, a CD-n valójában minden rajta van, csak a tökéletlenebb berendezéseinkkel nem tudjuk azt levarázsolni. Ez a rendszer a hordozóra rögzített zene tökéletes »ujjlenyomatát« mutatja meg.”

Rolla nem kevés tapasztalatot szerzett a hangfalak terén, s nem csak azért, mert rengeteg lemezfelvételt készített, így temérdek stúdióhangfal hangját ismerte meg. (Amúgy ezekkel sincs feltétlenül kibékülve: gyakran túlzottan analitikusnak, művinek érzi hangjukat.) Annak idején éveken át tesztelt hangszórókat a Hi-Fi Magazin számára, köztük főként felső-középkategóriás sorozatgyártott eszközöket. Ezeket aszerint rendszerezték munkatársaival, hogy milyen stílusú, milyen apparátust felvonultató zenéhez ideálisak. Bár a nála vendégeskedő High-End rendszeren csak klasszikus zenét hallgatott, úgy érezte, nincs szüksége összehasonlítási alapra, ezek a hangfalak annyira természetes, mindenféle kompromisszumtól, manipulációtól mentes hangot sugároznak. „Még az is eszembe jutott, hogy ha efféle zenelejátszó rendszereket tömegével lehetne kapni, akkor senki nem járna koncertekre” – fantáziál Rolla.

Szólamtisztaság

Mielőtt részletezte volna élményeit, sietett elmondani, micsoda különbséget ad a demagnetizáló használata. „Mágikusnak tűnik, de tényleg működik” – mutatott rá. Nagyon érdekelte a zongorahang minősége, hiszen talán ennek a hangszernek a legösszetettebb a hangszíne. Ahogy a kalapács megüti a húrt, amely aztán rezegni kezd, majd ahogy „megszólal” a fa is: mindezt ritkán képes egy rendszer híven visszaadni. „Meg kell mondjam, nagyon szépen szólt rajta a zongora, ez önmagában is meggyőző lett volna.” A fuvolahang hasonlóan lenyűgözte: „úgy érztem, mintha itt, előttem vett volna levegőt Jean-Pierre Rampal”. Hegedűművészként feltétlenül kíváncsi volt a vonósok hangjára, s akár kamarafelállásban, akár szimfonikus zenekarban szólalt meg a hegedű, abban sem kellett csalódnia. A szólamok tisztasága is mindvégig megmaradt.

Több restaurált felvételt is lejátszott a rendszeren, amelyekkel kapcsolatban az volt a meglepő tapasztalata, hogy a rajtuk hallható sisterség, sercegés és egyéb zajok nem-hogy nem voltak zavaróak, hanem egyfajta bájt kölcsönöztek a felvételnek. Saját felvételeit nem igazán szereti visszahallgatni, inkább csak a kíváncsiság hajtja ilyenkor. Annak idején sok megalkuvással járt a lemezfelvételi munka. A Hungaroton kénytelen volt a túlnyomó részben mono lejátszó berendezésekkel rendelkező vásárlói réteg igényeit kielégíteni, s ezzel a hangminőséggel a művészek nem mindig voltak elégedettek. „Ezeket nem volt megfelelő a térérzet. Különös, hogy ez a rendszer még ezeket a több évtizedes felvételeket is megszépíti.” Érdekességként

A ROLLA JÁNOSNÁL ÖSSZEÁLLÍTOTT RENDSZER ELEMEI:

- Yamamoto A-08S/A 2 x 2 W-os végerősítő
- Yamamoto CA-04 előerősítő
- Yamamoto OS-52 állvány
- Naim CD2 CD-játszó
- Zu Druid Mk4 Yamamoto-vörös hangfalak
- Zu Libtec Mk2 hangszóró kábel
- Acrolink RCA-RCA összekötő kábel
- Audience Au24 RCA-RCA összekötő kábel
- Audience Adept tápszűrő
- Audience hálózati kábel Oyaide P-046e dugóval és C-046 IEC csatlakozóval
- Shakti kövek és on-line
- Yamamoto PB-22 és PB-10 alátétek
- Acoustic Revive SIP-8 lezárások
- Acoustic Revive RD-3 demagnetizáló

Rolla hozzáteszi, hogy a Liszt Ferenc Kamarazenekarral ő is készítették az első Hungaroton CD-t.

Kinek szól a High-End?

Az anyagiakon kívül több feltétel megléte szükséges ahhoz, hogy valaki High-End rendszert helyezzen el az otthonában. Mindenekelőtt elegendő tér kell hozzá, hiszen a rendszer elemei sem feltétlenül a megszokott méreteket képviselik, s a hangszóróktól való megfelelő távolságban való elhelyezkedés is kívánatos ahhoz, hogy a hanghordozón rögzített minőségben hallhassuk a zenét. „Az elmélyült zenehallgatás során az ember leül, és megpróbálja elképzelni, hogy előtte játszanak a zenészek a szobában. Ahhoz hogy ez az illúzió szinte tökéletes legyen, azoknak a kis személyes üzeneteknek, a hangokon túli elemeknek – ahogy a zenész levegőt vesz, a vonó a húrt érinti – kell megszólalniuk, s ez itt valóban megtörténik” – mondja Rolla. Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon mi történne abban az extrém helyzetben, ha egy valódi jóléti társadalomban az állam támogatná High-End kategóriájú rendszerek szélesebb körben, például az oktatásban való alkalmazását. Vajon hosszú távon megváltozna-e az emberek igény szintje, vajon többen fordulnának-e a magasabb művészi színvonalat képviselő zenék felé?

„Az a gond, hogy az emberek befogadói attitűdje, hallgatási rutinja is már eleve máshogyan kell kalibrálva legyen ahhoz, hogy egy ilyen kivételes minőségű zenelejátszó rendszert méltányolni tudjon” – véli Rolla. „Nem vitás, hogy ha valaki egy High-End minőségű rendszer hangján nőne fel, ily módon el lenne kényeztetve, akkor kánszenvedés lenne számára egy átlagos berendezésen zenét hallgatni. Fiatalkoromban annak is örültem, ha, akár egy Mambó magnón is, de megszólalt a zene.”

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemesak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehetőleg szélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

- Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28.
- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- CD Bár – Bp. VIII., Krúdy Gyula utca 6.
- CD Bár Buda – Bp. XII., Kékgolyó utca 28.
- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Galeon Bolt – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrássy út 45.
- MCD Megastore – Bp. V., Sütő utca 2.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell u. 1.
- Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7.
- Zeneakadémia aula (koncertnapon) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.

HUNGAROTON

- Hungaroton Classic Márkabolt – Bp. VII., Rottenbiller u. 47.
- Hungaroton MOM PARK – Bp. XII., Alkotás u. 53
- Hungaroton Sugár – Bp. XIV., Örs vezér tere 24.

LÍRA

- Europark Bevásárlóközpont, Kék Moly Könyvesbolt – Bp. XIX., Üllői út 201.
- Fókusz Könyváruház – Bp. VII., Rákóczi út 14.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Líra Könyváruház – Bp. VI., Nagymező u. 43.
- Líra Könyváruház, Rózsakert Bevásárlóközpont – Bp. II., Gábor Áron u. 74.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.

LAPKER

- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – HÉV
- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Relay 1023 Budapest, Germanus Gyula park – aluljáró
- Relay 1024 Budapest, Moszkva tér
- Inmedio 1025 Budapest, Lövőház u. 4.
- Inmedio 1033 Budapest, Flórián tér – üzletközpont
- Relay 1042 Budapest, Újpest – metró
- Inmedio 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 76.
- Relay 1052 Budapest, Deák F. tér – aluljáró
- Relay 1052 Budapest, Kígyó u.
- Inmedio 1052 Budapest, Párizsi udvar
- Inmedio 1052 Budapest, Váci u. 10.
- Inmedio 1052 Budapest, Városház u. 3–5.
- Relay 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio 1073 Budapest, Erzsébet krt. 17.
- Relay 1082 Budapest, Baross tér
- Relay 1093 Budapest, Boráros tér – aluljáró
- Relay 1097 Budapest, Nagyvárad tér – metró
- Inmedio 1106 Budapest, Örs vezér tere – Árkád
- Relay 1107 Budapest, Kőbánya-Kispest – metró
- Inmedio 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- Relay 1122 Budapest, Déli pu. – metró
- Inmedio 1126 Budapest, Bőszörményi út 18/b.
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 1.)
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 2.)
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Gogol u. aluljáró
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Victor Hugo u.
- Inmedio 1141 Budapest, Örs vezér tere – Sugár
- Relay 1142 Budapest, Mexikói út – földalatti
- Relay 1143 Budapest, Kerepesi út – Hungária krt.

- Inmedio 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131. – Pólus Center
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Érkezés
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Transzit
- Inmedio 1223 Budapest, Nagytétényi u. 37–47. (Campona)

VIDÉK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Ezüst Medve Könyv- és Hanglemezbolt (Rómer Ház) – 9021 Győr, Teleki László u. 21.
- Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3.
- Ko Könyv – Zene – Film Áruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3.
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar köznevelési iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f
- Zrínyi Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Fő út 8.

LAPKER

- Inmedio 2100 Gödöllő, Szabadság tér 9.
- Inmedio 2900 Komárom, Klapka u. 12.
- Inmedio 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio 4026 Debrecen Plaza, Péterfia u. 18
- Inmedio 4400 Nyíregyháza Plaza – Szeffü u. 75.
- Relay 5000 Szolnok, MÁV Pályaudvar
- Relay 5600 Békéscsaba, Andrássy út 58.
- Inmedio 6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 2.
- Inmedio 6722 Szeged, Kárász – Dugonics tér 1.
- Relay 6722 Szeged, MÁV Nagyjállomás
- Inmedio 7150 Bonyhád, Szabadság tér 12.
- Inmedio 7400 Kaposvár Plaza
- Inmedio 7600 Árkád, Nagy Lajos király út – Alsómalom sarok
- Inmedio 8000 Székesfehérvár, Fő u. 9.
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- Inmedio 8300 Tapolca Tesco, Veszprémi u. 5.
- Inmedio 8800 Nagykanizsa – Tesco
- Inmedio 8800 Nagykanizsa Plaza
- Relay 9001 Győr, Révai u. 8., MÁV
- Relay 9700 Szombathely, MÁV csarnok

LÍRA

- Corvina Könyvesbolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
- Fókusz Könyváruház – 7621 Pécs, Jókai u. 25.
- Fókusz Könyváruház – 6720 Szeged, Tisza L. krt. 34.
- Koncert és Zeneműbolt – 9021 Győr, Arany János u. 3.
- Líra Könyvesbolt – 2000 Szentendre, Fő tér 5.
- Líra Könyv- és Zenezálon – 6000 Kecskemét, Hornyik krt. 2.
- Líra Könyvesbolt – 9400 Sopron, Hátsókapu u. 8.
- Líra Könyváruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3.

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

A Gramofon Zenekritikai Műhely 2006 januárjában alakult, Retkes Attilának, a Gramofon – Klasszikus és Jazz alapító-főszerkesztőjének kezdeményezésére. A műhely a magyar zenekritika-írás szép hagyományait kívánja feleleveníteni. Csáth Gézától Tóth Aladáron át egészen Kroó Györgyig a műfaj hazai gyakorlatának több generációja is kialakult, amely rendkívül magas, szépirodalmi szintre emelte a műbírálatot.

A Gramofon Zenekritikai Műhely ennek a régvolt presztízsnak a felidézésére, visszaállítására vállalkozik, és a hazai koncertekről rendszeresen közöl recenziókat, amelyek az egyik leglátogatottabb internetes portál, a hvg.hu Kultúra rovatában jelennek meg.

Örömmel mutatjuk be mostani számunk 40 oldalas mellékletében a 2007. év írásainak termését a klasszikus zenei, jazz és világzenei koncerteket látogató, azok iránt érdeklődő olvasók számára.

A műhely tagjai:

Albert Mária
Bércesi Barbara
H. Magyar Kornél
Molnár Szaboles
Retkes Attila
Várkonyi Tamás
Zipernouszky Kornél

hvg.hu

A Gramofon Zenekritikai Műhely
együttműködő partnere a HVG Online Zrt.

2348. bis.

MULATÓS ZENE, BIZTATÓ JELEK

Goran Bregovic Wedding and Funeral Band
Január 9., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A zenés színház, közelebről az opera nem halt meg – már Pierre Boulez is régen megváltoztatta fenyegető álláspontját. De tény, hogy új utakat keres, hiszen a régi stílus csak a valóban öregedő közönséget ejti rabul, új publikumot nem vonz. Goran Bregovic darabja, a Kármén hepienddel (Kármén with a happy ending) az útkeresés egyik sikeres, bár korántsem hibátlan mozzanata.

A Művészetek Palotájában telt ház volt január 9-én este, a végén dübörgött a vástaps is, de éreztük, hogy az elszánt Bregovic-rajongók egy kicsit csalódtak. A családottság talán nem is pontos szó, inkább némi idegenkedést vagy gyanakvást fedeztem föl; olyasféle arckifejezést, ami honfitársaink arcán olyankor jelenik meg, amikor külföldön valami helyi specialitást találnak föl. Magyar ember pedig töltött káposztán meg sertéspörköltön szocializálódott – azt szeretne enni az Egyenlítő környékén is.

De félre a gasztronómiával, térjünk a tárgyra. Emir Kusturica kedvenc zeneszerzőjének muzsikája talán azért oly népszerű a toleranciájáról nem éppen világhírű hunniai/pannóniai lakosság körében, mert szoros rokonságot mutat a nyári hétvégeken a kiskertekben bömbölő mulatóslakodalmas zenével. Bregovic humorral vállalja ezt a kapcsolatot, nekem a Kármén hepienddel épp azért tetszett, mert a darab csupa ironia és öniironia. Ugyanakkor pontos és nagyon is jelen idejű látélet a közép-európai térségről, ideértve a teljes Mittel Európát, nem csak a volt szocialista országokat és a volt Jugoszláviát.

A többretegű történetet főhősnője Kleopátra, egy kereskedelmi televízió sztárfigurája, aki „korszerű módon” a képernyőn mond jóvendőt, s nem tenyérből jósl. Megjósolja a rendkívül tehetséges roma muzsikust, Fuad halálát. Fuad egyébként nem jelenik meg a színen, de a mű első részében, amelynek java része próza, értesülünk arról, hogy a zenész hátrahagyott egy operát, amit Kárménnek, a prostituáltként komponált. Kleopátrát megérinti a furcsa sztori, elindul, hogy összeszedje az anyagot, és Fuad zenésztársaival előadja a különös alkotást. Természetesen Kleopátra lényegül át Kárménre.

Bizet Carmenje csak ürügy volt Bregovic számára, csupán néhány, nagyon közismert dallam virtuóz idézete utal az ihlető operára. A mű extra volta pedig abban áll, hogy ugyan fenyegetőznek a halállal, de kettős esküvővel – a címben említett hepienddel – végződik: a talán Escamillónak megfelelő Bakia elveszi Kármént, Micaela pedig hozzámegy Emilio csendőrhöz. Az első rész szövegének fele olasz nyelvű és fele szerb. A feliratokból kiderült, hogy a librettó szellemes, hogy a trágár kifejezések meg a

bulvárlapok öles főcímeit idéző közhelyek – az élet néha olyan, mint egy súlyos koffer – és hasonló kedves balgaságok mindig a helyükön vannak. A zenésőbb második rész Bregovic erőteljes világát hozza, egy-egy megindítóan szép lírai számmal tarkítva. Muzsikusi remek előadók, Vaska Jankovska Kleopátra-Kárménje jól kidolgozott alakítás, a Micaelát alakító Daniela Radkova Aleksandrova fenomenális stílusérzékű muzsikust. A három cigánylány kártyatercettje helyett itt kuka-hármas szól, a szemetes edények fedelével adják a ritmust.

Egy-két kellék és intenzív előadói jelenlét – ennyi Bregovic kísérlete. És ez azért nem kevés, sőt biztató.

Albert Mária

FÉMES ETŰDÖK KÉT ZONGORÁRA

Egri & Pertis Duó

Január 10., Művészetek Palotája, Fesztivál Színház

A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense sokat morfondírozott azon, miért nem jutott (vagy juthatott) el a zene üzenete a hallgatóhoz Egri Monika és Pertis Attila kézzongorás koncertjén. A művészek és az akusztika is ludas? Az elektromos koncertek jobban szólnak?

Elsősorban az előadókat terheli a felelősség, de ezúttal – a Művészetek Palotájában szokatlan módon – akusztikai problémákat is éreztem. Ha arra keressük választ, hogy ezen az estén miért nem jött létre élő, eleven kapcsolat a hallgatóság és a művészek között, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a Fesztivál Színházban az erősített koncertek sokkal jobban szólnak, mint az akusztikusok.

Az Egri–Pertis művészházaspár időnként úgy érezhette magát, mint azok a bizonyos mitológiai nőalakok, akik lyukas amforáikban hiába hordták a kútról a vizet. A két zongorából feltörő hangzások nem olvadtak össze; Pertis Attila hangja sokszor fémes csengésével különült el az Egri Monikáétól, akinek játékából többször hiányoltam az erőt. De hogy nem ilyen egyszerű a dolog, mutatja, hogy az első ráadásban fátyolos, álomszerű és egységes hangzás jött létre. Együtt játék terén a duó egyébként is rendkívül magas szinten áll. Annnyira, hogy tagjai a megfogalmazhatatlanul kicsi szüneteket, árnyalatnyi agogikákat is teljesen egyszerre, egymásra nagyon figyelve és szinte együtt lélegezve kivitelezik.

Nem áll viszont hozzájuk közel az a stílus, amit Mozart D-dúr szonátája képvisel. Vagyis inkább ők nem állnak hozzá közel: már az első ütemekben feltűnt a túlzott pedálhasználat, ami által nem kívánatos módon összerosódtak a hangok, és a zongoristamanírok (értsd: megállások, lassítások zeneileg értelmetlen helyeken) sem tettek jót az előadásnak. Brahms Haydn-variációi néhol kegyetlenül összetett ritmikai feladat elé állítják azon rit-

ka előadókat, akik egyáltalán másorra tűzik a mű kézzongorás (eredeti) változatát. Ezeket a nehézségeket jól oldotta meg az Egri & Pertis Duó, de itt éreztem leginkább azt, hogy nem érzek semmit, pedig kellene: a néhol megindítóan érzelmi zenét „jól nevelt” előadásban vezették elő. Ugyanakkor mély anyagismeretről tanúskodott, hogy a műsor első felét kotta nélkül játszották, de egyébként is nyilvánvaló volt, hogy rengeteg és aprólékos munka áll mögöttük.

Sajnos a koncert második felében sem hangszerkülönlegességükön, a Pleyel duplazoncorán játszottak, hanem végig két kézzongorán, pedig Hollós Máté kifejezetten a Pleyel-instrumentumra írta nekik ajánlott, Doppiano című szerzeményét. Ennél a műnél – amelynek ez volt a hangversenytermi bemutatója – egymással szemben helyezték el a két zongorát, amelyeknek billentyűzetei egy vonalba kerültek. Az Egri & Pertis Duó, illetve a ritka hangszer-specialitás szép, a két zongora lehetőségeit (sőt talán a művészek személyiségét is) figyelembe vevő zeneműre ihlette a komponistát. Kíváncsi voltam arra az átíratra is, amit Pertis Attila készített Kodály Galántai táncok című művéből. Valószínűleg ezzel egy előadóművészi vágy teljesült be, ez a verzió azonban nem vált a mű előnyére. Úgy éreztem, a duó küszködik, mert a játszanivaló hol túl egyszerű volt, hol pedig túl nehéz, és csak a legritkább esetben zongoraszerű. Érdekes módon Liszt szintén cigánydallamokból írta meg a hivatalos műsor utolsó számaként hallott II. magyar rapszódia, de ez kiválóan szólt. Itt éreztem először, hogy az Egri & Pertis Duó valamelyest oldottan muzsikál, valóban játszik – és megelégedezik a lyukas amforáról.

Várkonyi Tamás

JOBBAK A JAZZ-ZENÉSZEK, MINT A MINISZTEREK?

V4 jazz est

Január 11., Uránia Nemzeti Filmszínház

Tizenhatodszor találkoztak a Visegrádi Négyek kulturális miniszterei, de először tarkította tárgyalásukat jazzkoncert. Ha az Uránia Nemzeti Filmszínházban rendezett esten részt vevő cseh, lengyel, szlovák és magyar kulturális döntéshozók nem váltak egy csapásra lelkes jazztámogatóvá, akkor nem ér a nevéik. Mert a négy ország utánpótlás-válogatottja bizony kitett magáért.

Pallai Péter, a londoni Magyar Kulturális Központ jazzkurátora, elkötelezett jazzpártoló, a koncert-ötletgazdája toborozta országoként azt a két-két fiatal jazzmuzsikust, aki hazáját képviselve tette teljessé a V4-es oktetet. A szintén a négy ország szerzőinek tollából származó nyolc darab hangszereléséből hatot Nagy János zongorista–zeneszerző vállalt, s amennyire a korántsem kifogást-

lanul hangosított előadásból, a nem mindig arányosan hallható instrumentumok barátságos csörtéjéből kitűnt, pazar munkát végzett. Ez a másodikként elhangzó Oláh Kálmán-darabból, a Polimodális bluesból azért derült ki kevésbé, mert Bolla Gábor tenorszaxofonos olyan gyors tempót diktált, hogy nehéz volt követni a nagyszerű témát, s benne a szólamok összefonódását. Gábor egyébként azonnal magára vonta a figyelmet, az alkalmi formációnak kimondatlanul is zenekarvezetője lett, tüzelte a társakat, s szólóiban motívumról motívumra újabb zenei petárdákat robbantott, melyekkel az erkély hátsó soraiban ülőket is eltalálta.

A varsói születésű Jacek Namysłowski hallani lehetett, hogy pályás kora óta zenével telített levegőt szívott: édesapja, Zbigniew Namysłowski hazája és az európai jazzélet legendája. Jacek a komponálásban is remekel, s gördülékenyen improvizál egy olyan hangszeren, amely nem épp a virtuóz játékmódnak leginkább kedvező instrumentum; bár ő úgy érzi, harsonásnak született. Talán honfitársa, Wojciech Jachna tudta legkevésbé meggyőzni a hallgatóságot arról, hogy ő viszont trombitásnak született. Szellős, a harmóniaváltásokat nagyvonalúbban átkötő játéka intenzitásában a többieké mögött maradt. A cseh gitárosról, Petr Zelenkáról hamar kiderült, hogy igen képzett muzsik. 7/4-es metrumú, folklorisztikus elemekkel átszőtt, fordulatosa, maga hangszerelte kompozíciója is izgalmas percekre hozott közönségének és zenésztársainak. Csak „szállt volna el” egy kicsivel jobban... Prágából érkezett zongorista kollégája, Jiri Nedoma helyette is kezelte a magassági kormányt, az életrajzában feltüntetett Herbie Hancock vagy McCoy Tyner egyáltalán nem tűnt távoli hatásnak játékában.

A sokat tapasztalt session-zenészek magabiztosságával kísért a beszercebányai Peter Solarik, aki nem tehetett róla, hogy dobjainak és főleg cintányérjainak hangja mindent elborított – ezért megint csak a hangosítást okolhattuk. Ő big bandben szocializálódott, s a feladatot, hogy egy szinten telt hangzású oktett számára biztosítsa az alaplétketést, tökéletesen megoldotta, sőt a változatos karakterű és metrumú számokban felettebb stílushű tudott lenni. Lakatos Pecek Krisztián, a legnagyobb hazai bögösreménység többször összemósolygott Solarikkal. Vették a lapot egymástól. S bár az egyszeri vicc szerint a bögöszóló alatt mindenki beszél, Krisztián velős, hihetetlenül virtuóz, szép dallamíveket rajzoló szólójára nem lehetett nem odafigyelni. Meg is kapta a vastapsot. A szlovák állampolgárságú, de magyar anyanyelvű (igen, itt volt egy picit csel) Roman Jánoska hagedűs lehangoló hangszerkezelését és muzikálisitását teljes egészében megmutathatta az általa komponált Epilógusban, melyet gyönyörűen fűzött össze Nagy János Pannon Kelta balladájával. A melankolikusan hőmpölygő darabból briliánsan varázsolta elő boposan cikázó búcsúszámát.

Béres Barbara

MENNYEI PÁHOLYBÓL: FERENCSIK-EMLEKKONCERT

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Km.: Ránki Dezső – zongora

Karmester: Kocsis Zoltán

Január 12., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Néhai főzeneigazgatója, a 100 éve született Ferencsik János emlékének ajánlotta január 12-i hangversenyét a Nemzeti Filharmonikus Zenekar. Kocsis Zoltán mai főzeneigazgató kétszer jött be a pódiumra; először azért, hogy megemlékezzen Ferencsikről. Ha a mester egy mennyei páholyból hallgatta a hangversenyt, elégedett lehetett a Filharmonikusokkal.

A megemlékezés után Kocsis másodsor is a pódiumra lépett, hogy mint varázsló, fölelje a pályáját. Kitért a vihar, Csajkovszkij Vihara. Shakespeare drámájára – mint lehetséges zenei témára – Sztaszov, a híres Ötök köréhez közel álló irodalmár hívta föl Csajkovszkij figyelmét. A Vihar erőteljes mű, így a szimfonikus fantázia előadására egy wagneri apparátus ült a hangversenyterem színpadára. Jó volt megismerni a darabot. Bár a programja követi a drámát, kevés köze van az eredeti mű szellemiségéhez. Prospero zenei portréja inkább rokon A hattyúk tava varázslójával, Rothbarttal, mit azzal a rezignált hőssel, akit Shakespeare elképzelt.

Bartók Első zongoraversenyével folytatódott a program, amely ma, nyolcvan év elteltével is lehangolóan hat a hallgatóra, beleszorít a székbe, akár egy hirtelen magasba emelkedő repülőgépből a nyomás. A háromtételes mű magánszólamát Ránki Dezső játszotta. A technikailag különlegesen nehéz versenyműben a zongoristára kényes szerep hárul: „a zongora valóban a zenekar egyik hangszere” – írta a műről Kroó György. A zongoraszólam fölledődik a zenekari játékban, aztán energikusan kiemelkedik. A háromfős ütős szólam – ahogy Bartók előírja – szokatlan helyen, a zongora közelében, a pódium előterében foglalt helyet. Az egész darab a dinamikáról szól, íme egy másik idézet: „ebben a kompozícióban minden a ritmus méhében születik...” A zongora is ütőhangszerként funkcionál, a hangjának kopogósna kell lennie, de nem szólhat csúnyán. Ránki Dezső páratlan odaadással működött együtt a zenekarral és a karmesterrel, hiszen, mindenféle külsőséges megoldást hátrítva szolgálta a művet, szigorúan a lényegre irányította figyelmünket. A közönség megértette e mérnöki pontosságú, puritán, de csillagközi távlatba mutató játékot, és nagy ünneplésben részesítette az előadókat, sokszor hívta vissza Ránkit és Kocsist. Bizonyára ismerik a reklámozó, amelyben a „Mi már látjuk őket” szlogen beláthatatlan karriert jósol a felnövő gyerekeknek. Itt a közönség szerencsésebb nemzedéke fordított élményben részesült: mi már évtizedekkel ezelőtt láttuk őket együtt jönni a pódiumra. A két barna üstök ugyan őszbe csavaro-

dott, de valami megfoghatatlan cinkosság most újra belengte az estét, a magyar zeneélet nagyobb gyönyörűségére. A szünet után a Budapest Bábszínházban repertoáron lévő, Stravinsky-zenére készült produkciót, a Petruskát látta vendégül az NFZ. Az orosz zeneszerző bábnak képzelte el hősét – ez köztudomású. Stravinsky följegyezte a mű alkotásának csaknem minden mozzanatát. Ismert az is, hogy végül a Gyagilev Balett számára készült el a darab. A bábszínhadi feldolgozás lehetne egyfajta evidencia, ez a kísérlet azonban a katedrális méretű koncertteremben nem sikerült. A bábok pompásak, a „bábszínház a bábszínházban” kettős megoldása igen ötletes. De míg az emberméretű bábok a kis Andrassy úti színpad intimitásában óriásoknak tetszenek, itt csupán törpének látszóttak. A zene (az árokba süllyesztett zenekar) lendületesen és plasztikusan mesélte el a groteszk történetet, a látvány azonban ezúttal nem kelhetett versenyre a muzsikával.

Albert Mária

BOLDOGÍTÓ ELEGY A TRAFALGAR SQUARE MELLŐL

Academy of St. Martin in the Fields

Km.: Baiba Skride – hegedű

Karmester: Sir Neville Marriner

Január 15., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A recenzens szerencsésnek mondhatja magát, mert többször beszámolhatott már világhírű zenekarok budapesti koncertjeiről. A St. Martin in the Fields Kamarazenekar mindegyiket felülmúlta: játéka a professzionalizmus és a lelkesedés boldogító elegyét alkotta.

Az általunk a közelmúltban hallott, világhírű zenekarok produkciójából általában hiányzott a tűz, a szív és a lélek. A Trafalgar Square melletti klasszicista templom nevét viselő zenekar is kívülről-belülről ismeri azokat a darabokat, amelyek itt megszólaltattak, mégis úgy muzsikáltak, mintha most először léptek volna a nyilvánosság elé. Ennek a lelkesedésnek forrása és inspirálója az a nagyszerű brit dirigens, akiről senki nem gondolná, hogy 83 éves. Az általa egy év híján fél évszázada alapított kamarazenekar ma már legtöbbször karmester nélkül lép fel (ezekhez a művekhez sem lett volna feltétlenül szüksége dirigensre), bámulatra méltó azonban, milyen odaadással, s micsoda lankadatlan koncentrációval vetette alá magát a biztos kezű Maestro, Sir Neville Marriner kellehetetlen ritmikailag pontosságot igénylő, roppant energiákat felszabadító akaratának. Elképesztő, mennyi dinamikai és artikulációs árnyalatra képes Marriner együttese, amelyben a harmincegyhárom muzsikussal együtt – a tökéletesen koordinált erősítések és halkítások folytán – egyetlen hangszerré olvad össze. A koncert nyitányként felhangzott Kodály-mű, a Galántai táncok kezdő brácsadallamát érezhetően nem a magyar népdalok ismeretében formálták meg,

azonban már itt kiderült, hogy a páratlan fegyelm-zettséggel az együttes kisebb egységeiben is fellelhető. Ez a darab, amellyel talán tisztelni kívánt előtünk a brit kamarazenekar, kiválóan alkalmas volt arra, hogy a fúvósok is bemutatkozzanak, és egyenként megmutassák, milyen művészek. Ezúttal tekintünk el attól, hogy költői hasonlatokkal és más jelzős szerkezetekkel jellemezzük az első fúvulista, az első klarinétos, az első kürtös vagy a két trombitás játékát. Legyen elég annyi, hogy én még sosem hallottam ennyire összehangolt, tiszta, ugyanakkor a személyiségegyeteket is előtérbe helyező fúvóskart.

Dvořák a-moll hegedűversenyében a lett születésű Baiba Skride mutatkozott be. Voltaképpen nem volt más dolga, mint tisztán eljátszani a remekmű-kategóriába aligha sorolható hegedűversenyekben megtalálható virtuóz cifraságokat. A mindössze huszonöt éves hegedűművésznek ezeket makulátlanul abszolválta, de már itt feltűnt, mennyi színnel, vonásnemmél, vonósebességgel, karsúllyal és vibrato-fajttal él. A zenekar ezúttal háttérbe húzódtott: minden tagja a fiatal hegedűre fűlött, beteljesítve a kamarazene áttetszőségét. Lélekemelő pillanatként emlékezem vissza arra is, amikor az első kürtös és a szőlőhegedű szólama összetalálkozott, majd együtt halt el. Az ifjú hegedűművész Stradivari-jának éteri hangját a ráadásban élvezhettük igazán: Bach d-moll partitája Sarabande-tételének végére úgy tűnt, mintha a teremben ülő 1800 embert elvárázsolná volna.

Mendelssohn Olasz szimfóniájának előadása is a már említett ismertetőjegyeket hordozta magán, noha a második tétel elején majdnem megállt bennem az ütő, mert a félig kottából, félig anélkül vezénylő Marriner rossz pillanatban intett a csellósólomnak. Azonban a zenekar „feje”, legalábbis a csellósólom-mé (mind a hat) a helyén volt, s nem lépett be senki rosszkor. Összességében azzal a felfedezéssel szolgált ez az este, hogy zenekari művet is lehet hajlékonyan, kamarazene-szerű kidolgozottsággal előadni. Sőt, erre csakis így, kisebb létszámú, de kivételes muzsikusokat tömörítő együttes képes. Nagy koncert volt.

Várkonyi Tamás

BEVÁLLALÓS MUZSIKA

Saint Paul Chamber Orchestra

Km.: Lars Vogt – zongora

Karmester: Roberto Abbado

Január 22., Zeneakadémia

Roberto Abbado és a Saint Paul Chamber Orchestra alaposan „bemerítte” a Zeneakadémia akusztikáját. Úgy vélték, hogy a stúdióban beállított előadasmódjuknak nincs különösebb kockázata egy szépen zengő teremben sem. A zenekar hatalmasat szól. Azonban ennél sokkal több is történt.

Az Egyesült Államokból európai turnéra átruccanó együttes – ez már a délelőtti próbán is kiderült –

nem a múlt megnyert csatáira alapozza sikerét; minden csatát újra és újra meg akar nyerni, lehetőleg nyomasztó fölénnyel. Semmit sem biz a véletlenre, amennyire csak lehet, kiküszöböl mindenféle esetlenséget, a „majdcsak lesz valami” mentalitást pedig valószínű, hogy elhagyja sem ismerik. Tartalmas, nagy programot hoztak. A koncertkalendáriumok eredetileg Beethoven–Ligeti műsort ígértek, a koncerten kézbevert szórólapról azonban kiderült, hogy az előzetesen várt program kiegészült egy telivér Haydn-szimfóniával. Nyilvánvaló volt, hogy ez a Haydn-mű – a 93. szimfónia – a koncert kulcsa, felütése, koncepcionális centruma, ugyanis éppen ez az a szimfonikus nyelv, amelyhez a koncerten eljátszott fiatalkori Beethoven műveket (C-dúr zongoraverseny, I. szimfónia) érdemes mérni, s ez az a zeneszerzői stílus, amely a kor konvencióin igyekszik túllépni. Ahogyan egy évtizeddel később maga Beethoven is, másfél évszázaddal később pedig Ligeti György (Ramifications, 1968–69).

A vonóskar ülésrendje Budapesten szokatlan. A két nagybögös közvetlenül az első hegedűk mögött foglalt helyet, tehát baloldalon – miként a csellisták is –, a második hegedű és brácsa pedig a karmester jobbára került. A hangzásképp igen élesen vált ketté, és világos volt, hogy a felsőszólam és a basszus önmagában hordozza a harmóniai folyamatot. A középső szólamok (tehát a második hegedű és a brácsa) viszont egy pillanatra sem kárhóztattak a harmóniak kitöltésére: teljesen egyedi, tematikus anyagot kaptak. Ami a karmestertől jobbra történt az a baloldalhoz hasonlóan természetesen gazdag, invenciózus muzsika volt. Haydn, anélkül hogy túlterhelné a hangzást, a szimfonikus együttesre is alkalmazni tudta végtelenül kifinomult, vonósnyegyesre termelt írásmódját. S Roberto Abbado (a híres Claudio unokaöccse) nem elégedett meg ennyivel, zenekarától játékkelfogásban is kvartettezést követelt meg. Az interpretáció eljutott a határok feszegetéséhez. A hangzás helyenként durvának, a karakterek túlzásnak (bár a lassútétel fagott-roffenésén remélhetőleg egyként mosolyodott el a publikum), a dinamika szélsőségesnek tűnhetett. Ez a vezényléstechnikai és előadói értelemben egyaránt kockázatos koncepció azonban tökéletes kivitelezéssel párosult; itt bizony sikerorientált amerikaiak szaggatták a hűrt. Lars Vogt személyében német zongorista társult az együtteshez, hogy többé-kevésbé hasonló szellemben adjon elő Beethoven C-dúr zongoraversenyét. A mű izomzatát megcsodálhattuk, ez a Beethoven egy horpadt-mellkasú, nyamvadtt európai szemében talán a megszokottnál kisportoltabbnak tűnt, s joggal érezhette úgy, hogy nem annyira a költői szenvedély, a látnoki hæv vagy esetleg a művészi gőg, hanem a vitaminkúrát és az energiakötelékek feszegetik a versenymű kereteit. Gyanús volt, hogy Lars Vogt Beethovenje az első tétel kadenciájában nem a jövő démonaival küzd, hanem csak papírmásé-démonokkal, a lassútétel meggyőző éneke pedig inkább a drága énektanárt dicséri. A zárótétel rondójának harsány triumfálása tágra nyitotta a szemet, de nem

talált a szív közepébe. A Haydn-szimfónia zenekari elrendezésének megtartása egyébként továbbra is jó ötletnek tűnt. A szünet után egy rövid (nyolcperces) Ligeti-darabbal riogatták a nagyerdeműt, a szándék nemes, a kivitelezés közepes volt. A tizenkét vonós-szólista kétszer hatos csoportban játszott, az egyik csoport (elvileg) negyed hanggal mélyebbre hangolva. Azért mondom, hogy elvileg, mert úgy sejtem, hogy a mélyebbre hangolt hangszereken játszó többsége (átkozott abszolút hallás, átkozott beidéződések!) a Ligeti szempontjából rossz, az összhangzás szabályai szerint jó irányba korrigálta a leírt hangmagasságokat. A nézők többsége így is azt gondolta, hogy az egész úgy hamis, ahogy van, de lehet, hogy egészen más hatást gyakorolt volna a mű, ha a Ligeti által kódolt, sokkal brutálisabb (mégis szép!) hamisságokkal hallgattuk volna. Így csak egy türelmesen kivárt közjáték lett belőle.

Beethoven zárószámként megszólalt I. szimfóniájában az ülésrend ezúttal nem bizonyult szerencsésnek. Világossá vált, hogy ez a szimfonikus nyelv már a hangzástömbök igézetében él, újfajta polifóniát keres. Az első tétel záróakkordjával a zenekar dinamikai értelemben pályacsúcsot döntött, a nagyterem orgonásipjai között legalább két másodperc bolyongott az utórezgés. Pedig ez „csak” egy kamarazenekar volt. Ronda magyar szóval élve, bevállalóan muzsikáltak. Nemigen hallunk ilyesmit a magyar „testvérzenekaroktól”, s az azt hiszem, ezt díjazta a Lelkes közönség. Kapott is ráadásnak egy kemény Rossini-nyitányt, a Sevillai borbélyt.

Molnár Szabolcs

A BÉLASÁG DICSERETE

Béla Fleck & the Flecktones

Január 22., A38 Hajó

Ha valahová, hát Magyarországra, névadó példaképe hazájába már réges-rég el kellett volna látogatnia. A nyolcszoros Grammy-díjas Béla Fleck és zenekara, a The Flecktones végre adott egy belást vagyis egy duplakoncertet lelkes magyar rajongóinak.

A magyar felmenővel nem, „mindössze” Bartók iránt lelkesedő szülőikkel rendelkező Béla Fleck bendzsójátékos megkérdezte, hány Béla van a hallgatóság soraiban (négyen-öten jelentkeztek); kikérte véleményüket a magyar keresztnév autentikus kiejtésének módjáról, és még azt is tudta, hogy mi bizony Fleck Bélának hívnánk őt. Ezekből a mozzanatokból is érződött: nagyon készült a kvartett a budapesti fellépésre. Abból meg még inkább, hogy két különböző programot felvonultató, először egy óra negyven perces, másodsor pedig több mint kétórás koncerttel, és a maximumot nyújtva kápráztatták el a hallgatókat.

Az 1990-ben alakult, jazz-rock-world-bluegrass stílusú zenét játszó Flecktonesban mind a négy muzsikus jelenség. Fleck boszorkányosan kezeli a modern jazzben szinte csak általa alkalmazott bendzsót,

amiből most egy gitárfázonú elektromos verziót is megszólaltatott. A pengetős hangszerekre jellemző maskulin beállást mellőzi, triolái, szinkópái úgy peregnek elő keze alól, mintha a bendzsójáték is alapvető létfunkciói közé tartozna. Ő négyük közül a legmuzikálisabb előadó, és higgadságával együtt is a legkarizmatikusabb figura. Jeff Coffin tenorszaxofonos lenyűgözően virtuóz játékos, s maga is kedveli a hangzásbeli fricskákat, például a hetvenes években divatos wah-wah-pedállal módosítani a cső hangját. A banda által játszott fúziós zenéhez kitűnően illenek csillogó, tisztán formált, fürgé futamai. Victor Wooten, aki egy bekiabáló szerint ufó, valóban olyasmit képes basszusgitárja négy húrjával elkövetni, ami emberfeletti teljesítménynek hat. A technikai perfekció csodálói féltetlenek tartják őt, s hogy erre talán rászolgálhat, azt nem az emberi percepciót meghaladó tempójú slappelése bizonyította az este során, sokkal inkább az, ahogy például az Amazing Grace című számot egymaga több szólamban és lélekkel teli módon elpengette. Testvére, aki a keresztségben a Roy nevet kapta, de akit mindenki csak Future Manként ismer, az általa tervezett Drumitar nevű dobszintetizátor mestere, amely mellett most fél kézzel egy csonka dobszerelésen játszott. Tisztán zenei szempontok alapján számomra kérdéses az ő működése. Látványos, szokatlan, különleges, amit csinál, de egy egészségesen megütött bőr hangját nem tudja feledtetni a műanyag dobhang. E leírás alapján olvasóink esetleg arra a következtetésre juthatnak, hogy valójában négy ufó alkotja a Flecktonest. Van is igazságuk. Nem véletlenül szentelte a csapat a koncert (legalább is a második kiadás) jelentős részét szólóprodukcióknak. Emiatt néha egy passzív mesterkurzusra emlékeztetett az est, de az együttesen előadott – főleg Fleck által jegyzett – kompozíciók a rumbába, rockba, bluegrassba, sőt Lennon–McCartneyba csapó jazzhullámok mindenkit a hátukra kaptak. Hajnali egykor a banda még fáradhatatlanul játszott (ekkor már négy órája), odaadásuk egy véget érni nem akaró, újabb és újabb fordulatokat vevő ráadásban teljesedett ki.

Bérecsi Barbara

A ZONGORISTA ESETE A BORÚS MOZARTTAL

Liszt Ferenc Kamarazenekar

Km.: Yefim Bronfman – zongora

Január 25., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Debütált a Liszt Ferenc Kamarazenekar a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A koncertre neves vendégzsolista, a zongorista Yefim Bronfman kapott meghívást. Sokan hittek azt, hogy elsősorban nem a megbízható zenekar, hanem a zongorista miatt érdemes elmenni a koncertre. Éppen fordítva alakult.

Kezdjük a csalódással. Yefim Bronfman Mozart c-moll zongoraversenyét (K. 491) játszotta – ki tudja,

milyen felfogásban? Úgy tűnt, hogy Rolla János és együttese sem tudta. Az biztos, hogy nem könnyen tárja fel magát ez a versenymű, a közönség is nehezebben talál utat hozzá. Mozart az elkomorodás művésze volt, Maynard Solomon magyar nyelven a múlt év végén megjelent, hatalmas, pszichoanalitikus Mozart-monográfiájában külön fejezetet szentel ennek a kérdésnek Szorongás a paradicsomban címmel. Mit kezdünk egy olyan Mozart-darabbal, melynek már a nyitógondolatait is féltreérthetetlenül a felelem kormányozza? Hová mehetünk innen tovább, ha nem Beethovennek születünk, aki pont az ilyen kezdetekben találta meg heroikus küzdelmeinek kiindulópontját? Utalhatnánk Charles Rosen figyelemztetésére is: „A mű szokatlanul sok problémát jelentett Mozart számára, nemcsak részleteiben, hanem arányaiban is. A kézirat rengeteg javítást és átírást mutat, a nyitó ritornelbe pedig egy igen hosszú, új szakasz került be utólag – az ilyen fokú változtatás rendkívül ritka Mozart gyakorlatában”. Nem állítom, hogy a szerzői problémákra vagy annak természetére rá kell mutatni egy interpretációnak (a c-moll zongoraverseny mindezek mellett a legnagyobb Mozart-kompozíciók közé tartozik), de azt igen, hogy a mű szokatlan, egyedi megoldásait, átlagot felülíró vonásait érzékelhetővé kell tenni. Bronfman előadása azonban el sem jutott addig, hogy megoldásait, javaslatait vitassuk. Ugyanis semmit sem mondott, így-úgy lejátszott hangokat. Az így-úgy pedig éppen eléggé tágas játékmód ahhoz, hogy egy karmester nélkül játszó együttes képtelen legyen alkalmazkodni hozzá. Ilyen mértékű aszinkronitást szólísta és zenekar között ritkán tapasztalni. Úgy vettem észre, hogy Bronfman amúgy sem sok kedvvel kezdett zongorázni, és az a kevés is teljesen elenyészett az eredménytől. Kedvetlenségét az is növelte, hogy tisztában volt saját felelősségével.

A koncert nyitószáma Grieg Holberg szvitje volt. Tiszta, vonószenekei muzsika. Az akusztikai tisztaságot a Liszt Ferenc Kamarazenekar egészen kis létszámmal – tehát a nehezebben járható úton – biztosította. Minden tökéletesen hallatszott, miközben alig-alig lépték túl a közepesen hangos fokozatot. S valahogy a muzsikálás jellege is a tisztaság fogalmával írható le a legplasztikusabban. Pontos, mégis hajlékony muzsikálás, egyszerű, kitalációk nélküli formálás, természetes folyékonyág jellemezte a zenekar munkáját. A zene különösebb erőszak nélkül tánuzkodott fel. Apró bizonytalanságra csak az utolsó, mini-concertante tételében, a hegedű és a brácsa szólóiban figyeltem fel. Ez is csak azért volt feltűnő, mert addig az eliziumi mezőkön érezhettük magunkat. Ez a zenélés egyébként nem különösebben divatos manapság, talán mert túl sokat kíván a hallgatótól, s nem ad készen semmit. Az erősen foghíjas nézőtér erre utalt, a minőség alapján ugyanis a csillárra szóló helyeket is el kellett volna adni.

Ugyanezt a színvonalat élvezhettük az est második felében. Schubert B-dúr szimfóniájában. Varázsos fiatalkori darab. Kis részleteiben teljesen schubertes,

nagy általánosságban szinte egyetlen eredeti gondolat sincs benne, az ifjú Mozart ötven évvel későbbi kiadása. A menüett tétel pedig egyenesen a nagy g-moll szimfóniából lépett elő. A rövidke második részt Rolla Jánosék éppen ezért a Mozart-menüettel toldották meg. Olyan ráadást adtak, mely szervesen illeszkedett a teljes koncerthez: a klasszicizáló Grieghez, a komor zongoraversenyhez és az üde szimfóniához.

Molnár Szabolcs

VÉRES ÉS KEGYETLEN KOZÁK TÖRTÉNET

Pannon Filharmonikusok – Pécs

Km.: Onczay Csaba – cselló

Karmester: Martin Turnovsky

Február 2., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Az Európa Kulturális Fővárosa címet 2010-ben viselő Pécssett még nem forognak a betonkeverők, azt viszont már most hallom, hogy a majdani programsorozatban fontos szerepre vállalkozó Pannon Filharmonikusok megkezdtek az előkészületeket. Az európai színvonalat megcélzó erőfeszítések első gyümölcseit a Művészetek Palotájában izlelhetjük meg.

Könyvek. Ezt a címet adta a Hamar Zsolt zeneigazgatásával működő zenekar idei koncertsorozatának. Faust. Holt lelkek. A költő szerelme. Teremtés könyve. Peer Gynt. Hívószavak, melyekhez lazábban-szorosabban asszociált programokat társítanak. Nem biztos, hogy sokat adnak ezek a hívószavak a koncertélményhez, de az bizonyos, hogy a hallgatót egy tágasabb kulturális diskurzusba vonják be. Nem baj, hogy nem új az ötlet. Egy igazi européer, Claudio Abbado – talán ő a pécsi vállalkozás ötletgazdája? – berlini zeneigazgatásának éveiben tematikus évadokat állított össze. Az első évben (1991) Prométheusz alakja köré szervezte a programot, mely nem kizárólag koncertekből állt: Abbado meghívta a színház, a film, a képzőművészet és a tánc jeles alkotóit is. A későbbiekben olyan cikluscímek alatt foglalta össze egy-egy év kínálatát, mint Hölderlin, Antik görög mítoszok, Faust, Shakespeare, Berg–Büchner, A vándor, Szerelmem és Halál. Hangsúlyosan volt jelen ezekben a programokban a kortárs művészet, s benne a kortárs zene. E tekintetben a pécsiek törekvésében is fel lehet fedezni a nemes szándékot: a következő koncert műsorára (A költő szerelme) például felvették Kurtág nagy jelentőségű kompozícióját, a Boldogult R. V. Truszova üzeneteit. Legutóbbi hangversenyük mottója Gogol regényének címe, a Holt lelkek volt. A program csak lazán kapcsolódott ehhez: Rahmanyinov szimfonikus költeménye (Holtak szigete) a címe. Janáček Taras Bulbája a művet inspiráló eposz szerzője (Gogol) révén került kapcsolatba a mottóval. A kakukkotjárás Sosztakovics Gordonkaversenye (op. 107) volt. A darab nem, de a szerző – gondoljunk csak Az orr című operára – köthető az orosz íróhoz. Martin

Turnovsky személyében nemzetközi rangú dirigens vezényelt. A jövőre 80 éves mester korát meghazudtoló rugalmassággal vezényelt, a jól felkészített zenekarral (a betanítás Ménesi Gergely munkáját dicséri) élvezetes koncertet adott. Sokáig úgy tűnt, hogy Rahmanyinov művét egyetlen, nagy ívű fokozásként (crescendo) szeretné előadni, de hát a darab nem teljesen így alakul, ezért kénytelen volt három nagyobb szakaszra bontani a kompozíciót. Az első rész így is hatásos volt, a ködfüggöny mögül kirajzolódó sziget elmosódott körvonalainak fokozatos élesítése figyelemre méltó vizuális fantáziáról árulkodott. Ha a Karib-tenger kalózainak harmadik része nem ezzel a zenével fog kezdődni, akkor bizonyos, hogy Hollywoodban nem értenek a muzsikához.

A gordonkaverseny szólistája Onczay Csaba volt. Az utóbbi időben gyakran hallottam pontatlan intonációjú játékat, s bevallom, hogy tartottam fellépésétől. Most sem volt mindig tiszta, de végül megbízható, korrek előadást hallhattunk. A probléma inkább az volt, hogy a mű valahogy profiltalanra, kitalálatlanra sikeredett, Turnovsky is csak levezenyelt a darabot. Igazán jól Janáček szimfonikus rapszódiaja sikerült, a cseh dirigens fejből vezényelte. A három tömör tételből álló zenekari darab, ismét bizonyította, hogy Magyarországon Janáčeket még mindig nem ismerjük eléggé, jelentőségét nem mértük fel. Turnovsky ezúttal is a zene láttató erejében bízva, elég világosan mesélte el ezt az igencsak véres és kegyetlen kozák történetet.

Molnár Szabolcs

FÉL BUKTA: A KETTÉVÁGOTT DON CARLOS

Verdi: *Don Carlos*

Február 3., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Nemzetközi szereplőgárdát hívott a Budafoki Dohnányi Zenekar Verdi operája, a Don Carlos előadására. A műsorfüzet címlapján ez állt: fészcenikus előadás. A dizlettervező asszisztensét tehát alighanem kettévágták. Még nagyobb baj, hogy a koncepció – feltételezzük, hogy volt – tört derékba.

Újra leszögezzük: több példa is igazolta, hogy a hangversenyteremben sikeres operaelőadások hozhatók létre, ha akad egy felelősséget vállaló személyiség, aki eldönti és következetesen végiggondolja, mit akar csinálni. Csak „jelezni” vagy teljes illúziót adni, esetleg egyszerűen csak megszólaltatni egy művet – jó akusztikai körülmények között, a lehető legmagasabb zenei színvonalon. Határozni kell, és nem lehet is-is alapon dolgozni.

Ha a február 3-ai előadás létrehozóit az a nemes cél motiválta, hogy az operairodalomban kevésbé jártas emberekkel megismertessék Verdi remekművét, sajnálatlaltal tudtukra adnom, vállalkozásuk nem ért cél. A közönséget félrevezették, a Don Carlos nem

úgy és nem arról szól, amit ez a verzió sugallt. Ha pedig arra számítottak, hogy a nézőtérben ülők úgyis alaposan ismerik a darabot, s ezért elég, ha a fülüknek szereznek gyönyörűséget – nos, így sem pozitív a mérleg.

A Fülöp királyt megszemélyesítő finn basszista, a nemzetközi piacon jól jegyzett Jaakko Ryhänen becsülettel elénekelté szövegét. Sőt, a harmadik felvonásban megkísérelte igazi drámai szituációvá fejleszteni párbeszédét a főinkvizítorral. Szemüveges partnere azonban a kottát lapozta heves indulattal. Ami nem csekély mulatsággal szolgált, mert Peter Lika német énekes hagyta magát – ahogy a librettó írja – vak öregemberként be- és kivezettetni, csak az éneklés idejére tért vissza a látása, nyilván csodatévő kottaállvány elé állították. Mármint, ha csak olyan művészt tud valaki szerződtetni, aki nem birtokolja a szerepet, akkor a vakság éppúgy elhagyható, mint a királyi kert szökököttye vagy a királyné leveles ládikája, valamint számos más kellék és eszköz. Hiszen amúgy is tudtukra adták: „fészcenikus” – értsd: félig szcenizált – előadásra ültünk be. (A „fészcenikuságban” egyébként Selmeczi György volt a tettestárs.)

A címszerepet a szintén elég jól jegyzett, de most erőtlen szlovák tenorista, Ludovit Ludha alakította. Igaz, Hollerung Gábor karmester valamilyen rejtélyes okból a zenekar rézfúvósait és ütőseit helyezte a zenei megvalósítás előterébe. Időnként a csaknem száztagú, egyesített kórusnak is meg kellett küzdenie a hallhatóságért. Csak egy olyan nagyszerű művész volt képes áténekelni ezt a brutálisan vas-kos hangzást, mint Wiedemann Bernadett. Tökéletesen bírja Eboli hercegnő minden hangját és a szerep minden mozzanatát, miatta érdemes volt végigülni az estét.

Busa Tamás Posa márkija aggodalomra adott okot. A sokat foglalkoztatott bariton bizonyára jól ismeri a szöveget, de nyilván egy olyan változatban tanulta meg, amelynek már anno félig besült minden második patronja. Kérdezhetik: mi maradt mára? Nem sok. Az előadás legsúlyosabb félreértése Erzsébet szerepében Szolnoki Fatime. Nem énekel, csak hangokat ad ki, mégpedig meglehetősen csúnyákat. Lehet, hogy található olyan énekmester, aki ebből a materiából képes lesz élvezhető formálni. Gyorsan meg kellene keresni, az avított énekes manirokat meg lehetne váltani, azok úgysem segítenek. Az énekkarokon kívül még volt egy pozitív hőse a produkciónak: a szerzetes, vagyis V. Károly alakjában Altorjay Tamás.

Albert Mária

A ZENE VALÓBAN MINDENKIÉ?

„A hangszerek világa”

Km.: Klukon Edit, Ránki Dezső, Ránki Fülöp – zongora

Február 10., Zeneakadémia

Háromrészes koncertsorozat ért véget február 10-én a Zeneakadémia nagytermében. A privát

szféráját igen határozottan őrző Klukon Edit-Ránki Dezső zongoraművész házaspár a jó cél érdekében kiléptette a nyilvánosság elé a kisebbik fiút, Fülöpöt – hárman együtt adtak hangversenyt. A kamaszkorból kilépő másik gyerek, Soma is ott volt, szorgalmasan fényképezte a családot.

Hátha a jó példa ragadós, hátha a kortársra jobban figyelnek a gyerekek – gondolhatták a művészek. Gyereke és családja válogatja. Sajnos a többség nyugtalanul és feszültséggel telve fogadta a műsort. De csak a felnőtt társadalom modortalanságát tükrözték vissza. A budapesti koncertközönség egy része gátlástalanul krárog, bekapcsolva hagyja a mobiltelefonját és csapkodja a székek ülőkéjét.

Mivel azonban Jakobi László bejelentette, hogy koncertirodája a sorozatot jövőre is megrendezi, remélhető, hogy a következő hangversenyekre már valamiféle viselkedéskultúra birtokában ülnek be azok, akik idén itt voltak. Megtanulhatták, hogy az, aki a pódiumon ül – akár tetszik a teljesítménye, akár nem – munkát fektetett a produkcióba, amit illendő figyelemmel viszonzni. Tény persze, hogy a konferálással, Batta András szóbeli kalauzolásával majd' egy órára növé mősor szünet nélkül ment. A szöveg költői volt, de inkább a serdültebb korosztálynak szóló, és nem a tíz évnél fiatalabbak számára befogadható. Ezt egy váratlanul fölbukkanó kétgyerekes ismerősöm jegyezte meg – hozzáteszem: entellektüel családról van szó.

Ránkiek gyönyörű és okos műsort szerkesztettek. Nem „kimélték” a hallgatóságot, mert bíztak a hangok varázsában, és azt hiszem, nem csalódtak. A nyitózakaszban Klukon Edit és Ránki Dezső Liszt Crux ave benedictáját és Dukay Barnabás két darabját játszotta két zongorán. A szépség áhítatának perceibe vontak be e művek előadásával. A program középső része a tizenkét éves Ránki Fülöp volt. Johann Sebastian Bach C-dúr kis fúgáját, Bartók Szonatináját és Grieg Lírai darabok című sorozatának három mesés részletét adta elő bámulatos technikával (ez tanulható), és elképesztő kifejezéssel – ez azonban csakis belülről jön. Nem egy lestrapált, úgynevezett csodagyerek ült a zongoránál, hanem valaki, aki örömet lel például a zongorázásban és még annyi minden másban is, ami a világ megismerésével jár – a csillagászatól a matematikáig és a madarak megfigyeléséig.

Robert Schumann három, gyermekeknek komponált darabját Klukon Edit és Ránki Dezső szólaltatta meg, a műsor végére pedig a Gyermekeknek című Bartók-sorozat első és második fejezetéből válogattak. Könnyen fölismerhető népdalokból erednek a remekművek kompozíciói. A mögöttem ülő gyerek azonban hiába kérdezte az anyukáját: ez melyik, ez melyik? A mama életéből alighanem kimaradt az éneklés elménye...

2007: kettős Kodály-évforduló. Ebben az esztendőben valószínűleg sokszor elhangzik majd a kérdés: lett-e a zene mindenkié, énekel-e az ifjúság? Min-

denhonnan zenének nevezett gépi hanghatások ömlenek ránk, de az igazi muzsika hiányzik az életünkben. Vajon kell-e a következő nemzedékeknek az élő koncert páratlan élménye? A Kodály-évforduló esztendejében be kellene látni, az énekóra nem vesz el időt a korszerű tudnivalóktól, ellenkezőleg: a művészet, a zene hatalmas energiát ad a világ megértéséhez.

Albert Mária

TERÁPIÁS FOGLALKOZÁS AZ OPERÁBAN

Giordano: André Chénier

Karmester: Kesselyák Gergely

Rendező: Selmecei György

Február 16–17., Magyar Állami Operaház

Umberto Giordano André Chénier című operájának „új kiadása” az első igazi premier a Magyar Állami Operaházban ebben az évadban. Két szereposztás, hatalmas közönségsiker, bravózás, mámor az Ybl-palotában. És még?

A ház az André Chénier-bemutatóval sietett a műfaj születésének négyszázadik évfordulóját köszönteni. Közben az európai operaházak vezetői Párizsban tanácskoztak, és nagyjából megegyeztek abban, hogy a műfaj életképes, de csak korszerű értelmezésben – különben nem nyeri meg jövőendő közönségét. Nos, a budapesti premier épp ezzel maradt adós, pedig ha van zenedráma, amely képes elviselni, hogy a mának, a napi ádázoknak üzenjenek vele, az a Chénier. Selmecei György, aki ezúttal rendezőként jegyezte a produkciót, nem akart (nem mert?) kinézni a tragikus sorsú költő csaknem valószínű forradalmi történetének kulisszái mögött. A bevallottan konzervatív keretek azonban becsületesen föl voltak állítva. A közreműködők mostani tudásuk legjavát hozták, a produkció elkészült, noha fél évvel korábban még arról szállongtak hírek, hogy az egészet lefűjják, annyival is kevesebb baj esik az Andrassy úton... Vass Lajos miniszteri biztos egy pszichoterapeuta nyájasságával teremtett békét a házban. Az André Chénier-vel Selmecei György is bekapcsolódott a terápiás foglalkoztatásba: az idegesek megnyugodtak, de legalábbis a színpadra korlátozták indulataikat.

Giordano élete nem lehetett túl boldog, nemcsak a szülői ház szigorú szabályai miatt, hanem mert az „atya”, Verdi szelleme még teljes fénnel ragyogott Itália fölött. Operát már nem írt, de jelen volt. A versenytárs, Puccini pedig a világi fölényességével körözte le tagadhatatlanul nehézkes és a nemes érzéseket már-már tömény giccsbe fordító kortársát. Az André Chénier sokféle muzsika, wagnerien harsány, egy nyμφhenburgi porcelánhoz hasonlóan törékeny részletekkel. Akkor érdemes bemutatni, ha a főszerepek szentháromsága – szoprán, tenor, bariton – hibátlan, és a többi is igencsak megfelelő. Lukács Gyöngyi olyan énekesnő, akihez egy rangos operaház bátran alakíthatná a repertoárját. Cserébe

a ház elvárhatná (sőt, egy plauzibilis főrendező irányításával megkövetelhetné), hogy a rábizott szerepet formálja a maga arcára, és ne önmegvalósítson. De a Nabucco Abigélje néhány hónapja éppúgy Lady Macbethre emlékeztetett, mint most Magdalena Coigny a Chénierben. Kiss B. Atilla a költő híres, különböző gálaműsorokon mindig sikerszámként fölbukkanó első felvonásbeli áriáját reménykeltően szólaltatta meg. Csakhogy a tapsok megköszöntével most nem lehetett elhagyni a jätékteret, hanem küzdeni, „mind a vérpadig”: a levegő és a technika hiányával, az intonációs bizonytalansággal. Fokanov Anatolij Gérard alakjában a forradalom (zeneileg is) pedáns bürokratáját keltette életre. A másik szereposztás Gérardja – Kálmándi Mihály – hangban jól eltalált, drámai figura. Chénier alakjában Fekete Attila sikerrel teljesítette feladatát. Nagy kár, hogy nincs, aki figyelmeztesse, a túlrájozt smink, a bonviván gesztusok neveltségek, a tiszta erőből éneklés pedig előbbutóbb a hang kárára válik. Bátorfi Éva ideális Magdaléna, szenvedélyes, könnyed és drámai. Hogy valójában két karmester hozta létre az előadást – Kesselyák Gergely és Selmecei György –, kifejezetten használt a produkciónak. Zeke Edit diszletei főlölegesen monumentálisak, különösen egy olyan színházban, ahol a technika majdnem menetrendszerűen elromlik. Velich Rita jelmezei épp elég pontosan ábrázolják a kort és a történetet.

Albert Mária

KARATE KID BOCSKAIBAN

Bécsi Filharmonikus Zenekar

Km.: Lang Lang – zongora

Karmester: Daniel Barenboim

Február 19., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Részben megváltoztatott programmal lépett fel a Bécsi Filharmonikus Zenekar Budapesten. Daniel Barenboim vezényelt, Lang Lang zongorázott, sztárparádé volt ez a javából. Ám mindenki jobban járt volna, ha a programot nem csak részben változtatják meg, mert amit Bartók Béla II. zongoraversenyével (merő jó szándékból) műveltek, az infernális volt.

Túlfinomult zeneismerők körében szinte kötelező Lang Lang pályafutását gyanakvással szemlélni. Leemezei erre jócskán adnak is okot, én azonban semmilyen előítéletet nem táplálok a kétségtelenül tehetséges, huszonöt éves kínai zongoristával kapcsolatban. Miért is táplálnék, hiszen körülbelül egy évvel ezelőtt, amikor a Budapesti Fesztiválzenekar szólistájaként járt nálunk, Rahmanyinov II. zongoraversenyét meggyőző muzikalitással szólaltatta meg. Nem emlékszem pontosan, milyen ruhát viselt valy – talán ugyanazt, amit most –, de akkor nem is volt jelentősége, most azonban úgy tűnt, hogy a süjtásokkal díszített, zsinóros kungfu-köntös híven tükrözi Lang Lang és Bartók viszonyát. A kis kínai megsemmisítő csapásokat mért Bartókra, aki Lang

Lang képzeletében úgy él, mint egy kizárólag külsőségeiben magyar zeneszerző; egy szertelen, civilizálatlan kicsi nép egzotikus zsenije, indulatos fickó, aki ugyan hatásosan gesztikulál, de oly kevés rációval, hogy aligha követelhet magának helyet Európa zenei panteonjában. Egy ilyen Bartókot állított tehát élénk, elkesztetően sok hanghibával, paródiává züllesztett ritmikával, túlzó hangszűlyokkal, feleslegesen forszírozott tempókkal, hiteltelen erőfeszítéssel. S mindezt kottából.

Az első tételt azonban nem csak ő tette elfogadhatatlanná. A híres-neves és valóban világszínvonalú zenekar fúvós szekciója úgy játszott, mintha most látta volna először a kottát. Az hagyján, hogy totálisan szétesett az egész tétel, de (és ez nem túlzás) egyetlenegy tisztességesen megfújt, minimálisan artikulált hang nem hagyta el a hangszereket. Olyan volt az egész, mintha mindenki véletlenül fújna bele a fúvókákba vagy a sípokba. A második tétel vonós kísérete ezzel szemben maga volt a tökély, a szép hangzás diadala. Lang Langban is megindult valami, de a tétel közepét ismét komikussá maszkírozta. A zárótételben, ha nem is teljesen, de visszavért a nyomasztó kezdeti színvonal. A közönség pedig sajnos ünnepelet, ráadásért ácsingózott, és amikor arcprító módon Barenboim és Lang Lang négykezesezni kezdett, úgy érezte, mintha hájjal kengetnének. Ugyan kit zavart, hogy Schubert Katonaindulója, ez a bájos gyerekdarab olyan messze áll a II. zongoraversenyétől, mint Lang Lang Bartóktól. Cirkuszi esztrád-egyveleg. Ez lenne az előadóművészet csúcsa?

Az előzetes program szerint Bartók Táncszvitje és Schumann IV. szimfóniája szerepelt volna műsoron. Barenboim családi okok miatt lemondta a bécsiakkal tervezett koncertsorozatot, de valamiért a budapesti koncertet elvállalta (illetve nem akarta lemondani). A Táncszvit mindenesetre jól járt a műsorváltozással. A Schumann-darab helyett pedig Bruckner VII. szimfóniáját adták elő. Nem rossz csere, ha az ember a bécsiek „sound”-jára vágyik. Nem csalódtunk, tényleg világléő együttes tette tiszteletét Budapesten, szépen, ápoltn szolt a zenekar. Az interpretáció azonban átlagos volt: Barenboim sem eredeti, sem átszellemlült, sem kongeniális értelmezést nem nyújtott. (Bruckner- és Mahler-felvételeit ismerve nem is vártam tőle.) Az egész műre az elégikus hangütés és valami gyógyíthatatlan, végzetes, megmásíthatatlan depresszió telepedett rá. Bizzunk benne, hogy nincs semmi köze eme látleletszerű tolmácsolásnak a koncertsorozat lemondásához.

Molnár Szabolcs

JÓFÉLE ZÚZÁS KÉT RÉSZBEN

Vernon Reid & Masque, European Mantra

Február 20., A38 Hajó

A European Mantra és Vernon Reid zenekara, a Masque koncertje előtt, az A38 Hajó színpadára lépve nem vicéből kérdezte a szervező

Smart Music képviseletében Szepesi Mátyás, hogy vajon hányan hoztak földugót a nézők közül. Valami vadság következett, két felvonásban. Jóféle vadság.

Nem csak az köti össze a European Mantrát és a Living Colourból (az első világhírűvé vált fekete kemény rock zenekarból) ismert Vernon Reid Masque nevű zenekarát, hogy hangos instrumentális zenét játszanak gitár–billentyű–basszusgitár–dob felállásban. A Mantra-tagok nagy tisztelői Vernon Reid munkásságának, de, mint láttuk, ugyanez most már fordítva is elmondható. A Reiddel közösen, kvintettben eljátszott két Mantra-számban nagy odaadással és alázattal zúzott a New York-i vendég, s őszintén tapsolta meg magyar barátait.

Az első félidőben a Mantra logisztikai okokból a színpad bal oldalára tömörült hangszereivel. Így jól látták egymást, hogy rendszeresen összemossolyogassanak, amikor a rendkívül kimunkáltan becsapós, izgalmasan elcsúsztatott belső hangsúlyokkal teli groove-ok rutinos előadása közben sikerült egy-egy tökéletes mikro-pábeszédet előadni. Hangosak, acélosak, erőteljesek voltak, de a hangerő következtében a fülünkben létrejövő bódító alapzúgáson mégis könnyen átjutottak a finomságok: Nagy János virtuóz, íves szintetizátorszóli; Papesch Péter és Borlai Gergő szimultán meglepetés-figurái és Lukács Péter „Peta” hang-csillagszóri. Egyre kerekebb a Mantra, egyre inkább hasonlítanak önmagukra, s kevésbé az inspirációs forrásaikra. Szeretnek így együtt zenélni – ezt láttuk-hallottuk mi is a hajó gyomrában.

A rövid átszerelés után színpadra lépő Masque első megszólalása alapján úgy éreztem, ma este a Mantra-élmény lesz maradandóbb. Stílusosan talált, de egyszerűbb, instrumentális rockkal indított az amerikai csapat. Reid – akit legtöbben az egykori Living Colour zenekar frontembereként ismernek – elmélyülten tekint torzított gitárján; Leon Gruenbaum blazírt arccal paskolta a billentyűket és Samchillian nevezetű övszintetizátorát; a leginkább egy altermetál zenekarba illő küllemű Steve Jenkins basszusgitáros pengetés közben érdeklődő arccal járkált, és szemlélte, hogy is néz ki egy magyar közönség: Donald McKenzie pedig már az első perctől kezdve teljes energiával hajtotta a dobok mögött. Aztán szép lassan, fokozatosan bűbajt bocsátott ránk. A rockos alaplégzésbe egyre újabb stílusok lehelete szüremlett be, a reggae-től a jazzen és a funkon át a pszichedelikus, kísérleti, elektronikus érzetekig – még egy Radiohead-szám is felcsendült –, s mindezt a legteljesebb hitelességgel, összeérett, új minőséget hozó elegyként szólaltatta meg a négy muzsikos. Gruenbaum blazírt attitűdjére óriási hangterjedelmet bejárt, szinte az értelemzhetőség határán mozgó, úrbéli hangszíneket varázsoló Samchillian-szólóival, éteri klarinétjátékával és vokalizálásával cáfolta rá, de Jenkins is hamar feledtette finoman kemény, arányos és ötletes basszusgitározásával, hogy korábban grunge-zenésznek

gondolhattuk. Reid megmutatta, hogy énekelni is tud, s szövegei elgondolkodtatóak, de gitárjával azért erőteljesebb hatást képes gyakorolni hallgatóira. Becsukott szemmel, a terem hátsó sarkából is megmondta volna bárki az egybegyűlteket közül: a Masque New Yorkból jött, onnan, ahol minden megtörténhet, és meg is történik – a zenében is. Csaknem két órán át, a közönséggel egyre jobban összelevedve, szinte kimeríthetetlennek tűnő zenei ötlettárházat bemutatva muzsikáltak. Úgy éreztük, semmit nem rejtettek álarcuk mögé.

Béresci Barbara

ZAVAR ÉS MEGRENDÜLÉS A KONCERTTEREMBEN

Bogányi Gergely zongoraestje

Február 22., Zenekadémia

Nagy fába vágta a fejszéjét a harminchárom éves, Kossuth-díjas zongoraművész, Bogányi Gergely. Legutóbbi szólóestjén négy, egyenként is embert próbáló szonátát szólaltatott meg. Mégsem a különös műsor – Bartók, Mozart, Chopin, Liszt műveinek párosítása –, hanem Bogányi zongorázása hozott zavarba.

Bátorságra vall, hogy valaki Bartók Szonátájával kezd egy szólóestet. Mozarttal folytatni, majd még ugyanabba a félidőbe belesűríteni a gyászindulós Chopin-szonátát is – ehhez nem kis állóképesség kell. Kockázatos is lehet a fajsúlyos művek egymás mellé sorolása, hiszen nem biztos, hogy a közönség is annyira felkészült és teherbíró, mint az ifjú művész. Érdekes módon azonban a sokféleség elensúlyozta a töménységet.

Bogányi zongoristaként ezúttal is elsőrangúnak mutatta magát, muzsikusként azonban vegyes benyomást keltett. Játékát sok helyütt darabosnak éreztem – olyan értelemben, hogy az egyes részeket tökéletesen és értően formálta meg, azok viszont nem kapcsolódtak szervesen össze, nem jött létre a kompozíció folyamata. Különösen rányomta ez a bélyegét a Bartók-szonáta harmadik, ördögi nehézségű tételére, amelyben a szakaszok határainál megtorpanások és visszaesések szakították meg a torz kánasztánc extázisig fokozható hajszeját. Már a más okokból nehéz Mozart-mű, a K. 570 jelzésű B-dúr szonáta első ütemei sem alkottak szerves egységet; a második tétel túlvilági derűje mintha még túl mély lenne Bogányinak; a harmadik tételben pedig egyszerűen nem tudom, mi történt. Mintha meguntta volna, hogy a rokokó mozarti törekénységű keretei között kell mozognia: zongorahangja nyerssé, harsánnyá, közönséggé vált. Úgy éreztem, néha más művekben is elveszítette a mértéket; a Chopin-darabban is többször szót a zongora artikulálatlanul; a nevezetes gyászinduló lelki dramaturgiájával – a komor főrészt és a túlvilági középrész ellentétbe állításával – viszont csodálatos pillanatokot szerzett. A harmadik tétel zavarodottságára, tébolyo-

dottságára aztán mintha rá is játszott volna; ezt a tételt nem éreztem technikailag megoldottnak. Általában: a koncerten Bogányi játéka nem tűnt ihletettnek, de sejtethető volt, mely darabokat, s azokon belül is mely részeket szeret különösen.

Nagyon szereti például Liszt Ferenc remekművét, a h-moll szonátát. Ez a darab ő. Mintha az első félidő cáfolatát hallottuk volna: rendkívüli éretten és kiváló terepismerettel vezetett végig a mintegy félórás mű életútján. A szakaszok szervesen következtek egymásból, s érezhettük, hogy egy folyamatnak vagyunk a részesei. Az első félidő után váratlanul ért a felismerés: megrendített ez az előadás. Bogányit itt is megkísértette néha a sok leírt hang és a forte vagy fortissimo szerzői utasítás. Zongorázása ilyenkor zavarossá vált, de ezek a túlkapások és túlerötletések mégsem törték le a kompozíció ívét, és nem zökkentettek ki a már megteremtett atmoszférából.

Rádásként az ifjú zongoraművész – még egy nyomós érvel cáfolva az első félidő tapasztalatait – Chopin f-moll etűdjét játszotta el az op. 25-ös sorozatból. Világosan, természetesen, egyszerűen.

Várkonyi Tamás

BIRKÓZÁS MOZARTTAL

Londoni Szimfonikus Zenekar

Km.: Mitsuko Uchida – zongora

Karmester: Sir Colin Davis

Február 28., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Hogy a publikum kezdetben nem rendült meg a produkciótól, mutatja, hogy rögtönzött kőhögőkoncerttel szórakoztatta magát. Mozart zenéjével nehezen birkóztak. Csajkovszkij muzikájában viszont otthon érezték magukat a Londoni Szimfonikus Zenekar világszerte elismert művészei.

Az első félidőben a világhírű előadók vagy nem tudtak mit kezdeni Mozarttal, vagy félreértelmezték. Sir Colin Davis számára mintha megállt volna az idő; olyan vonásokat fedezhettünk fel a zenekar Mozart-játékában, mintha a hatvanas években járnánk. A bőszen megvibrált forte-hangok vagy a zenei ívek végén „faltól falig” kitartott hosszú hangok ellenére is lehetett volna jó ez az interpretáció, ha nem süttött volna róla a teljes érdektelenség. Miután megismertük témáit, karaktereit, a Titusz kegyelme nyitány „leült”, pedig a mozarti zene olyankor kezd igazán izgalmassá válni, amikor a motívumok vissza-visszatérnek, egymással összeütköznek. Colin Davis nem tudott a királyi nyitány kezdő lendületéből újabb és újabb energiákat felszabadítani, a közönség pedig a hallott produkciónak megfelelően, kelletlen tapsal nyilvánított véleményt.

Hogy a publikum nem rendült meg a produkciótól, mutatja, hogy – némi öniróniát sem nélkülöző – rögtönzött kőhögőkoncerttel szórakoztatta magát, amíg a színen meg nem jelent a ritkán játszott C-dúr zongoraverseny (K. 415) szólistája, Mitsuko

Uchida. A japán zongoraművésznőről mondhatnánk, hogy – bár negyven éve van a pályán – ő is a nemzetközi zenei élet újabb „sztárja” – ha nem lenne már sztárból is annyi, mint égen a csillag. Muzsikálása most nem tárt fel a hírnév mögött sejtett különleges kvalitásokat. Uchida ahhoz a művésztipushoz tartozik – igen, sajnos típus –, akik Mozartot is úgy játszanak, mintha Chopin lenne. Úton-útfélen leke-rekítve azt, amit nem kellene, a zenei poénokat is fájdalmas sóhajokként interpretálják, egyszerűen elfinomkodják a darabot. Ez a szépelgés azonban nemcsak stílusidegen, hanem egy idő után végtelenül unalmas is. A harmadik tételben a rondótéma visszatérései előtt Uchida legalább háromszor sütötte el ugyanazt az elhalkuló gesztust, s különösen akkor bukott felszínre zenei humorérzékének hiánya, amikor a rondótéma óthangos fricskája jellegtelen trillában folytatódott a tétel vége felé. Uchida nagyon érzi a zongorát, nagy hangvarázsló művész, de Mozart zenéje nem a legmegfelelőbb terep ezeknek a képességeknek a bizonyítására.

A koncert második részében aztán végre – zenei értelembe legalábbis – hazai pályán játszhatott a Londoni Szimfonikus Zenekar. A Csajkovszkij IV. szimfóniájának elején felharsanó, ragyogó hangzású és falat rengető rézkarral Davis akkora lendületet adott az előadásnak, hogy ha nem zenéről lett volna szó – különösen a fátum-téma visszatérése után a fináléban –, az az érzése lehetett a hallgatónak, hogy egyetlen tömbből faragott alkotással találkozott. Azonban nemcsak a formálás, hanem a hangzás tömörsége is imponált a zenekar játékában, és nemcsak a már említett rezeknél, hanem például a vonósok pengetésénél a különleges zenei „effektekre” épülő harmadik tételben. A második tételben a vonós szólamok fület gyönyörködtető hajlékonysággal formálták meg az éneklő dallamot, az első oboistától és első fagottostól pedig gyönyörű szólókat hallhattunk.

Várkonyi Tamás

CARMEN: IMPORT VAGY HAZAI?

Bizet: Carmen

Március 1. és 4., Erkel Színház

A Carmen népopera, a Köztársaság téren a helye – gondolják az aktuális igazgatók. 1982, 1993, 2000 – Bizet Carmenjének legutóbbi felújításai az Erkel Színházban. Most megint felújították a dalművet, a címszerepben a figyelemre méltó Vizin Viktóriával.

Bizet operáját 1876 óta játsszák Budapesten: előbb a Nemzeti Színházban, majd az Ybl-palotában. Egy francia rendező, René Terrason nevéhez fűződik az 1982-es felújítás. Tizennyelvvel később Szikora János rendezésében frissült föl a darab. 2000-ben a müncheni színházzal kibontakozó együttműködéssel indokolták, hogy a főigazgató-intendáns, Szinetár Miklós rendezésében, francia nyelvű előadásban mutassák be a Carment. Ekkor néhány

fényképezőgépes, napszemüveges turista és egy kancincsempészésre használt óriási játék macskó volt hivatott a jelenhez közelíteni Prosper Mérimée izig-vérig romantikus történetét. A színpadkép már 2000-ben is ügyetlennek, nehezen kezelhetőnek látszott, azóta még nyilvánvalóbbá vált, hogy a kopott kulisszák, a rossz anyagból készült ruhák, a gyermeket koreográfia mind-mind elviselhetetlen provinci-alizmust sugároznak.

Ehhez a környezethez kellett volna alkalmazkodnia Vizin Viktóriának a címszerepben. Ő azonban fölül-emelkedett az egész helyzeten, és megoldotta a majdnem megoldhatatlant: részt vett a produkcióban, de a saját Carmenjét alakította – nagyszerűen. A néhány éve Chicagóban élő, a világ jelentős operaházaiban (például a Covent Gardenben) szép sikereket arató magyar mezzó régen hallottuk Budapesten. Vizin Viktória hangja olyan tökéletesen megfelelt a szerepnek, hogy már-már az a benyomásunk: Bizet anno erre az orgánusra írta a szöveget. Minden tartományban szépen és könnyen szól, ahol kell, erőteljes, magvas, másutt légiesen karcsú. Mint a gazdája, Vizin teljes értékű, intelligens alakítást nyújtott. Megőrizte a szerep alapvetően romantikus voltát, de apró gesztusokkal jelen idejűvé vagy inkább időtlené, mindenkor érvényessé tette a figurát. Nem ragadt le a szívdöglesztő vamp sztereotípiájánál. Amikor Lilas Pastia kocsmájában Don José először mutat tétováságot, Carment még röpi a saját érzelmi energiája, de az arcán már földereng a csalódás és a megvetés. Az alak tehát föl van építve.

Kovácszházi István most vette át Don José szerepét, és hajlamosnak látszik arra, hogy a tudatos szerep-építést a maga eszköztárába integrálja. Még nem „végzett” a tizedessel, de jó irányba halad. Hogy el is érje a célt, jó énekmestert vagy korrepetitort kell találnia. Escamillót a nagyon fiatal Molnár Levente énekelte, akit most afféle bariton jolly jokerként használnak. Hallottunk már nem egy lírai baritont a torreador szerepében, rutinos énekeseket, akik megoldották a helyzetet. Molnárnak – korából adódóan – hiányzik a gyakorlata, így aztán a kiadós tapsok ellenére is csak félsikernek értékelhető fellépése.

A Carmenben is komoly feladata lenne a kórusnak és a statisztériának. Ezek a szereplők azonban utólagára Kovalik Balázs Turandot-rendezésének premierjén voltak úgy a színpadon, mint akik ezt a munkát tekintik hivatásuknak, és nem csak a szolgálatot akarják letudni.

Albert Mária

VIRÁGCSOKOR KODÁLYNAK

A Magyar Rádió jubileumi Kodály-évadjának nyitóhangversenye

Március 4., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Néha egy családi albumból való fotográfia is közérdekűvé válhat. A Magyar Rádió zenei együtteseinek március 4-ei koncertjéhez készült, szerény kivitelű műsorfüzetbe szerkesz-

tett képen Kodály Zoltánnak egy kislány virágcsokrot nyújt át. Ez a fiú Fischer Ádám, a gyermekkórus egykori tagja, az évfordulós koncert egyik dirigense, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának zeneigazgatója.

Köztudomású – és Fischer Ádámnak a koncert elé írt sorai is erről szólnak –, hogy a felnőttek világában szigorúságáról „hírhedett” Kodály a gyerekekkel megértő volt. Azt éreztük, hogy velünk szemben elnéző – állítja Fischer. Bizonyos, hogy ha gyerekekhez (kivált, ha gyermekkorukhoz) hívták, mindig örömmel ment. Egész élete egyfajta gondoskodás volt a következő nemzedékek szellemi, morális létéről. Bárcsak megtörhetetlen valósággá váltak volna elméletei, módszerei!

A Magyar Rádió Gyermekkórusa, amelyhez igen bensőséges kapcsolat fűzte, minden születésnapján fölkereste és fölköszöntötte őt. Nem is kezdődhetett másként a Kodály Zoltán halálának 40. évfordulójára emlékező koncert, mint hogy nyitányképp a gyerekkórus énekelt: a Serkenj fel, kegyes nép kezdetű népdalfeldolgozást, a Nagyszalontai köszöntőt. Valakinek a halálával járó veszteségre gondolni nem derűs dolog, az üde gyermekhangok, az éneklés látható öröme azonban mégis bizakodó hangulatot teremtett. A folytatás meg éppen a kétség és hit viszonyáról szólt, mert a Missa brevis szólalt meg. Az a mű, amelyet Kodály Budapest második világháborús ostroma alatt, búvóhelyről búvóhelyre vándorolva fejezett be, és amelyet 1945. február 11-én, az Operaház alsó ruhatárában mutatnak be a legjobb magyar énekesek. Adj nekünk békét! – hangzik a fohász, és a Missa brevisszel tényleg a béke szólalt meg. A Magyar Rádió Énekkara Strausz Kálmán vezényletével adta elő – igen koncentráltan. Kodály miséjében a kórus és a szólisták szerepe egyenrangú – ennek elfogadását tükrözte Fodor Beatrix, Korondi Anna, Geötz Judit, Wiedemann Bernadett, Fekete Attila és Hámosi Szabolcs disztíngvált közreműködése. Ezután ismét a gyermekkar lépett pódiumra: előbb a 150. genfi zsolnart, majd az Őt tantum ergót énekeltek, biztos stílusismeretről adva tanúságot. A Pünkösdlővel a közösségi éneklés felszabadító élményét ragyogtatták föl a gyerekek. Ezt a blokkot Nemes László Norbert és Thész Gabriella vezényelte.

A műsort úgy állították össze, hogy Kodály kompozíciós munkásságának sokszínűsége mutatkozhatson meg. Az Öreges című kórusmű, amely Weöres Sándor versére készült, a francia zenei impresszionizmus iránti érdeklődésre mutat. Mintha egy színes krétarajz transzformálna hangjegyekké, a Magyar Rádió Énekkara is ilyen rajzosan, pasztellszerűen tolmácsolta a művet. A Jézus és a kufárok bibliai jelenete miniatűr dráma, ezt pedig ennek megfelelő drámai feszültséggel adta elő a kórus. Az est második felében a Pest, Buda és Óbuda egyesülésének ötvenedik évfordulójára (1923) szervezett ünnepi hangversenyre komponált Psalmus Hungaricus hangzott el. Megszólt a teljes apparátus, tehát a

szimfonikus zenekar is. Az orgonánál az egész hangversenyen Deák Lászlót hallhattuk. A Psalmus hangjai betöltötték a Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermet; Fischer Ádám pálcaja alatt a kamarazenei részek épp oly plasztikusan hangzottak, mint az erős dinamikájuk. *Albert Mária*

MEZITLÁBAS, FÜSTSZÜRÖTLEN ÜNNEP

Mozart: A varázsfuvola

A Színház és Filmművészeti Egyetem

IV. évfolyamának vizsgaelőadása

Március 5., Merlin Színház

A varázsfuvola Sarastroját mostanában favágó méretű finn basszisták szólaltatják meg a legjobban. Mit tehet egy rendező-tanár, akinek növendékei között épp a legmélyebb fekvésű hang bírtokosa nem szálfatermetű? Például egy létra tetejére ülteti. Talán nem nagy ötlet, ha csak egy ilyen jut az előadásra. De Ascher Tamás és tanítványai a létrás Varázsfuvola egészét a színház ünnepévé avatják.

Ünnep, bár mezitlábás, mint a füstszűrő nélküli Symphonia cigaretta. Gátlástalanul kacarásunk, pedig „szent művet” látunk és hallunk. Ám ez a darab annyira szent, hogy az efféle merényletek egyáltalán nem ártanak neki, sőt! Élvezzük a zene szépségét, a történet egyszerű báját és humánus bölcsességét. Minden regiszterű báját az adott szereplőtől (nem ám más olvasgató fól a szöveget bújva!), és minden ária is megszólal. Szerény apparátus kíséri az énekeseket: egy tangóharmonika, egy elektromos és egy valódi zongora, egy hegedű, egy klarinét és egy gitár. Nem merem megkockáztatni, hogy megbecsüljem, vajon mennyibe kerülhetett kiállítani ezt a házilagos és mégis oly vonzó produkciót, amelyben a három dármat és a három gyermeket nagyjából ugyanazok alakítják, rávilágítva a mesebeli hármasszám dupla jelentésére. De a szerény eszköztár, a ruhák (inkább színes lebernyegek és köntösök), a kopott deszkapriccs és a koszlott (fóltehetően) autóülés, no meg a jelzett létra épp elég eszköz ahhoz, hogy ellustult fantáziánkat megmozgassa. Csak a zene adott, a többi móka, rendhagyó gesztus, és mégis hitesebb, mint valami úgynevezett hagyományos előadás. Nem a hagyománnyal van baj, az lehet szép és megindító, mint például a milánói Scala Varázsfuvolája; Rost Andreával, Simon Keenlyside-dal, Riccardo Mutival. De lehet mérhetetlenül unalmas és izléstelen, mint... – most inkább nem mondok példát. Ascher Tamás és növendékei fantasztikus csapatmunkában dolgoznak. Tizenhárom vannak, ők a szólisták, a kórus és a statiszták is. A nevüket végül majd leírom, mert nagyon megérdemlik, de valójában nem tudni, ki volt Sarastro, ki a Romy Schneiderre emlékeztető Éj királynője, ki a színpadra érett Papageno és ki az a Pamina, aki maga fújja fuvolaszólómot a tűz és vízpróbán Taminóját kísérve? Csapat-

munka; ez jellemzi a zeneakadémiai vizsgaelőadásokat is. Mint a légtornászok, úgy összedolgoznak, Aztán lediplomáznak, és vagy állás nélkül maradnak, vagy betörnek valamely társulat rendjébe, amely „rendben” a beálló próbákra az idősebb kollégák rendszerint el sem mennek. Így aztán a fiatalok is könnyen belebuknak az első bemutatkozási lehetőségbe. Ha kellően rugalmasak, gyorsan ellesik az egyszerű manírokat és beleszürkülnek a provincializmusba.

Egy zenés színházi osztály kap nemsokára diplomát. Szerintem nincs hová menniük, mert a zenés színház Magyarországon hovatovább az Andrassy útra korlátozódik. Az a ház pedig kevés annyi tehetségnek, ahányat a művészeti egyetemek termelnek. Szeretettel gondolok Bánfalvi Eszterre, Roszik Hellára, Radnay Csillára, Tarjányi Tamásra, Kiss Diánára, Herczeg Tamásra, Polgár Csabára, Vári-Kovács Péterre, Mátyássy Bencére, Friedenthál Zoltánra, Szilágyi Katalinra, Takács Nóra Diánára és Szabó Tamásra. Köszönöm ezt A varázsfuvolát, de teli vagyok keserűséggel és aggodalommal. Mi lesz velük? *Albert Mária*

SZERB REZESEK TÜNDÖKLÉSE ÉS BUKÁSA

Marjan Krstić & The Serbian All Stars

Március 8., A38 Hajó

Marjan Krstić esete tipikus: az ember hiú reményeket fűz egy kissé megkopott kultuszú műfaj új előadójához. Tíz évvel ezelőtt Boban Marković, a Koczi Orkestar vagy a román Fanfare Ciocarlia által képviselt zene a balkáni kultúra húzóágazatát jelentette. Marjan Krstić bandájáról más jut az eszünkbe. Pillanatkép a szerb színesfém exportkilitásairól.

Tavaly jelent meg a Fanfare Ciocarlia történetét és egyik németországi koncertjét bemutató DVD. A dokumentumfilm nyitójelenetében ködmönös fiúcska evickél a befagyott tó jegén, valahol egy román falu határában. A távolról felvett képkockákon látjuk, hogy óvatosan lehajol, benyúl a nyilván dermesztően hideg vízbe, és óvatosan kihúzza belőle egy tubát... Elnézve az egész filmet, a hatása alatt hallgatva a döbbenetes erejű zenét, és összevetve a balkáni rézfúvós zene mostani leszálló ágával, rádöbbenek, micsoda remek időzítéssel jelent meg az a kiadvány akkor. Kihozták a vállalkozásból a maximumot, még egy utolsó lobbant a zenekar és a műfaj nyomán egykor izzó kultusz. A rezesbandák európai aranykora véget ért – ma már mi is úgy vagyunk vele, mint legyintő erdélyi ismerősöm, aki azóta ezt hallgatta a román rádiókban, mióta az eszét tudja. A szomorú az, hogy így van ez a világszerte népszerűség sok esetben. Talán éppen ez az igazán műfaji vízvonalasító a társadalmi közegéből kiragadott világszenei szenczió, illetve a zenei hagyományokon biztosan nyugvó, és ilyen értelemben valóban klaszikus és autonóm Európán kívüli zenekultúrák kö-

zött. A balkáni lakodalmas zene a vesztesek közé tartozik: hatása kifulladt, leeső állunkat megtaláltuk és visszataláltuk a helyére. A továbbiakban, aki igazi revelációt szeretne, szíveskedjék meghívót szerezni a legközelebbi balkáni faluban erdélyes sátras lagziba. A fellengzős nevű Marjan Krstić Serbian All Stars zenekar koncertje mindezek alapján nem sok jó kilátással kecsegtetett. Mégis, a végkifejlet alapján kijelenthető, hogy a zenekar osztályrésze akkor is a szomorú felsülés lenne csupán, ha a három nagy ászhoz képest testhossznyi előnnyel indult volna egy rézfúvós bajnokságon. A zenekarral az az igazi baj, hogy ami a nagy elődöknél érénynek volt értékelhető, az náluk már zavaró tényező. A hangereő például a rezések esetében az átfogó és átütő zenei erőnek csupán az egyik kelléke. Jó esetben nemcsak virtuozitással párosul, hanem olyasfajta könnyedséggel is, amely meglepő és rendkívül fesszes ellentétje a hangszerek és az általuk okozott hangzás robusztus jellegének – éppen ez a jelenség a művészi színvonal garanciája.

Mindez tökéletesen hiányzik Marjan Krstić zenekarából: a banda örült hangos, de emellett folyamatosan hamisan játszott, a roma muzsikusokra egyáltalán nem jellemző ritmikai pontatlanságokat pedig félórás bemelegítés után sem sikerült gatyába rázni. A túlméretezett, háromszemélyes ütőhangszeres szekció tagjai valójában egymás korlátainak bizonyultak – az egyféle ritmusalap nullaféle variációval pillanatok alatt unalmassá vált. Az igazi virtuozitást még a zenekarvezető szólói is nélkülözték, a háttérkíséret obligát hangszerezési a trombitától a tubán át a helikonig jól betanult sémákat játszított, amelyek a magyar közönség számára már semmi újdonságot nem kínálnak. A fűlsértően karcos intonálás azt a szomorú és hallgató-üldöző üzenetet közvetítette, miszerint a Serbian All Stars nem más, mint egy rakás színesfém által okozott ipari zajszennyezés. Nyoma sincs a hét országra szóló roma jókedvnek, a cinkos mosolyoknak, a bájos humorérzéknek. Az egymás után ledarált számokat csupán azok bravózták a félhízas közönségből, akik szerint a jó és a rossz zene között a különbség néhány pohár rövidital. *H. Magyar Kornél*

DALLAMOK ERŐBŐL

Courtney Pine

Március 13., A38 Hajó

Courtney Pine belép egy harmincemeletes ház liftjébe, megnyomja a 33-as gombot, majd kiszáll a harmincyolcadikon. Valahogy így igyekszik kitágítani azokat a határokat, amelyeket az általa megszólaltatott stílusok, a tárgy és saját maga pillanatnyi képmérete, a befogadóközeg jelenthetheti számára. Keves kell hozzá, hogy mágnusnak gondoljuk őt.

Viszonylag rövid időn belül tért vissza a negyvenhárom éves, karibi születésű brit szoprán- és tenor-

szaxofonos az A38 Hajóra, aminek ő is örült, meg a hallgatóság is. Pine ezt úgy mutatta ki, hogy már az első megszólalásával egy tank kíméletlenségével támadta a közönséget. Nem kimélte önmagát sem: úgy fújt, mintha az élete, sőt a jazz jövője múlna rajta – legalábbis a brit jazzé. A félkörben fölálló Chris Jerome billentyűs, Cameron Pierre gitáros, Darren Taylor elektromos bögös és Cheryl Alleyne dobos hölgy (mindnyájan sokrétű, a jazzen kívül a reggae-ben, a bluesban és más stílusokban is jártas előadók) a főnököt fixirozva, az ő minden megmozdulását feszülten figyelve kísérte a már ekkor a 35. emeleten járó Pine-t, aki cirkuláns légzéstechnikájával, villámgyorsan cikázó, extatikus futamaival rögtön két vállra fektetett mindenkit. A James Brown emlékének ajánlott nyitószám addig tartott, amíg Pine első adag lélegzete (úgy 8-10 percig).

A szaxofonos a számok közt szóban is kifejtette nézeteit az ösök által ránk hagyományozott zenei örökség megőrzésének, életben tartásának fontosságáról, játékával pedig ennek illusztrálásánál többet is tett. A következő kompozíciók szinte mind ismert témák voltak, melyekbe Pine úgy bújít bele, mint passzentes bűváruhátkba: azonnal alkotához formálta a Summertime-ot, a Boney M által diszkóslágerre tett Sunnnyt vagy a Take Five-ot, és így merült velük a mélyvízbe, amely a fekete zenék esszenciájának és önnön egójának eleyéből áll össze. Ez a nem csekély méretű ego azért jó pár szót engedélyezett az őt körülvevő zenekartagoknak is, akik ilyenkor – ha kiléphetek erősen kontrollált kísérő szerepükből – nem egyszer nagy meglepetésekkel ajándékoztak meg minket. Nem utolsósorban Ms. Alleyne, aki megmutatta, hogyan lehet egyszerre erőteljesen, dinamikus, precízen és stílusosan dobolni, s egyben nőiesnek maradni.

Miközben azon tündöttem, vajon miért nem vesznek a hátukra Pine nagytarajú hanghullámai – annak ellenére, hogy végül is lenyűgözöttek állok e lefegyverzően energikus, szeniális muzsikusk előtt, ekkor Cameron Pierre egyszer csak megvilágosító erejű gitárszólót górdított elének. Szépen fölépített, mesélő dallamokkal, kifejező hangközökkel teli, megindítóan emelkedő játéknak köszönhetően a csupasz extázisba torkolló, sok szempontból minimalista, már majdnem erőszakos szaxofonozással szemben, ime, megjelent a zene, Pierre, ez a kis ember tudja, hogyan kell történetet mesélni a hangszerével, s az ő látszólagos esendősége láttán értem tetten még valamit, ami zavart Pine-ban: ő szuperhőst játszik a színpadon. Nem is hinnénk, hogy mint ember, gyarló, hogy hibázni is tud, vagy hogy ha kell, elszégyelli magát. Emiatt nem melegít mégsem az a láng, ami óriási nyelvekkel csap föl szaxofonja tölcseréből. A ráadásszámok levezényelt közönségénekeltetés, sőt ugráltatás (képes-e a publikum háromszor, sőt négyszer meggyenszer fölugrani?) végképp takaréka csavart a lángot.

Bércesi Barbara

KOCSIS ZOLTÁN CSÚCSOT JAVÍT

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar Kodály-estje

Március 16., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem (A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Kocsis Zoltán ismét megjavította a magasugrás világszűcsát. Kodály népdalfeldolgozásából zenetörténeti jelentőségű, autonóm dalciklust teremtett. A Kállai kettős és a Budavári Te Deum ehhez képest már csak könnyű vezetések bizonyult. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense a tavaszi fesztivál nyitókoncertjén járt.

Kocsis Zoltán az elmúlt években – a bartóki életmű bizonyos darabjaiból, illetve francia impresszionisták alkotásaiból készített átirataival – sokszorosan bizonyította, hogy nemcsak korszakos jelentőségű zongoraművész és karizmatikus zenekarvezető, hanem érzékeny és tehetséges hangszerelő is. Most, a Budapesti Tavasz Fesztivál nyitóhangversenyén, Kodály Zoltán Hűsz magyar népdalának hangszerelésével új minőséget teremtett: túlzás nélkül állíthatjuk, hogy Kodály egyenrangú alkotótársává lépett elő.

Már a kiinduló helyzet is teljesen más volt, mint a korábbi Debussy- és Bartók-hangszereléseknél. Hűsz magyar népdal című Kodály-kompozíció ugyanis nem létezik; a sorozat ebben a formában Kocsis Zoltán leleménye. Kodály tizenegy fűzetben adta közre a dalladafeloldozhatkét zongorakíséretes népdal- és balladafeldolgozását, amelyeknek egy részét később színpadi műveibe (Háry János, Czinka Panna, Székelyfőnök) is beépítette. Kocsis egyrészt kizárólag azokból a népdalfeldolgozásokból válogatott, amelyekből Kodály nem készített zenekari verziót, másrészt a dalok sorrendjét úgy alakította, hogy ezáltal a kodályi eredeti csoportosítástól eltérő, kisebb belső ciklusokat hozott létre. Az eredmény: megrázó erejű, töretlen dramaturgiai ívű széria, amely csak az európai dalirodalom legnagyobbjaihoz mérhető. Mindehhez olyan hangszerelés társul, amely egyszerre jeleníti meg a múltat és a jövőt: a nagy létszámú, már-már monumentális zenekar Kodály ifjúságát, a századforduló és a századelső mahleri-straussi világát idézi, az ütőhangszerek szuverén kezelésében viszont benne van mindaz, amit Kocsis az 1945 utáni európai zenéből megtanult, és saját alkotó-, illetve előadóművészi stílusának, nyelvezetének részévé tett. Maga az interpretáció, úgy érzem, pontosan megfelelt a három „szerző” – vagyis Kodály, Kocsis és a magyar népdalok egykori falusi adatközlő énekesei – szándékának, lelkiállapotának, mondanivalójának. Az énekes szólisták (Sümegi Eszter, Wiedemann Bernadett, Brickner Szabolcs és Asztalos Bernice) pontosan értették és érezték a dalok dramaturgiáját: mertek szenvedélyesek és erőteljesek lenni, de szerencsére kerültek a túlzó hangeffektusokat, gesztusokat, mozdulatokat. A Hűsz magyar népdal mostantól önálló életet élő, autonóm kompozíció, amelynek nemcsak a Kodály-

évforduló alkalmából, hanem a jövőben is helye van a koncertterekben.

Kocsis az első féldobben világszűcsot ért el magasugrásban, s ezzel önmagát hozta rettenetesen nehéz helyzetbe. A Kállai kettőssel és a Budavári Te Deummal nem is tudta megjavítani vagy beállítani a rekordot, legfeljebb – minden igyekezetével, muzikalitásával, kisugárzásával – néhány centiméterre megközelíteni. Szokásához híven szelvésszgyors tempókat vett: mire a félidei büfézésből és fecceségből visszatért publikum akklimatizálódott, a kuruc kori táncdallamot idéző Kállai kettős már be is fejeződött. A Budavári Te Deum is sebesen indult, de aztán szépen, fokozatosan megnyugodott, ünnepélyessé és méltóságtejléssé vált. Kocsis zenekara és az Antal Mátyás által vezetett kórus kifogástalan együttműködése mértéktartó, stílusos, a kodályi örökséghez minden szempontból méltó előadást eredményezett.

Retkes Attila

SZOMORÚ VASÁRNAP, BOLDOG PÉNTEK

Branford Marsalis Quartet

Március 16., Budapest Kongresszusi Központ (A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Megnyitotta kapuit a 2007-es Budapesti Tavasz Fesztivál, és a kapuban ott várt rosszkab Branford Marsalis kvartettje. Soha mindkettő antrét! Koncertjén egy figyelmes ajándékra is futotta a koncert közönség számára: a Szomorú vasárnap mélyen átélt, megindító előadására.

A legidősebb Marsalis-fivér, Branford rendíthetetlenül lépdel előre. Az utóbbi években bizonyos rendszerességgel klasszikus zenei közegben is hallható, technikája szinte perfekté vált, ő maga pedig egyre bölcsőbb. Néhány dolog viszont nem változott: a szaxofonos debütáló albuma óta Jeff 'Tain' Watts a dobosa (majd bolond lesz lecserélni az ezredforduló egyik legremekebb verő- és pedálkezelőjét), 1997 óta bőgőzik nála Eric Revis, s Kenny Kirkland 1998-ban bekövetkezett halála óta Joey Calderazzo bővíli a zongorabillentyűket.

Marsalis szüntelenül fogalmazza társaival azt a fejezetet, amely a nagy jazztörténet-könyvben a post-bop után jön. A műfajt alapjaiban megrengető újdonságot viszont azért sem ígér, mert a tradíciót mérhetetlenül tiszteli – a jazzét és az egyetemes zenekultúráét általában –, és mert már tudja, hogy az igazság odabent van.

A Marsalis Quartet legkiemelkedőbb értéke a négy belső igazság olyan fokú összecsengése, hogy az már-már természetfeletti minőséget mutat. Ha profánabb példát akarnék hozni: nem csodálkoznék, ha a zenészek feleségei féltékenységet éreznének, amikor meghallják, hogy férjük szavak nélkül is mennyire tökéletesen megérteti magát három zeneszcimborájával. Ha elgondolom, hogy régebbi

koncertbeszámolómban hányszor szoltam lelkendező elismeréssel a muzsikusok összeszokottságáról, reakciókészségéről, a többiek játéka iránuló figyelméről – attól tartok, sokszor túlozhattam, amíg még nem tapasztaltam a Marsalis Quartetben megvalósuló kollektív mágiát. Mindezt annak ellenére érezte a közönség, hogy a BKK koncerthelyszínek teljesen alkalmatlan, fizikai méretei, akusztikai jellemzői könyörtelenül eltávolítják a produkciót a befogadótól.

A zenekar egy korábbi lemezről ismert Marsalis-darabbal kezdte az estét (a zenekarvezető gyakran utal rá, hogy alkotásai nem egyszer robbanó petárdák, hanem élő és újraéleszthető tüzek), s a többi közt felcsendült Jeff 'Tain' Watts The Impalerje is: ekkor még inkább a jól elkülönülő téma-szólók-téma szerkezetet követték. Majd megérkeztek a Braggtown igen komoly falatnak bizonyuló, kollektív, szabad improvizációval teli darabjai. Komoly falat hallgatónak és – vélünk – előadónak egyaránt, a négyes viszont háttörő természetességgel játszott emberpróbáló opusait. Jeff Watts mintha hipnózis alatt állt volna, egy pontot fixírozott a végtelenben, a feje nem is mozdult, miközben felfoghatatlan polimetriákat ütött. Ha megtetszett neki kollégáinak egy-egy motívuma, fülig szaladt a szája, akár egy gyereknek, s rögtön válaszolt is. Calderazzo hol Monk, hol Tyner, hol – talán néhány év-tized múlva e nevekkel egyenrangúként csengő – Calderazzo módjára beszélt a zongorával, támlás székén hanyagul hátradőlve. Revis játéka megsínylette a legelső hangregiszter komplett hiányát, de biztos háttörő adó, tiszta basszusmenetei így is élvezhetőek voltak. Marsalis pedig eleganciáját mindvégig megőrizve fújta mennyezetrepesztő futamait tenoron és szopránon egyaránt.

A koncert legvárásosabb szakasza egyrészt egy figyelmes ajándék volt a magyar közönség számára: a Szomorú vasárnap mélyen átélte, megindító előadása, másrészt annak a Purcell-darabnak (O Solitude) az átírata, amely a Braggtownon is hallható a kvartett interpretációjában. Marsalis tiszta, erőteljes, kontrollált, épp a megfelelő mértékben és gyönyörűen egyenletesen vibrált hangja tökéletesen emelte ki a kompozíció drámaiságát. Seress Rezső és Henry Purcell is meghatódott volna, s érezte volna, hogy ugyanaz az ihlető szellem szállta meg a négy XXI. századi muzsikust, mint annak idején őket. Mi pedig mindnyájuknak hálásak voltunk.

Bércesi Barbara

BÍRTA A MAGYAR JAZZT A FINNYÁS LONDONI PUBLIKUM

Tóth Viktor Tercett

Km.: Oláh Szabolcs – gitár

Március 16., Magyar Intézet, London

Zsúfolásig telt ház előtt mutatkozott be az alt-szaxofonos Tóth Viktor tercettje a gitáros Oláh

Szabolecsal megtoldva. A közönség zömét nem az emigránsok, nem a cityben taroló pesti ifi-bankárok, még csak nem is a londoni kórházakban hétvégi ügyeletet vállaló magyar agysebészek, hanem bennszülött angolok tették ki.

A költségvetési megszorítások mindig a kultúrát sújtják először. Ezért kellett a londoni Magyar Intézetnek egy csapatba és egy előadásba tömörítenie az Ablakos Lakatos Dezső ösztöndíjat nyert két kiemelkedően tehetséges, fiatal jazzművészt. A szükséghelyzet azonban talán minden idők egyik legsikeresebb jazzkoncertjét szülte a már sok sikert látott Covent Garden-i falak között, melynek során a zene egyszerre volt nívós, intelligens és szórakoztató.

Három standardet és Oláh Szabolcs A kör alakú kert című szerzeményét kivéve, a csapat Tóth Viktor saját kompozícióit játszotta. Tóth Viktor az egyik legnyitottabb zenész a magyar jazzvilágban. Noha muzsikája a bebopban gyökerezik, nem riad vissza sem a hip-hop, sem az avantgárd, sem pedig a magyar vagy a balkáni népzene behatásaitól. Oláh Szabolcs, aki 2004-ben megnyerte a II. Jazz Zeneszerző és Hangszerelő verseny legjobb hangszerelésért járó díját és maga is kiváló együttest vezet, a gondolkodó, természetesen építő zenész eklatáns példája, kinek produktumát a „poszt-cool” jelzővel illethetnénk. Kettőjük kölcsönhatása módfelett termékenynek bizonyult. Oláh Szabolcsra ráragadt Tóth Viktor szenvedélye, és lenyűgöző zenei intelligenciával tudott vadul, ugyanakkor koherensen muzsikálni. Tóth Viktor játéka valamelyest hozzájárult gitáros partnere stílusához, ami ebben a felállásban logikus és kívánatos volt. Mindkettőjük szólói folyamatosan igazodtak a változó helyzetekhez és hangulatokhoz, izgalmasan váltották egymást a harmonikus, a melodikus és a modális megközelítések.

A nagyszerű Jeszenszky György iskolapéldáját adta a polintimikus dobjátéknak, a szó legszebb értelmében vett szakmai alázatnak és a terem akusztikai adottságai hibátlan felmérésének – mely utóbbiból nagyon sok pályatársa tanulhatna. Ami viszont igazán „fehér-holló-szamba” ment, az a bőgős Szandai Mátyás fogadtatása volt. Nem csak remekbe szabott, a tőle megszokott túlzott szerénység okán rövidre fogott szólói, hanem hihetetlenül intelligens, nem is kísérő, hanem maga visszafogottságában is a többiekkel egyenrangú partner-játéka fogta meg joggal a londoniakat.

Nem tudom, mikor láttam utoljára ilyen lelkes közönséget az egykor Voltaire lakhelyűl is szolgált intézetben, de ez a csapat bőven rászolgált a fogadtatásra. Ezt a mutatványt két hétre rá a budai Nyitott Műhelyben is megismételték hasonló hűfokon, de a saját fiatal tehetségeinket nemigen becsülő magyar televízió jóval kisebb közönség előtt.

Pallai Péter

STRAUSS-PANORÁMA, AVAGY KONCERT CSUKOTT SZEMMEL

Budapesti Fesztiválzenekar

Km.: Jane Eaglen, Robert Dean Smith, Virginie Pochon, Claudia Mahnke, Valerie Condoluci – ének; Zempléni Szabolcs – kürt

Karmester: Fischer Iván

Március 18., Zeneakadémia

Fischer Iván és a Budapesti Fesztiválzenekar Richard Strauss hatalmas életművéből adott nagyszabású keresztmetszet-hangversenyt. A kivitelezés gondossága magasrendű zenei élményt adott, a kiválasztott darabok megközelítése, értelmezése azonban zárójeles megjegyzésekre bízta a kritikust.

A Strauss különböző korszakainak zeneszerzői stílusát jellemző, remek válogatás egy XIX. század végi szimfonikus költeménnyel, az egyik, ha nem a legszellemesebb kompozícióval, a Till Eulenspiegel vidám csínyjeivel kezdődött. A folytatásban egy öregkori darab, a kései Strauss-stílus esszenciális műve, a II. kürtverseny hangzott el. A szünet előtt és a második részben az operakomponista állt a középpontban: két, egymástól nagyon távol álló opera részlete került terítékre. A Salomé (1905) és benne a Hétfátvöltánc a századforduló emblemikus műve, az Ariadne Naxosban (végleges változata 1916-ból való) ironizáló archaizmusaival a neoklasszicizmus Stravinskyt megelőző remeke. S ha a Till a szimfónia történetének legpimaszabb darabja, akkor az Ariadne joggal pályázhat ugyanerre a címre az operák világában.

A Till partitúrájának egykor döbbenetes merészsége ma kevésbé tűnik fel. Hozzászoktunk, sőt, tanítani valóan briliáns és letisztult munkának tartjuk. A Fesztiválzenekar előadása minden mozzanatában a briliáns hangszerelőt és a formát virtuózan kezelő komponistát állította előtérbe, a hallgató figyelmét inkább (vagy csak) a részletek kacagató vagy rémisztő vonásai kötötték le. A taps alatt a szolistas felállítását (kürt, klarinét, hegedű) ritkán éreztük annyira jogosnak, mint éppen most. A II. kürtverseny tapasztalatainak összefoglalás is – bár Zempléni Szabolcs teljesítményét nem érheti különösebb kritika – a zenekar dicséretével, különösen a vonóskar produkciójának méltatásával kell kezdenünk. A nagy létszám ellenére kamarazenekari tisztasággal, áttetszően szólt az együttes, a lassútempóban ismét meg kellett állapítani, hogy ennek a gazdag tónusú vonóskar zenekari hangzásnak Magyarországon még mindig nincs párja. Zempléni Szabolcs szólója elegáns és magától értődő volt. Inkább pontosságra törekedett, és kevésbé az egyes hangok finomra csiszolására. S hogy a mű könnyedsége mennyire csak látszólagos, azt a fátadás számájára írható apró megingásokból lehetett észrevenni a harmadik tételben. Az első rész Salomé táncával ért véget. Fischer a szünetre felhevített állapottal szerette volna elengedni a közönséget, s ezt valószínű, hogy el is érte. Megközelítése, a részletek kimunkálásának igénye a Till interpretációját idézte.

Nagy zenekar próbált elhelyezkedni a Zeneakadémia színpadán, a hangok orgáját szinte a bőrünkön éreztük – s eközben szunnyadt a lélek. Kíváncsi lettem volna, hogy miként szólalt meg ez a részlet egy nappal korábban, a Művészetek Palotájában?

A szünet után szellős színpadkép fogadott, kamaraegyüttes és nemzetközi híru énekes szolisták adták elő az Ariadne Naxosban zárójelenetét, melyet a koncerten Ariadne áriája, az Es gibt ein Reich (Van egy ország) vezetett be. A címszerepet Jane Eaglen énekelte. Nagy hang, szép csúcsokkal, döbbenetes, erőteljes és tiszta mélységekkel. Ő nem Ariadne állt a színpadon, hanem egy éneklő ember. Nem Eaglen valóságos megjelenése és a képzeletbeli Ariadne közötti különbség volt a döntő az illúzió elmaradásában, hanem az, hogy Eaglen áriát énekelte és nem szerepet formált. A három nimfa (Virginie Pochon – Echo; Claudia Mahnke – Dryade; Valerie Condoluci – Najade és rövid megszólalás erejéig Zerbinetta) viszont megpróbálta a gála és a színházi előadás között megtalálni a középutat. A Bacchust éneklő Robert Dean Smith vokális produkciója nagyon meggyőző volt, érkezése színházi illúziót kellett, de a nagy kettősben játéka Eaglen magatartásához igazodott. Sok minden elveszett Strauss darabjából, de csukott szemmel hallgatva a lelke mégiscsak jelen volt. *Molnár Szabolcs*

BANÁNHÉJFLAMENCO

Maria Serrano és Balogh Kálmán koncertje

Március 18., Millenáris Teátrum
(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Maria Serrano – ahogy méltatni szokták: a flamenco voodoo-királynője – személyében végre egy olyan művésznőt köszönhetünk Budapesten, aki igazán rászolgál a kulturális nagykövetség címre. Arra a titulusra, amit – legyünk őszinték – olykor elharmarkodottan biggyeszünk rá egy-egy előadóművészre. Ő minden színpad rejteget banánhéjakat – ezt bizonyította a Millenárison rendezett koncert.

A három egymás utáni napon bemutatott, spanyol-magyar közös produkcióval kapcsolatosan ugyan akadhatnak fenntartásaink, de végeredményben a hazai közönség is büszke lehet, hogy zeneművészeink egyenrangú félként megállják a helyüket a döbbenetes erejű flamenco-zenészek mellett. De még micsoda erő van ezekben a zenészekben! Az énekesek közül a tiszteletre méltó hangszekrényvel bíró Quisco de Alcalá erőteljes és szenvedélyes hangon énekel, figyelemre méltó teljesítményt nyújtott. Ő Inmaculada „La Carbonera” Rivero törekény nő létere még hozzá képest is olyan átütő erővel élte bele magát a dallamokba, a ráadásban pedig olyan tűzről pattant táncot produkált Serrano biztatására, és mindezt olyan bájos és közvetlen megjelenéssel tette teljessé, hogy bizony nem tagadom, voltak pillanatok,

amikor elszoruló torkommal küszködtem. Ez egy rigorózus kritikus esetében nem éppen gyakori eset. Pedig nem indult zökkenőmentesen a 18-ai este. A produkció legelején jártunk, amikor a társulat ünnepeket vezetője, Maria Serrano megjelent a színpadon táncos partnerével. Két perce sem voltak pódiumon, amikor Javier Sanchez a legnagyobb meglepetésre egy gyors pörgésből kiérkezve a földön találta magát. Alig hitünk a szemünknek, de megtörtént, ami szinte soha: flamenco-táncos elesik. És bár Serrano partnere ügyes, energikus táncosnak bizonyult, varázsát, sármját nem tudta visszanyerni az este folyamán. A „magyar-cigány” páros (Dolores Castillo és Hámor József) előadása a kezdetektől a jól megcsinált koreográfiára támaszkodott. A balettos hátterű művészekben keresve se találtam azt a tüzet, amelyet szinte bármelyik magyar cigány folklórzenész képes produkálni, ha hangszerét félerakva előrepattan a színpadon. Talán csak a magyar közönség számára közhelyes a produkciónak ez az oldala, és talán Spanyolországban éppen a magyar színek-hangok bizonyulnak revelatívának.

A program teljes első részére a precízen kidolgozott koreográfia és az őrlágon tartott impulzus volt a jellemző. A magyar zenészek találékonyan beilleszkedtek ebbe a sajátos színpadi közegbe: Balogh Kálmán (cimbalom), Balogh Gusztáv (ének), Borbély Mihály (szaxofon, ritmus) és Lantos Zoltán (hegedű) kihasználta az adott keretek nyújtotta lehetőségeket, de azért érződött, hogy a szerepek kiegyenlítés nélkül alakultak. Hiába közősek a gyökerek a cigányzenén keresztül, hiába a szájbögzőzés és az indiai szajritmizálás (konnakol) közös szülője – valójában nehéz feladat a cimbalomnak vagy a szaxofonnak a bulerías ütemére csillogtatni saját stílusának szépségeit.

Az este szikrázó fénypontjának kétségtelenül Maria Serrano tánc-szólója bizonyult. A fekete ruhában előadott epizód megdöbbentő erővel idézte mindazt a spontán erőt, a duendének azt a fehéren izzó pillanatot, amelyről méltán írt olyan átszellemülten Federico García Lorca. A művésznő emellett, hogy ördögi ügyességű táncos, elképesztő színpadi jelenség és bámulatosan szuggesztív szervező is. Az elsőprő szenvedély mögött kristálytisza, precízen megtervezett rendezőelvezet szerint építette fel produkcióját, jól előkészítve a terepet a végső, parázs szenzációra. Ennek érdekében használta (kicsit ki is használta) az összes színpadi kelléket, beleértve a ráadás alatt kissé gyámoltalanul tapsoló magyar legényeket is.

H. Magyar Kornél

NEM HAMBURGER: KOMOLYZENE

Az Észak-német Rádió Zenekara – Hamburg Km.: Vagyim Repin – hegedű

Karmester: Christoph von Dohnányi
Március 20., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

A hamburgi Észak-német Rádió Zenekara – Christoph von Dohnányi vezetésével – Mahler I. szimfóniáját felülmúlhatatlannak tetsző tö-

kélyvel játszotta el. A zenekar nem a leghiresebb együttesekre jellemző rutin-csúcsmínőséget képviselte. Miközben hozta az elvárható maximumot, egyedi maradt, Mahler-tolmácsolása pedig olyan etalont állított fel, mely adaptálhatatlan és másolhatatlan.

A koncert Ligeti György Lontano című nagyzenekari darabjával kezdődött. Dohnányi a zenekari színek és árnyalatok, a szép együttangzásokká transzformált disszonanciák fotórealisztikus kidolgozására és felmutatására helyezte a hangsúlyt. Nem hagyott kétséget afelől, hogy a hamburgi együttes a világ csúcsművészei közé tartozik. Akusztikai értelemben a terem rendkívül barátságosan, alázattal szolgálta a művet, a karmester minden törekvését maximálisan segítette. S bár a mű inkább a Ligeti-oeuvre második vonalába tartozik (ezzel együtt vált az elmúlt négy évtized egyik legtöbbet játszott Ligeti-kompozíciójává), annál azért több, semmint hogy egy koncertterem akusztikai „berépülőpilótájává” nevezzük ki. Élénken él emlékezetünkben Eötvös Péter tavalyi produkciója az akusztikai romhalmaznak is nevezhető Budapesti Kongresszusi Központban, amikor a Suisse Romande Zenekar élén, hasonlíthatatlanul rosszabb körülmények között, de sikerrel tárta fel a mű partitúráját. Dohnányi tagadhatatlanul élményszerűen, de pusztán levezényelte a darabot. Eötvös viszont elvezényelte. A Lontano népszerűségét jellemző, emlékezzünk meg a közelmúlt másik budapesti előadásáról is, amikor Vladimir Ashkenazy az Európai Unió Ifjúsági Zenekarának élén nem értette meg a darabot.

A folytatásban Vagyim Repin szólójával Mendelssohn e-moll hegedűversenyét hallottuk. Férfiasan, értelmesen és tökéletes technikával játszott, ám az első tételben inkább a jólfélsültég és a rutin biztosította a színvonalat. Mintha nem is vette volna fel elsőre a fonalat. A nyitótételben szinte azonnal be kell lépni a szolistának; minden hegedűs rémálma, hogy lemarad a belépéssel, Repinnek is majdnem sikerült. A második tétel nemes lírája figyelemreméltó volt, de ez még mindig kevés ahhoz, hogy az előadás a legnagyobbakéhoz mérhető legyen. Dohnányi vezénylőre kevés figyelem irányult, pedig ha az apró, alig látható mozdulatokra, a koncentráció rezdüléseire is figyelünk, akkor kiderülhetett volna, hogy az idős mester tökéletes formában, megkérdőjelezhetetlen színvonalon kísér. A lassútétel vége, majd a teljes harmadik tétel már olyan finomságokról, eredeti mozzanatokról, a zenei események olyan gazdagságáról árulkodott, amit erőfeszítés nélkül tudunk memóriánkban elraktározni. A taptot Repin egy hangulatoldó ráadászámmal, bűvészmutatvánnyal is felérő bravúrdarabban köszönte meg. Egyként konstataitá mindenki, hogy Repin nagyon tud hegedülni, pedig többről van itt szó: Repin hegedűs. Hamarosan újra Budapestre jön, hogy ezt Brahms Hegedűversenyében is bizonyítsa.

A második részben, a Titán melléknévre hallgatva Mahler-szimfóniában már minden figyelem a kar-

úgy sóhajtoztak – „ah, milyen nagyszerű volt...” – mintha a néhai hercegné, Diana ravatalánál állnának, esedélva a halottas toalettet. A kampány hál' isten nem ad hozzá és nem vesz el: a Mozart Maraton másodszor is nagyszerű volt.

Eleve jó ötletnek tetszett (és annak is bizonyult) egy háromestés sorozat után egy teljes „opera-mű-élvezeti napot” beiktatni a három, da Ponte-librettóra írt zeneműből. Egy ilyen magasba vezető íven mindenkinek érdemes végighaladni: rendezőnek, szólistáknak, karmesternek, zenekari muzsikusoknak és legfőképp a nézőknek. Akiiket ezúttal nem szolgálnak ki avagy nem úgy szolgálnak ki, ahogy szokás, hanem megdolgoztatják a képzelőerőt, a koncentrációt. Emlékezni kell a villanásnyi utalásokra, hogy mindegyik előadásban képesek legyünk értékelni a poénokat. Persze, ha nem esik le mindig a tantusz, az sem nagy baj; a produkciók üdesége, sodró lendülete így is magával ragadja a publikumot.

A rendező, Kovalik Balázs a műsorfüzetben leszögezi: nem tekinti triptichonnak a három da Ponteszövegű darabot, de nem is tagadja szellemi és morális összetartozásukat. Magunkra ismerni a másik emberben, mint egy tükörben – ez az alapkonceptió, ami nem is egészen új Kovaliknál. A tükröződés az alapvetése A kékszakállú herceg vára általa elképzelt változatának, amely – fájdalom – hiányzik a pesti dalszínház repertoárjából – csak sajnos emiatt kevesebben sóhajtoznak.

Egy színikóddal fűzi össze és különíti el a három operát a rendező. Ragyogó napsárgában és árnyalataiban pompáznak a Figaro házassága szereplői. Délelőtt kezdődik az előadás, tombol a vidámság, a hormonok vad működése kergeti a játékosokat. Érezzük: család és ámitás minden korábbi csipkés biedermeier pásztorjáték, amelyet Figaro házassága címen adtak. A zene érzékisége persze megtévesztő: „beolvasós” darab ez. Az volt a librettó alapjául szolgáló Beaumarchais-komédia is: a jus primae noctis, az első éjszaka földesúri joga eltörlésének követelése szimbólum. Nem kevesebbről, az egész régi jogrend megváltoztatásáról van szó. A sárga „kollekció” pazarul kezeli a bolond nap, a család–kiábrándulás–remény–megbocsátás kaleidoszkópját. Fodor Gabriella tavalyi és idei Grófné-alakítása külön tanulmányt érdemelne. Perfekt a szólamtudása, így a régi, pajkos Rosinából Grófnévá avanszált, és még mindig vágyakozó nő – gazdagon árnyalt megformálásra bőven marad energiája. Ez a mű foglalkoztatja a legnagyobb apparátust, és ez a produkció nyújtotta számomra a legteljesebb egységet.

A Così fan tutte párijainak alapszíne a fűzöld és a bahamakék. Don Alfonso és Despina érettebb korát, a többi élettapasztalatot sötétebb színek fejezik ki. A Così a nők előadása: Wierdl Eszter (Fiordiligi) és Mester Viktória (Dorabella) hangja csodásan harmonizál, az ember akarva-akaratlanul más, összetartozó szoprán-mezzó szerepekben fantáziálja őket. Farkas-

réti Mária, aki a szürke hétköznapokon hösnöket alakít, remekelt Despina karakterezében. Megyesi Zoltán Ferrandója tavaly óta kissé megfakult, és nem vált színesebbé fítrai János Guglielmója sem. A napot a Don Giovanni zárta. Két szólamban volt változás. A tavalyi Masetto, Gábor Géza most a Kormányzót játszotta, Masetto pedig Szegedi Csaba volt. A kecskeméti ifjú Hány János (ott ebben a szerepben láttam) jól illeszkedett az összeszokott csapatba. Bretz Gábor Don Giovannija idén még kiforrottabb: jelenkori, nihilista macsó. Az orgánuma pedig egyre tartalmasabb, bársonyosabb. Donna Annaként Fodor Bea méltán aratott nagy, személyes sikert. Hajnóczy Júlia Zerlinája pontos női megfelelője Bretz Giovannijának, zeneileg magabiztosan fölépített, kiváló alakítás.

Kérdés volt tavaly, sokan firtatták idén is, hogy vajmi lesz a produkció sorsa? Nem hiszem, hogy intézményes keretek között túl gyakran lehetne megismételni ezt a verziót. Talán nem is kell, hiszen ez a maraton ünnep. De tény: az ilyesfajta „festákra” nagy szükségünk van, hogy legyen mihez viszonyítani, hogy tudjunk különbséget tenni a bazári cifra-ság és az értékek egyszerű nemessége között. A többi majd meglátjuk. *Albert Mária*

KODÁLYTÓL KODÁLYIG

Kodály Zoltán: Hány János

A Magyar Rádió zenei együttese

Karmester: Fischer Ádám

Április 1., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

A jubileumi évben szinte magától értetődő, hogy Kodály Zoltán művei hangsúlyosan jelennek meg a hazai hangversenytermekben. A Hány János koncertszerű előadása – amit a Gramofon Zenekritikai Műhely tagja is meghallgatott – az életmű poétikus vonásait, de a népköltészet erejét is hangsúlyozta.

Aki hetven-nyolcvan év múlva kíváncsi lesz a XXI. század elejének kultúrájára – higgyük, hogy lesznek ilyenek –, bizonyára számba veszi, milyen közegben, miféle divatos áramlatok között lett sikermű például A gyűrűk ura, milyen módon hatott a globalizáció a nemzeti irodalmakra, a filmekre és a többi művészeti ágra. Amikor a Hányt bemutatták az Operaházban (1926), Lesznai Anna hatalmas virágos képeskönyvei, a gödöllői művésztelep munkái, egyfajta magyaros jugendstíl volt népszerű. A trianoni békeszerződéssel megcsonkított ország önazonosságát kereste. A géniuszok, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, Dohnányi Ernő, Weiner Leó jóvoltából zenei téren (legalább az alkotók oldaláról) sikerrel járt az identitás föllelése. Megrendítő példája ennek a Hány János című daljáték, amely a népdalokat úgy fonja egybe, hogy a színes és laza fűzér mégis darabnyi egységévé álljon össze, drámai szerkezetű, eleven, valódi színházzá.

Már az 1926-os ősbemutató után szóvá tették néhányan, hogy túl sok a próza a daljátékban. Kodály tudta, sőt Radnai Miklós igazgatónak ki is jelentette, hogy a Hány még nincs teljesen kész. Komponált még hozzá nyitányt, kórust, de valószínű, hogy a mindenkori előadók affinitásában is bizott: fejlődik, csiszolódik a mű. A Hányt tehát sokféleképp lehet elképzelni: kiemelve a kisgyermeknek való leporelló-könyvecskék világából, és a fantázia szabadságának tág teret adva, mint tették a franciák a montpellier-i, kísérletező és felfedező kedvű híres színházban. Vagy a közelmúltba ágyazva, ahogy a kecskeméti Katona József Színházban oldották meg. (Vessen meg az olvasó, mindkét, határozottan „más” előadás kedves számomra.)

Hogy lesz egy ennyire dinamikus zenés színjátékból koncertszerű előadás, minimális szcenirozással? Ezt nehéz elképzelni. A szcenirozás a hangversenyteremben két dologra szorítkozott: tucatnyi néptáncos forgolódott a pódium előterében, Hegedűs D. Géza pedig különböző pontokon fölbukkanva beolvasta a „sztorit”, vagyis a prózai részekből Várady Szabolcs által szerkesztett, erősen modernizált összekötőszöveget. Ez nem segített azoknak, akik nem ismerték a Hány cselekményét, akik viszont igen, azok bosszankodhattak, minek akasztja meg a zenét. A Magyar Rádió zenei együttese (zenekar, énekkar, gyerekkórus) nagyszerű teljesítményt nyújtottak. Fischer Ádám fantasztikus színeket hozott ki a zenekarból; abban a ritka élményben volt részünk, hogy a muzsika térbeli látványra szerveződött. Ha lehuny szemmel ültünk a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem zsölyéjében, a falak eltűntek, tágas csatamezőt és nagyabonyi tornyokat láttunk. Értettük: a derék obsitos nem lódit, hanem a nehéz élet talán egyetlen fényűzését, a fantázia költészetét tárja elénk.

Őrzse szerepében Németh Judit mutatkozott be. Ha mégis lenne egy igazi Hány-felújítás a közeljövőben, aligha képzelhető el nélküle. Az arányok meg is változtak: ő lett a koncert igazi hőse, s nem Perencz Béla kissé halovány Hányja. Igaz, ez a verzió kevés lehetőséget adott a figura kibontására, hiszen ott volt a másik obsitos, a mesélő: Hegedűs D. Géza. Massányi Viktor Marci bácsiként Monostatost alakította. Cserna Illdikó, Geötz Judit és a kórusok híven és stílusosan szolgálták az előadást.

Albert Mária

HÚTÓTT SZENVEDÉLYEK A KONCERTTEREMEN

Collegium Vocale Gent

Karmester: Philippe Herreweghe

Április 2., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Húsvéthoz közeledve a Tamás templom szellemé költözött a Művészetek Palotájába. Még Carlos Mena elképesztő kontratenorjától zengett a hangversenyterem, amikor a Gramofon

Zenekritikai Műhely kritikusa beült a Collegium Vocale Gent koncertjére – néhány nappal azelőtt, hogy Schiff András vezényelte ugyanitt a Máté-passiót.

Március 26-án Martin Haselböck osztrák kórossal és zenekarral, kaliforniai régizenei együttessel és jó nevű szólistákkal adta elő a Máté-passiót – halovánnyal. Szívesen tényleg csak Carlos Mena kontratenorjára emlékezhetünk, ám a Máté-passió nem opera seria, hogy a „kasztrálnak” tapsoljunk. No, de sebaj, április 6-án Schiff András vezényletével újra megpróbálhattunk közel férfközni Mátéhoz, rákészülésnek pedig itt volt János. Az együttes és karmestere garancia, de – mint kiderült – „csak” a magas színvonalra, a megrendülésre nem. Pedig a János-passió, rendkívüli képszerűségével, sodró dramaturgiájával, zsigeri drámaiságával, János evangélistához illő lobogásával és szenvedélyével, a részletek iránti érdeklődésével jóval közvetlenebbül hat, mint a Máté-passió. Könnyebb közel férfközni hozzá, könnyebb átélni, első hallásra könnyebb tőle megrendülni. Herreweghe azonban úgy gondolta, hogy visszafogja a drámai gesztusokat, fékezi a lendület sodrását, lehűti a lobogást, racionalizálja a szenvedélyt, s a művet közelíti a Máté-passió szublimált, elmékedő világához.

Talán igaza van, ám egy ilyen koncepció maradéktalan elfogadásának alapfeltétele, hogy a hallgató mindkét művet alaposan ismerje, és akkor is tisztában legyen a részletekben rejlő potenciállal, ha azt éppen nem mutatják meg neki. Makacs európaiként Herreweghe úgy gondolja, hogy a két passió elközönsege tudatában, a belga dirigens hisz az európai műveltségi minimumban. Csendes és szolid színpadi viselkedéséből azonban az is kiderül, hogy igazáért, hitéért nem igen akar megharcolni. Lemondásból vagy naivításból – ki tudja? Magam úgy gondolom, hogy ma már csak ábrándozni lehet arról, hogy az európai műveltségnek a két passió természetes része, s ennek az sem mond ellent, hogy hétfőn körülbelül 1500 ember lelkesen és értő módon üdvözölt egy elvont, harsányságtól mentes, lehűtött János-passiót: hogy szövegkönyvvel, kottával, emlékek tucatjával érkezett a koncertre; hogy jó XIX. századi polgárként vallásos élményt keresett a művészetben.

A hangversenyterem méreteihez talán kicsi egy tizenhat tagú kórus, de Herreweghe visszafogott játékra szorítja zenészeit: a vonósok legnagyobb fortéja is középerősnek tűnik, ráadásul a vonóshangzás szinte mindig túl könnyű, túl selymes, általában testetlen. Nem csak intonációban tiszta, hanem karakterében is. Ettől persze könnyen egyhangúvá válik. A szólisták is igazodtak az általános szublimációhoz: távolságtartó előadalmódál, a drámai akcentusok puhításával járultak hozzá a koncepció egységéhez. Különböző színvonalon persze. Nem igazán jó választás Camilla Tilling a szoprán áriához: eleinte technikai problémái is voltak, amikor pedig bemelegedett,

operás gesztusait kellett volna kordában tartania. Hasonló problémákkal küzdött a tenorista, Jan Kobow is. Ingeborg Danz (alt) nem először járt Budapesten, most is alázattal és perfekten énekelt.

Jó volt Peter Kooij basszus, aki áriáiban és Pilátus szerepében egyaránt figyelmet követelt magának. A Jézus szerepére vállalkozó Konrad Jarnot könnyű baritonjával csalódot keltett. Nem az ő hangfajára iródott a „Vox Christi”. Ha Herreweghe a szerep tragikumát akarta elvenni ezzel a választással, akkor sikerült neki. Maradéktalan élményt nyújtott az evangélista szólamát éneklő Christoph Prégardien, annak ellenére, hogy – igazodva a koncepcióhoz – minden színészi ziccet kihagyott. Recitativóiból folyamatos, elidegenítő ariosókat formált, nem sodródott el az elbeszélés hevületében, jó XIX. századi polgárhoz méltóan művészetté transzformálta a vallásos élményt.

Molnár Szabolcs

HARSONÁZNI GYEREKJÁTÉK?

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Km.: Christian Lindberg – harsona

Karmester: Ligeti András

Április 5., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Christian Lindberg a világ egyik legjobb harsonása, de ez a tény – a rézfúvós-növendékeket kivéve – kevésbé hozta lázba a koncertre járó budapesti publikumot. A zenei különlegességekből összeállított koncerten azért így sem maradt el a világsztárnak kijáró lelkes fogadtatás.

Nem tisztünk feltárni annak okait, miért kullog a harsona jóval a hegedű és a zongora után a hangszerek hierarchiájában, illetve a népszerűségi listán. Pedig Christian Lindberg játéka meggyőzött arról, hogy ez a hangszer sem alábbvaló a zongoránál vagy a hegedűnél. És ahogyan a nagy művészek esetében, a hallgató ezúttal is úgy érezte: a világ legkönnyebb dolga harsonázni. A svéd művész bámulatos könnyedséggel kezelte a hangszert, amiből csak komoly fizikai munkával lehet hangot kicsihozni. A műsor középpontja egyértelműen az a harsonaverseny volt, amelyet honfitársa, Jan Sandström komponált Lindbergnek, és amit a harsonás eddig több mint hatszázszor szólaltatott meg. A show és a komoly koncertdarab határán lavírozó Motorbike Odyssey – tulajdonképpen „egy motoros naplója” – különösen alkalmas volt arra, hogy a motoros-szerelésbe öltözött Lindberg bemutassa tudását a közönségnek. Delikat hangindításai, minőségi hangképzése, tiszta és gikszentermentes játéka közben még azt is megengedheti magának, hogy akrobatamutatványokat végezzen: forogjon a harsonával, hangszerével énekelve duettezen vagy „akkordokat” szólaltasson meg. Christian Lindberg sugárzó egyéniség: elképesztő lendülettel és frissességgel közlekedik a színpadon. Szeme ragyog, villogó fogsora az első emeleti erkélyről is jól

látszik, a pódiumra nem besétál, hanem bekocog, ott izeg-mozog, mert alig várja, hogy belekezdjen a mondandójába, a mű végén pedig szinte nyakába ugrik a karmesternek – aki zavarban is van emiatt: „Az élet szép, harsonázni pedig gyerekjáték” – ezt közvetítette Lindberg minden mozdulata.

A harsonavirtuóz már Sandström kompozíciója előtt is egy különlegességgel letett meg bennünket: Mendelssohn barátja és koncertmestere, Ferdinand David kora romantikus harsonaversenyét ő rekonstruálta a fennmaradt zongorakivonatból. A csupa különlegességeket kínáló koncerten elsőként Vukán György – a 100 éves szimfonikus zenekarnak komponált – Ünnepi nyitányát hallhattuk, a szerző közreműködésével. A zenészek – ütősök és rezesek – sorra jöttek be a vonósok mögé, és ültek le a helyükre, majd kezdtek improvizált párbeszédbe egymással, illetve a zongora mellől dirigáló Vukánnal. A „valódi” karmester, Ligeti András is később jött, hogy jelt adjon az első össz-zenekari tusra. A lét és nemlét között: lebegő zenekar helyzetét ismerve akár szimbolikus jóvendülésnek is vehettük Vukán „anti-Búcsú-szimfóniáját”. A szünet után viszont a zenekar szolgált ingyencéggel: nagyszerű ötlettől vezérelve – ki tudja, talán magyarországi bemutatóként? – Sosztakovics 2. jazz-szvitjét adták elő. Ezer színben és karakterben játszó, pezsgő muzsika ez – az igényes szórakoztató zene fajtájából. Az ember szinte akarátlanul is felnevet Sosztakovics egy-egy zenei poénjának hallatán. Itt az együttes ragyogó virtuozitása került előtérbe; bár a remekül kikevert hangzás intenzitásában és kifejezőerőben a produkció gyenge pontjának éreztem.

Különös kontrasztot figyelhetünk meg a színpadi megjelenés terén Lindberg és a zenekari tagok között. Nem kívánom, hogy a muzsikusok is futva közelítsék meg zenekari állásaikat, mégis jó lenne, ha látszódná rajtuk: égnek a vágytól, hogy a közönségnek muzsikálhassanak. Bizonytalan jövő előtt állva ezt az állapotot nem könnyű elérni, de el kellene hinnük magukról, hogy jók. Ez a koncert is megmutatta, hogy igazán nincs mit szégyellniük.

Várkonyi Tamás

ETŰDÖK HANGROBBANÁSRÁ

Azuma Clan

Április 17., Gödör klub

Hangerő és virtuóz technika. A fiatal, progresszív zenészek egy ambiciózus rétegének első számú fegyverévé avasztta ez a nyereső páros, amellyel – lássuk be – könnyű ma egységességet elérni. Az Azuma Clan is ezt a vonalat követi, pedig legutóbbi koncertjük alapján sokkal többre hívatottak.

Bár a Gödör klub működését, létét az elmúlt évek történései alapjaiban fenyegették, a keddi esti pillanatkép viszonylag megnyugtató: a teraszon ülő sok

ember látványa legalábbis azt a benyomást kelti, hogy ha vannak is a háttérben konjunkctúra-harcok, a közönség kedveli a város szívében található koncerthelyszínt. Sőt mi több, a fiatal magyar jazz-művészek közül többen is törzshelyüknek választották, ahol gyakran történnek izgalmas dolgok. Az Azuma Clan pedig jól beleillik ebbe a képbe: a négy zenész átlagéletkora huszonöt év körül mozog, és a zenekar épp azon a pontján van a pályájának, ahol még ugyan nem robbant be a köztudatba, de már nem is teljesen ismeretlen. Így aztán a levegő kellemes remegése tapasztalható, ha valahol megjelennek a színpadon...

A zenekar felállása igencsak sajátos: mindkét alapítója ütőhangszeres. Mogyoró Kornél és Földő Sándor tapasztalt stúdiózenészek számitanak (Kolinda, Malek Andrea, Nikola Parov), ami első sorban hangszerkezelésükön és felszabadult színpadi jelenlétükön érezhető.

Am az ütősök által kezdeményezett, önálló zenei ötletek megvalósítása tele van gyilkos kelepccel, amikbe még világhírű karibi és indiai – értsd: a ritmus őshazáiból származó – perkások is vidáman (de nem dalolva) besétálnak. A legtöbb esetben a hiba az alapoknál kezdődik: a zenekarvezető a ritmust – és persze azon keresztül saját magát – pozicionálja előtérbe, és minden mást ennek rendel alá. Így tulajdonképpen a koncert egy másfél órás ütőszólóvá válik. Ez viszont akkora kihívás, amihez a legnagyobb indiai és afrikai ütőhangszereken kívül szinte senki nem rendelkezik kellő kapacitással. A kísértés annyira alattomos és erős, hogy világsztár ütőzenészek is képesek úgy beégni, mint lepke a petróleumlámpában.

Ezek alapján az Azuma Clan kvartettje igencsak vakmerő fiatalokból áll, ami önmagában is méltányolható. A bátorság szerencsésen párosul a hangszeres innováció igényével – Földő egyedi dobfelszerelést használ, a ritmusalaphoz pedig olykor jobb kézzel harmónia-függőnyt rendel billentyűn. Mogyoró olyan különleges hangszereket is alkalmaz, mint a braziliai rabszolgák által Afrikából „importált” ijicimbalom, a berimbau (mesteri fokon az egyik legjobb braziliai ütőhangszeres, Nana Vasconcelos használja). Az Azuma-zene azonban – követve a papírfórmát – híján van az esztétikumnak és a zenei harmóniának, amelynek megteremtéséhez kevés a zenekar másik felét képező Hámosri Máté gitárja és a mégoly virtuóz Papesch Péter basszusa. Zenei ötletbörze van, az vitathatatlan. Az előadók tele vannak élményekkel, és ezek továbbadására, a jóleső élményszerzés áll jelenlegi érdeklődésük középpontjában, és kevésbé a maradandó zenei érték megteremtése. A lelemények és a poénos megoldások nincsenek egységes kompozíció ivére lüszve, a léga, szerteágazó stílus finomabb részleteit pedig még a rettentően túlvázelt hangerő is a színpalak mögé száműzte. A koncert egészéből hiányoltam az intelligens koncepciót és a művészi higgadságot. Pedig mindehhez csupán egy kis szemléletváltásra volna szükség, hiszen a

négy közreműködő egymás szólamai iránti érzékenysége, feszült figyelme, gondolkodó hangszerkezelése nyilvánvaló. Nagyon jó ritmuserzéssel, magas technikai felkészültséggel rendelkező zenekar – szerény esztétikai igénytel, kevés valóban zenei indíttatású ötlettel. H. Magyar Kornél

BEETHOVEN LAJOS ÉS A SZERVEZETFEJLESZTÉS

BBC Filharmonikus Zenekar

Km.: Szergej Hacsatrtjan – hegedű

Karmester: Gianandrea Noseda

Április 21., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Több olyan kulturális eseményre vetődtem el, amelyen a támogató cég képviselője büszkén vallotta, hogy náluk bizony a „szervezetfejlesztési stratégia” fontos eleme a művészetek támogatása. A BBC Filharmonikusok budapesti vendégjátéka kis híján áldozatul esett a céges öndicséretnek. Az ingyenyjegyek ott is tapsoltak, ahol csendben szokás ülni.

Egy bank támogatta a brit zenekar budapesti fellépését. Ez olyan gesztus, amelyért minden kulturális intézmény öszintén hálás lehet. Persze magára veszen az az intézmény, amelyik ödözkodik attól, hogy tapintatosan tudomására hozza a támogatónak – amely jegyeket vásárol és partnerei között szétosztja –, hogy miként illik viselkedni egy hangversenyen. Kodály (állítólagos) országában ugyanis egyre kevesebb zenei képzést kap a nyájas lakosság. Így honnan is tudhatná, hogy mi a szonátaforma, vagy hogy hány tétele van egy versenyműnek?

Ezért aztán – meghálalándó a számára juttatott ingyenes belépőt – buzgón tapsol a tételszűnetekben. A karmester nyársat nyelten várakozik a második alkalommal, mert azt feltételezi, hogy – miként egy kismacska tanul a felnőtt egyedektől – harmadjára a publikum is csak-csak észreveszi, mikor is kell összecsattanni a tenyereknek. De az ingyenyjegyek világképébe ennyi nem fér bele; harmadszor is tévesztenek. A kultúrának nagy szüksége van a jó értelemben vett sznobokra, de az új sznoboknak még volna mit tanulniuk Balzac Eugène de Rastignacjától...

A BBC Filharmonikusok koncertje azonban így is felfedhetetlen maradt – no nem a „bemelegítő” Don Giovanni-nyitány miatt. Az bizony szürkére sikeredett: mintha nem Mozart írta volna a darabot, szép hangok unalmas egymásutánját hallottuk. Egyébként nem ezzel a művel, hanem Liszt Ferenc Hamlet című, ritkán hallható alkotásával indította volna estjét a zenekar. Am Rost Andrea váratlan megbetegedése miatt a Schubert-szimfónia kivételével a teljes műsort át kellett szerkeszteni, és az együttes által meghívott énekesnő helyett másik vendégzólistát találni – méghozzá olyasvalakit, aki művészi élményben kárpótolja a közönséget, de karakteresen más.

A turné másik szereplőjét kérték föl: Szergej Hacsatrtjan, aki Beethoven Hegedűversenyét három nappal korábban játszotta a zenekarral a bécsi Konzerthausban. A fiatal művész szerencsére ráért, így a magyar közönség hosszú idő után a felfedezés örömeiben részesült, ahogy sok évvel ezelőtt Maxim Vengerovnál, Vagyim Repinnél történt. Mindössze huszonhárom esztendő ez a nyugra örmény fiatalember, aki szinte egybeforr a pódiumon a hangszerével (egy XVIII. századi Guadagninivel), aki körül játék közben megszűnni látszik a külvilág, s mégis érezhetően jelen van. Pándi Marianne azt írja koncertkalauzában, hogy e versenymű előadása a „csak” virtuóz hegedűs számára rettegett feladat. Beethoven – bár csak egyetlen Hegedűversenyt komponált – a hangszer legnemesebb kifejezési eszközeit alkalmazza. Szergej Hacsatrtjan mélyen átértette a kifejezés fontosságát, hegedűhangja fényesen és makulátlanul szólt. Talán csak a Larghetto tételt találtuk túl lassúnak. A zenekar ideális érzékenységgel működött együtt az ifjú szólistával. A magyar publikum bizonyosan örömmel látná viszont karrierjének következő szakaszaiban is Hacsatrtjan.

A szigetország egyik legjobbjaként számon tartott manchesteri együttes a Schubert-szimfóniában (IX., „Nagy” C-dúr) teljesen magára talált. Lendület és arányosan kidolgozott, gazdagon árnyalt produkciót hallottunk – igaz a művet már lemezre is följlesztették. A milánói születésű karmester, Gianandrea Noseda nagylelkűen még egy másik Schubert-művel, a Rosamunda-nyitánnyal is megörvendeztette a közönséget. Albert Mária

KÖZEPESEN ERŐS NOSZTALGIA

Mezzoforte

Április 23., A38 Hajó

Azt hittem, a bolondot járatták velem, amikor a nyolcvanas évek közepén megtudtam, hogy a Mezzoforte izlandi csapat. Gyerekként az előítéletek még fontosak voltak: azt gondoltam, ilyen profi, húzós, napsugaras zenét a messzi északon bizonyára nem is lehet előállítani. Pedig lehet. Magyarországon most másodszer hallhattuk őket.

A Mezzoforte 1977-ben alakult, amiből – a színpadra lépő muzsikusokat elnézve – kétféle következtetésre lehetett jutni. Vagy egytől egyig minden tag kicserélődött a zenekaralapítás óta, vagy elképesztően fiatalon kezdték a professzionális muzsikálást. A második variáció rejti az igazságot. A négy jó barát – Fridrik Karlsson gitáros, Eythor Gunnarson billentyűs, Johann Asmundsson basszusgitáros és Gulli Briem dobos – a piros 18-as karikával megjelölt filmeket még nem nézhette volna meg, amikor létrehozta a néhány évvel később világszamba menő zenekart. 1982-ben robbant a bomba (nem is félhangosan), a Garden Party című szám megjelenésével. Aztán a rádiók nem győzték játszani slágereiket, amelyek honi televíziós műsorszignálok formá-

jában is visszaköszönnek (bár meglepne, ha külföldi rádió- és tévécsatornáknak nem jutott volna eszébe Mezzoforte-számokat használni). Merthogy használható a zenéjük, ami itt furcsa módon nem negatív értéket, hogy számos smooth-jazz esetében nagyit, is az. Nem kifejezetten az előre megfontolt szándékkal, jelentős bevétel reményében elkötött andalítás, hanem – úgy érzem – az őszinte szórakoztatni és szórakozni vágyás jellemzi a bandát, akik szívükből játszanak a pálmás, tengerpartos, koktélós, naplementés életérzésről.

Ezt a sejtést támasztotta alá az A38 Hajón adott koncertjük is, amelyen a Gunnarson–Asmundsson–Briem törzshármas mellett Sebastian Studnitzky, az ugyanezen a színpadon korábban főlépő Wolfgang Haffner Bandből ismerős billentyűs–trombitás, Bruno Müller gitáros és Oskar Gudjonsson tenorszaxofonos jeleskedett a jól ismert Mezzoforte-világ tökéletes szerkesztésében, hangszereleiben, hangzásában is legalább CD-minőségű megjelenítésében. A többletet egyszerűen az adta, hogy a biztos nyereg Icebreaker, Magic, Expressway vagy Prime Time mellett újabb kompozíciókat is megszólaltattak, így nem feltétlenül éreztük magunkat nosztalgia-partin. Másrészt néhány hangszeresző, különösen Studnitzky trombita improvizációi emlékeztettek arra, hogy valójában jazzkoncerten vagyunk, még ha a jazzt itt jó adag funkka és rockka elegyítik is. Studnitzkyre volt a legkevésbé jellemző, hogy patternek-ből, előre kigyakorolt motívumokból építkezzen, s ő merészelt a legtöbbször alternatív hangot csempészni játékába. A többiek „csak” lehengerlő profizmusukkal, stílusos, lekerekített, de szenvedélyes szólóikkal arattak osztatlan sikert a hajó koncertteremtől faltól falig megtöltött hallgatók körében. Ennek a csapatnak valahogy jobban el lehetett nézni azt a „szubzenei” ötletet is, ami néhány héttel korábban Courtney Pine-nak is eszébe jutott: ugráltassuk meg a közönséget, hátha megmozdul a hajó!

Időről időre fontos az embernek egyszerűen jól éreznie magát – akár a szellemi mélységeket, művészi magaslatokat hátrahagyva. Ám kevesen képesek garantálni, hogy bármikor magas szinten elszórakoztatnak bennünket. A Mezzoforte igen.

Béres Barbara

LUNA A FELHŐK KÖZÖTT

Verdi: A trubadúr – részben szcenizált előadás

Km.: Renato Bruson, Sümegi Eszter, Alfred Kim, Tichina Vaughn, Cseh Antal – ének; a Kolozsvári Magyar Opera Zenekara és Ének-kara

Karmester: Medveczky Ádám; **rendező:** Káel Csaba

Április 27., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Ha most azzal kezdem, hogy a szomszédos Bécsben tízenegy különböző helyen játszanak operaelőadásokat, akkor nyilván sokan azt vá-

laszolják: az egy gazdag város, gazdag hagyományokkal. És igazuk van. De hogy egy város (vagy ország) fölkerül-e Európa zenei térképére, nem pusztán az anyagi kondícióktól függ.

A félig szcenizált előadások sorában most a Traviata után Verdi második legnépszerűbb alkotása, A trubadúr szólalt meg a Művészetek Palotájában. Őszintén reméltük, hogy jó este lesz, hiszen Luna gróf szerepére Renato Brusont kérték föl. A minap láttam egy Falstaff-felvételt, s nem kétséges, korunk egyik legnagyobb operaművésze. De fájdalom, a legnagyobbak fölött sem áll meg az idő. Bruson hosszú és szép pályát futott be; 2003-ban, Mozart Don Giovanni-jának miskolci koncertelőadásán még tökéletesen illúziót keltő volt. A világhírű bariton most is fölragyogtatta régi értékeit, csodálatosan formált, hosszú frázisokat énekelt, de valljuk be: a magas hangok már megkoptak. Ezt a hálás hallgatóság nem bánta, mert Lunából – amennyire a körülmények engedték – hatásos figurát formált. Arra már nem maradtott energiája, hogy partnereit is magával húzza.

A többiek olyan egysíkúak voltak, mintha egy kifeszített könyvből vágták volna ki alakjukat. Sümegi Eszter hangról hangra ismeri Leonóra szólamát, fölvette hozzá az ismert dívattervező, Zoób Kati elegáns uszályos ruháját, csak éppen ő maradt kívül az egészen. Dalközt, a hős trubadúr a tavalyi Miskolci Nemzetközi Operafesztiválon megismert koreai Alfred Kim harsogta el, végig azonos hangerővel. Amint várható volt, a közismert operasímlagerre, a strettàra kinosan elfáradt. Az ugyancsak Miskolcra ismert Tichina Vaughn énekelt Azucenát, a mű központi szerepét. Értékes, de nem eléggé kiművelt hang, viszont a figurateremtő készsége egyéni, erőteljes. A nemrég diplomázott Cseh Antal személyesítette meg Ferrandót – igen bátortalanul, pedig Bruson többször is megkísérelte bevonni a játékba. Vélhető, hogy vele is ugyanaz történik, ami sajnos rutinszerűen esik meg a fiatal magyar énekesekkel: elkerülnek az erős kezű, jó mesterektől, s aztán a napi gyakorlatban „gazdátlaná” válva engednek a sematizmusnak.

A Kolozsvári Opera Ének-kara és Zenekara működött közre az előadásban, Medveczky Ádám öv vezényletével. Ha összehasonlítjuk a másfél évtizeddel korábbi együttes teljesítményét a mostanival, még nem jelentős, de már érzékelhető az állapotromlás. A határok megnyitásával valószínűleg sokan szerződhettek el Kolozsvárról, az utánpótlásnak pedig be kell érnie. Ha valaki komolyan gondolná, hogy a magyar operajátszást egészként kezeli, és nem szorítokzik csupán az Andrassy úti ház ügyeinek intézésére, számolhatna ezzel a társulattal, amely a bajok leküzdésében már sok tapasztalatot szerzett.

Végül a produkció látványáról. A trubadúr valószínűleg az a mű, amit nem lehet félig szcenizálni. Vagy ki kell állni és koncertszerűen elénekelni vagy eljátszani diszletben, kosztümösen. Ám minden

változatban elengedhetetlen, hogy valaki intenzitásra késztesse a szereplőket. Hogy Káel Csaba rendező kapott-e ehhez megfelelő kondíciókat, nem tudjuk, de nem is tartozik a nézőre. A felelősség mindenképp az övé.

Albert Mária

OPERATÖRTÉNETI PILLANAT BUDAPESTEN

Vajda János: Karyoné

Május 4. és 5., Magyar Állami Operaház

Vajda János Karyoné című új operájának bemutatóját a premierre készülő művészek egyike operatörténeti pillanatnak titulálta. Az elfogultság nyilvánvaló, de a két azonos értékű, különböző szereposztással látott előadás meggyőző, hogy az állítás több szempontból is igaz. Ezúttal valóban operatörténeti eseményről adhat számot a recenzens.

Irodalom- és színháztörténeti pillanat volt a librettó alapjául szolgáló Csokonai-mű – Az özvegy Karyoné – s két szeleburdiak című „vig játék” – 1799. szeptember 1-jei bemutatója. A Somogyba számkivetett debreceni poéta utolsó darabja révén a magyar színjátszás egy pillanatig teljesen egyidejű és egyenrangú volt a bécsi népszínművel, valamint a német Singspiellel, azaz a daljátékkal. Az e tárgyban készült tanulmányokat érdemes újraolvasni, és a most bemutatott opera tükrében friss elemzésekkel kiegészíteni.

A Karyonét nyilván többféle analízisnek veti alá majd a szakma; mérlegre téve, hogy mennyiben eredeti a hangja, vagy hogy tényleg Kodály Zoltán Háryjának, illetve Székelyfőnökének útján jár-e? Véleményem szerint a népzenei fordulatok Vajda művében nem idézetek és nem is feldolgozások, de szorosan kötődnek az elmúlt évszázadok magyar (és európai) zenei hagyományához. Akadnak persze – mint Vajdánál eddig mindig – konkrét és szándékos utalások is, például a nyitókép gardon- és köcsögduda-muzsikájával Ligeti Györgyre, Karyoné gyászdalával az európai barokkra, Purcell Didójának búcsújára. A tündér varázslatát kísérő melódiában pedig A fából faragott királyfi tündérének csillagos, lebegő zenéjével való kapcsolatot véltem fölfedezni.

A kompozíció ökonomikus, a zenekari apparátus alig nagyobb egy kamarazenekarnál, a mű tíz szólistának ad feladatot, nincs kórus és statisztéria. Vajon a Mano és a varázslóhoz, Vajda korábbi, nagy sikerű színpadi művéhez hasonlóan külföldön is piacképes lesz a darab? Ahogy a Molière–Lully-darabok változatlanul azok, úgy akár a Karyoné is az lehet. A magyar (nyelvű) operaszínpadokaton azonban kötelező lenne bejárni. A produkció valóban kitüntetett esemény: Ascher Tamás rendezése „helyzetbe hozta” mindkét szereposztást. Budapestten tehát igenis lehetséges nem szegényszagú, nem ásatag gesztusokkal riogató előadást létrehozni. Lehet az énekeseket rábírnai a figuraalkotásra. Karyonét Wiedemann

Bernadett és Batori Éva játszotta. De nincs ok össze-mérni a két szereplőgárdát; mindkettő másért remek. Az énekesek alkataból adódóan eltérnek az előadások hangsúlyai, de a zene, a történet és mindenekelőtt a pompás irónia és önirónia mindkettőben tökéletesen érvényesül. Szép ruhákat láttunk már az Operaház színpadán, de Szakács Györgyi kosztümjei jellemeznek is nagyszerűek. Khell Zsolt pedig olyan összkomfortos, mégis könnyen mozdítható „bótot” tervezett az özvegy kalmárnénak, ami egy kétséges technikájú házban is tökéletesen funkcionál. Csokonai darabjából Várady Szabolcs nagyszerű operalibrettót írt, megőrizte a költő elementáris nyelvi humorát, és csak az érthetőség határáig modernizálta a szöveget. A darab dramaturgiai szerkezete arányos, megőrzi az eredeti színmű minden lényeges elemét. Reméljük, hogy a premier jelentős szakmai sikere után a köznapri jegyvásárlók is szeretik majd a produkciót.

A műsorfüzet szerkesztője gondoskodott róla, hogy a sok pozitívum mellé egy bosszantó negatívumot kelljen illeszteniünk: a Magyar Állami Operaház nem engedhetné meg, hogy ennyi sajtóhibával jelenjen meg kiadványa.

Albert Mária

BEHUNYT SZEMMEL EGÉSZ JÓ

Donizetti: A szerelmi bájital

Május 6., május 12., Erkel Színház

A Magyar Állami Operaház új vezérkarának sok dolga lesz. Végre számúzniük kell az intézményből a dilettantizmust, az izléstelenséget, a fegyelmezetlenséget. Donizetti muzsikája tényleg bájital, mert az Erkel Színház zsöllyéjében marasztotta a második felvonásra is a nézőt, hogy együttérzéssel figyelje néhány, tisztességes bánásmódra érdemes fiatal tehetség keserves munkáját.

Donizetti örökzöldje. A szerelmi bájital minden körülmények között sikerdarab – gondolhatnánk. Az elbűvölő dallamok, a remek figurák bármilyen környezetben jól érvényesülnek. Fájdalom, épp ellenkezőleg: ilyen populáris műnél a legszembetűnőbbek a működési hibák. A Bájital Békés András szellemes, átgondolt rendezésében több énekes-generációnak adott jó lehetőséget a pályaeépítésre. Aztán valamilyen okból ezt a produkciót főlvaltotta egy dilettáns munka, amely a szakmai alapkövetelmények minimumának sem felel meg. Például a kórus, a nem túl nagy tömeg suta mozgatása egyáltalán nem a csellekményt szolgálja, és nem tölti be funkcióját, azaz nem a főszereplő(k) belépését készíti elő.

Meg kell szűnnie az olyasfajta rendtelenségnek is, hogy a szubrett sminkje erősebb, mint a primadonnáé. Az meg egészen groteszk, hogy a kórus hölgytagjainak arcfestése egészen különböző stílusú és harsányságú, és ugyancsak rálicítal a főhősnőre. Mondhatná bárki, hogy ettől még föl- és lemege a függöny, a hűséges bérletes közönség ügyis me-

gen tapsol. Csakhogy a feladat nem az, hogy minden így maradjon, ilyen slamposan. Legjobb tudomásunk szerint a pályázók és nyertesek – nagyon helyesen – valamiféle európai színvonalat céloztak meg. Több fiatal énekes állt be a produkcióba, ki-ki bátorsága, tapasztalata, elszántsága szerint közelítette meg a szerepét. Az egyik előadásban Keszei Bori alakította Adinát – nagyon korrekt módon, csak éppen érdektelenül. Gyanítható, hogy mivel „törzsidejét” Bécsben tölti, nincs gyakorlata a partner-nélküliségben. Wierdl Eszternek van, így a saját figurájára koncentrált és szuverén módon jelenítette meg a kisvárosi kékharisnyát. A szólam ma már könnyedebb, levegősebb technikát kívánna, mint azok, amelyeket a közelmúltban Wierdlre bíztak, de az énekesnő magasrendű intelligenciával hidalta át a zenei problémát. Nemorino a lírai tenorok számára alap-kihívás. Brickner Szabolcs Nemorinoja idegesítő fickó, rossz a tartása, a kezével fúrcsán gesztikulál. Az nem derült ki számomra, hogy a fura tartás sajátja-e vagy csak azt az instrukciót kapta, hogy nézzen ki minél neveltségesebben. Brickner Szabolcs kicsit elfogódottan indította első ániáját, a románra azonban egészen belemelegedett a játékba is, meg a belcanto éneklésbe is. A ház bariton jolly jokere mostanában Molnár Levente, így a daliás Belcore őrmestert is rábízták. Igazán elemében volt; talán először láttam-hallottam, hogy felkészültségéhez illő karaktert kapott. Oberfrank Péter vezényelte mindkét felfrissített előadást, pontosan és lendületesen. Ha az ember behunyta a szemét, professzionális operaházban érezte magát.

Albert Mária

CIMBALOM A HAJÓN

Lukács Miklós Quintet

Május 9., Columbus hajó

A Lukács Miklós Quintet olyan zenekar, amely a modernséget nem bájtokban méri. Mind az öt zenész akusztikus hangszereken játszik – sokak szemében ez ma már valami konzervatív hóbort. Mégis, ez a zenekar, ez a hangzás tíz évvel ezelőtt még nem létezhetett volna. Emlékezetes koncert, és egy új műfaj születése – a Jazzhajó kedvezőtlen környezetében.

A Columbus Jazzhajó kiváló helyen, a város szívében található, a műsorszervezők pedig mindent elkövetnek azért, hogy a fővárosi jazzrajongók törzshelyre leljenek a Dunán ringó hajóban. Ám a remények ezidáig nem váltak valóra: a vendéglátás horronisztikus árai a Duna-korzó idegenforgalmához vannak szabva, és a felszolgáló személyzet sem a legbarátságosabb arcát mutatja, ha kiderül, hogy valaki „csak” egy pohár sörre és koncertet hallgatni jött. Ezért aztán a Jazzhajó alapállapot a kongó üresség – a közönség legtöbbször messze elkerüli a helyet. Néha viszont olyan turistacsoportok ülnek be, amelyek zajongással, csőrömpöléssel durván kifejezésre juttatják, hogy zenészek egyszerűen nem kívánatosak a légtérben.

Ilyen körülmények között egy progresszív alkotófolymat pillanatképpét kreatív módon előadni igen-csak hálátlan feladat. Lukács Miklós mégis vállalta. Klasszikus zenei szakon szerzett művészdiplomát a Zeneakadémián, évekel ezelőtt mégis arra kötelezte el magát, hogy hangszerének, a cimbalomnak a jazz keretei között találja meg a helyét. Persze hol vagyunk már a jazztól, vagy inkább a jazz hol van már a hagyományos keretektől? A cimbalom a magyar cigányzene egyik definitív hangszere, de kevesen tudják, hogy eredete perzsa gyökerekhez nyúlik vissza. A cimbalom rokonai elterjedtek a Kaukázustól Közép-Ázsián át egészen Indiáig. Lukács Miklós saját zenekarának alapvetése az, hogy a hangszer gazdag földrajzi örökségét tükrözze szerzeményeinek szerkezetében, hangszerelésében. Ugyanakkor az egzotikus stílus mégis organikusan épül a magyarországi rögtönzött kortárs zene kontextusába, jelrendszerébe. Lukács a magyar jazzélet olyan elismert tagjaival vette körül magát, akik valamilyen módon kitekintenek az itthoni keretek közül, és a külföldön tanultakkal a hazai jazzt gazdagítják. Ilyen módon nem túlzás, ha azt mondjuk: háttorzongató hallani, hogyan kommunikál Winand Gábor olykor franciásan affektáló, egyedí énekhanga Szalai Péter indiai zenén nevelkedett, alázatos, művelt és szofisztikált tabljátékával. Élmény, ahogy a zenekarvezető cimbalomát Dész András kánája kíséri – egy olyan ütőse, aki a jazzen kívül tájékozottan és technikailag felkészülten képes mozogni a roma folklórban, a klezmerben vagy akár a közel-keleti zenei dialektusok mezéjén. Megható, ahogy a bőgős Szandai Mátyás elmélyült figyelemmel tanulja és alkalmazza hangszereit a virtuóz indiai ritmusképleteket, és higgadt bölcsességgel keresi azok adekvát művészi alkalmazását.

A Lukács Miklós Quintet ritka lehetőséghez jutott azért, hogy zenészei a maguk területén kivételes felkészültséggel rendelkeznek, ugyanakkor nyitottak a másik zenei innovációi felé. A zenekar a fejlődés – reményekkel teljes – állapotában van, ami nem is csoda, ha azt tekintjük, hogy bemutatkozó koncertjük csupán fél éve zajlott le a Nyitott Műhelyben. A fiatal formáció gyerekbetegséggel könnyen nyomom követhető: a végtelenül bonyolult metrumok és a kompozíciós kísérletek burjánzása olykor meghaladja a fizikai lehetőségeket, és nem kedvez a zene esztétikai értékeinek. Ám csak idő kérdése, és a Lukács Miklós Quintet az egyik legprogresszívebb hazai jazz-zenekarrá fejlődhet, ha kellő kitartással és hittel folytatják a közös munkát.

H. Magyar Kornél

MŰFAJTEREMTŐ VOKALISTA PESTEN

Bobby McFerrin

Május 16., Sanna csarnok

Gyakran csak úgy emlegetik őt: „a Hang”. A csodálat nemcsak a zseniális énekesnek, a műfajteremtő vokalistának szól, hanem a páratlan személyiségű muzikusnak, komikusnak és

karmesternek, a zenei polihisztornak is. Bobby McFerrin ismét Budapesten énekelt: hét év alatt immár negyedszer járt Magyarországon. Előadása most is ünnep volt: a rögtönzés és a muzsika közösségi élményének ünnepe.

Egy szék a színpad közepén és egy mikrofon – ez minden kelléke. Nincs szüksége másra: ami számít, az ott van a torkában. Mindent tud a hangokról, és saját hangjával szinte bármire képes. Egész lénye zenéből van: a Syma csarnokban összegyűlt több mint háromezres tömeg a koncert első felében ismét erről győződhetett meg. Az idén ötvenhét éves, enyhén összes rasztahajú muzsikus leült és énekelni kezdett, s őt hallgatva fél óra egy szempillantás alatt röppent el. Ősi dallam- és ritmusvilágok elevenedtek meg, melyekbe játékos fantáziával és humorral kevert bluest és jazzt, komoly- és világzenét, és még ki tudja, mennyi műfajt, melyekkel mind oly természetesen és szabadon bányik. Négyoktávos hangterjedelmének felső harmadában a töle megszokott könnyedséggel vezette a melódiákat, melyeket baszsusával kísért, s közben melléneq folyamatos ütögetésével-csapkodásával imitált ütőhangszereket. Mintha egyszerre több szólamban énekelt volna, s így komplex, teljes értékű zenét hozott létre pusztán a hangjával. Elmondása szerint muzikalitásunk és humorérzékünk miatt szeret a magyar közönségnek muzsikálni, és a publikum most is lelkesen kapcsolódott be az előadásba. Intésére egyszerű alapokat dúdoltunk, melyekre ő ráénekel, majd kusza, hamis füttykíséretünkből is képes volt zenei hangárdatot kreálni.

Az est második felében Bobby a szervezők által korábban kiválasztott, tucatnyi amatőr énekessel adott félórás műsort, melyben a kórust karmestereként vezényelve kollektív produkciót, sőt néhány duettet is előadott. A muzsika és a rögtönzés ünnepe volt ez! Ez az élmény emelte a show csúcspontjává a következő műsorszámot is, melynek során a művész felhívott néhány nézőt a színpadra – legalább tizenötön álltak félkörben a deszkákon –, s egyenként „megtáncoltatta” őket énekével. A legkülönbébb koreográfiákra improvizált kíséretet, és fordítva: dalára mindenki más-más mozdulatokkal perdült táncra. A pillanat varázsának hatására látványos és ötlettel teli – balett, keringő, flamenco vagy éppen diszkók és burleszkfilmek hangulatát idéző – jelenetek születtek. Általuk nem csak az bizonyosodott be, hogy Bobby McFerrin a rögtönzés nagymestere, hanem az is, hogy ellenállhatatlan muzikalitása bárkiben képes felszínre hozni az erre való tehetséget.

Az énekes a koncert végén lejött a széksorok közé, hogy szokásához híven egy-egy nézővel együtt énekeljen, ám az ehhez szükséges meghitt hangulat a több ezer férőhelyes csarnokban sajnos nem teremődött meg. Bobby hamarosan elbúcsúzott, s noha a szünni nem akaró vastapsra visszatérve még tett egy kísérletet, hogy a közönséggel együtt dalolja el a Bolerót, a ráadást hamar félbe hagyta. Nem

voltunk elég ügyesek, ő pedig bizonyosan elfáradt, és az intimitás is hiányzott a közös produkció sikeréhez. Az előadás így is ovációval ért véget, és a koncertről a rosszul sikerült befejezés ellenére a zene szeretetének felemelő érzésével távozhattunk. Átitatva a lelkesítő élménnyel, hogy bennünk is ott van a muzsika, és nagyon szeretünk játszani vele.

Laczkó Krisztián

KRIKAI ÉRZÉK A RUHATÁRBAN

Marcus Miller

Május 20., Petőfi Csarnok

Vannak előadók, akikkel bármikor biztosra mehet a koncertszervező; legyen bár nyaralási szezon, hóvihar vagy focivéb. Ilyen művész Marcus Miller is. S vannak országok, ahol a közönség feltétel nélkül képes rajongani olyanokért, akik egyszer a szívébe lopták magukat. Honunkban jellemző ez a viszonyulás. De vajon jó ez?

Annyira tudunk örülni az akár nem is oly rég látott szupersztárnak, hogy minden kritikai érzékünket a ruhatárban hagyjuk. Szerencse, hogy mindent egybevetve Marcus Miller azért meghálálta a zajos bizalmat.

A negyvennyolc éves basszusgitáros, multiinstrumentalista, akiről a legtöbbeknek talán Miles Davishez fűződő egykori, igen szoros kapcsolata ugrik be, valóban a trombitás legenda utolsó korszakában létrehozott zenei örökségnek az egyik legelkötelezettebb ápolója. Miller időről időre azért igyekszik más módon is definiálni önmagát, s nem csak azáltal, hogy sidemanként és mások lemezeinek producereként jeleskedik. Ahogy ezen a koncerten is bizonyította: ő azt a bizonyos afro-amerikai létérzést akarja megőrizni, amelyről a jazz, a funk, az R'n'B, a soul vagy a gospel halmazainak metszete szól. Mindehhez pedig elengedhetetlen a húzós ritmusalap, amit a Magyarországon is megfordult régi cimborá, Poogie Bell dobos ütött. Ő már megjelenésében is igen fajsúlyos figura, nem tréfál, ha a hangszere mögé ül. Ám meglepetéssel is szolgált: a második ráadásként elhangzott, a New Orleans-i marching bandek stílusát idéző számban olyan finoman játszott a fúvósok kollektív improvizációja mögött, ahogy nem is hittük volna róla. Hozzá hasonló jelenség Bobby Sparks billentyűs, aki nemritkán a baszsususalapot adta – kiváltva ezzel a szőlisztikusan pengető főnököt. Modern funk-jazzhez Hammond-orgona is dukál: akár azon, akár legmodernebb szintetizátorain szólózott vagy kísért. Sparks mindig erősen rányomta bélyegét a zenére.

A fúvósokbar szintén volt régi ismerős, Michael 'Patches' Stewart személyében, akivel most sem voltam teljesen kibékülve. Trombitásként az övé talán a legsúlyosabb kereszt, hiszen nem tud és nem is nagyon akar kilépni Davis árnyékából. Most többször előfordult, hogy megbicsaklottak zenei gondo-

latai, néhány szólója viszont parádésra sikerült. Az altszaxofonos kolléga, Keith Anderson nem tett csodákat, de megbízható, egyenletes teljesítményt nyújtott. Kenny Garrett „trónját” azért nem ingatta meg. Az egykor a Pat Metheny Groupot erősítő svájci kromatikusszájharmonikásnak, Gregoire Maret-nek köszönhetően viszont igazán rendkívüli zenei élményekben lehetett részünk. Muzikalitása, virtuozitása nemcsak saját hangszerén, hanem bármely instrumentumon párját ritkítja.

Miller slap-paradéi a basszusgitáron immár fokozhatatlanok. Mit tehet hát? Ha nem is vertikálisan, vagyis a mondanivalójának számottevő mélyítésével, hanem inkább horizontálisan, vagyis az egyre újabb hangszereken és idiómákban való bemutatkozásával tartja életben a rá irányuló figyelmet. A basszusklarinét után most klarinét is hallhattuk, sőt egy számban énekelt – technikásan, pontosan, sok érzelemmel. A repertoár nagy meglepetéseket nem tartogatott: szólt a Jean-Pierre, a Panther, a Come Together, első ráadásnak pedig az elmaradhatatlan Tutu. Egyszerűen jól szórakoztunk. *Bércesi Barbara*

VISSZA A JÖVŐ ZENÉJÉBE

Budapesti Fesztiválzenekar

Km.: Gidon Kremer – hegedű

Karmester: Fischer Iván

Május 25., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Három, csaknem azonos időben keletkezett művet játszott a Budapesti Fesztiválzenekar a Művészetek Palotájában. A Fischer Iván dirigálta program híven tudósított a XX. század első évtizedének stílár sokféleségéről, és arról a ma már elképzelhetetlennek tűnő időszakról, amikor a zeneszerző zenik egymás sarkára taposva jelentkeztek korszakos mesterművekkel. A művek most egymástól vették el a levegőt: Richard Strauss fedeltette Bartók, majd Bartók Stravinsky.

A koncert felvezetéseként Richard Strauss 1911-ben bemutatott Rózsalovagiának első keringősorozata hangzott el. Fischer Iván és a zenekar között nem volt teljes az összhang: úgy éreztem, hogy Fischer a szokásosnál komplikáltabb, rafináltabb, csavarosabb keringőket képzelt el, amit a zenekar nem mindig tudott követni. A tempók gumiakrobatát megszügyenítő hajlékonysággal váltakoztak (volna), Fischer a valóságos (táncolható) keringő és az emlényomok rezervátumába zárt keringőféleség közötti határmezsgyére helyezte Strauss partitúráját. Az amúgy is nosztalgikus zenét további nosztalgiaszavakkal látta el; a hallgatót egy oyan történetre emlékeztette, melyben a főhős visszaemlékezik arra a pillanatra, amikor párs tekintettel idézte meg első báljainak elmosódott valczeit. Arra emlékezik tehát, hogy valamikor emlékezett. A kettős, sőt hármas függöny ugyan nem homályosította el Strauss zenéjét, de alaposan elnehezítette, komolykodóvá tette.

Bartók ifjúkori Hegedűversenyének (1907–1908) viszont jól áll a nosztalgia. De csakis akkor, ha az emlékezés – jelezve, hogy még friss az élmény – valamiféle előfótt szenvedéllyel is társul. Ebben az esetben az előadónak nyert ügye van. Gidon Kremer személyében rendkívüli kultúrával rendelkező előadóművész kísértette meg a lehetetlent, a szenvedélynek mértékét, a nosztalgiának dinamikát adott. Az elmúlt hónapokban Budapesten fellépő jelentős hegedűsökről egytől-egyig meg lehetett mondani, hogy mi játékok sajátossága, mitől nagy művészek. Kremer játékaról szinte semmit sem lehet mondani, sarkítva úgy is fogalmazhatnánk: nem tudjuk, hogy mit csinál. Azt viszont az első pillanatban érzékeljük, hogy a mű közepébe talál. Kottából játszik, néha igazít a szemüvegén, törekeny alkata eleven cáfolata a tapasztalati tények: szinte egyetlen levegővel játszott (énekelt!) végig az első tételt. Már a mű kezdete is csoda volt. Kremer a magasba szálló nyitódallammal tökéletesen jelölte ki a paradoxon négy pillérét, a szenvedélyt (1), melyet a mértékartás (2) tart egyensúlyban, valamint a nosztalgiát (3), mely dinamizálja (4) a művet, nem pedig visszahúzza. E dinamikus momentumról elég csak annyit mondani, hogy a mű kezdete még soha nem idézte (jósolta) ennyire plasztikusan a legnagyobb Bartók-zenéket. (S ki emlékezett már ekkor az alig néhány perce leintett Rózsavágra?) A pozitív összképhez persze az is kellett, hogy Kremer hangját egy vonósnegyes érzékenységgel vette át a zenekar. Ennél többet karmesterről és zenekarról nehéz lenne mondani. A siker nem is maradt el, Kremer pedig stílusos és komoly ráadást adott: Bartók Szólószonátájának egyik tételét. A három és fél évtizeddel későbbi kompozíció, talán mondanom sem kell, törölte a Hegedűverseny élményét.

A szünet után Stravinsky balettje, a Tavaszi áldozat (1913) következett. Fischer, taktikát változtatva, meg sem próbálta a művet a stílizáció irányába tolni, fotografikus hűséggel ábrázolt egy barbár szertartást, elérzékenyülés és civilizációs felsőbbrendűség nélkül. Kezdetben zavart a megközelítés egyoldalúsága – Eötvös Péter felfogása, melyben a ritus és a fegyelem háborzongató egyensúlyba kerül közelebb áll hozzám –, de a zene hatására szép lassan bennem is elkoptak a racionális fékek, a barbarizáció útjára léptem, énem Péntek része felülkerekedett énem Robinsonján. Sajna Pénteknek fogalma sem volt a koncert megelőző műsorszámairól. Így Robinsonnak kellett megírni a budapesti péntek krónikáját.

Molnár Szabolcs

AMIVEL TARTOZUNK LIGETINEK

Hangverseny Ligeti György műveiből

Május 28., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Alig néhány héttel Ligeti György tavalyi halála előtt jelentette be Rácz Zoltán, az UMZE Kamaragyűttes művészeti vezetője nemes és nagy-szabású tervét: minden évben koncertet rendez-

nek Ligeti György műveiből a komponista születésnapján. Egészen addig, amíg minden hangot el nem játszottak tőle – rendezendő a magyar zenei életnek a XX. század egyik legnagyobb zeneszerzőjével szemben felhalmozott tartozását.

Nehéz írni egy olyan koncertről, amelyen az ember nincs jelen. Másról van. Ott, ahová a zene viszi. A zeneszerző hangokkal hipnotizálja a hallgatót, aki – ha történetesen ő a kritikus – csak másnap, a fehérrépa-nyerőre meredve szembesül azzal, hogy elvárásolták. Például a Keller Vonósnegyes az 1954-ben, még Magyarországon komponált I. vonósnegyessel, amelyről csak annyit tudunk elmondani, hogy rendkívül összeszedetten, rendezetten és kidolgozottan szólalt meg: a kvartett tagjai egyenrangú felekként muzsikáltak, a nagyrészt szakmabeli közönség által megtöltött teremben pedig csodálatosan szólt a kis együttes.

Az egész koncert azonban – hol a művek, hol az előadók miatt – nem hatott varázslatként. Afféle érdekességként szóltak meg Ligeti korai kompozíciói: a huszonegyes zeneszerző két kamarazenei darabja, a Ballada és tánc, illetve a Csellószonáta – utóbbi Déry György érzelmileg hiteles, ám intonáció terén kevésbé igényes előadásában. A Két kánon, valamint a Magány című kórusműveket – megkockáztatom – akár Bartók is írhatta volna. Érdekes volt megtapasztalni, hogyan lesz a jó zeneszerzőből nagy zeneszerző. Ezt a pillanatot ennek a koncertnek a kontextusában a tizenegy tételből álló Musica ricercata válogatása jelentette. Csalog Gábor a tőle megszokott szellemi koncentrációval, elmélyültséggel és magas technikai színvonalon szólaltatta meg a darabokat, bár zongorahangjából, hangképzéséből néhol hiányzott a tömörség, ráadásul rendkívül zajosan kezelte a pedált. A koncert második fele az Artikulation című elektronikus kompozícióval kezdődött, üres színpaddal. Furcsa érzés volt utána: tapsoljunk-e vagy ne, és ha igen, akkor kinek? Ezután a kórusra írt Lux aeterna következett. Tartottam tőle, hogy nagy falatnak bizonyul ez a tizenhat szólamú, kemény diszsonanciákkal és nehéz belépésekkel teli mű a Bubnó Tamás és Mezei János vezette Budapesti Énekes Iskolának (Schola Cantorum Budapestiensis), Tisztességesen megtanulták és előadták a darabot Rácz Zoltán vezényletével, úgyhogy inkább azt sajnáltam, hogy az ihletnek, a költőségnek már nem jutott hely interpretációjukban. Pedig nem kellett volna hozzá sok, hogy az atmoszférák Ligeti által elképzelt örök zenéjének halljuk a művet. A semmibe vesző kórusdarab után a semmiből induló Csellóverseny attacca, azaz egymáshoz kapcsolva adta elő az UMZE. Perényi Miklóstól hallottam már érzékletesebben is ezt a különös kezdetet, de később játéka, nemes csellóhangja elismerésre méltó volt. A koncertet záró Melodien esetében, a szólistákból álló zenekar hangzása itt sem „állt össze”, nem volt olyan egységes, amilyenek egy ideális előadásban elképzeltük.

Várkonyi Tamás

HOL A WALHALLA MOSTANÁBAN?

Budapesti Wagner-napok 2007

Wagner: A Rajna kincse; A walkür

Június 7–10., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Föladta a leckét Fischer Ádám; közönségnek, recenzensnek, zenekarnak, énekeseknek egyaránt. Igaz, magát sem kímélte a Budapesti Wagner-napok négy estéjén. Az energiabefektetés fantasztikus eredményt hozott: A Rajna kincse és A walkür óráira a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem az istenek otthonává magasztosult. Lépünk be a csarnokba!

Kísérlet, vízió, újfajta játékmód – e kulcsszavakat használta Fischer Ádám előzetes nyilatkozataiban. Ha kísérlet volt ez a négy este, hát kiforrott kísérletnek minősíthető, és biztos alap a 2008-as Budapesti Wagner-napokhoz, amikor a teljes trilógia (és előjátéka) elhangzik.

Itt, a Duna-Tisza között nem vagyunk hozzászokva az olyasfajta távlatos gondolkodáshoz, amilyen Fischeré. Ő persze, ha az utóbbi években gyakran föl is tűnt a hazai koncertpódiumokon, mégiscsak olyan szisztémához szokott, amelyben a rapid megoldások nem divatosak. Remélhető, hogy végre az előrelátás, a művészet alkotó fegyelve és termékeny szabadsága (így együtt) a magyar operajátszást is áthatja, amelyhez – a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatójaként – mostantól hivatalosan is köztödi a dirigens.

A 2006-os Parsifal rendkívüli sikerét regisztrálva Fischer már A Rajna kincse és A walkür-előadások terveiről beszélt. Élt benne egy vízió, ami a hangversenyteremben – fölfevésem szerint – maradéktalanul megvalósult. Hartmut Schörrghoferrel közös elképzelésükre talán a posztmodern jelző illik. Álom és valóság: reális kutya- és lófejek, a lebombázott Drezdára emlékeztető roncsváros, Marilyn Monroenak álcázott sellők és gekkószerű lények – sokféle jel, melyek többféle képzetársításra adtak lehetőséget a nézőnek mindkét mű láttán-hallatán. Már ha a néző hajlandó volt dolgoztatni a fantáziáját. Ha erre nem vállalkozott, úgy is tökéletes illúzióban részesült, hiszen a pódiumon a frakkba vagy fekete ingbe, estélyi ruhába öltözött énekesek susterög intenzitással élték szerepüket.

Milyen igaz Kovalik Balázs operarendező elmélete: a megfelelő szituációba, lelkiállapotba hozott szereplő rátalál a megfelelő technikára. Fekete Attila hangját például még sosem hallottam ennyire könnyedén szárnyalónak és mégis erőteljesnek, kifejezőnek – A Rajna kincseben Froh szólamát bízták rá.

Négy egymást követő estén Wagnert vezényelni nagyjából olyan vállalkozás, mint védőhály nélkül tripla szálltórni a magasban. Ez csak olyan partnerekkel képzelhető el, akik ugyancsak biztos és akiknek minden mozdulata csokott szemmel is kiszámítható. Christian Franz ilyen partner, és szent megszállott: két estén Logét, két estén Siegmundot énekelt. A tavaly Parsifalként megismert tenorista

okkal kapott olyan tapsot és füttyögést, mint egy popsztár. Nem tudom eldönteni, a Luciférel és Mefisztóval rokon, filozofikus és ironikus Logé tetszett-e jobban vagy Siegmund, a hős? Egy biztos: A wálkur „slágere”, a tavaszi dal megrendítő emlékünk marad; a közhelyesti feledtető. Schubert-dalszerű előadás mámorítóan hatott.

Fischer Ádám befutott, rutinos művészekből állította össze a szereposztást, és bezonyosodott, hogy a modern játéktípus nem feltétlenül életkor, hanem iskolázottság és ambíció kérdése. Hartmut Welker Alberichje éppoly korszerű volt, mint a fiatal Tomasz Konieczny Wotanja, vagy Michaela Schuster (Sieglinde) és Linda Watson (Brünnhilde) párosa, illetve Németh Judit Frickája. A wálkur lányok kara nagyszerűen szólt, de a magyar énekesnőknek szükségük lenne néhány leckére viselkedéstanból: egy ilyen produkció végén illik örülni a pályatársak és a zenekar sikerének.

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara – hogy egy konkurens együttes képviselőjét idézzem – „bámulatos teljesítményt” nyújtott. Megtanultak az opera és Wagner nyelvén beszélni. Nos, ezt az együtttest készül most a „hivatal”, az intézmény menedzsmentje kivézetni. A jövő évi szolista neve ott áll az idei műsorfüzet végén. Szeretném hinni, hogy csak helyhiány miatt maradt le a zenekar a listáról.

Albert Mária

ÁLDOTT, SZÉP HISZTÉRIÁK MISKOLCON

Bartók+Párizs – Miskolci Nemzetközi Operafesztivál

Debussy, Bartók és Poulenc művei

Június 15., Miskolc

A művészet fenséges magaslataból sem lehet nem észrevenni, hogy egy feldúlt lelkiállapotú országban élünk, ahol elképesztő dolgok történhetnek meg velünk. Debussy Pelléas és Mélisande-ja, Poulenc Emberi hangja, Bartók Kékszakálluja a Miskolci Nemzetközi Operafesztiválon – talán szándékkal, de akaratlanul is – erre az összefüggésre hívta föl a figyelmet.

A XIX. és XX. század fordulóján a hisztéria elterjedt, divatos betegségnek számított; Sigmund Freud és Carl Jung fontosabb művei és kezelési eljárásai már ismertek. Ebben a közegben keletkezett Debussy operája, a Pelléas és Mélisande. Drame lyrique – határozta meg darabjának a műfajon belüli hovatartozását a szerző. Hősnője egy titokzatos lány, aki magányosan bolyong az erdőben, valamiféle feldolgozatlan traumát hordozva magában, amikor Golaud rátalál, először hisztérikusan utasítja el az érett férfit. A három főszereplőt elfojtott, ugyanakkor szélsőséges indulatok vezérik: Mélisande be nem vallott múltjával és vágyaival, Golaud a jelen nem tud mit kezdeni, Pelléas pedig egész önma-

gával. Nem a cselekmény, hanem a hangulatok határozzák meg a zenei fejlődést – ebben az értelemben Debussy operája valódi impresszionista alkotás. Az impresszionizmussal jól megért a Miskolci Nemzeti Színház nyári színháza, ahol Kocsis Zoltán az első Pelléas-előadást vezényelte (a másodikat Budapesten, a Művészetek Palotájában). Egy sajtóközlemény szerint Kocsis és a Nemzeti Filharmonikusok Debussy valamennyi zenekari művét megszólaltatták már, az opera azonban hiányzott a „trófeák” közül. Az együttes anyanyelvi fokon beszél Debussy zenéjét, amelyhez a vászontető alá „beszóló” madarak hangja pompásan illett (a beszűrődő kocsmái zaj kevésbé). Francia vagy legalábbis a nyelvetlenül működő énekeseket kértek föl a főszerepekre. Mélisande-nak a Svájcban élő, örmény származású Juliette Galstiant, Golaud-nak Vincent Le Texiert, Pelléasnak Gérard Theurelt, Arkelnek pedig Alföldi Róbert szegedi Mefisztóját: Jérôme Varnier-t. Nem csodahangok, a Golaud és Pelléas anyja, Geneviève szolamát éneklő Meláth Andrea mellett különösképpen nem, de minden hangsúly pontosan a helyére került, ami egy – Magyarországon sajnos ritka – francia nyelvű, koncertszerű előadásban igen lényeges elem. Nem volt könnyű földolgozni ezt a monumentális és megrendítő előadást – idő sem, hiszen a program sűrűtett. A nagyszínházban Poulenc Az emberi hang című darabja és Bartók kezettlen a Cocteau szövegére készült Poulenc-egyfelvonásosban egy szakítás fültanúi vagyunk. Fehesz fehér falak, egy kórházi ágyra emlékeztető csupasz és egy bizonyos telefonszámra jellemző színben pompázó készülékek között sügja, kiabálja, zokogja, hízelgi szinte az extázisig fokozódó hangulatban az énekes monológot Wendy Willer. Egy néma szereplőt is behoz a játékba Kovalik Balázs rendezése: egy rejtélyes szépfűt, egy Chance Wayne-szerű, középkorú nők alkalmi vigasztalásából élő fickót. Nagy várakozás előzte meg Kovalik Balázs friss Kékszakállú-rendezését. Itt egy kisgyerek a bónusz, a színpadra termett fiúcska mondja el a prólógust, majd végigkíséri a herceget az ajtó kálváriájának stációján.

Ezen a napon a nézőnek is állóképességét kellett bizonyítania, mégis így vált teljessé a program íve. Debussy hősnője nem csak abban rokona Bartókénak, hogy fölkad szép selyemszoknyája. Rokona, de azért nem hasonmása. Mélisande hisztériája passzív, Judité aktív, pörgő, de mindkettő mélyen az önzés munkái. Bevallom, minden túlgépesítetttsége ellenére mélyebbnek, felnőttbbnek érzem Kovalik előző, a budapesti Operaházba készült Kékszakállú-ját. Ha az nehezen utaztatható, és könnyedén, mert a díszlet csupán egy színpadmétrét, ezüstfehér lebernyeg. Korábban Markó Iván balettjeiben, nemrég Juronics Tamás Csodálatos mandarinjában működött a textil ennyire esztétikusan. Bretz Gábort hallottuk Kékszakállú hercegként: jelentős énekes pálya épül tovább minden alakításában. Mester Viktória ját-

szotta Juditot: a szolam még nem teljesen az övé, de hamarosan az lehet. Az ehhez hasonló előadások adják meg egy fesztivál igazí értékét. Kísérletek, régi művek újrafelfedezései jól szolgálják a közönség épülését.

Albert Mária

MESTERI SÉTÁLGATÁS ÉS FÜTYÖRÉSZÉS

Modern Art Orchestra

Június 27., Columbus hajó

Modern, artisztikusan rendkívül igényes, és nagyot szól a Modern Art Orchestra. Így volt ez június 27-én, a Columbus hajón is, amikor ifjú szaxofonosuk, Mester Dániel szerzeményei alkották a műsor nagyobbik felét. Ő pedig kített magáért.

Rendkívül izgalmasan alakultak a légköri jelenségek ezen a szerda estén a Duna fölött. A lemenő nap által megfestett ég kékes rózsaszínje, majd mély türkize és a felhők fodrainak szürke-arany csillanásai mintha a koncert kulisszajaként vonultak volna át fölöttünk. Színes és izgalmas kompozíciók csendültek fel a hajón is, ahol szerencsére az erős alaphangon fecsegő, tényérsörgető turisták zaját könnyedén elnyomta a rezek, fák és dobok hangja. A zenekar nem először tűzte a műsorára valamelyik tagjának műveit: korábban, az Aranytíz művelődési házban és a Művészetek Palotájában is hallhattuk a szerzői vénával is rendelkező Hárs Viktor, Bacsó Kristóf vagy Oláh Szabolcs számait, nem beszélve a zenekar vezető, Fekete-Kovács Kornél Karácsonyi naplójáról, amely nem csak decemberben érvényes és élvezetes. Kivételes színjárák működnek a MAO-ban: az „egy mindenkiért, mindenki egyért” elv igazán mély tartalommal telik meg a zenekar berkeiben. Közége inspirálóan hat a muzsikusokra, akiknek lehetőségük adódik, hogy kiteljesítsék kreativitásukat. Mester Dániel nagy büszkesége a csapatnak és a fiatal jazzgenerációnak. 2006-ban a Magyar Jazz Szövetség által megrendezett Jazz Zeneszerző és Hangszerelő Versenyen a zeneszerzés kategóriában a Sétálgatás és füttyörészes című darabja harmadik helyezést ért, ráadásul a University of South Florida által kiírt 2007-es, Michael Brecker emlékének ajánlott nemzetközi jazz-hangszerelő versenyen Brecker Naked Soul-jából készített nagyzenekari változatáért különdíjban részesült a harmincon aluliak között. Mindkét munkája gyümölcsét „megízlelhettük” a hajón. Fiatalosan bátor, izgalmas, mégis igen tudatos Dániel szerzői és hangszerelői gondolkodása. Mai hangzásvilág megteremtésére törekszik: gyakori a keményen kopogó drum'n'bass alap, de a lírához is kiváló érzéke van (Naked Soul). Szereti a szövevényes megoldásokat, a sokrétű „történetmesélést”, de nem esik abba a csapdába, hogy öncélúan indázzanak szerzeményei, amelyek amúgy tele vannak derűvel, meglepetésekkel, finomságokkal. Dániel szolista-

ként is figyelemreméltó. Saját stílusa ugyan még kiforróban van, de soundja, gördülékeny dallamformálása, invenciógazdagsága a legkiválóbbak közé emeli – nemcsak saját generációjában. Nem kis ajándék volt (szerzőnek, hallgatónak egyaránt), hogy a többi szólólehetőséggel Fekete-Kovács Kornél, Oláh Szabolcs, Bacsó Kristóf, Barbinek Gábor és Mohay András élt az estén. Utóbbi megmozdulásai egyszerűen lenyűgözőek.

Még egy adalék annak illusztrálására, hogyan lehet egy nagyzenekar szerkesztett megszólalását játékosággal, spontaneitással vegyíteni. Miközben az est második részében a zenekar éppen Hárs Viktor Cheat című számát játszotta, Fekete-Kovács Kornél egy hirtelen ötlettel vezérelve hátralepett a fa- majd a rézfúvós karhoz, és fülükbe súgva egy-egy mini arranzshoz adott számukra utasítást. Ezt a megfelelő pontokon beintette, ezáltal még inkább színesítve a hangzást. Ilyen a vérbeli jazz!

Bércesi Barbara

EGY BÚVÁR AZ ORGONAMUZSIKA TENGERÉBŐL

Karosi Bálint orgonaestje

Június 28., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Amióta megépült a Művészetek Palotájának orgonája, Budapestben reneszánszát éli az orgonakonzert műfaja. A fellépő művészek bűvárként hozzák fel a kincseket az orgonamuzsika feneketlen tengeréből, s egykezesen minél zeneibben össeállítják a repertoárt. Ezt zse mindössze huszonnycél éves Karosi Bálint is, a „Regisztrálj” című sorozat idei utolsó koncertjén.

A hangversenytermi orgonakonzert műfaja persze nem természetes képződmény, hiszen a hangszerek királynője – a hallgató asszociációs rendszerében legalábbis – soha nem fogja elhagyni a templomot a koncertteremért. Bach G-dúr prelúdium és fűgája (BWV 550) vagy a másik német barokk szerző, Georg Böhm korálra írott variációi laboratóriumba vitt élőlényeknek tűntek nemzeti hangversenytermünkben. Az életben maradáshoz szükséges minden feltételt biztosítani tudta ez a közeg – talán még jobbkat is, mint a természetben –, de a steril környezetben a zenei organizmusok mégsem érezték otthon magukat. Hiszen Bach és Böhm nem is sejtette, hogy háromszáz év múlva 100 köbméter/perc teljesítménnyel működő fűjtatómotorral, 6815 sípval és több ezer potenciális hangszínnel rendelkező csodahangszerezen szólalnak majd meg muzsikáik.

Karosi Bálint nem törekedett historikus előadásmódra; a maga ízlése által megszabott kereteken belül élt Magyarországon legmodernebb orgonájának lehetőségivel. A két német barokk zeneszerző alkotása után ismét egy német mű következett: az orgonazene késő romantikus, nekünk kissé talán hüvösnek, akadémikusnak tűnő megújítója, Max Reger oeuvre-jét

II. szonátájának első tétele képviselte. A csöndes és hangos szakaszok váltakozására épülő tétel a szerzőt megalománnak mutatta, s művészetéről kétség-telenül élesebb és igazságosabb képet mutatott volna Karosi, ha a teljes művet megszólaltatja. Van egy pont, amikor olyan sok hang szólal meg, és akkor hangerővel, hogy az ember elveszti a kontrollját fellettük, és csupán hangzavart hall.

Érdekes színfolt volt, amikor George Thalben-Ball csak pedálokra (!) írt kompozícióját vezette elő a fiatal művész. A híres Paganini-caprice-ra írt bravúrdarab minden cifrázatát, futamát a lábával kellett megszólaltatnia, s csak a kódában használhatta a kezeit is. Mert – mint a csodagyerek-produkciókban – Karosi Bálint is igyekezett tudásának minden oldalát bemutatni a nagyerőműnek. Nagy tehetség, nem vitás: klarinét és orgona szakot végzett a budapesti Zeneakadémián, majd Svájcban és az Egyesült Államokban folytatta orgonatanulmányait, sőt zeneszerzéssel is foglalkozik. Bár klarinétosként nem, komponistaként megismerhettük őt: Consonances című, zenekarra és orgonára írt „esszéjét” (ő maga nevezi így a mintegy húszperces darabot) a Kovács László vezette Miskolci Szimfonikus Zenekarral mutatta be. Orgonistának kifejtett művész, zeneszerzőként viszont még diák: túlméretezte az apparátust, időben a zenei gondolatok kifejtését, s nem tudott igazán izgalmas játszánivalót adni a nagyméretű szimfonikus együttes tagjainak. Bár a halk szakaszok között akadtak szépen szóló részek is, a hangszerezés nem segítette a dallamok–motívumok érvényesülését.

Viszont Karosi is mélybűvár: magyarországi bemutatónként játszotta – szintén a miskolci zenekarral – az amerikai Horatio Parker Ész-dúr orgonaversenyét. Arról nem tehet, hogy Parker neve nekünk ezután sem mint zeneszerző, hanem – legfeljebb – mint a XX. század egyik legeredetibb zeneszerzőjének, Charles Ivesnak a tanára jut majd eszünkbe. Azonban akár tetszetek ezek a művek, akár nem, biztos, hogy a koncert elérte célját: a hallgató számára egyre kevésbé idegen a hangszerek királynője.

Várkonyi Tamás

LEZSER MUZSIKA TÍZ FOKBAN

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Karmester: Kovács László

Július 5., Szent István tér

(A BudaFest Nyári Zenei Fesztivál keretében)

Különleges hangulata lehet egy olyan szabadtéri koncertnek, amelyen „komoly” szimfonikus zenekar lép fel szórakoztató igényű műsorral. Persze arra nincs garancia, hogy a hallgatót az örömezen varázsa az első pillanattól hatalmába keríti. A Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenyén is csak az utolsó percekben oldódott a hangulat.

A nyár derekán, a sok kánikulai nap közepette sikerült kifognunk egy hideg estét: a Szent István

Bazilika kivilágított, impozáns épülete előtt 10 fok körüli hőmérséklet köszöntött rá a pulóverrel, kiskabátal mit sem gondoló, műanyag székét elfoglaló, naiv zenebarátra. Kodály Galántai táncai, Robert Stolz filmzene-egyvelege és Kálmán Imre elfeledett, Ördöglovag című operettjének Palotása sem tudott felmelegíteni. Az pedig kifejezetten bosszúság tett, hogy a fent említett művek után fölösleges, indokolatlan szünet következett.

Kifinomultabb ízlésű zenehallgatók egyébként sem szokták szeretni a szabadtéri hangversenyeket, mert a hangosítás művivé teszi az akusztikus hangszerek hangját, torzítja az arányokat hangerőben és hangszínben egyaránt, röviden: nem lehet pontosan megítélni, hogyan játszott a zenekar. Vagy mégis? Ez a görbe tükör ugyanis nem minden tényezőjét hamisítja meg az interpretációnak, sőt annak olyan elemeit emeli ki, amelyek „rendes” körülmények között (például hangversenyteremben) esetleg elkerülnék a hallgató figyelmét. Például a formálásra, ami egy olyan, több szakaszból álló zenemű esetében, mint a Galántai táncok vagy a szünet után hallott Gershwin-darab, az Egy amerikai Párizsban, komoly feladatot jelent a karmesternek. Különösen a lassú formarészek csábítják az előadót arra, hogy „leragadjon” azoknál. Így a koncert alatt több, kisebb léptékeiben gondosan kidolgozott részt hallhattunk, amelyekben azonban nem volt benne az egész; s így a teljes zenemű – mint autonóm kompozíció – nem „állt össze”, csupán különálló részek egymásutánja maradt. Ha nem éri a hallgató, hogy egy-egy szakasz csak közbülső állomása a zenei folyamatnak, könnyen unatkozatosan kaphatja magát – pedig a pergő részeket virtuózan és lelkesen adták elő a miskolciak. Néha ugyan zavart egy-egy szólam hamis hangzása – ily módon többször hívta fel magára a figyelmet a cselló-szekció –, vagy az, amikor a hegedűk és a magas fafűvők (klarinét, oboa, fuvala) azonos dallamot játszottak, ritmikailag viszont zilálnak tüntek. A nagyszerűen előadott, vérpezsdítő Kálmán-operett-részlet azonban kitűnő választás volt erre az alkalomra, főleg a Galántai táncok után, hiszen előre nem sejtett hasonlóságok mutatkoztak meg a két mű közös cigányzenei gyökereinek köszönhetően. A különböző dinamikai árnyalatok viszont nem érvényesülhettek kellőképpen az este kilenc órák is igen intenzív nagyvárosi alapzajban.

Szerencsére vannak olyan zenék is, amelyekben tökéletesen otthon éri magát a zenekar. Ezeket a muzsikákat a koncert utolsó perceiben, illetve a hivatalos műsor után, ráadásként szólaltatta meg a zenekar és fehér zakót öltött karnagyja, Kovács László. Bizony, jól áll nekik ez a lezser komolyzene, a szimfonikus jazz! A ragtime-oknál éreztem, hogy nemcsak a zenekar, hanem a közönség is kezd oldódni, s hogy a zene végül győzedelmeskedett az időjárással szemben.

Várkonyi Tamás

BÜCSÚZNI, NAGYON SZÉPEN

Budapesti Fesztiválzenekar

Vezényelt és zongorán közreműködött:
Schiff András

Július 10., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A régi sláger így int: Búcsúzni csak nagyon szépen szabad... Nos, ennek tanulságát a Budapesti Fesztiválzenekar és a Művészetek Palotája egyaránt megfogadta. Az együttes három azonos műsorú, emlékezetesen szép koncerttel fejezte be az évadot Budapesten.

A palotában egy remek jazzest várja még a nagy érdeműt, aztán itt a nyári szünet, amely alatt elvégezhetik az időszerű karbantartási munkákat. (Itt jegyezzük meg: a földszinti bal ötödik sor négyes széke hallhatóan recseg.) A szezonzáró harmas sorozat július 9-én, 10-én és 11-én a februárban betegség miatt elmaradt két hangversenyt pótolta. Akkor talán bosszúság volt, most koronájává vált az évadnak. Egy főhajtással emlékezzünk meg a 2005-ben elhunyt Strém Kálmánról, akinek koncertrendezőként múlhatatlan érdemei voltak – vannak abban, hogy Schiff András néhány éve ismét otthonos a magyar koncertpódiumokon.

A zongoraművész vezényelte az esteket, és nyilván ő építette föl a programot is, amelybe bécsi klasszikusok: Haydn, Schubert és Mozart művei kerültek. A zenei építmény olyan szellemesnek és – egy képzavarral élve – olyan látványosnak bizonyult, akárha egy barokk palotába repítették volna a hallgató-ságot a muzsikuskok és a karmester, Schiff koreográfiája nem vetekszik Karajan gesztusrendszerével, ő inkább élénk párbeszédet folytat a zenészekkel, semmint dirigálja őket. Apró kézmozdulatokkal, tekintettel vezet, használ pálcát is, de néha a balkezeiben pihenteti. Bizonyos, hogy a műhelymunka során alakítja ki azt a hangzásképet egy-egy kompozícióról, amelyet szeretne viszonzhallani, a közönségnek megmutatni.

Haydn hat, úgynevezett párizsi szimfóniája közül a g-moll („Tyúk”) nyitotta a koncertet. Haydnnál a drámai tónus nem sokáig uralkodik, a borús kezdet után derűs motívumok következnek. Az Eszterházián töltött idő természeti élményei visszacsengenek a kompozícióban. Mintha Schiff is a sőtöri erdők duruzsoló hangját idézné. Az együttes tökéletesen értette őt: a modern hangszereken játszó muzsikuskok hibátlan „régizenei” stílusban követtek, a vonósok, kivált a koncertmester, Eckhardt Violetta, illetve a fuvolaszólót játszó Pivon Gabriella méltán érdemelte ki a karmester és közönség elismerését.

Schubert V. szimfóniája ugyan dúr hangnemű, de a menüett g-moll hangneme miatt jogosan került a darab Haydn g-moll szimfóniája és a szünet utáni két Mozart-alkotás közé. Szinte hihetetlen, amit a műsorfüzet állít, az együttes sem ezt a kompozíciót, sem a Don Giovanni nyitányt és a d-moll zongoraversenyt nem adta még elő. A B-dúr szimfónia

az irodalom szerint egy műkedvelő zenekarnak készült. Ó boldog idők, amikor a kedvtelésből játszó ilyen megrendítő szépségű mű előadására voltak képesek...

A Don Giovanni nyitánya kedvelt koncertszám, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben többször is megszólalt a szezonban. A BBC Filharmonikusok tolmácsolásban meghökkentően sótlan és izetlen benyomást tett, persze a darabot túlpontírozni is vétek. Schiff fölülemelkedett a közhelyeken. A nyitányt nem zárta le, az utolsó hang után fönt hagyta a kezét, és máris kezdte a d-moll zongoraversenyt, amelynek magánszólamát is játszotta. A versenymű két évvel korábban kelt, mint a nyitány, ám a végtelen és örök emberi indulatok ott munkáltak Mozart képzeletében – egyebek között erre az összefüggésre mutatott rá a hangverseny második része. Feledhetetlenül.

Albert Mária

LIBABŐR LÜBECKEN

Az Észak-német Rádió Szimfonikus

Zenekara hangversenye

Karmester: Christoph von Dohnányi

Július 15., Lübecki Zenei és Kongresszusi Központ

Ha eddig nem hallottunk volna a Schleswig-Holstein Zenei Fesztiválról, idén bizonyára megjegyezzük a nevét: a világsztárokat felvontató, csaknem kéthónapos rendezvény vendége ugyanis idén Magyarország. A Gramofon Zenekritikai Műhely kritikusa a nyitókoncertet hallgatta meg Lübeckben.

Már a karmester személye és a műsor is az idei fesztivál izgalmas kétarcúságát szimbolizálta. A Németországban született Dohnányi-unoka Bartók és Bruckner műveit dirigálta zenekarának élén. Aki hallott már akár egyetlen művet is a német-osztrák, illetve a magyar zene e két emblematisz képviselőjétől, bizonyára akkor sem jutott volna eszébe egy koncert keretében társítani őket, ha a világ legeredetibb hangversenyrendezőjének álmódja magát. Zeneileg nem tűnt megalapozottnak ez a választás, de lehet, hogy éppen a kontraszt miatt döntöttek így a rendezők, sőt praktikus elgondolások is állhattak a háttérben: a bő félórás Bartók-mű ugyanis tökéletesen megfelelt arra, hogy az ilyen nagyszabású fesztiválnál – úgy látszik – elengedhetetlen protokolláris megnyitó beszédekkel egy félidőben hangozzék el.

A tartományi miniszterelnök, a fesztivál intendánisa és a magyar kulturális miniszter szavai után végre felcsendült a Zene híros hangszereire és cselesztára sejtelmes-misztikus nyitótétele, de bizony hamar kiderült, hogy kockázatos vállalkozás volt műsorra tűzni. Felszínre hozta a német zenekar vonósainak egyenetlenségét: a sok szólamra bomló együttes egy-egy csoportja – főleg a brácsák és a nagybőgők – bizonytalanul, erőltetül szól, ami-

kor egyedül maradt a szintéren. A lassútételen hallható volt, hogy Christoph von Dohnányi nem beszél magyarul: a sirató szögletesen és ridegen szólalt meg, s a darab egy-két, ritmikailag különösen komisz helyénél – ilyen például a hirtelen befejezés – a dirigens mesteri technikája sem bizonyult elégségesnek a zökkenőmentes megoldáshoz. Dohnányi ugyanakkor jól megragadta a karaktereket, a tempóváltások dinamikusak voltak, a műsztereó effektjei kitűnően érvényesültek; különösen az ezt kiaknázó második tétel Brandenburgi verseny-szerű részében. Alapjában véve imponált az ősz karmester olvasata, mert a Zene születése után hetven évvel is rácsodálkozhattunk ennek a műnek a modernségére. Mindent összevetve azonban ez sem változtatott azon a szünet előtti véleményemen, hogy – a várakozásokkal ellentétben – ez a zenekar nem a prémium kategóriához tartozik.

Bruckner IV. szimfóniáját aztán mintha nem is ugyanaz az együttes játszotta volna. Talán a tömb-szerű hangzás, az egyszerűbb, áttekinthetőbb faktúra lehetett ennek az oka, s talán az sem elhanyagolandó szempont, hogy Bartók sérülékeny mikrokozmoszánál valószínűleg jobban érti Bruckner zenéjét az, aki égre törő tornyú, dísztelen óriástemplomok mellett nő fel. A vonósok homogén hangzása, a fafűvők tisztasága, a rezek ereje egyfelől; koncentrátság, fegyelmeltség – mondhatnánk: német egység – másfelől. Fantasztikus volt megtapasztalni és hatni engedni a felszabadult energiákat! A csipetnyi humor és könnyedséget sem engedélyező karmester is az összefoglaló dirigensek táborába tartozik, akik „gépen fölébe szállva” látják a zenei tájat, s csak elvétve szószmőtőlnek az egyes hangok-motívumok artikulálásával, így az apró szépségek felmutatásával is adósok maradnak. A Bruckner-mű alaposan túlméretezett fináléját Dohnányi sem tudta megmagyarázni, az utolsó ütemekben azonban, a művet indító kűrtéma fortissimo visszatérésénél a káromon megjelenő libabőr jelezte: valami történt.

Várkonyi Tamás

NEM CUKI, KISSÉ SÓTLAN

Candy Dulfer & Friends

Július 24., Petöfi Csarnok – szabadtér

Candy Dulfer és barátai nyári turnéjukon Magyarországot is utba ejtették, a Petöfi Csarnok közönségének egy részét pedig ámulatba. Jó hangulatú parti kerekedett, de hogy ez minnek volt köszönhető? A hangosításnak és magának Candynek biztosan nem.

A harmincas éveik végén járó holland altszaxofonos hölgy számára egyértelmű volt, hogy a zene közelében telik majd az élete, hiszen édesapja, a szintén szaxofonos Hans Dulfer már hétévesen hangszert adott a kezébe. Candy tizenkét évesen

állt először színpadon, majd fúvószenekarok tagjaként szerzett további tapasztalatokat. Igen fiatalon hozta létre saját, Funky Stuff elnevezésű formációját, amellyel Madonna egyik európai turnéján is kísérte a szupersztárt. A Prince-szel folytatott együttműködése hosszú időre meghatározó maradt számára – neki köszönhetően került kapcsolatba Dave Stewart énekes–gitáros–producerrel (a nagyközönség a Eurythmics-ből ismerheti), akivel a Lily Was Here című szám klipjében is látható volt. Ez a hercegi nexus a mai napig tart: Prince kísérő muzsikusaik közül többen közreműködői Duffer vadonatúj, Candy Store című lemezenek, s a Petőfi Csarnok szabadtéri színpadára is felléptek ezen a júliusi estén.

Meglepően pontosan kezdődött a koncert. Még épp önmagunknak a nézőtérre való ideális pozicionálásával kísérleteztünk, amikor a színpadról sugárzó funky-hangulat már jórészt átjárta a – szórakozni vágyó, s így feltétel nélkül hálás – közönséget. A színpadhoz viszonylag közel állva nem tűnt arányosnak a hangzás, a túlzottan sok mély mindent beborított, s ez a bántó brummogás újabb helyünkön, a keverőpult mellett sem enyhült. Előfordul olyan hangosításbeli hiba, amelyet az ember füle idővel megszokhat, itt viszont a mindent uráló makacs döngés szinte a koncert egészét élvezhetlenné tette.

Candy Dulfer a jazz peremvidéken mozog; ő maga sem állítja, hogy jazz-előadó lenne, s a zenéje is igen kevés jazzes elemet tartalmaz. Szólói most is rövidek voltak – eltekintve egy szaxofon-dob párbajtól, melyben a főhősön igen szűken építő, invencióban nem bővelkedő, bár telt, jól formált hangon szólalt meg. Szinte ugyanannyit énekelt, mint szaxofonozott, de katarzist sem így, sem úgy nem ígért. A főként Chance Howard billentyűs-énekes, Thomas Bank billentyűs, Ulco Bed gitáros és maga Candy által jegyzett kompozíciók a groove, a funk, az R'n'B és a soul hangszerelésbeli, ritmikai, szerkezeti jegyeit viselték magukon – vagyis csak néhány ilyen jegy áll rendelkezésünkre, a többitől legfeljebb sejtéseink lehetnek. Ugyanis sem a tamok, sem a cintányérok, sem a gitár-riffek, sem a szintetizátorokkal játszott finomságok nem érvényesültek a basszusaplan alatt, noha például Kirk A. Johnson dobos – látszólag – igen derék munkát végzett. Márpedig a jó funk lelkét a benne feszülő arányok, ellentétek adják, ezek nélkül minden szám egyformának tűnik. Nagy kár volt ezért.

A felmentő sereget a lenyűgöző Rosie Gaines énekesnő jelentette, akire egyebek közt Prince Diamonds and Pearlséből emlékezhetünk. Átütő hangja, minden zavaró tényezőn áthatoló lénye hozta el a néhány, ajándékszámba számot pillanatot. Kiváltképp a Sinead O'Conorral világhírűvé vált Nothing Compares 2 U volt megindító előadásában. Űde színfoltot adott még a Gaineshez hasonló paraméterekkel rendelkező Berget Lewis időközönkénti színpadra lépése, illetve kettejük va-

lóban szórakoztató triója Chance Howarddal, valamint Rhonda Smith basszusgitáros hőlgy lendületes szólója.

Bércesi Barbara

SZERETI ÖN HÄNDEL?

Händel: Rinaldo

Július 27., Hilton Szálló Dominikánus udvara (A Budafest nyári zenei fesztivál keretében)

A kérdésre a hazai közönség csak bizonytalanul válaszolhat; évek óta „elvonásban” van része. Miközben Európában a zeneszerző operáinak reneszánsza folyamatos, itthon még a tervezett bemutatók is elmaradtak. A Budafest egy érdekes kísérlet erejéig megkezdte a törlesztést: a Rinaldo című művet mutatták be a Hilton Dominikánus udvarában.

A Rinaldóval küldte előre operaszerzői névjegyét 1711-ben Londonba, a csatornán túra kacsingató Georg Friedrich Händel. A Haymarket Színházban hatalmas sikert aratott az ekkor még a hannoveri herceg alkalmazásában álló muzsikusként. A dolog pikantériája, hogy György herceg, a Hannover-ház fia néhány évvel később a brit trónra lépett. Nem könnyen, de kegyesen megbocsátott a hűtlen komponistának, Händel operatársulatot vezethetett, és minden jelentős színpadi alkotását Londonban mutatták be.

Nos, e névjegy került színre a Hilton Dominikánus udvarában, egy óra negyven perces, húzott változatban. A rövid verziót az udvart keretező luxusszálló igényelte, védelmezvén a lakók nyugalma. Közönségbarátnak is minősíthetjük e megoldást, első nekifutásra talán ennyi is elég a barokk zeneirodalomból. A Händelnél (és általában a barokk operákban) rendszerint bonyolult cselekmény fontos szálai jól követhetők maradtak – ez a műsorfüzet szerint Török Tamara dramaturgiai munkájának köszönhető. A kétnyelvű – magyar és angol – műsorfüzet elég precízen vezet végig a történeten, de a kiadvány sajnos elköveti a mai marketingguruk szerintem megbocsáthatatlan hibáját: a magyarországi, budapesti premiért ösbemutatónak nevezi. Legyenek szívesek a promoterek és plakátszövegezők végre megtanulni: ösbemutató egyetlen egy van, a legelső előadás! Ez pedig, mint fent írtuk: Londonban zajlott, 1711-ben.

Több bosszankodni valóra nem emlékszem. A zömmel operaházi muzsikusból verbuvált zenekart Bartal László vezette. Munkássága korábban sokszor ébresztett bennem erős kétélyeket: az úgynevezett standard operarepertoár némely darabját hallottam már tőle szűrkén, kedélytelenül. Azt hiszem, a barokk kor az igazi teret. Nem először adta tanújelét, hogy biztos és a stílussal adekvát az arányérzéke, ritmikai érzékenysége, koncentrációja, amellyel az énekeseket segíti ebben az irodalomban. Az udvar festői, ám nehéz jätékter, nyitott volta miatt akusztikailag is problematikus. Most jó

helyen ült a zenekar, valamivel fölöttük öt szék és kottaállvány, valamint néhány nagyméretű antik karakterű álarc adta a látványt (Balla Margit elképzelése). A két hösnöt, Armidát és Almirenát Fodor Gabriella és a Fodor Beatrix énekelte. Két hangban, muzikalitásban, stílusban kitűnően fölkészült és gondos foglalkoztatásra méltó művész. A Budapesten diplomázott Yang Li számára a nadrágszerep – itt Rinaldóé – nem újdonság, de hangjának volumenét keveseltem a rettenthetetlen hős figurájához. D. Hegyesi Gabriella és Haja Zsolt remekül zárkózott föl az összeszokott hármashoz. A rendezés (Almási-Tóth András) nem toladott Händel elé: néhány diszkós mozdulattal utalt a jelenre, ezeket a jórészt külföldiekből álló – egyébként hálás és minőségi – publikum mulatságosan tartotta.

Albert Mária

INSTANT JAZZTÖRTÉNET

Wayne Shorter Quartet + Imani Winds
Augusztus 2., Veszprémi Ünnepi Játékok

A veszprémi konferan szie azzal büszkélkedett, hogy Wayne Shorter és az előző este hőse, a nagybeteg Joe Zawinul huszonkét év után újra együtt játszottak. Ez persze nem teljesen igaz, a Weather Report nyolcvanas évek végi feloszlása óta a színpadon is találkoztak már, s a világsajtót is bejárta a tervezett reunion világtorné híre. Ezek után arra voltam kíváncsi, jól döntöttem-e, hogy szabad estémeket nem Zawinulék szindikátusára, és nem is a másnapi, ugyancsak világszám New York Voicesra szántam.

Jól döntöttem. Bár Veszprémből nem ugyanolyan katartikus hangulatban jöttem el, mint pár éve a Debreceni Jazzfesztiválról, ahol ugyanez a Wayne Shorter Quartet játszott elementáris, éteri és mégis dögös, bluesos kortárs jazzt. Akkor sokan éreztük úgy (a minősíthetetlen sportsarnoki hangtechnika ellenére), hogy ez ma a műfaj csúcsa. Hová lehet még innen továbblépni?

Shorter hetvennégy éves, és minden, amiben részt vett pályája során, jazztörténeti jelentőségű. Nincs valamirevaló jazzrajongó, akinek ne lenne Shorter-lemeze: csupa remek, maradandó alkotás. Veszprémben hallott társai is a műfaj nagyjai: Danilo Perez, a posztbop-posztlatin zongorista; John Patitucci, a legmagasabban jegyzett bögösök egyike; valamint az eredetiségben ugyancsak elképesztő dobos, Brian Blade.

Shorter a kortárs zene irányába lépett tovább – úgy sejttem, tudta, hogy még ezzel a tökéletessé csiszolt műhelyzenekarral sem maradhat egy helyben. A továbblépéshez az Imani Winds nevű fúvós kvintettet hívta el magával, akiknek repertoárja Mendelssohntól Luciano Berion át Shorterig ível. Nekik írta a Terra Incognita című háromtételű kompozíciót. Ezt hallottuk a koncert el-

ső részének végén, két darab – a fuvolista saját műve, majd a Piazzolla-standard, a Libertango adaptációja – után. Ezek már kijelölték az afro-amerikai hagyomány felé tájékozódó kortárs klaszszikus irányt, improvizatív szerekkel. Ez ismeretlen a mindig polifonikus Shorter ezal. Az ismeretlen felállással is meg tudta jeleníteni – úgy, hogy programzenei töltést kapjon a szokatlan dallamok, ritmusok és az atonalitást használó, de nem csak arra építő harmóniak által. Ezután a kvartett játszott egy szettet, kifejezetten klasszikus, szordinós indításból eljutva a crescendók, feszített felső regiszterek csúcsaira. Cikázó felelgetések követték egymást, szinte provokativan adogatták át a dallamot, ritmust, idézetet, ismétlést. A záró, nonett-részben Shorter zeneszerzői munkásságának (mely mértékadó jazztörténészek szerint még szaxofonjátékánál is maradandóbb) újabb mélységeiben volt részünk, saját kompozíciónak erre a zenekarra adaptált hangszereleseit hallgatva. Szerényen beülve hatodiknak a fúvósokhoz, ő maga szinte csak az első ráadásban engedett el egy igazán nagy ívű szólót, addig inkább koncertmesterként vezette társait.

Enyhe elégedetlenségem forrása most is a hangzás. Ezúttal nem a technikusokon múlt, bár szerintem meg kellene vizsgálni a tér hosszanti átalakítását, hogy oldalt ne legyenek ilyen szélesen elnyúlók a közönség széksorai. Én is kívül ültem a (rendezői) jobb hangszóró középvonalon, pedig első osztályú jegyem volt. A fuvola és az oboa így nekem végig „kiszólt”, néha nem tudtam eldönteni a tutti-részekben, hogy ez a kvintett adottsága, vagy csak most nem szólnak tökéletesen. Akusztikailag nehezen állt össze a nonett „teteje”, miközben nyilvánvaló volt a közönség kortárs hangzáson meglepett részének is, hogy pompás, sokoldalú hangszereket hallunk. Viszont Shorter duracellból van. Túl a parádésan megírt szólamokon, a nyolc fiatal annyi inspirációt, löketet, hunyorítást, biztatást kapott, hogy a hajlongás közben nem győztek neki hálálkodni, szeretettel ölelgetni. Volt miért: davis magasságokból irányította zenekarát, Shorter ebben a közegben is bizonyította, hogy amihez nyúl, az instant fogyasztható jazztörténetté válik.

Zipernouszky Kornél

AZ ÉLET EGY KÖRFÜRÉS

Verdi: A végzet hatalma

Karmester: Kocsár Balázs

Rendező: Vidnyánszky Attila

Augusztus 3., Magyar Állami Operaház

(A BudaFest nyári zenei fesztivál keretében)

Az élet egy hatalmas körfűrész, amely időnként beleveg az ember lelkébe. Ezt az ötletet kínálja egyebek között a nagyérdeműnek Vidnyánszky Attila rendező, rémségei nem is kicsiny boltjában. Innen-onnan összeszedett gegekkel zsúfolta teli Verdi A végzet hatalma

című operájának új verzióját. A debreceni előadást a BudaFest nyári zenei fesztiválon is bemutatták.

A Magyar Állami Operaház a tervek szerint néhány estére novemberi programjába illeszti a darabot. A háznak egyetlen mentsége lehet: látatlanban vette meg a produkciót. Sovány mentség. A recenzió pedig kardjába dőlhet, hiszen régóta monomániásan írja, hogy a magyar operajátszást egységként kellene kezelni. A gazdag országok, bőségben élő operaházak és fesztiválok rutinja az együttműködés, a közös produkciók létrehozása. Vajon miért nem lehetséges ez egy szerény méretű és anyagi erejű országban is? Pozitív, bár nem makulátlan példa a Bartók+... Miskolci Nemzetközi Operafesztivál, amely szívósan kísérletezik határon belül és túl a koprodukcióval. Igaz, a fesztivál élén olyan vezető áll, aki jár-kel a nagyvilágban, és kellően tájékozott afelől, miféle tendenciák érvényesek Európában.

A BudaFestnek is van művészeti vezetője, legalábbis az eseményeket beharangozó sajtótájékoztatón Kesselyák Gergely karmester e szerepben nyilvánult meg. Neki, aki Miskolcon fesztiválalapító volt, a budapesti Operaházban egy ideig magas – művészeti irányítói – posztot viselt, és maga is sűrű vendégszereplő külföldön, látnia-hallania kellett volna, hogy ez a produkció – a Debreceni Csokonai Színházé – méltatlan arra, hogy az Ybl-palota színpadára kerüljön, akár „csak” alkalmi, turisztikai eseményként. Méltatlan a szereposztás miatt: a női főszerepet, Leonórákat éneklő Paola Romanó legfeljebb egy műkedvelő társulatban énekelhet primadonna szerepet; nemcsak avított gesztusai miatt, hanem mert a hangja csúnya, az intonációja bizonytalan. Az orosz Mikhail Agafonov Alvaro alakjában szerzett néhány jó pillanatot. Tiszta, erős matéria, bár kevésbé hajlékony. Erika C-nek maszkírozva Bódi Marianna operett szubrettet formált az erős karakterű Preziosillából. Szvétek László viselte a Pater Gvardian csuháját. Súlyos basszus az előírás, a szólamnak megfelel Szvétek orgánuma, amelyet egy jó énekemester segítségével érdemes övni. Fra Melitone figurájában Haja Zsolt szuverén egyéniségnek mutatkozott.

Alekszandr Belozub az aszketikus színház mellett tesz hitet egy interjúban. A végzet hatalmához tervezett díszlete nideg: egy félig nyitott, körbe forgó fém rotunda, amely piactér és kolostor, palota és logadó is lehet, és akár funkcionálhatna is. De túl sokat döngetik kémeleönyilásait, ajtóit, ami nyilván nem Belozub bűne, hanem Vidnyánszkyé, aki az izléstelenséget azzal tetőzi be, hogy Alvaro kretával szívét, Melitone szárnyakat rajzol a falra. E tekintetben versy jelenete is (a lavórforgalmazó mindenesetre jó üzletet kötött a színházzal). A végzet hatalma fontos állomás Verdi pályáján, és hiányzik a Magyar Állami Operaház repertoárjáról. Az intézmény honlapja szerint a novemberre tervezett előadá-

sokat Kesselyák Gergely vezényli. Egy koncertszerű előadás volna a korrekt megoldás.

Albert Mária

VASTAPS ZEMPLÉNBEN

Kodály Zoltán: Székelyfonó

Karmester: Hollerung Gábor

Augusztus 10., Sárospatak, a Művelődés Háza

(A Zempléni Fesztivál nyitóhangversenye)

A meteorológiai szakemberek pontatlan jósának bizonyultak, amikor azt ajánlották a Zempléni Fesztivál szervezőinek, hogy ne a hagyományos helyen, a festői sárospataki várudvaron, hanem a Művelődés Házában legyen a nyitókoncert. A gyors helyváltoztatás azonban nem ártott a nyitóprodukciónak: Kodály Székelyfonója hangos sikert aratott.

Az egyik vezető hegyaljai pincészet válogatott borai és az (úgy látszik, elengedhetetlen) nyitóbeszéd „befűtöttek” egy kicsit a közönségnek, amely lépcsőkön és pötszékeken szorongva várta a daljátékokat. Hamarosan fölszendültek az első, súlyos motívumok: a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar erőteljes, ünnepélyes hangzással adta meg a produkció alaphangját. Három évfordulóra is emlékeztetett a nyitóprogram: a dupla Kodály-jubileumra, illetve arra, hogy a Székelyfonót hetvenöt éve mutatta be a Magyar Állami Operaház.

A „magyar életkép Erdélyből” alcímű alkotásról az ösbemutató után azt írta egyik méltatója: „Kodály elvitte az operaszínpadon megszólaló zenét legpriméribb hatáslehetőségeihez, amikor maga a zene adja az akciót, a mesét”. Fontos és a lényegyet érintő megállapítás. A Székelyfonó zempléni verziója is puritán előadás. Létrehozói megtisztították a darabot minden, az interpretáció története során a műre rakódott hamis sallangtól. Nincs zászlólengetés, édeskedő pipiskedés. A Honvéd Táncszínház fölkészült művészei autentikus táncokkal mozdították előre a cselekményt (Novák Ferenc koreográfiája). Mindig a kellő pillanatban és kellő számban jelentek meg a színen, a zenei akciókat sosem zavarták, a situációkat megerősítették. Teljesítette feladatát a Honvéd Férfikar és a Budapesti Akadémiai Kórustársaság is, bár a próbák alatt nyilván a szabadtéri hangzásra készültek föl, így a zárt teremben olykor nehéz helyzetbe hozták a szólistákat, mert nem volt könnyű a két kart áténekelni. A háziasszony szólamát Kovács Annamária énekelte, nem először. Kovács olyan énekes színész, aki minden előadáson hozzátesz valamit az általa birtokolt figurához – most dinamizmusa dominált. A mű zenedarabmozgása és cselekményének tarték számon a Görög Ilona balladát, amelyben a nyitók – Cecilia Lloyd, Kovács Annamária, Megyesi Schwartz Lúcia és Cselöczki Tamás – kitűnően dolgozott együtt. Hollerung Gábor szívesen kísérletezik zenés színházi produkciókkal; szokatlan hely-

színeken, meglepő eszközökkel „tálat” műveket. Vállalja a keresés kockázatát, néha téved, de most a Székelyfonóval telibe talált. Kodály dalait a közönség – legalábbis a recenzens nemzedéke – zenei anyanyelvüként beszéli – a kulturális azonosság, a ráismerés öröme mellett Hollerung feszes és lendületes előadása a változatosság gyönyörűségével örvendeztetett meg.

A Székelyfonó repertoárján tartásának alapproblémája az egyfelvonásos művek generális kérdése: mivel lehetne párosítani? Nos, az idei Zempléni Fesztivál alighanem erre a kérdésre is használható válasszal szolgál. Ha Zsuráfszky Zoltán új Kodály-koreográfiája, a Felszállott a páva – variációk egy magyar népdalra című kompozícióból alkotott Metamorfoziszok legalább olyan eredeti és hatásos lesz, mint tavalyi, Bartók-zenére készített táncjáték-teménye, akkor a Székelyfonó alkalmas társra találhat.

Albert Mária

KORTÁRSZENEI CSÚCS PANNONHALMÁN

Schubert és Szilvesztróv művei

Augusztus 25., Pannonhalma

(Az Arcus temporum – Pannonhalmi Művészeti Fesztivál keretében)

A napfényben fürdő pannon táj a legkérgesebb lelket is megejt. Akár a sík, akár a lankás rész felől közelít az utazó, a Szent Márton hegyén álló monostor a történelem és a hit méltóságát sugározza. Ez a hit nem feltétlenül vallási természetű: hihet az ember a humánumban, a művészet, a zene erejében – Pannonhalma elfogadja. És befogadja az Arcus temporum, az Időívek művészeti fesztivál szép napjait is – most már négy éve.

A Földvári Napok szomorú sorvadása óta nincs jobban és érzékenyebben szerkesztett kortárszenei eseménysorozat, mint az, aminek Pannonhalma ad helyet. Mint Földváron: itt is összművészeti események szem- és fültanúja lehet az érdeklődő, hiszen a színház – a nyelvi korlát nélküli mozgásszínházi ága – és a képzőművészet is jelen van a programban. A központi téma mégis a zene; egy klasszikus és egy kortárs szerző munkássága. Tavaly Sciarrino és Mozart, előtte Gubajdulina és Haydn, idén Valentyin Szilvesztróv és Franz Schubert. Pompás párosítások, de legyen a szerkesztő, Veres Bálint bármilyen jól tájékozott (márpedig az), csak a gyakorlatban derül ki, hogy két karakteres zenei világ miként harmonizál együtt, élőben. Az idej „duó” fényesen igazolta a választást.

Az épp hetvenéves ukrán-orosz zeneszerzőt az egész világ ünnepli a jeles évforduló alkalmából, de azt hiszem, hogy itthon még a professzionális muzsikusok körében is kevésbé ismert a komponista neve (a Gramofon őszi számában az ECM-nél megjelenő CD-inek egyikéről olvashatnak méltatást),

Gazdag és sokszínű életmű az övé: a minimalista szerkesztéstől a romantikus, szenvedélyes hangvértelig széles skálán alkot. Műfajilag is teljes a – remélhetőleg még sok izgalmas művet ígérő – oeuvre: szimfóniákat, kórusműveket, szólóhangszeres darabokat és – amiért Schuberthez illő társ – gyönyörű dalokat is komponál. Kedvenceim az Oszip Mandelstam verseire írt dalok, ezek szintén hozzáférhető CD-n.

Jó lett volna végigévezni a három nap tartalmas programját, de a recenzensnek most csak egy délutáni koncert jutott – mégis örülhet. A Boldogasszony kápolnába pótszékeket kellett sorakoztatni – ez jelzi, hogy az Arcus temporum egyre több, valódi és mély koncertélményre vágyó hallgatót vonz. Schubert Esz-dúr notturnójával kezdődött a koncert, amelyet Környei Zsófia, Alekszej Ljubimov és Fenyő László szólaltatott meg. Kiváló bevezetés, hiszen tökéletesen igaz, amit Veres Bálint ír a darabról: egyfajta proto-minimal music, melodikus és megdöbbentően modern. Majd Fenyő László játszotta Szilvesztróv csellóra írt Elégiját. A hangszerre mellé állított két tamtamot, kétméretes gongot is meg kellett ütnie, kézzel és vonóvéggel. A tapsokat megköszönő szerző látható elégedettséggel nyugtázta Fenyő nagyszerű teljesítményét. A Németországban élő csellista szerencsére sokat jár haza koncertezni, így figyelemmel kísérhetjük, milyen elegánsan lépett túl az ifjú virtuóz vonzó szerepkörén, s mára milyen elmélyült, kifejező zenész lett. Alekszej Ljubimovot a szerző kérésére hívta meg Keller András művészeti vezető. Nagyon jól tette, s ez nem csak Szilvesztróv II. zongoraszonátájánál igazolódott, amivel a koncert első fele zárult. A pianista „beszállt” Szabadi Vilmos, Konrád György, Fenyő és Fejérvári Zsolt mellé Schubert A-dúr zongoraötösebe is. Ljubimov kissé keményen indított, de aztán fokozatosan feloldódott a többiek érzelmi viharában. Talán létezik a pannonhalminál precízebb előadása a nevezetes Pisztrángötösnek, de boldogítóbb, szenvedélyesebb. Schubert zeneszerzői attitűdjét jobban kifejező aligha. Kár, hogy elkoptattuk a kifejezést: igazi örömmel volt részünk. Köszönjük.

Albert Mária

HOGYAN CSINÁLJÁK A FESZTIVÁLT A SVÉDEK?

Északi Zenei Napok Fesztivál

Augusztus 29.–szeptember 1., Norrköping

A recept egyszerű: végy egy régi ipari területet, alakíts ki ott kulturális intézményeket. Hirdess meg például egy kortárs zenei fesztivált, és városod máris bekerült a nemzetközi vérkeringésbe. Ilyesfélével próbálkoznak Graztól Pécsig sok városban. Megsem megy simán. Kell némi innováció. No, meg izlés.

A világ egyik legrégebbi, 1888 óta folyamatosan működő fesztiválja a Nordiska Musikdagar (Északi

Zenei Napok). A helyszín évről évre változik: idén Svédországban, a Stockholmtól 162 kilométerre fekvő Norrköpingben randevúztak dán, finn, izlandi, norvég és svéd zeneszerzők, előadók, valamint a vendég ország, Portugália képviselői.

A négynapos fesztiválnak Norrköping még svéd viszonylatban is kivételes feltételeket biztosított. Ebből az egy eseményből általános következtetéseket levonni a kortárs zene északi helyzetére nézve talán félrevezető, de a hazai tapasztalatok felől nézve az ottani viszonyok megközelíthetetlenül ideálisnak látszanak. Pedig a zeneszerzők arrafelé nagyjából ugyanarra panaszkodnak, mint az itthoniak, a koncertszervezők ugyanazokkal a nehézségekkel néznek szembe, mint magyar kollégáik, ráadásul mostanában Svédországban is a kulturális költségvetés visszafaragására számít mindenki – nem aaptalanul, hiszen a jelenlegi kormány adócsökkentési programjának megvalósításán dolgozik. A közönség pedig ott is alig érdekli a kortárs zene iránt.

Az utazó számára úgy tűnik, hogy a 125 ezer lakosú, a XIX. század végére ipari várossá fejlődött (5500 főiskolása révén egyetemi városnak is nevezhető) Norrköping sikeresen lábalt ki az 1970-es évek elejének gazdasági válságából, amikor elsősorban textilgyártásra épülő ipara rogyant meg látványosan. A zömmel száz év körüli épületmonstrumokból álló negyed lebontásra vagy rehabilitálásra szorult.

A svédek az utóbbit, a terület újrahaznosítást választották: s mivel ipari műemlék-együttesnek tartották a lerobbant csarnokokat, a központi kazánt, a raktárakat, a vízerergia hasznosítására szolgáló zsilipeket, a víztárolókat, a csatornákat, az ipari hidakat, azokat eredeti formájukban megtartották, de az új funkcióknak (pl. múzeumi, felső- és középfokú oktatási funkció) megfelelően belülről átépítették. A terület építészeti erőviszonyait radikálisan átalkították azzal, hogy egy vízfolyásokkal, vízesésekkel körülölelt területre felépítettek egy impozáns, modern épületet, a Louis De Geer konferencia- és koncertközpontot. Ebből a város nívós szimfonikus zenekara (Norrköpings Symfonikerkester) is profitált, hisz régi terméből átköltöztetett az 1299 férőhelyes, akusztikai szempontok alapján tervezett új „palotájába” (De Geerhallen). A fesztivál tucatnyi kiemelt előadásából hármat itt rendeztek meg, de nem a várható nézőszám, hanem a produkciók jellege miatt. Egy szimfonikus zenekari hangversenyt (videóvetítéssel kiegészítve), egy elektroakusztikus technikával felszerelt nagy létszámú fúvószenekari koncertet és – a portugál Remix Ensemble révén – egy ensemble-produkciót hallhattunk itt.

A De Geerhallenből alagúton keresztül is megközelíthető másik fontos helyszín a Flygelin. A Millenáris Teátrumhoz hasonló, de annál jóval komfortosabb, mobil nézőterés, modern technikával felszerelt, 600 fős (a nézőtér elbontásával duplájára növelhető) terem a rock-koncertjei miatt

valószínűleg népszerűbb a fiatalok körében, ám az itteni négy előadást teltház közeli érdeklődés övezte. Egyik sem volt a szó hagyományos értelmében koncert.

Natasha Barrett (augusztus 29.) Trade Winds című, majdnem egyórás kompozíciója például „hangszóró-zenekarra” készült: a tizenhat, körben elhelyezett hangszóró gyűrűjében foglalt helyet a hallgatóság. Az előre elkészített, természetben rögzített hangmintákból építkező darabot a helyszínen keverte a zeneszerző – kulturált, finom, nem az érzékek kiszigerelésére, hanem értő hallgatásra apeláló, figyelemre méltó munka. Másnap, hasonlóan speciális viszonyok között zajlott a Kroumata Ütőegyüttes zenei szeánsza. Az 1978-ban alapított, hat fős Kroumata az északi régió meghatározó zenei műhelye, a fesztivál egyik nagyzenekari koncertjén is (Rolf Wallin: Tides) közreműködtek. Az egyébként remek muzsikusokból álló csapat – elfoglaltság nélkül állítható – mostani előadásai alapján elmarad a magyar Amadinda átlagos produkciótól. Ugyancsak a Flygelben volt látható egy összművészeti produkció, a Petri Kekoní Company táncszínház, a Finnországban alkotó Jovanka Trebovic (zeneszerző) és a többek között Björk által is népszerűsített kiváló izlandi költő, Sjón (teljes nevén: Sigurjón Birgir Sigurson) szövegeire épülő előadás. Nekem az Avantí! Vonónégyes által játszott muzsika tűnt a projekt legértékesebb részének.

Kortársak a fűtőházban

Egy magyar koncertlátogatónak furcsa, de a svéd zenei életben már évtizedek óta meghonosodott előadásfajta volt a Flygeln utolsó eseménye. Szeptember 1-jén, koradélután a Damkören La Cappella női kar, néhány hangszeres előadóval kiegészítve Karin Rehnquist népzenei motívumokból építkező Till Ängeln med de brinnande händerna című, nagyszabású darabját adta elő. Az előadás műfaját a svéd közönség számára teljesen érthető módon dramaturgus koncertként határozták meg, ami annyit tesz, hogy a kórus egy színházi rendező elképzelései szerint a színpadon jelmezben, meghatározott koreográfia szerint mozogva, többnyire kotta nélkül énekel, a metaforikus szöveghez igazodva, színházi hatásra törekedve adja elő a zeneszerző – saját fogalmaim szerint – kórusciklusát. A színpadi játékokban a hangszeresek, sőt a karnagy is részt vesz, a szólókat megformáló énekes pedig színpadi értelemben egyfajta főszereplővé válik. Hogy a félamatőrök kockázatátásával van-e ennek az előadási formának értelme, kérdés. Ám az is biztos, hogy a mi kórusaink aligha lennének rávehetőek az ilyenfajta munkára.

Az egykori fűtőközpont, amelyet négy, hatalmas kémény ékesít, valóban templomra emlékeztet, és a belső tér kialakításának minimalizmusa is a kora középkori erődtemplomok hangulatát idézi. A környezet ideálisan egészítette ki a felhangzó kompozíciókat. Az előadás nivója, a megszólatott

darabok magas színvonalra, a határozott koncepció szerint építkező műsor a fesztivál egyik legjobb produkcióját eredményezte. Az elhangzó művek – Henrik Ødegaard: O Magnum Mysterium; Lasse Thoresen: Diphonie I; Georg Friedrich Haas: Hertevig-Studien – mindegyike élt a mongol és az észak-norvégiai népi gyakorlatból ismert speciális énektechnikával, a felharmonikus énekkel. Az egészen különleges akusztikus hatások kialakíthatóságára mindhárom zeneszerző érzékenyen reagált, más-más módon, de mindhárom emlékezetes művet alkottak.

Izgalmas koncerteket rendeztek az egykori iparterület határán álló Crescendo nevezetű helyen, amely majd fél évszázada jazzklubként vált népszerűvé a városban. Egy késő éjszakába nyúló, háromkoncertes minifesztivál mellett két elgondolkodtató délutáni koncert is volt itt; mindkettő zenepedagógia tanulságokkal szolgált. Az egyik zenetagozatos gimnazisták műveit szövegezte meg egy harsonás és egy ütős. A kompozíciókat műhely jellegű tanulmányokkal alapozták meg, a fiatal zeneszerző-jelöltek ismerkedtek a hangszerek játéktechnikai jellegzetességeivel, a harsona és a különböző ütőhangszerek kombinációinak hangzáslétezőségeivel. A közös munkát egy zeneszerzőtanár irányította. Az elhangzó művek alapján ezt a fajta tanítási metódust abszolút sikeresnek találtam. Általános iskolásokkal dolgozott a másik koncert muzsikus, aki egy szintetizátorral kiegészített elektromos csellón játszott. A játékos – kompozíciós értékkel nem bíró – műveket a gyerekekkel közösen alakította ki; volt, hogy csoporttal dolgozott, más alkalommal pedig egyetlen fiú elképzeléseit valósította meg. Hogy ezek a fura zenét alkotó gyerekek nem fognak a későbbiekben sem idegenkedni a fura zenétől, az biztos.

Egy évad – négy nap alatt

Az ingyenes kiegészítő rendezvényekkel együtt körülbelül nyolcvan mű hangzott el. A komponisták nagyobbik része az 1960–70-es generációhoz tartozott, és igen sok közöttük a nő – ez mindenképpen feltűnt a magyar viszonyok között edződött látogatóknak. Miként az is, hogy a művek tekintélyes része egészen friss, az utóbbi egy-két évben készült el, s ehhez képest a többség mégsem ösbemutatóként hangzott el. Ez többek között azt jelenti, hogy a darabok nem halnak meg azonnal a premier után, valamint, hogy a fesztivál művészeti koncepciójáért felelős személy nem látatlanban, „bemondásra” választott a produkciók között. A szervező team kétéves előkészítő munkája előzte meg az eseményt. Az „edukáció” sem maradt el: a koncertek mellett kurzusok, szemináriumok, konferenciák is voltak, felvonultak a kortárs zenével foglalkozó lemez- és kottakiadók.

A négy nap alatt minden olyasmí megtörtént, ami a különböző magyarországi fesztiválokon egy egész év alatt szokott megtörténi. Volt, hogy úgy

éreztem magam, mint a „néhai” Földvári Napokon vagy Pannonhalmán. Mäskor a Korunk Zenéje, vagy a Mini Fesztivál rémlett fel, de akár úgy is alakíthattam a programomat, mintha a Making New Waves fesztiválon járnék, és akkor még nem említettem a Magyar Rádió kortárs zenei sorozatait vagy az olyan eseti fesztiválokat, mint amilyen a Kurtág 80 volt. A nagyobb költségvetésű produkciók összehasonlíthatatlanul gazdagabb kínálata viszont még sokáig Svédországot fogja eszembe juttatni.

Molnár Szabolcs

HAYDN-ÉVFORDULÓ: EGYEZTESSÜK ÓRÁINKAT!

Joseph Haydn: A lakatlan sziget
Orfeo Zenekar

Karmester: Vashegyi György

Augusztus 31., Fertőd

(A Haydn Eszterházán – A Magyar Haydn Társaság Fesztiválja keretében)

Kérem a nyájas olvasót, tekintsen a naptárra! Ugye, 2007 szeptemberét írjuk? Négy meg tizenkettő meg öt – a végeredmény még a zenekritikus számára is huszonegy. Ennyi hónap van hátra Joseph Haydn halálának bicentenáriumaig. Sok vagy kevés? Ha a Magyar Haydn Társaság fertődi fesztiváljának színvonalát nézem: elegendő. Ha a talpam alatt csikorgó murva jut eszembe, szomorúság tölt el: elszalasztunk egy lehetőséget.

A fertődi Esterházy-kastély az egyik legépebben maradt hazai műemlék. A kismartoni (eisenstadti) és az eszterházi (fertődi) palota a magyar barokk kultúra két fellegvára. Műveinek tetemes részét alkotta e két helyen – nagyobbik felét Eszterházán – Joseph Haydn. Halálának 200. évfordulójára nagy erővel készül a zenei világ. Csak tegnap volt, hogy a Mozart-évforduló jól (és főként időben) előkészített eseményei láttán-hallatán távra maradt a száánk. Londontól New Yorkig mindenütt szerveztek valami szuperprodukciót, de a központ mégis Salzburg volt, ahonnan napokon át élő közvetítéseket adtak az északi és a déli félteke televíziói.

Fertőd-Eszterháza szinte ugyanígy magára vonhatná a világ figyelmét. Erősek azonban a kétélyeim, hogy vajon ugyanilyen precízen és jó ütemben haladnak-e a dolgok egy, az Esterházy-kastélyban létrehozandó Haydn Emlékközpont ügyében. A kastély frontjának a diszudvarra néző homlokzata halványrózsaszínben játszik a délutáni napsütésben, de a diszudvarban a lábunk alatt kellemetlenül csikorgó a fehér murva (túrcipőben tessék koncertre menni!). Ahol még néhány évvel ezelőtt füves ágyások, kövázák és virágcsoportok diszelegtek, ott most a Kossuth térihez hasonló, láncsalak körbevett kavicszövegék éktelenkednek. Mintha ide szórták volna ki valami hatalmas akvárium üledékét. A dísz- vagy fogadóterem stukkóinak egy ré-

szét is felújították már, de egy leendő „Haydneum” héja nehezen forr össze.

Más a helyzet a tartalommal. Az máris a nemzetközi piacra vihető, bár csiszolni-, gazdagítanivaló nyilván még bőven akad. Az idei, szerény anyagi eszközökkel megrendezett, sorrendben tizedik Haydn Eszterházi Fesztivál több remek koncerttel örvendeztette meg a közönséget. Kétszer lépett például pódiumra Zvi Meniker neves csembaló- és fortepianóművész, a záróhangversenyt pedig a világ-hírű Il Fondamento együttes adta, Paul Dombrecht vezényletével.

Mint minden esztendőben, felfedezésben is részeltünk: Vashegyi György Haydn L'isola disabitata – A lakatlan sziget című operáját mutatta be. A mű története érdekes: Esterházy „Fényes” Miklós névnapjára, 1779. december 6-ára készült, csakhogy az operaház novemberben porig égett – később új, még jobb épült a kertben –, a darabot így a báb-színházban adták elő. Nyolc évvel a Don Giovanni premierje előtt, amit okkal említek. A lakatlan sziget nyitánya szinte mellbe vágja a hallgatót: hát a „Pa-pa” ezt is tudta? Mint a vihar, úgy száguld át rajtunk az ouverture sístergő szenvedélye. Semmi szolgálatkész pipiskedés – mint az Aki hűtlen, pó-rul jár című darabban – vagy kimódolt finomkodás, mint az Élet a holdon kezdetén. Erő és kiborbanó, sőt erotikus életöröm a szerelmesek egymásra találásakor. A sodró lendületű finálé után a közönség alig enged el a muzsikusokat meg a négy énekes szólistát. Wierdl Eszter Silvija fenomenális, Halmai Katalin, Sólyom Nagy Máté és Kálmán László hanggal rajzol jellemet. És hiába áll félre Vashegyi, kijut az ünneplésből neki is.

Az akciófilmek gyakori fordulata: uraim, egyeztessük óráinkat... A zenetudomány és a gyakorló muzsikusok kronométere jó tempóban ketyeg, a hivatalok mintha késne. Egyeztessék végre óráikat!

Albert Mária

A VILÁGVÁLOGATOTT ÁTLAGOSAN MUZSIKÁLT PESTEN

Világzenekar a Békéért

Karmester: Valerij Gergiev

Szeptember 10., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Solti György halálának 10. évfordulója adta az apropót, hogy a magyar dirigens által alapított, élvonalbeli együttesekből verbuvált Világzenekar a Békéért Budapestre látogasson. Műsor- és „sztárproblémákkal” egyaránt szembesülhettünk az olykor érdekes, olykor hosszúnak tűnő koncerten.

Lady Valerie Solti bevezetője után az együttes 1995-ös bemutatkozó koncertjén készült filmrészlettel emlékeztünk a karmesteri professzionalizmus derűs nagyságára, Solti Györgyre. Majd jött a mélyvíz. Az előre beharangozott Tannhäuser-nyitány

helyett Berlioz Rómeó és Júlia című dramatikus szimfóniájából összeállított, körülbelül háromnegyed órást tömb szólalt meg először. Mennyire tudott lelkesedni Kroó György ezért a zenéért, a szerelmi jelenet vibráló zsongásáért, érzékiségéért, hangszerelési megoldásaiért, hangulataért! Ez járt a fejében Berlioz most hosszadalmasnak és fárasztónak tűnő muzsikája hallatán; a fantázia végtelen birodalmában kalandozó tételeknek a karmester nem adott megfelelő keretet.

Mitől sztár egy sztár? És miben nyilvánul meg sztár mivolta? Mint már oly sokszor, ezek a kérdések is felmerültek Gergiev művészi teljesítményét tapasztalva. Az orosz dirigensben nyilván a szovjet-orosz zene autentikus előadóját vélte megtalálni az érdekes személyiségeket mindig szívesen látó lemez-ipar; mindenesetre Gergiev mostani koncertjével nem bizonyította be, hogy méltó lenne az öt övező hírnévre. Koncentrációjából, erőteljes, határozott vezetői habitusából csak sejtettük, hogy kimagasló teljesítményekre is képes. Annak ellenére, hogy zenélése a teljes koncert alatt hidegen hagyott, elmondható, hogy Gergiev valóban jelenség: rendkívüli intenzitással vezényel, körülbelül úgy, mint egy karmesterképzőt sosem látott szenvedélyes zenekedvelő. Egy színésztől ez nagyszerű és szórakoztató produkció lenne: kitolt fenék, egyenes hát, idegesen rázott kézfejek, lábujjhegyen rugózás. Érdekes módon ez a testnyelv nem volt teátrális; Gergievnek mindez belülről jött.

Még jó, hogy rajta kívül ott volt majdnem száz muzsikus, akik a világ élvonalbeli együtteseiben játszanak, az amszterdami Concertgebouw-tól a Metropolitan Opera Zenekarán át a Bécsi Filharmonikusokig. A zenekar mélyén pedig ott ült a világ egyik legjobb tubásának tartott Szentpáli Roland... Előtte fújtak a jórészt amerikai harsonások és trombitások – mondanom sem kell, a Tannhäuser-nyitányban falat rengető érces akkordokkal ajándékozták meg a nagyérdeműt. Az együttes taktikája nyilván nem a csapatjátékra épül – az összeszokottságot már csak a szervezési nehézségek miatt sem lehetne elvárni –, itt külön-külön az egyes hangszerek, hangszercsoportok vonták magukra a figyelmet. Különösen a második féldobban, amelyben Prokofjev Rómeó és Júlia-szvitjeiből szólalt meg egy csokorra való tétel. Rácsodálkozhattunk a nálunk elhanyagolt zeneszerző zseniális hangzás-ötleteire, kitekerten is sármos dallamaira, s főleg érzéletes karakterbrázolására: Tybalt halálának akciófilmben illő brutalitására vagy a fiatal Júlia boldog naivitására. A fordulatokban gazdag „klipsorozat” után három ráadással köszönte meg a közönségnek Gergiev a lelkes fogadtatást – s ezt is különösebb zenei mondanivaló nélkül tette. Mendelssohn Scherzója után nagyot szóló a Rákóczi-induló, majd miután Gergiev kedvesen exkuzálta magát – mondván, Solti jobban csinálta a következő darabot – eljátszották Bartók Concertójának második tételét. Valószínűleg soha nem művészi színvonaláról lesz híres a csak nagyritkán összeálló világválogatott.

Az ENSZ megalakulásának 50. évfordulójára jött létre azzal a céllal, hogy a béke nagykövete legyen. Ezt az egyébként szkeptikusan is értelmezhető szerepet hihetőbben alakította, mint egy kimagaslóan jó zenekarét. Várkonyi Tamás

ÁSZOK ÜTÖTTEK A SOROKSÁRI ÚTON

Michael Schiefel, Lukács Miklós Quintet, Richard Galliano Quartet

Szeptember 12., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

(A MOL Budapest Jazzfesztivál nyitókoncertje)

Elképesztő zenei távolságokat hidalta át az 5. MOL Budapest Jazzfesztivál szervezői, amikor egy német énekes szólóját, egy magyar cimbalmos kvintettjének bemutatkozását és a francia harmonikakirály kvartettjét tették a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben tartott nyitónap programjába.

Erős, de nem teljes telt ház fogadta Michael Schiefelt, az énekes fenomént, aki évek óta a weimari zeneakadémián tanít, ahol nem olyan rég még őt tanították. Bobby McFerrin nyomán indult el, ez vitathatatlan, de távolról sem epigon. A színpadon egy olyan loop-berendezést használ, amellyel több szólamban, szinkronban tudja reprodukálni a hangját: amit a mikrofonba énekel, többszólamú kórusként szólal meg a hangszóróban. Természetesen egy ilyen előadás összhangzattani lehetőségei behatároltak, de ez nem volt zavaró, mert Schiefel jó zenész, szellemes dalokat komponál, jók a szövegei is (kár, hogy most nem énekelt németül). Le-mezeit ismerve viszont a koncert egy kicsit vontatottnak hatott, mert Schiefel a samplernek először ott helyben „megtanítja” a kíséretet, és csak akkor kezd bele a melódiába. Bármennyire is érdekes folyamat ez, mégis lassan adja meg a dalok utazósebességét. Schiefel színpadi személyisége nagyon összetett: önirónia és szerénység az alap, de van nárcisztikus vonásai is. Kettős iróniával élt: érezte, hogy tisztában van az énekes hangszer-utánzás furcsaságával, és azt sem rejtette véka alá, hogy szerinte is elég faramuci dolog egy virtuális együttes (saját dudulása) kíséretére szólózni. Így azután csak jelzés-szerű maradt néhány zenei megoldás, amelyet szívesen meghallgattam volna alaposan kidolgozva is.

Klasszikus diplomával a zsebében Lukács Miklós cimbalomművész a magyar etnojazz-zenekarok és főleg énekesnők nagy kedvence lett: kísérte Miczura Mónikát, Palya Beát és másokat. Fergetes duót vett fel Szakcsi Lakatos Bélával, Ezt kapd ki, Igor! címmel, Stravinskynak ajánlva. Közben fél Európát bejárta a Dresch Quartet erős oszlopként. Most megalakította saját kvintettjét, mellyel hangszerének adottságait tovább tágitja. Kiugróan tehetséges társakat kért fel, de abban már nem va-

gyok egészen biztos, hogy ez a hangszer-összeállítás – cimbalom, szaxofon, nagybőgő, ütőhangszerek, tabla – minden gondolatának a legszerencsésebb kifejezési formát képes megadni. A szaxofon kivételével ugyanis a cimbalomhoz hasonlítanak mind. húros vagy ütős jellegükkel. Pazar, politikai tűzijáték, ütős párbaj, nagyívű, pompás szerkezetű kompozíciók során parádés szételők váltották egymást, a „world music” igazi értelmet kapott általuk. Mégsem tudták befűteni a nagy koncerttermet, csipkés maradt a hangzás, bármilyen gyönyörű témák csendültek-bondultak is fel, kökeményen bepróbált, mégis szenvedélyes előadásmódban. Nem tudok szabadulni a gyanútól, hogy egy akkordhangszer, legalább néhány szám erejéig, többet hozna ki a legszebben improvizáló magyar cimbalmos témáiból.

Richard Galliano, a dél-amerikai muzsikusokkal érkező, olasz származású francia harmonikás zárta az első napot. Ő számomra a töről metszett világzenész, Piazzolla mostanság talán legérdekesebb szellemi örököse – anélkül, hogy franciás stílusát feladná, vagy letérne a jazz-improvizáció ösvényéről. Ez volt a legvonzóbb zenei vonatkozása koncertjének. Olyan svádája van, hogy már-már mindegy, mit játszik, muszáj odafigyelni rá. Hatalmas sztár: szerinte a világon évente kétszáz koncertet ad. Lehengerlően kezeli ezt a daloló, beszélő, ringató, furcsa hangszeröszvért, a tangóharmonikát, melyből a lélek minden romantikus rezdülése kihallik. Igencsak cirkalmas zene a New Musette, amelyik a párizsi sanzonnak, a jazznek, a tangónak, de még Bachnak is sokat köszönhet. Halk sóhaj, sok levegő a fűtatóból a billentyűk rére nyitásával. Galliano ezzel az eszközzel is élt néhányszor, de a Grappellit idéző könnyedség, nagy tempók és báj, meg a lefegyverző elegancia a nagy pillanatokban – nos, ezek jöttek be a ráadást is kikövetelő közönségnek. A Tangaria Quartet másik három tagja is kitett magáért; a francia vonós hagyomány újabb elegáns mesterét Sébastien Sural hegedős személyében ismerhették meg.

Zipernouszky Kornél

FAKIROK SZÖGESÁGY NÉLKÜL

Romano Drom, Musafir

Szeptember 13., Fesztivál Színház
(A Szekérszom Fesztivál keretében)

Furcsa dolog a hagyomány. Sokféleképpen lehet ápolni. A Szekérszom Fesztivál első koncertje – apró gyarlóságai mellett – azért sikerült különlegesen, mert egy estén ugyanannak a hagyománynak, a cigány folklorának két el-lenpontját mutatta be – a régít, távolít és a ma-ít, itthonit.

A Romano Drom vezetője, Kovács Antal az Andó Dromból vált ki még a kilencvenes évek végén. Az-óta együttese négylemezes, Európa-szerzte keresett

formációvá fejlődött. A jelenlegi felállás különleges-sége, hogy a vállalt hagyományörzést igen rugalmasan kezelik: érzik, hogy a roma folk műfaji sajátosságai mára nemhogy szilárdan kialakultak, de a megkeményedés autárára kerültek. Ha ma a közönség beül egy autentikus roma zenekar koncertjére, nagyjából tudja, mire számíthat, és ez bizony nem kedvez a katarzisz kialakulásának. De a Romano Drom XXI. századi zenekar, amely a hagyományörzést széles keretek között értelmezi. Így aztán a zenekar igencsak széles repertoárral rendelkezik, amely a magyar collár hagyomány mellett magában foglalja a balkáni és az ibériai dialektusok elemeit is. A Múpa koncertjének nagy pillanatai közé tartoztak azok a darabok, amikor hagyományos kárpát-mé-dencei dallamokat sevillanas stílusú gitározással kísért Kovács Antal és Balogh József. Lebilincselő volt Farkas Róbert hegedűszólója, amely egyetlen számban, de magas művészi hőfokon foglalta össze szinte a teljes közép-európai régió cigányzenejét (nem mellesleg Farkas Róbert harmonikával kísérte végig a koncert szinte egészét). Az ütőhangszeres Kovács Antal Máté játékában olykor az autodidakta „perkás” kissé gyámoltalan kísérletezései voltak érezhetőek. Mindazonáltal fontos tény, hogy a kannán és a kanálon túl új ritmushangszerek is megjelentek a roma folkban. Ráadásul az arab derbukán és a spanyol kajunon már most is figyelemre méltó a fiatal előadó teljesítménye.

Az este második felében aztán jött a nagy visszalépés a forrásokhoz, amikor áhíthatos gesztusokkal a színpadra lépett a radzsaszatáni Musafir együttes. A Hameed Khan vezette indiai népzenei formáció a kilencvenes évek közepe óta már többször járt Magyarországon. Programja mit sem változott azóta, de mégis annyira jó, üdítő élmény újra látni produkciójukat. A zenekar a legjobb értelemben szórakoztató és művészi egyszerre, a titok pedig alighanem a stílus egyszerű, de az emberi emlékezeten túlmutató ősiségében rejlik. A Musafir muzsikája az észak-indiai cigányság népzeneje, amely alkalmazza a helyi népi és klasszikus hangszerek széles tártát, de játéktípusában nem követ klasszikus mesterhagyományt, hanem a népzene gyalulatlan, rusztikus jegyeit idézi. Az ütőhangszerek ritmikája egyszerűbb, mint a nagy tablavirtuózok összetett színpadi kompozíciói, és bár a művészeti vezető olykor igyekezett néhány gyors pörgetést bemutatni tabláján, ezeket a rajongók méltatták, a szakértők mosolyogták. Osztatlan elismerés illeti viszont az énekesek, (köztük elsősorban Sadar Khan) teljesítményét – hangterjedelmük, kapacitásuk, átéltségük bámulatra méltó.

A műsor szerves részét képezik a zenekar mutatványosainak produkciói: a Rekha művésznévre hallgató táncosnő, illetve az egyszerűen Govindaként bemutatott fakír cirkuszi mutatványai a Musafir szériatartozékai, ám kissé mintha megosztották volna a Fesztivál Színház közönségét. Egyesek viszolyogva figyelték a szemhéjjal felemelt ötkilós súlyt, másoknak felhőtlen szórakozást okozott va-

lamennyi látványosság. A művészeti vezető, Hameed Khan konferálásában az indiai angol nyelvhasználat minden mőkös vonása megtalálható – hosszú szónoklatokat hallhattunk a sokszínűségről, a szeretetről, a békéről, de ennek mélységeit alighanem csak kevesen tudták abszolválni, mivel a beszédek néha követhetetlen fordulatokat vettek, máskor pedig hirtelen félbeszakadtak...

Az előadás összetett élményének legalsó szintjein, az igazi, mélyről jövő élmények birodalmában megérezhettük annak a világnak a hangulatát, amely Európában három-négy évszázaddal ezelőtt végleg eltűnt. A templomtéri bazárok, a vándorszínházak, a csepürágó mimusok világát, amely kicsit olcsó, kicsit egyszerű, de mégis megejtően emberi és szeretni való, és bizony olykor hiányzik is békés vasárnapjainkból.

H. Magyar Kornél

RITKA TŰNEMÉNYEK A MAHLER ÜNNEPEN

Budapesti Mahler Ünnepe

Szeptember 9–16., Művészetek Palotája

Manapság a közélet – sajnos a kulturális is – felelőtlen könnyedséggel lép át a hagyományokon. Magyar tradíció és európai egyaránt. Különösen jelentős tehát, hogy a Budapesti Mahler Ünnepe épp ebben a közegben szerzett magának komoly művészi-szakmai pozíciót. Ez a tematikus zeneiünnep a Budapesti Fesztiválzenekar (BFZ) és a Művészetek Palotája töretlen együttműködésének köszönhető.

Harmadszor rendezték meg a Budapesti Mahler Ünnepeket – hamar megszoktuk, hogy a nyári lazaságból visszazökkenve, ezzel a gondosan felépített sorozattal kezdődik az új koncertévad. Az ünnep struktúrája is kialakult, bár idén a nagy nemzetközi hírnévnek örvendő konferencia elmaradt. Ami persze nem jelenti azt, hogy a Mahler-recepcióhoz kötődő, a zeneszerző-operaigazgató budapesti tevékenységét fókuszba állító kutatómunka ne folya, de a tudományt nem lehet sürgetni, friss eredményekkel akkor érdemes előállni, ha megalapozottak.

A Budapesti Fesztiválzenekar mégis szolgált felfedezéssel: Viktor Ullmann Theresienstadtban készült operája, az Atlantisz császára magyarországi bemutatójával. Novemberben, a Trafóban ismét hallható lesz a darab, méltatására ekkor visszatérünk. És természetesen készült az ünnepre új magyar mű: Vajda János operanovellája, az Apokrif az öt kenyérről. A nagyzenekari hangverseny műsorát háromszor is eljátszotta a BFZ. Fischer Iván vezényletével. Kezdetként a II. szimfónia önálló koncertszámként. Halotti ünnep címmel is gyakran elhangzó első tételét játszották. Majd a fiatal svéd szoprán, Miah Persson Richard Strauss négy zenekari dalát énekelte, s ő szólaltatta meg a IV. szimfónia utolsó tételében felcsendülő Mennyei életet is.

Richard Strauss zenekari dalait a biztos ízlésű Miah Persson igen disztigáltan adta elő. A IV. szimfóniában azonban túl tartózkodónak tetszett, és a zenekar is túlságosan „kiglancoltan” szól. 1999-ben hallottam először a művet a BFZ-től eindhoveni vendégjátékukon: sokkal fűtöttebb, viharzóbb előadásban, amihez erősen hozzájárult az akkori szólista, Verebics Ibolya emelkedett megszállottsága. Miah Persson hamarosan anyai örökök elé néz, nyilván ez is korlátozta abban, hogy a legszélső pontig merészkedjen. Tavasszal vele kerül korongra a mű, addig személyes attitűdjé sokat változhat. Már az is hagyomány, hogy egy-egy sztárvendég meghívásával zárul a Budapesti Mahler Ünnepe, s az invitáció költségeit a Művészetek Palotája vállalja. Idén egy rég várt – és főként aktív, a pályája zenitjén járó – énekes, Thomas Hampson Liszt- és Mahler-dalokat énekelt a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Nehezen melegegett át a nézőtér, néhány tájékoztatlan beletapsoló megint okozott némi zavart. Itt újból említeni kell a koncertszervezők és a kasszakulcsot őrzők közös felelősségét. A hazai publikumot, amely Európa-szerte híresen érzékeny volt egykor, sikerült a kamaraműfajokról leszoktatni. Hegyeshalomtól balra (de legalábbis a német nyelvterületen) a legelgúgottabb faluban is tudják, hogy ki Thomas Hampson, és hogyan illik dalszövegeket hallgatni... A bariton azonban nem csupán nagyszerű énekes és muzsikós, hanem csodálatos intellektus is, aki páratlan eleganciával hódította meg a közönséget, és adott bőkezűen ráadást. A daléneklés nem pusztán állóképesség és felkészültség dolga, hanem intelligencia kérdése is. Hampson, akit színészi képességeiért is módfelett kedvelnek a rendezők és a karmesterek, mérnöki pontossággal adagolta a Mahler-dalokhoz a drámai gesztusokat. Az előadásban a kiváló Wolfram Rieger zongoraművész volt a partnere. Visszavárjuk mindkettőjüket. *Albert Mária*

TÖKÉLETES TÖREDÉKEK

Murray Perahia zongoraestje
Szeptember 19., Zeneakadémia

Murray Perahia a koncertzongorázás legreggebbi – minimum Liszt Ferencig visszavezethető – hagyományára hivatkozva állította össze budapesti fellépésének programját. Barokk muzsikával indított, majd Beethoven következett. Végül a második részben a súlyos mondánivalót hordozó Brahms-darabokat Chopinnal oldotta fel.

Első ránézésre tetszett ez a régi vágású összeállítás, mely a XX. század első kétharmadában is oly természetesen határozta meg a „zongoraestélyek” kínálatát. Aztán eljött a specialisták kora, akik szerzőre vagy korszakra fókuszáltak műsorokat állítottak össze, és megszapordtak azok a koncertek is, melyeken valamiféle zenén túli gondolat vagy

téma köré csoportosulva hangzanak el a művek. Úgy tűnik, a régiók inkább arra törekedtek, hogy különböző stílusokban csillogtassák meg művésztüket, és arra is, hogy a sokféleségben – kizárólagos állandóként – önmagukat mutassák fel. Nem gyarló önzésből, hanem azért, mert a zongorázás lényege mégiscsak maga a zongorista. A specialisták felbukkanása megnehezítette az önfeléd pianisták életét; egy-egy részterületen olyan eredményeket értek el, melyekkel alapvetően átalakították az adott területhez fűződő közönségviszonyt. A közönség ugyanis szereti a legjobbnak vélt Chopin-előadóval hallgatni Chopint, a legjobb Bach-zongoristával Bachot és Bartók-specialistával Bartókot. Rádásul ehhez hozzá is szokott.

Murray Perahiat – számomra különösen kedves felvételeivel tudom igazolni – Bach-, Chopin-, vagy akár Bartók-specialistának is tarthatjuk – mostani műsorában sem volt olyan szerző, akinek ne lenne „forró drótyja”. Ám nem szerencsés kézzel válogatta össze a műveket. A kompozíciók valahogy sehogyan sem illettek össze, nem alakult ki a nagy koncertív érzete, ezúttal csak élménytöredékekről lehet beszámolni. Pedig a régiók azt is nagyon tudták, hogy milyen darabok passzolnak egymáshoz. Bach D-dúr partitájának indítása – egyeseknek meglepő, másoknak természetes módon – arról árulkodott, hogy a világ egyik legjelentősebb zongoraművésze, több mint három évtizedes koncertutinnal a háta mögött, a kézremegésig izgult. A kimért, töredezett ritmikájú, díszítésekkel zsúfolt Ouverture ezúttal ideges, szabdalt és kusza volt. A szvit lassú tételében is hallatszott egyfajta hezitálás: nem árt tudnunk, hogy a muzsikusknál a lélek toporgása manuális bizonytalankodás formájában jelenik meg. A sodró tempójú, technikás tételben nem tapasztaltam ezt a jelenséget; a záró Gigue-ben pedig, ebben a rendkívül virtuóz és Perahia előadásában szenvedélyes finálében, a tökélytel találkoztam. Hogy a kéz és a lélek a Bach-mű végére bemelegedett, azt Beethoven D-dúr szonátájának (op. 28) előadása igazolta. Az más kérdés, hogy a (Bachra) figyelmes hallgató nem tud azonnal átváltani az új szerzőre, beletelik néhány másodperc, amíg beszippantja a mű. Talán ezzel magyarázható, hogy „csak” a második tétel és a rondó-finálé nyújtott maradéktalan intellektuális élményt.

Ez épp a darab fele, de ne legyünk telhetetlenek. A szünet után ugyanis Brahms zongorasorozatának (Hat zongoradarab, op. 118) előadása önmagában is elegendő volt ahhoz, hogy hetekre feltöltve érezze magát a hallgató. Nem is az volt az igazán érdekes, hogy Perahia milyen színeket zongorázott (ezen az estén egyébként sem a színezéssel volt elfoglalva...), nem is az, hogy mekkora szenvedélyt tudott elhivatni a hallgatót (ezen az estén egyébként meglehetősen félszegen viselkedett...), és végül nem is az, hogy törekény alkatát mekkora erővel ellenpontozta. Most az volt a döbbenetes, hogy Perahia milyen precízen látja előre az inkább szűkszavúan rövid kompozíciók arányait, és hogy a rö-

vidre szabott időbe mennyi mindent tud sűriteni. Az intermezzók, a g-moll ballada vagy az F-dúr románc Perahia legszemélyesebb vallomásként hatott: szerintem most elsősorban ezeket a műveket akarta megmutatni, a többi csak rákészülés vagy ráadás. Rádás volt Chopintól a két csillogó etűd (Asz-dúr, cisz-moll) és a könnyedén vett Asz-dúr ballada, melyet már elernyedt szellemmel játszott, helyenként felületes technikával. A sort a valódi ráadások folytatták: Schubert, Chopin és Schumann. Mindez méltó és remek felütés volt az egyik legjobb hazai koncertsorozat, „A zongora” új szériájához. *Molnár Szabolcs*

EUFÓRIA FÉL HÁZ ELŐTT

A Kölni Rádió Szimfonikus Zenekarának hangversenye

Km.: Genia Kühmeier – ének

Karmester: Szemjon Bicskov

Szeptember 24., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A vásárlóerő és a túlkínálat sajátos dialektikájáról árulkodott a Kölni Rádió Szimfonikus Zenekarának – fél ház előtt lezajlott – koncertje. Pedig az együttes és a karmester, Szemjon Bicskov is a nemzetközi szcéna elitjéhez tartozik, ráadásul a Richard Strauss műveiből álló látványos (és hangzatos) program első blikkre közönségszalagotnak tűnt.

Persze a szolid érdeklődésnek vannak előnyei is, például a nézőtéri csend. Ám ez kevéssé lelkesíthette a kölni zenészeket, akik a színpadra belépve, az üres emelet látványával szembesülve érezhetően meglepődtek. Ezt érzelve – nyilván a közösségi erő demonstrálásának szándékával is – a publikum meglepően hosszú, biztató tappsal köszöntötte a helyüket kereső muzikusokat. Valószínű, hogy e biztatás nélkül is a legjobb tudásuk szerint dolgoztak volna, mert ugyan mi értelme lenne a produkcióra áldozott rengeteg munkaórát elvesztesztett időnek tartani? Már a Till Eulenspiegel első perceiben kiderült, hogy ez a zenekar mindent tud: az eufonikus hangzásban elmerülve gyakran érzésünk támadt, hogy – az eufórikus érzések hatalmába kerülve – elvettük a darab értelmét. Ezen persze volt okunk csodálkozni, hiszen ilyen tiszta vonalvezetésű, értelmes, a zenei logikát és az elbeszélés természetességét egyaránt érvényre juttató interpretációt koncerten még nem hallottunk. S a kérdést, hogy vajon a legjobb hazai zenekarok képesek lennének-e ugyanerre, azzal láttuk megválaszoltnak, hogy bizonyára igen, ha egy-egy koncertre tizenkét próbaóra helyett azt a bizonyos rengeteget, mondjuk harminchatot fordíthatnának. S nemcsak egy-egy, valamértékű jelentősnek tartott fellépés előtt, hanem évtizedeken keresztül. Ugyanis a Kölni Rádiózenekar koncertjén az volt a határozott benyomásunk, hogy a megtapasztalt

hangminőség évtizedes érés, és nem egyszeri nekifeszülés eredménye. Az alap, amire Bicskov a Till értelmezését – mely nem volt sem hivalkodóan eredeti, sem átlagosan szürke – építette, adva volt. Ez az együttes képes ugyanis arra, hogy a darabban valóban csak egyetlenegy szuper-forte legyen, mely színben, dinamikában, intenzitásban eltér a tucatszerű megelőző és rákövetkező fortétól, hogy így váljon tükörpontjává az egész kompozíciónak – olyan magaslati helyé, ahonnan visszamenőleg és előre is a teljes darab belátható. És arra is képes volt a zenekar, hogy a darabot indító vonósállás tökéletes „klónját” hozza létre a befejezés előtti pillanatokban. Ez a körmondatba rejtett szuperlatívusz természetesen Szemjon Bicskov munkáját dicséri.

Az első rész második blokkjában hat zenekari dal hangzott el, Genia Kühmeier közreműködésével. A jó érzékkel és remek ízléssel ciklussá formált sorozat kezdetén (Titkos felszólítás, op. 27/2) Kühmeier még kereste önmagát, ám a második dalban (Gyermekemnek, op. 37/3) rátalált a megfelelő tónusra, és hangja is átmelegedett. A hang egyébként még nem túl jelentős, nincs sajátos, azonnal felismerhető színezete, alul hamar kődbe borul, és a felső regiszterben is csak egy viszonylag szűk terjedelemben él igazán. Nem ismerem a fiatal énekesnő életkorát, de ha igaz, hogy nemzetközi karrierje mindössze öt éve kezdett kibontakozni, akkor a hangban még sok lehetőség rejlik: felfelé is nyílik majd, lefelé is tisztul még a jövőben. A kamarazenei megoldásokban bővelkedő, csendesebb és bensőségebb dalokban viszont már most is megindító volt. Igazi lírai alkat, akitől a tolokodó színpadiasság távol áll.

A második részben Strauss monumentális képeskönyve, az Alpesi szimfónia hangzott el. Ezt a „nemszeretem”, bombasztikus darabot ilyen jól még nem hallottuk. Talán azért, mert Bicskov elhitette az együttesrel, hogy ez a mű mégiscsak több egy zenekari jutalomjátéknál, a képeskönyvhasonlatnál maradva: érdemes elolvasni a képaláírásokat is. A magas színvonalú estét Bicskov egy varázslatosan előadott ráadásal koronázta meg, amikor búcsúzóul eldirigálta Elgar Enigma-változatainak első részét. Ezt a gesztust vegyük biztatásnak, és reménykedjünk abban, hogy a közeljövőben eljuttassák majd a folytatást is. Akkor már zsúfolt ház előtt.

Molnár Szabolcs

BECSÜLETES, VÁLLALHATÓ VÉGZET

Verdi: A végzet hatalma

Km.: Lado Ataneli (Don Carlos), Michèle Crider (Leonóra), Badri Maisuradze (Alvaro); a Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Karmester: Kovács János; **rendező:** Káel Csaba
Szeptember 29., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Verdi különösen bonyolult cselekményű művével, A végzet hatalmával folytatódott a Művé-

szetek Palotájában a félig szcenizált opera-előadások sora. Minthogy – az Erkel Színház bezárásával – egy nagy befogadóképességű játszóhellyel kevesebb várja idén a budapesti operabarátokat, ezek a produkciók a jövőben nyilván kétszeresen is fölértékelődnek.

A nemzetközi szólistagárdát fölvonultató előadás pozitív tendenciát mutatott. A nyári Ring technikai elemeit használta Káel Csaba rendező, s bár azokkal a tényleg világszínvonalú estékkel ez a Végzet-előadás semmiképp sem vehető össze, ami a közönség elé került, becsületes és vállalható teljesítmény volt. Káel Csaba ezúttal mértéktartóan bánt a látványt szolgáló eszközökkel. Másként fogalmazva: a színpadon és a zenekari árokban történtek intenzitása annyival erősebb volt, mint ami a háttérben látszott, hogy az egyszerűen nem tolokodhatott előtérbe.

A nemzetközi előadógárda – futballnyelven szólva – az NB I és NB I/B vonalból állt össze; a különbség a problémamegoldó készségben is megmutatkozott. A szokatlan játéktér egyáltalán nem volt irányra például a mű tenor hősnének. Badri Maisuradzenak, aki a műsorfüzet szerint először színművészeti tanulmányokat folytatott. Ha ez így van, gyorsan felejtett, kedvetlennek és bizonytalannak tetszett. Egyedül a Carlos-Alvaro kettősben, honfitársa, Lado Ataneli oldalán mutatkozott rövid ideig annak, akinek az életrajza mondja. A New Yorktól Berlinig sokat foglalkoztatott Ataneli méltán kedvence a magyar publikumnak. A szerep régióta sajátja, így izgalmas árnyalatokat hozott a figurába, afféle kortárs maffiózót formált Don Carlos di Vargasból, ugyanakkor a zenei megoldás is szeplőtlen maradt.

Leonórárt az amerikai Michèle Crider énekelte, aki ugyancsak bárhol szívesen látott vendég, főként Verdi-szerepekben. Jól iskolázott, karcsú, lírai hang, kevésbé súlyos és sötét tónusú, mint amit egyfajta „hagyomány” alapján váránk. Az efféle várakozásoktól tényleg meg kell szabadulni, hogy nyitottak legyünk új élményekre. Az énekesnő úgy építette föl a szerepet, hogy az utolsó képből valóban legyen okunk megrendülni, és ezzel a katartikus benyomással távozassunk az előadásról. A Gvárdián szerepében igazi felfedezés volt a brazil születésű Diógenes Randes. Az európai (franciaországi) iskolázottság alapozta meg egész Európára kiterjedő kapcsolatrendszerét, basszus és bariton szerepkörben. Örömmel és elismeréssel látta és hallotta viszont a közönség Melitoneként a Wagner- napokon megismert Tomasz Konieczny, aki ebben a buffo-szólamban is drámai erőt és zenei biztonságot mutatott.

Az előadásnak voltak magyar énekes szereplői is: teljesítményük sajnos csak egy jelzővel értékelhető: provinciális. Az előadásban a Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara működött közre. A kórus az est végére magára talált, a zenekar pedig végig kiválóan – jó tempóban és kellően árnyalt hang-

erővel, az énekeseket főlegesen nem terhelve – játszott az árokban, Kovács János koncepciózus irányítása alatt.

Albert Mária

KELET GYÖNGYEI: MAGYAROK SANGHAIJAN

Budapesti Fesztiválzenekar

Km.: Yundi Li – zongora

Karmester: Fischer Iván

Október 5., Sanghaj, Oriental Arts Center

A sanghaji Buda a „pesti” oldalon van, vagyis a Dunánál többször szélesebb Huangpu keleti oldalán. Tíz évvel ezelőtt a lápos térségen még káposztáskertek sorakoztak, ma a Pudong városrészben Sanghaj legfényűzőbb épületei magasodnak, köztük az Oriental Arts Center, ahol a Budapesti Fesztiválzenekar – a kínai magyar évad keretében – adott koncertet.

Alulról nézve öt, egymáshoz ragasztott monumentális üstdobot, fölülről hatalmas pillangót formáz a neves francia építész, Paul Andreu futurisztikus építménye. Az Oriental Arts Centerben (SHOAC) negyven ezer négyzetméteren előadóterem, koncertterem és operajátszásra alkalmas terem, tágas galériák, kávéházak várják a betérőt. És tartalmas program. Hivatalosan a Berlini Filharmonikusok nyitották a házat 2005 júliusában, mert – ahogy a Művészetek Palotájában – itt is volt afféle próbaüzem. A 2002 márciusától 2004. december 31-ig tartó építkezés után egy újévi koncerttel mutatkozott be a ház, de a valódi avatásra csak fél évvel később került sor. Idén a Budapesti Fesztiválzenekar után a Wiener Sängerknaben, később a Kremenata Baltica érkezik, a japán Fujiwara Opera & Tokyo Níkikai Opera csapata pedig mi mást játszana, mint a Pillangókisasszonyt.

A hangversenyteremben több az ülőhely, mint a Műpában, de a jól tagolt nézőtér mégis kisebbnek látszik. A koncert alatt kiderült, hogy a terem jó, de bizonyos hangerőnél visszhangos, így a budapesti hangversenyterem akusztikájával nem kél versenyre. A jegyek rég elkeltek: a főbejárat előtt ácsorgó jegyzűzerek – egy kikötőváros szelleméhez illően – jelentős felárral ajánlanak belépőket. A zenekar három szuzhoui koncert után futott be kora délután. Ott egy vadonatúj hangversenyterem nyitó sorozatára kérték föl az együttest. Mindkét városban az egyik ifjú kínai zongorafenomén, Yundi Li a koncert szólistája; azzal a különbséggel, hogy Suzhouban Ravel egyik zongoraversenyét játszotta, Sanghajban Liszt Esz-dúr versenyműve van műsoron.

A koncertet bécsi klasszikussal, Beethoven III. Leonóra nyitányával indítják. A közönség érdeklődve hallgatja a finoman kidolgozott interpretációt, csak azt nem értik, miért a back stage-ról szól a trombita, előbb egészen halkán, majd sotto voce – nyilván kevesen ismerik a Fidelio című opera cselekményét. A Liszt-zongoraverseny elsőpró siker;

Yundi Linek határozott elképzelése van a műről, a koncepció az európai fül számára elég különös, de az előadás abszolút professzionális, a publikumnak sikerül még egy ráadás is kicsikarnia a hűvös ifjúból.

A szünet után Rahmanyinöv II. szimfóniája hangzik föl, egészen kiváló előadásban. A mű és a tolmácsolás emocionális hatásától senki sem szabadulhat. A vastaps most sem marad el: a sanghaji főkonzulátus vezetői zenekedvelő és zeneértő emberek, s azt állítják, ekkora sikerre még nem volt példa. Fischer Iván aprólékosan megköszöni a tetszésnyilvánítást, aztán a délután betanult rövid kínai szöveget mondja el – a közönség derül és tombol.

Az igazi „skandalum” az előcsarnokban esik meg: pillanatok alatt 15-20 méter hosszú, kettes-hármas sor keletkezik a dedikáláshoz fölállított asztal előtt. A tömeg nem akar fogyni, a CD-ket bámulatos szervezethez jutják Fischer és Yundi keze alá. Két néző csaknem összeverekszik, melyikük kapja meg előbb az autogramot. Szeretik a zenét, és szívesen áldoznak a minőségre. *Albert Mária*

BEETHOVEN ÉS A BEGIPSZELT KEZŰ KARMESTER

MÁV Szimfonikus Zenekar

Km.: Kocsis Zoltán – zongora

Karmester: Takács-Nagy Gábor

Október 5., Zeneakadémia

Vannak olyan hangversenyek, amelyekről már messziről – értsd: a műsorból – látszik a tetszeni vágyás szándéka. Ezek a közönségbarát koncertek, amelyek nem kívánják leküzdendő szellemi akadályokkal traktálni hallgatóságukat, inkább kellemes esti szórakozást nyújtanak. A dolog azonban cseppet sem ilyen egyszerű.

Beethoven-estjén nyilván nem a műsorról akart ki-tűnni az évad programjából a MÁV Szimfonikus Zenekar. A zeneszerző mellett főszereplővé lépett elő a karmester, a nemzetközi híró Takács Vonósnyégyes névadója és egykori primánusa, Takács-Nagy Gábor. Engem legalábbis az ő személye vonzott a hangversenyre. Tíz nappal korábban eltörte a kezét, így begipszelt jobbójával csak néha futotta egy-egy mozdulatra. Kérdezhetnénk, szabad-e így elvállalni egy hangversenyt. A zenei produkció élményével a hátunk mögött azonban semmi kivetnivalót nem találunk ebben. Mert nem a mozdulat finomságán múlik, hogyan is szólal meg keze alatt a zenekar – no, nem azért, mert a Gál Tamás által húsz éve vezetett együttes olyan érzéketlen volna. Noha Takács-Nagyot bizonyára úgy vágnák ki egy karmesteri felvételről, hogy a lába nem érné a földet, ő is azok közé tartozik, akik bizonyítják, hogy nem a mozdulat irányítja a zenét, hanem az, amit úgy szoktak hívni: muzikalitás. Takács-Nagy Gábor emellett kitűnően ismeri a beethoveni életművet, a beetho-

veni hangzásvilágot és gesztusrendszert. Nagyon jó irányból, a kamarazene felől érkezett a mester szimfonikus zenéjéhez, és ezért – valamint nyilvánvaló tapasztalata miatt – jóval többet tudott felmutatni a még szerkezetében is konvencionális műsorból: a heroikus Coriolan-nyitányból, a derűs G-dúr zongoraversenyből és a táncos VII. szimfóniából.

Nem a szólamok finom összehangoltsága volt olvasatában a leginkább figyelemre méltó, hanem a végletes beethoveni gesztusok – a fenyegető vagy a világot átölő dallamok – értő tolmácsolása; a nyitány atommag-tömörű unisonói, a nőies melléktema tágassága, a fokozások zaklatottsága. A mű elhaló záróhangjait tönkretevé mobiltelefon-dallamra viszont nem szívesen emlékezem, bár talán egyszer ezt a csengőhanggá butított, igen népszerű Mozart-szimfóniát is vezényli majd Takács-Nagy Gábor. A zongoraversenyben Kocsis Zoltán nem nyújtotta azt a színvonalat, amit elvártunk tőle. Kényelmes játékán nem hallatszott, hogy létfontosságú lenne számára ennek a műnek a megszólaltatása. Ugyanakkor egy-egy hirtelen hangulatváltásnál jelezte, hogy valamikor ihletettebben, lelkesebben viszonyult ehhez a műhöz.

A VII. szimfóniában sem forradalmian új olvasattal jelentkezett Takács-Nagy Gábor, viszont ebben a műben a hangkultúra iránti igényessége tökéletesen érvényesülhetett. Igaz, jobban figyelhetne arra, hogy a zenekari hangzás mindig kiegyensúlyozott legyen, a forte részeknél a rézfúvók ne nyomják el a vonósokat – ebből a szempontból a bacchanáliaszűrű zárótétel néha kaotikus benyomást keltett. Pedig ennek a karmesternek a partitúra nem csupán hangtömeget jelent; legtöbbször minden elemére odafigyelt az üstdobütésektől a kürtmotívumok aprólékos artikulációjáig. A hol gyászindulónak, hol elegáns táncnak értelmezett második tételben a nevezetes daktilus-spondeus ritmusok fellett kibomló dallam romantikus szárnyalása hagyott bennem mély nyomot. Egyáltalán: soha nem tűntek még fel ennyire az A-dúr szimfónia Schumann és Brahms eljövételét jósoló stílusjegyei. A mű utolsó choriambusa után úgy éreztem: Takács-Nagy Gábor számára komoly mondanivalóval bír ez a mű, és szerencsére neki is van mondanivalója róla.

Várkonyi Tamás

BUDAPESTI TISZTELETADÁS ZAPPÁNAK

100% Zappa

Km.: Ed Mann, Mike Keneally, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara (karmester: Fischer Ádám), Modern Art Orchestra (művészeti vezető: Fekete-Kovács Kornél)

Október 13., Millenáris Teátrum

(A Budapesti Őszi Fesztivál keretében)

Három és félórnyi zenével és vagy száz zénesszel ünnepelte Frank Zappa (1940–1993) zsenijét a Budapesti Őszi Fesztivál. A de-

monstráció a zeneszerzőként kevésbé, fenegyerekként annál inkább ismert rockgitárosról elérte célját, csak éppen a közönség egy részét lemorzsolta a közbeiktatott több mint négyórnyi szünet.

Kicsit bizonytalanul „kommunikálta” a BÖF a közönségének, hogy ez a koncert valójában három koncert, és egy jeggyel lehet végigülni délután négytől hajnali fél egyig az előadást. A fesztivál nyitóestjén a hostessek meg is ijedtek ettől a kérdéstől, de aztán hamar kiderítették, amit másnap már a Millenáris Teátrum ajtajaira is kiirtak: a jegyek mindhárom koncertre érvényesek. A négyezer fontos jegyár így már nem is volt borsos.

Álmosan indult a szombat délután. Zappa egykori zenésztársai, Mike Keneally és Ed Mann muzsikáltak kettesben. Keneally boldog volt, hogy másfél évtized után Pesten láthatja viszont barátját, de ezt a hosszú kihagyást azért a produkció megsínylette: Ponty és Zappa témájával, a Revised Music For Guitar And Low-Budget Orchestrával kezdtek, és a költségkímélés kényszere végig velünk maradt, mert hiányzott a zenekar. Keneally ugyan gitáros, de pompásan zongorázik is – bizarr látvány, nyakában a gitárral –, sőt Mann nagy kiterjedésű ütőhangszeres parkjához is odasomfordált egy-egy ütem erejéig. Mann gongológus – szokta magáról mondani ironikusan. Főleg vibrafonon és marimbán játszik, a bajok nem is itt vagy a gongokkal, hanem az odakészített elektronikai kűtyűkkel voltak. Stúdióban biztosan hatásosan kezeli őket, élőben azonban nem volt ezeknek ura, mintha kevesellte volna, hogy csak két keze van, kiesett a (gépi) ritmusból, kapkodott. Összesen két számban tudtak olyan igazi lüktetést adni, ami visszaadta a Frank Zappa-sikerek dögösségét, akinél polgárpukkasztás és végtelen zenei igényesség kéz a kézben jártak. Akinek nincs a fülében néhány klasszikus Zappa-sorlemez, annak ez a – csak reflexiókat közlő – duó nem tudta felkelteni az érdeklődését.

Viszont a holtakat is felkeltette, de legalábbis megidézte a vitalitással, lelkesedéssel és a Zappához nélkülözhetetlen öniróniával dirigáló Fischer Ádám a jócskán kiegészített Rádiózenekar élén. Zappa szimfonikus zenekari életművével kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy Varèse-t gyerekként hallva lett muzsikussá, többek között Eötvös Péterrel is dolgozott egy máig kiadatlan felvételen. Az eredetileg Kent Naganóval készült szimfonikus felvételeiből hallottunk négyet; Zappára jellemzően ezek a témák több átalakulás után nyerték el az ebben a verzióban hallható formájukat. Hol precíz és alpári humorú, hol pöffeszkedő és kecsesen odébb villanó zene ez. Egy-egy Zappa-kompozíció a La Valse-t idézően alkalmaz kettős optikát, egyenes és ironikus tükrözést. A Rádiózenekar szólamai és improvizáló (!) szólistái nehéz feladatukat – egy-két ritmikailag pontatlanságtól eltekintve – szinte tökéletesen ellátták, örültek a szokatlannak, a meg-hökkentőnek. Különösen a Pedro's Dowry, egy

ütösekkel és jazzes ritmikával zsúfolt darab feküdt nekik. A közönségnek meg az, hogy Zappa kortárs (klasszikus) zeneszerzőként – rockos és jazzes zenei hinterlandjához hű maradvány – könnyebben befogadható, mint ilyen kapaszkodókat nem kínáló társai.

Zappa, úgy sejtem, meg lett volna elégedve, ha látta volna, hogy Fischer Ádám sötétkék csikos inget vett fel, Tom Trapp, a harmadik koncert karmestere meg fehérret. Nyilván úgy gondolták, hogy a jazzistáknak az illő komolyságot, a „komolyzenészeknek” az illő lazaságot kell egy Zappa-estre hozniuk. A kortárs zene felé leginkább nyitott magyar jazz big band, a Modern Art Orchestra kapta azokat a kottákat (állítólag – a Magyar Rádió Szimfonikusaihoz hasonlóan – igen későn, a jogokra és jogdíjakra cerberusként vigyázó özvegytől), amelyek Trapp hangszerelésében örökbecsű Zappa-számokat tartalmaztak. A koncertre bőven elégnek bizonyult a három összpróba, amelyen mindhárom amerikai részt vett.

Az a legfeljebb kéttucatnyi embert kitevő kemény mag a közönségből, amely délután négy óra bírt. Zappát szerzőként is újabb oldaláról ismerhették meg, és azt láthatták, hogy ezúttal Keneally fantasztikusan jól. Mann majdnem mindig jól játszik. Trapp pedig azt is kihozza a kottából diingensként, amit a szerző bele se írt. Méltán volt tomboló siker a nagy sláger, a Zóby Woof nagyzenekari letéte; a MAO szólistái (főleg Mester Dániel és Fekete-Kovács Kornél) is kitettek magukért, ahogy a minden hájjal megkent zenekar is végig lubickolt ebben a közegben. Zipernouszky Kornél

NOSFERATU-KÖZVETÍTÉS 86 ÉV MŰLTÁN

Nosferatu – filmkoncert

Km.: Wolfgang Mitterer – orgona, elektronika

Október 15., Zeneakadémia

A közönség feltehetően éretlenebb része is – amelyiket meglepte a Nosferatunak, ennek a korai némafilmnek a koturnusos, túljátszott stílusa – egy idő után hatása alá került, és már alig-alig vihogott. Az orgonánál ülő Wolfgang Mitterer pedig megmutatta, miért kapkodnak érte az európai fesztiválok, színházi és filmrendezők. Nélküle a fiatalok ennyit se tudtak volna befogadni ebből a filmből, a hatásvadászat klasszikusából.

Film lesz vagy koncert? – kérdezte a sorban előttem valaki a Paris qui dort című némafilm élőzenével kísértetítésére el. Budapesti Néma Fesztivál korábbi filmkoncertjének helyesítőjén, a Millenárison. Mind a kettő – hangzott az esztétikai alapon is megálló, pontos válasz. A francia Yan Maresznek mindenesetre könnyebb dolga volt, amikor René Clair megkapó párizsi álomlátomásához írt zenét.

mint Wolfgang Mitterernek a német horrorfilm-klasszikussal, mert a Nosferatu ma nézve sokkal porosabb. Igaz, Maresz a kísérőzenéből elhagyta a kísérőt – önálló kortárs kamarakoncertet hallottunk, ami inkább ellenpótozta és inspirációnak használta a sugarak hatására álomba merülő párizsiakról szóló 1925-ös mesét.

Friedrich Wilhelm Murnau (1888–1931) nyilván tudta, hogy miért akarta megfilmesítési engedély hiányában is leforgatni Bram Stoker Drakuláját, ezt a XIX. század végi könyvsikert. 1921-ben ezzel teremtette meg a horrorfilm, azon belül a vámpírfilm műfaját. Számátalan technikai újítást, filmtörténeti szempontból alapvető megoldást vezetett be, a relatíve kicsinyke produkciós költségvetés ellenére, vagy talán épp azért. Nyilván az sem véletlen, hogy filmjének A borzalom szimfóniája (Nosferatu, eine Symphonie des Grauens) címet adta (a nevetek és a helyszínt megváltoztatták). Hans Erdmann eredeti filmzenéjét a külön táncelőadással és nagy jelmezballal kísért premieren teljes zenekar játszotta. A teoretikusként is jegyzett Erdmann zenéjét, mint ahogy a filmet is, azóta „restaurálták”. A Zeneakadémián is a „legújabb”, vagyis leghitelesebb változatot láttuk, de nem volt felhőtlen az örömmünk, mert a digitális technika egy keveset rakoncátlankodott. Az eredeti film 1967 méter hosszú volt – ez több mint kilencven percnél felel meg. A gondosan dolgozó Murnau-nál minden apró részletnek, így a feliratoknak és a film (anyagának kézzel és festékekkel történő) kiszínezésének is jelentősége van. A korabeli kísérőzene és ez a fajta zenezés ugyanazokat a hangulati és történetbeli pontokat emelte ki.

A német és osztrák díjakkal, európai fesztiválmeghívásokkal elhalmozott osztrák zeneszerző, Wolfgang Mitterer másként közelített a feladathoz, mint Erdmann vagy akár Maresz a saját filmjéhez. Míg a Paris qui dort kísérőjét játszó muzsikusok a Millenárison a karmestert figyelték, Mitterer orgonáját szembefordították a vászonnal, hogy lássa a filmet, és ez sok mindent elárul. Már a nyitó főcímnél rákönyökölt az orgona egyik regiszterére, tövig nyomva a pedált, és később sem nagyon adta alább: hangszereivel, az orgonán kívül hi-tech elektronikával élénken, intenzíven – ahogy a műsorlap találoán fogalmazott – „kommentálta” a filmet. Mitterer az orgona üreges, például a barlangbeli akusztikára emlékeztető hangjaira építette kísérőjét, és ez meg is felelt a Nosferatu képi világának; a borzalom szimfóniáját, a félelmetesen magas és hosszú árnyakat főleg kitartott, rezgetett bővített akkordokkal szóltatta meg. Egyes jelenetekben precízen kidolgozott zenei megoldásokat hallhattunk, de senki se higggye, hogy a szerző egyszerűen kottából lejátszotta öt évvel előttem született kottáit. Improvizált is, a régi némafilmek zongorakísérőéhez hasonlóan. Persze a beprogramozott operatőredékek, drum 'n' bass alapok, zajbetétek lejátszása komoly felkészülést igényel, hiszen a filmben oly jelentőségtelji például a nappalok és éjszakák váltakozása, a természeti erők és tájak

ábrázolása, hogy ezeket a struktúrákat pontosan visszaadva kell „kísérni”. Mitterer tudta, hogy milyen elvonatkoztatási szinten maradt: nem zörejbrügdként, hanem közvetítőként határozta meg mozgásterét. Különösen szépen vezette át például a sok köztes felirat alatti időket. Úgy vitte a szót, mint a jó sportkommentátor, hosszabban csak a szünetben beszélt.

Sok kíváncsi fiatal ült be a filmre, akik nyilván csak nagyjából sejtették, hogy milyen idegtépő művet fognak látni. Hogy mégsem hagyták idő előtt ott ezt a választékos, művészi jegecesedett horrort, az nem kis részben a szerényen és odafigyeléssel közvetítő, modern zenéjével a filmet kicsit le is poroló Mitterernek köszönhető.

Zipernouszky Kornél

A JAPÁN CSÁSZÁR JAZZTELEN

Soil & „Pimp” Sessions

Október 19., A38 Hajó

Sokan érkeztek az A38 Hajóra, akik pontosan tudták, mire számíthatnak a Soil & „Pimp” Sessionstől. Nem esendes, kíváncsi pislogás fogadta tehát a hat extravagáns külsejű japán fiatalembert, hanem a bizalom hangos kinyilvánítása. A bulihangulat pedig önmagát gerjesztette az este folyamán.

Shacho hangulatmester. Tabu Zombie trombitás, Motoharu saxofonos, Josei billentyűs, Akita Goldman bőgős és Midonn dobos csapata után nem véletlenül kapkodtak annak idején a nagy lemeztársaságok szerződési ajánlatokkal. A Soil & „Pimp” Sessions a mai kor elvárásainak minden szempontból megfelel. Groove-os, hangos, energikus, táncolható, mindenféle stíluselmelet magába olvasztó zenét játszanak, jelmezzük jól kigondolt (ki-ki rappernek, gengszternek, popsztárnak öltözik), és művészneveik is eloldják őket a hétköznapi létezés benyomásaitól. Csapatként is olyan nevet választottak, ami nemhogy a néhány évvel ezelőtti Japánban, de talán még az akkori Európában is némi visszataszítást keltett volna. A soil angolul talajt, termőföldet, átvitt értelemben mocskot, a pimp pedig kerítőt jelent. Mindez ma már aligha probléma – sőt.

A zenekar antréja lehangoló volt. Sportközvetítésként szokták mondani, hogy a versenyző a hatos pályán igencsak bekezdett, félő, hogy nem bírja a tempót a táv végéig. Ekkor úgy éreztem, kellene venni tőlük egy CD-t, mondjuk a legújabbat, a Pimpintot, mert ezt az örült, ritkán tapasztalható dinamikát jó lenne máskor is érezni. A koncert haladt tovább, s azt még minden további nélkül elfogadtam, hiszen megállíthatatlan a világfalusodás: a nu-jazz avagy future jazz egyik kedvelt ízét adják az afro-latin, afro-amerikai vagy indiai stíluslemek. Azt sem feltétlenül bántam, hogy néha a punkzene vadsága burjánzott a színpadon.

Azt viszont egyre inkább nehezményeztem, hogy a hangszereslónak nevezett jelenségek csupán a muzsikuskok bátorságáról, de nem hangszerkezelésbeli jártasságukról, stíláris ismeretükről vagy innovációgazdagságukról tanúskodtak. Josei többnyire szekvenciákból építkeznek, Motoharu kizárólag azokból. Midorin általában derekasan kíséri, de a szóloői csak sémahalmazok. Shacho jelenléte értelmezhetetlen: a konferálás, az időközönként egy megafonba való harsogáson és a színpadon való jövés-menésen túl nem tapasztaltunk tőle többet. Akita Goldman bőgő-soundjának és erőteljes negyedes kíséretének sokat köszönhet a csapat, ahogy Tabu Zombie is kitűnik képzettségétől, sok esetben izgalmas trombitajátékával. Egyedül az ő esetében látszik jogosnak a jazz kifejezés bármilyen említése.

Az ötlettelenség gomolygó, egyszerű témájú és lapos szerkezetű számok között meglepő, felüdülést hozó színpadot Bobby Watson Wheel Within A Wheel című kompozíciójának felbukkanása, amely azért Art Blakey, illetve a Marsalis- és a Eubanks-testvérek előadásában sokkal élvezetesebb. A Soil & „Pimp” Sessions feldolgozása lötyögött, s a leggyengébb pontokat megint a szólók jelentették. A koncert hosszúra nyúlt, s a zenészek nem fáradtak – annak ellenére, hogy bekezdtek a hatos pályán. Energiakészletük kifogyhatatlannak bizonyult. Ám ekkor már határozottan úgy éreztem, hogy nem vennék tőlük CD-t, sem újat, sem régit.

Bércesi Barbara

IMPULZÍV, ENERGIKUS

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Karmester: Keller András

Október 19., Zeneakadémia

A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar nyáron kinevezett új zeneigazgatójával, Keller Ádrással lépett a Zeneakadémia pódiumára. A hallottak alapján a zenekari muzsik, a közönség és a szakma is felmérheti az elvégzendő munkát, józanul ítéltel az elvárható reményekről.

Keller többször is úgy nyilatkozott, hogy az együttest a klasszikus repertoárra (Haydn, Mozart) alapozva szeretné újjáépitni. Ez az elképzelés a beígérthez képest izgalmasabbnak ígérkező. 2007/2008-as szezonterven csak részben látszik, és nem is biztos, hogy ez baj. Mert a pedagógiai filozófia csak első blikkre tűnik célszerűnek, ugyanis a zenei alapok és a zenekari lét alapjai nem biztos, hogy egy-egy műben uniót alkotnak. Egy Haydn-szimfónia ugyanis épp azáltal válik komoly kihívássá, hogy benne a zenei gondolkodás alapjait kell(ene) rávilágítani. Amikor Bach és a XX. század címmel Keller hangversenysorozatát hirdették, ösbemutatóként elhangzó kortárs kompozíciókkal, az már a zenekarépítés más útjainak

felméréséről árulkodik. (Csak csendben jegyzem meg, hogy Vidovszky László és Jenei Zoltán művei csupán részleges ösbemutatók lehetnek, hiszen a programban olvasható művek – feltételezhetően – eredeti alakjukban épp a közelmúltban hangoztak el.)

A közönség nagyobbik része most látta először a kiváló hegedűst és kvartett-alapítót vezényelni. Magam többször is hallottam őt a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok élén, dingensi alapmagatartása így nem volt ismeretlen. Keller impulzív, energikus, a részletek kidolgozását illetően egyelőre technikai korlátokkal küzdő, világos és könnyen értelmezhető, a mű egészére vonatkozó „globális” koncepcióval rendelkező karmester. Olyan zenész, aki nem ijed meg a következtelenség vádjától, lélekből, zsigerből formál, értelmez, közvetít. Engem nem is lepett meg, hogy bemutató koncertjének műsora jözságról nem, annál több ambícióról árulkodott. Ennyi nehéz művel terhelni egy első találkozást! Beethoven vonószenegyesre komponált Nagy fűgájának vonószenekari átiratával indítani – nos, ez istenkisértő vállalkozás, amelynek meredetségén keveset enyhít az a körülmény, hogy egy kvartett-primás áll az együttes élén. A zenekaron napnál világosabban látszott, hogy a fanatizáló edzői köz-helyek – „meg tudjátok csinálni!” – mennyire sikeresek lehetnek, de az is látszott, hogy ezzel a vonósokkal talán nincs is annyi gond, mint az előzetes nyilatkozat alapján sejtetni lehetett. (A zenekart magam évek óta nem hallottam, így nincs összehasonlítási alapom.) Keller a kvartetthangzás átláthatóságáról – ha ennél a műnél egyáltalán beszélhetünk erről – mint hangzásideálról, mint vágyott célról lemondott. Ezzel együtt a kompozíció formájához (fuga) kapcsolódó elvárásainkat is fel kellett adnunk, a karmester a darabot karaktervariációként bontotta ki, így számos úde megoldást hallhattunk. Keller a darab nyomozó súlyából levett, a mindig avangárdnak ható hangzást felpuhította. Teher alatt nő a pálma – ezt üzenté muzsikusaiknak, de ezt üzenté a közönségnek is. S hogy a vezényléstechnika is elmarad még az elvárhatótól, az a karmester és a zenekar sorsközösségéről tanúskodott.

Hallatszott, hogy a muzsikuskok nem mindig értik zeneigazgatójukat; ehhez még hónapok, évek kel-lenek. Bartók Divertimentójának első tételében még kevés, a lassú tételben és a fináléban viszont egyre több jel utalt arra, hogy (természetesen) nincs még meg a közös gesztusnyelv. Az elvégzendő munka valós mennyiségét a Schubert-mű közben becsülhettük fel, s e tevékenységünkkel párhuzamosan az előadás élvezeti értéke erősen megcsappant. Rengeteg még a feladat a fafüvősoknál, és a rezekekre is dupla szólampróbák várnak az elkövetkezendő időszakban. A legtöbb munkája persze Kellernek lesz, és azzal szavazunk bizalmat a zenekarnak, hogy az elkövetkezendő évadban minden kérdésünket a karmesternek címezzük.

Molnár Szabolcs

JÓ ZENE, NYOMASZTÓ ELŐADÁS

Stravinsky három egyfelvonásosa

Rendező: Vidnyánszky Attila

Október 26–27., Thália Színház

Régi-új játszóhelyén, a Thália Színházban tartotta első ideit bemutatóját a Magyar Állami Operaház. Igor Stravinsky három darabját (A róka, Mavra, A katona története) tüzték műsorra. Az orosz zeneszerző 125 éve született, akárcsak Kodály Zoltán. A jeles évforduló alkalmából megérdemelte volna műveinek koncepciózus előadását Budapesten.

Minden bizonnyal jóhiszeműen tüzte műsorra a Magyar Állami Operaház – akkor még átmeneti – vezetése Stravinsky három alkotását. A róka, a Mavra és A katona története időben közeli művei a szerzőnek; 1915 és 1921 között komponálta őket, már emigránsként, francia és svájci környezetben. Operának egyedül a Puskin, Glinka és Csajkovszkij emlékének ajánlott Mavra tekinthető. A rókát burleszkként határozza meg a szerző. A katona története pedig énekszólamok nélküli zenés elbeszélés. A három darab hasonló zenekari apparátust igényel: kis zenekart, válogatott, főlkészült muzsikuskokat. Ami a premier zenei részét illeti, e tekintetben csaknem elégedett lehetett volna a néző-hallgató a két szereposztásban kiállított produkcióval.

Ám a zenére ezen a kettős premieren kevés figyelem juthatott, mert mindaz, ami a színpadon történt, nyomozóan túlbujánzott Stravinsky. Az évad programját szerkesztő színházi vezetők nyilván abban a tekintetben is jóhiszeműen cselekedtek, hogy az orosz zeneszerző estjének rendezését Vidnyánszky Attilára bízták. Az ugyan Vidnyánszky operai működése során nyilvánvalóvá vált, hogy Verdi és Wagner világa távol áll tőle, de az is, hogy Janáček és Sostakovic drámaiságát, a kisserűség és a fennkölttség kettősségét jól érti. Stravinsky azonban másfajta zeneszerző, sokféle hatást tett a sajátjává. A rókában például cimbalmot használ az orosz népi hangszer, az eredetileg tervezett guzla helyett. (Régi és ismert történet: Ernest Ansermet ismertette meg Stravinskyt a zseniális Rác Adalár többeket meghihető játékával.) Stravinsky első sorban ironikus, nála a közönséges, az alpári, a rusztikus vagy az erőszakos sem egy az egyben, naturá-lisan mutatkozik meg.

Chagalli látvány – Alekszandr Belozub díszlete – keretezi a három kompozíciót. De az összetartozást sem a színpadkép, sem a harsány jelmezkészlet nem erősíti, nem akar összenőni a csoda és a gonosz világa. A kakaskorokélon – no és a szerző névén – kívül nincs meg a házfóral, amelyre fölfűzhető lenne éppen ez a három darab. Halott szerző előadásai utasításait figyelmen kívül lehet hagyni, ezt azonban csak az engedheti magának, akinek a stílusismerete, a műveltsége biztos, és mást is képes mondani, mint olcsó közhelyeket.

Az opera színház, de zenés színház, talpköve a muzsika, s ha valaki nem bízik a komponistában, jobb, ha visszautasítja a fölkéret.

A Színház- és Filmművészeti Egyetem muscalképzőjének hallgatói baromfiudvarként, A katonatörténetében pedig mozgalmi reminiscenciákat ébresztő szavalókórusként is a színpadon tolonganak. Kár, hogy ebben az előadásban specializálódnak, az Operaházban amúgy is kesves értenek hozzá, hogy a kart és státszténát dramaturgiailag célszerűen mozgassák. Bár az előadások magyar nyelvűek, a sokat próbált énekesek alig érthetők A rókában és a Mavrában. Kivétel Nyári Zoltán, akinek érdemes lenne most már határozottan az operaműfaj mellett voksolni.

Albert Mária

ÉSZAK-INDIAI NAGYMESTER A TRAFÓBAN

Amjad Ali Khan klasszikus indiai koncertje
Október 27., Trafó

Amjad Ali Khan volt szerencsém két évvel ezelőtt Indiában hallani. Az akkori koncert furesasága, hogy az észak-indiai művész hazájában ugyan, de mégis idegenként, a dél-indiai Chennai zeneakadémiáján adott koncertet, és a büszke déli közönség mindig tartózkodva fogadja az északi zenészeket. Most Budapesten hallottam újra, és a különbség megrázóan nagy volt. A hindusztáni klasszikus zene mestere olyan élményt adott nekünk, amely lecke, mese, harmónia és katarzis is volt.

A művész szép gesztussal ajánlotta koncertjét a híres magyar zeneművészet szerzőinek, előadóinak és karmestereinek (ebben a hármas felosztásban). A nyájas tiszteltkörök ugyanolyan hízelgők voltak, és ugyanolyan szívesen hitték el őket, mint amikor anno versenyt „tisztelt” Zubin Mehta és Ravi Shankar, Yehudi Menuhin és Jean-Pierre Rampal – hasonlóképpen méltatva egymás zenei kultúrájának gyöngyszemeit.

Ami ezután következett, akár egy valóra vált álom. Egy részét persze előre lehetett tudni. A művész hangszere, a száród ugyanis egy csoda. Megjelenésének, hangzásának gyönyörűségét élvezve a rajongók habozás nélkül készek elhinni azokat a történeteket, melyek szerint a nagy indiai zenemesterek – a halhatatlan és szent Mián Tánszennel az élen – évszázadokkal ezelőtt életre keltették a köveket énekükkel. Az indiai zenét óvatosan kóstolgtatók pedig a hangszernek olyan játékosát ismerték meg ezúttal, aki az indiai kultúrát egyenesen az európai közönség szívének címezte. Amjad romantikus, már-már szentimentális énye mutatkozott meg ezen az estén, ráadásul az indiai zenészek jellegzetes rapszodikus hajlamával fűszerezve. Az indiai klasszikus zenei koncert ugyanis hajlamos a

pillanatonkénti változásokra. Ha egy indiai művész koncertre készül, gyakran a színpadra lépésig nem tudja biztosan, milyen kompozíciókból állítja össze aznapi műsorát. Amjad egyrészt rettentő tapintattal kezdte koncertjét, hiszen ahelyett, hogy rögtön sűrű rága-játékba kezdett volna, inkább indiai népdalok hangszeres feldolgozásaival, illetve feleségének írt szerenáddal kínálta meg a közönséget – könnyedén lüktető háromnegyedben, és inkább a jazzben ismerős téma–szóló–téma szerkezettel.

Klasszikus rágaelőadásra tulajdonképpen nem is került sor a szűk egyórás első részben, csupán a szünet után. Ám ez is meglehetősen formabontóra sikeredett, hiszen a hagyományos Álap tétel parlando és a Jhor tétel egyszerű páros ritmusú kidolgozását követően a harmadik, Gat tétel előtt a művész egy merőben szokatlan, saját maga által komponált rágát konferált fel Ganesha tiszteletére. Rendhagyó, de ezúttal mégis működő gesztusnak bizonyult ez, hiszen kontrasztjaival remekül megcsillantotta a Trafó közönsége számára az indiai zene sokszínűségét.

A szólista erőnei között mindenképp ki kell emelni szuggesztív alkatát. A tablás kísérő, Sanju Sahai – fiatal ütőhangszeresként – lelkesen követte a világos és olykor hangzatos gesztusokat. Amjad Ali Khan az indiai zene mestere, aki tisztában van tudásának lehetőségeivel és felelősségével is, és a lehető legjobb értelemben használja ezt az erényt. Instrukciói – a „gyere velem” cinkos gesztusával –, olykor rövid, egyszavas felszólításai annyira kedvesen és jótékonyan noszogatták kísérőjét, hogy szinte egy mesterkurzus intim közegében érezhettük magunkat. Egyszerű fej- és szemmozdulatairól Leonard Bernstein jutott eszembe, amint a Pulyka-ügetést vezényli – kézmozdulatok nélkül.

Szép, makulátlan, és ami a legfontosabb: egyedien nekünk szabott koncert hangzott el – maradandó élmény.

H. Magyar Kornél

ALKONYI FÉNYBEN

Kiri Te Kanawa dalestje

November 17.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Rost Andrea és a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának estje

November 18.,

Zeneakadémia

A koncertprogramok kiszámíthatatlanságának „jóvóltából” a kamaraműfajokról már-már sikerrel leszoktatott budapesti publikum november közepén két dalműsornak is örülhetett. Kiri Te Kanawa dalestjére a Művészetek Palotája hangversenyterme, Rost Andrea és a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának felléptére pedig a Zeneakadémia nagyterme lett meg.

Kiri Te Kanawa PR-ja mindig példászerű volt, és ez Budapesten is éreztette a hatását: a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem telt házzal és sok tapsal várta az énekesnőt. Az elegánsnak nem mondható, sőt groteszk esti gúnyába bújt publikum a titokzatos maori hercegnőhöz jött, és nem a brit szopránhoz. Kiri Te Kanawa személyes varázsa nem kopott meg az elmúlt évtizedekben. A hangja ellenben annál inkább: testetlen és erőtlen lett. Mozart gyógyír a toroknak – állítja sok énekes. Nyilván ezért kezdett Mozart koncertdarabjaival az énekesnő, de ebben a részben éppúgy, mint a Richard Strauss-dalok csokránál föltűnt, mennyire nehezen engedelmessékednek a hangszálak a tulajdonosuknak.

A Mezzo csatornán néha ma is föltűnik egy glyndebourne-i fesztiválon készült Figaro házassága-felvétel, amelyen a Grófnét a pályakezdő Kiri Te Kanawa énekléi perfekt zenei, színpadi és stílári bizottsággal – teljes vértetben, amint Pallas Athéné Zeus fejéből kipattant. A stílus most is tökéletes volt, a koncert második, könnyedebb hangvételű felére a hangszálak is jobban bemelegedtek. Mintha e parányi izomkötegeknek külön memóriájuk lenne: a ráadásként és búcsúként előadott Laetitia-ária a legendás Kiri Te Kanawa produkciókat, a legszebb Desdemona- és Amelia Grimaldi-emlékeinket idézte meg. A nagy művész képét is inkább ekként őrizzük meg.

Hogy Ajánlás és Ajánlás között mekkora különbség lehet, arra a másnap esti koncert világított rá; itt Rost Andrea ráadásként énekelte Richard Strauss dalát a stabil izlésű zeneakadémiai közönségnek, valóban elsőprő és megérdemelt sikerrel. Rost még énekléi Gildát és Valéry Violetta, de a repertoárján ott van a Figaro Grófnéja is. Új szerepkörrel nem beszél. De azzal, hogy a korábban általa nem éppen elhanyagolt, de nem is különösebben preferált dal műfaját helyezi mostanában egy-egy rövid periódusra érdeklődése homlokterébe, azt engedni feltelezni, hogy útkeresésben van.

A Filharmónia Budapest Kht.-t köszönet illeti azért, hogy ebben partneréről szegődött. Az énekesnőnek nyilván nem kis bátorságra volt szüksége ahhoz, hogy kibújjon abból a skatulyából, amelybe eddig (önként vagy külső hatásra, esetleg is-is – ez most részletkérdés) belekényszerült. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának Richard Strauss-estjén először a Négy utolsó éneket szólaltatta meg, és négy korábbi zenekari dalt választott a különböző alkotói periódusokból a koncert második felére. Szakmai bölcsesség és mély emberi, női tudás mutatkozott meg interpretációjában.

A dalokat a Don Juan és a Till Eulenspiegel vidám csínyjei közé szerkesztették. A rádiózenekar a most körülötte folyó adminisztratív és pénzügyi huzavonák miatt aligha lehet jó mentális kondícióban, ez azonban a teljesítményükön egyáltalán nem mutatkozott meg: Kovács János vezényletével igen koncentráltan játszottak.

Albert Mária

A DÍVASÁG RÖGÖS ÚTJÁN

Felly K és Tzumo lemezbemutató koncertje
November 21., Zeneakadémia

Kovács Felícia Flóra egy megalapozott egyszemélyes rendező reklám- és produkciós cég vezetője; Budapesten és New Yorkban is fenntart egy-egy irodát. A sikeres üzletasszony másik élete a zene világában zajlik, és innen-ől igazán szép a történet.

A régi polgári zenezalonok világa nem vészett el, csak átalakult. Ma a becsvagyó, agilis műkedvelők sokszor nem várják meg, amíg stílusuk kiérlelődik: a színpad elérése csupán befektetés, egy kitartó menedzser és profi zenésztársak kérdése. Az igazi zenész-műlttel még nem rendelkező Felly K komoly kockázatot vállalt zeneakadémiai koncertjével, de a produkció – a sallangok mellett – sok szép élményt is adott a közönségnek.

Felly K nem csupán jazzrajongó, hanem azon bátrak közül való, akik azt gondolják: nekik is van mondanivalójuk ebben a műfajban. Fellynek már volt néhány lemeze, de nemrég jelent meg eddig legnagyobb feltűnést keltő önálló albuma (*Far Away*), amelyre a szerzeményeket az Amerikából hazatért zongorista, Oláh Tzumo Árpád komponálta. A lemez zeneakadémiai bemutatója megerősítette a felvételek alapján szerzett első benyomásokat. Felly egyik legnagyobb erénye a tudatosság, ahogyan körülveszi magát remek zenészekkel – tudva, hogy ez segíti őt legjobban előadói kihívásainak teljesítésében. Oláh Tzumo Árpádról már a Gramofon Zenekritikai Műhely kritikáiban is sokat írtunk. Új szerzeményei alapján is nyilvánvaló, hogy bár lassan érő művészegénység, olyan jelentős értékeket hordoz, amelyek akár a XXI. századi magyar jazz egyik mértékadó művészevé avathatják. A doboknál Németh Ferenc sokoldalú és mindig pozitív kisugárzású kísérője volt a produkciónak – Ferenc a Magyar Jazz Díj idején nyertese. Bár vendégként jelent meg a színpadon, óriási szerepet vállalt a produkcióban Bacso Kristóf. Gazdag és kivételes formaérezékről tanuskodó szaxofonszólóit egymás után tapsolta meg a közönség. Vitathatatlan, hogy Bacso a fiatal zenész-generáció egyik meghatározó művésze, aki technikában, műveltségben és kreativitásban egyaránt kiemelkedik. A produkció amerikai közreműködői – Arturo Stable ütőhangszerek és Edward Perez bőgő – szintén értékes, összefogott hangszeres jelenléttel mutatkoztak be a magyar közönségnek.

Felly láthatóan felszabadultan érezte magát a remek, kiérlelt zenei kulisszában – dacára az influenzának, ami olykor nehéz pillanatokat okozott. Mindazonáltal az énekesnő még nem rendelkezik olyan felkészültséggel, ami egyenrangúvá avatná őt zenésztársaival. Bár hangai adottságai, kellemes orgánuma biztató, a koncerten nyújtott teljesítménye mégis többször árulkodott a korlátokról, mint a valódi zenei szabadságról. Ez egyébként a lemezen is tapasztalható, így sajnos nem lehet a náthára fog-

ni. Felly a dallam precíz leéneklésére koncentrált, s ezért nem tudott még igazán egygyé válni a harmóniával, nem tudott elmélyülni a remek zenei anyag kínálta játékban. Ezért aztán a hangszeres előadók minduntalan megelőzték őt.

Érdekes mozzanat volt, amikor Felly kiment a színpadról, a zenészek énekes nélkül maradtak, és így játszották el Wayne Shortertől a *Footprints* című számot. Ez az epizód, a kötelékek nélküli, fantasztikus zenélés szárnyalása volt a koncert egyik legemlékezetesebb ajándéka. Felly esetében is ott a remény, hogy egyszer igazi divává válik – de ennek még nem jött el az ideje. *H. Magyar Kornél*

AZ ELEKTRA SZÍNE ÉS VISSZÁJA

Richard Strauss: *Elektra*

Km.: Agnes Baltsa, Nadine Secunde, Bátori Éva – ének

Karmester: Kovács János

Rendező: Kovalik Balázs

November 24., Magyar Állami Operaház

Az évad legjelentősebb bemutatójaként jelölték meg a dalszínház vezetői Richard Strauss *Elektrájának* premierjét a Magyar Állami Operaházban. Okkal, hiszen a zeneszerző második operáját több évtizede nem hallhatta élőben a budapesti közönség, így nincs vele semmiféle „viszonyban”. S hogy lesz-e? Az alkotók mindent megtettek azért, hogy lehessen.

A többi már tőlünk, nézőktől függ. Például az, hogy a kornak megfelelő értelmezést befogadjuk-e? Hofmannstahl és Strauss *Elektrája* a hagyományos mitológiai alapot – amely a mű keletkezése idején, a XX. század első éveiben a polgári alpműveltség része volt – híven megőrzi. De erre a fundamentumra új épületet emel; a hősök olyan konfliktusokat neveznek nevükön, amelyeknek kimondása addig szokatlan volt. A szimbólumrendszer jól érthető: az elátkozott Atruszok ivadékai többé nem hivatkozhatnak az isteni elrendeltségre, a törvény kormányozza a társadalmat. A törvény és az individuum viszonya azonban megint feszültséget teremt. A XXI. században, bármennyi is a párhuzamosság a két századélelő válsághelyzete között, ez a konstrukció megújítást kíván, de csak annyit, amennyit a zene megenged.

Kovalik Balázs értelmezése átütő sikerrel egyensúlyoz ezen a szűk mezsgyén. Játéktere (Antal Csaba színpadképe) egy részben működő, részben lepusztult fürdő. A pucér csempe síkjai távol tartanak minden, a múltól idegen antik nosztalgját. A mennyezet egy hatalmas tükör függ, ahogyan tükör lógott Kovalik Kékszakálljában is. Ebben mutatkozik meg az emberek és a dolgok visszaja. A fürdő használható felső szintjén valamiféle élet zajlik, az alsó Agamemnón leányának, *Elektrának* a birodalma. Főnt tisztító gőz gomolyog, lentről a bosszú párjaja száll föl.

Sztárszereposztást állított ki a dalszínház, a kétmondatos szólamokat is a társulat erősségei szólatatják meg mindkét szereposztásban. A másik együttes december 8-án mutatkozik be, a november 24-i premier vendégművészei egyelőre három estén énekelnek. Így lehetett őket egyeztetni, de talán remélhető, hogy később visszatérnek. Az *Elektrának* nem csak címszerepe van, bár kétségtelen, hogy az őt megszemélyesítő művész énekelni valójában a legnagyobb és legnehezebb massza. Három, minden szempontból meghatározó jelentőségű figura teszi az operát rendkívüli alkotássá. Ha a *Klytaemnestra–Elektra–Chrysothemis* háromszög bármelyik csúcsa megbillen, megsínylené a koncepció. A világ operai térképéről kiemelkedő harmast láttunk-hallottunk a bemutatón. Azt az előnyt, hogy Agnes Baltsa és Nadine Secunde már játszotta együtt a darabot, kár lett volna nem kihasználni. *Klytaemnestra* és *Elektra* kettőse a lelkűket vetkőztette le. Szeretni és büntetni, megbocsátani és a másikat jókor átölelni – ez az emberi élet folytatásához szükséges erő, ami elvész belőlünk, ha nem okulunk. Két monumentális zenés színházi egyéniség adta mindezt tudunkra, akikhez *Chrysothemis* alakjában Bátori Éva egyenrangú félként csatlakozott.

Az *Elektra*-partitúra hiteles megszólaltatása óriási kihívás – különösen akkor, ha egy együttesnek hűzagos a Strauss-rutinja. Kovács János vezényletével az operaházi zenekar jelesül állta a próbát, különösen a lírai jelenetek adtak biztató távlatot az előadásnak. A ház mérföldkönek tartotta az *Elektra*-premier; ezt jelzi, hogy az intézmény friss kiadványa, az *Operamagazin* is erre az alkalomra jelent meg először, a www.opera.hu honlapon pedig egy hasznos információkkal bőven szolgáló mikroszajt nyitottak. *Albert Mária*

MENT-E ELŐBBRE A MAGYAR ZENEI VILÁG 2005 ÓTA?

A Felvilágosodás Korának Zenekara

Karmester: Sir Simon Rattle

December 11., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Sokan töprengtek a címben feltett kérdésen Sir Simon Rattle újabb budapesti fellépése alkalmával. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem ugyanis nem telt meg Schumann *Az éden és a péri című oratóriumának* előadására. Két éve még közelharc folyt a jegyekért.

2005. május elsején csak szívós harc árán lehetett bejutni a Magyar Állami Operaházba. Az ország európai uniós tagságának első évfordulóján, gesztusképpen a Berliini Filharmonikusok koncerteztek az Ybl-palotában. A zenekar a 2004-ben csatlakozottak fővárosában turnézott, zeneigazgatójuk, Sir Simon Rattle vezetésével. Alkalmi és villámütözés

volt. A kitarató vastapstól nehezen szabaduló együtttest járó motorral várta a busz a főbejárat előtt, és már porzott nyomukban a pesti faszter.

Lehet, hogy a karácsonyi vásárlási mizéria, lehet, hogy a depresszióra hajlamosító idő feledtetten el a hazai publikummal azt az emlékezetes, mámorító délelőttöt. Vagy az elmúlt két esztendő tagadhatatlanul gazdag választéka tompította el az érzékeket? Érdemes lenne mélyen, szakmai alapon elemezni ezeket a jelenségeket is – már ha kívánna valaki nemcsak a mával, hanem a holnappal, esetleg a holnapután is foglalkozni.

Rattle most A Felvilágosodás Korának Zenekarával érkezett és hat káprázatos énekes szólistával, a ritkán hallható Schumann-oratórium, Az éden és a péri előadására. A mű keletkezése korában, az 1800-as évek közepén sikerdarabnak számított. Pedig ezekben az esztendőben forradalmak söpörtek végig Európán, de talán éppen a felzárkáló idő tette fogékonyra a közönséget a lassan, emelkedetten haladó történet iránt. Az oratórium „cselekménye” akár egy mondatban is összefoglalható: a paradicsomból kiűzetett tündér három próbát teljesít, és végül az utolsó után visszabocsátatik az édenbe. A három próba – három szakasz, így az egész estét betölti a mű, amely ezúttal húzott változatban volt hallható. Igaz, a rövidítéseket nem érzékelhetjük, mert tapintatosan és szakértő kézzel nyúltak a műhöz.

Átszellemült, gyönyörű, szavakkal alig megfogható előadást hallottunk. Rattle a zenét nem önmagáért valóként kezeli, hanem tág kontextusba helyezi az adott művet – akár a pódiumon áll, akár beszél, mint tette nagyszerű televíziós sorozatában. (Néhány éve még sugároztak ilyesféléket a magyar közszolgálati adók.) Ez a fantasztikus szellemi felkészültség, tárgyi tudás ad muniókat a karmesternek, hogy például Schumann oratóriuma mögé hatalmas romantikus freskót rajzoljon, és láttassa a hallgatóval a szinte képpé vált muzsikát. Ehhez persze méltó játékosársak szükségesek: a barokk zene specialistái, A Felvilágosodás Korának Zenekara, amely egyetlen érzékeny testté válna működött együtt az énekesekkel és a karmesterrel.

A périt tüneményesen megszemélyesítő Sally Matthews beteg vállalta a fellépést, de vajon hogyan, milyen égi magasságba fokozható ez a páratlan teljesítmény egészségesen? Kate Royal személyében az új énekes nemzedék másik szoprán-sztárját ismerhette meg a közönség. Mindketten a Guildhall School of Music-on tanultak, ahol olyan hangképzési metódust sajátítottak el, amellyel bármekkora tremben, bármekkora zenekar előtt (mögött) és még beteg is erőteljesen és tisztán képesek megszólalni.

Az est hosszú ünnepléssel zárult, a szokásos magyar szeplő-kutatás, fanyalgás elmaradt. Muzsikuskörökben is egybehangozón az év legszebb koncerteseményeként emlegetik Robert Schumann oratóriuma. Az éden és a péri előadását.

Albert Mária

AZ ÖZVEGY RÁNCTALAN

Lehár Ferenc: *A víg özvegy*

Rendező: Bérés Attila

December 13., Budapesti Operettszínház

Egy valamirevaló dalszínház a Puccini-évben is bemutat Verdi-művet, és viszont. A tartalmasan és nagyvonalúan megünneplelt Kálmán Imre évforduló után a Budapesti Operettszínház régi adósságát törlesztette: a Nagymező utcában hat év után Lehár-operettet mutattak be. A 102 éves Víg özvegy jó kozmetikus kezébe került, egyetlen ránc sem mutatkozik rajta.

Valódi primadonna és minőségi zenekar – e „kellékek” nélkül Lehár Ferenc operettje előadhatatlan. A víg özvegygel nem csak a zeneszerző karrierje vett fordulatot, a műfaj is megújult. A kezdetben lenézett katonakarmester ragaszkodott elvéhez: „egyre nagyobb követelményeket támasztottam énekesekkel és zenekarral szemben.” Következetessége sok bosszúságot okozott a direktoroknak, ám mivel olyan neves énekesek álltak mellé, mint Käthe Dorsch és Richard Tauber, Lehár győzött.

A Budapesti Operettszínház előadásaiban a zeneszerző örömét lelné, hiszen remek előadók szövegezték meg muzsikáját. A társulat erejét, felkészültségét jelzi, hogy többes szereposztásban oszthatták ki a darabot, a nemes vetélkedés nyilván még följebb is húzza a teljesítményeket. A látott (vasárnap délutáni) előadás megannyi meglepetéssel szolgált. Nyegus karakterszerepében például a fölismerhetetlenné maszkírozott Mészáros Árpád Zsolt nagyszerűen kimunkált, poénra dolgozó és izléses alakítást nyújtott. A pontevedrói nagykövetet Haumann Péter vendégként kelti életre – mivel szólóéneklésben kevés a feladata, a közönség önfeledten élvezhette az érzékletesen fölépített prózai figurát. Túljárta a nagykövet kikapós feleségét, Valencienne-t Lukács Anita. A többi csalfa asszonyt Kékkovács Mara és Peller Anna személyesítette meg. Kár, hogy egyensúlytalanná vált a szituáció, mert sem a férjek, sem a szeretők nem értek föl a hölgyekhez, akik énekekben, táncban egyaránt brilliroztak.

A cselekményt kis korrekcióval tette kortalanná Ari-Nagy Barbara dramaturgiai beavatkozása. A harmadik felvonás a víg özvegy, Glavari Hanna palotája helyett egy luxushajó fedélzetére került, így egy kis revüsitésre is kínálkozott lehetőség. A parancsnoki hídról énekelte a híres sikerszámot, a Vilja-dalt Kalocsai Zsuzsa. Kalocsai a neves magyar primadonnának méltó utóda, megejtően szépen, érett technikával énekel. A publikum az ismétlésig ünneplte az énekesnőt. (A szöveg alapmotívuma egyébként egy régi dalmát népballada, ahogy számos név és utalás felel meg a XX. század eleji balkáni törpeállamok ügyeinek és figuráinak is.) Ironikus alakítás Dániel Gábor Danilovics Danilója. A követségi titkár, Hanna régi szerelme, folyamatosan

másnapos, kiábrándult fickó, ám gyűrött inge alatt „érező kebel” rejtőzik.

Egy operettben így vagy úgy be kell következnie a boldog végkifejletnek. A happy endet némileg késlelteti, de segíti is, hogy a víg özvegy váratlanul anyához jut – ez is a felújítás dramaturgiai leleménye. Lehoczky Zsuzsának (és a másik szereposztásban Oszvald Mankának) így alkalmá nyílt, hogy a finálé kánkánját hatásosan fölvezesse. A zenekar Maklár László irányításával gazdagon szólt. Bérés Attila ritmikus rendezése, Bodor Johanna ötletes, helyenként bravúros koreográfiája, Füzér Anni ruhái és Daróczy Sándor színpadképei maradandó értékű produkciót teremtettek.

Albert Mária

JÁTÉK HATÁROK NÉLKÜL

European Mantra

Vendég: Tom & Jerry

December 16., A38 Hajó

A European Mantra, Tom és Jerry, valamint a Smart Music produceriroda az A38 Hajón adta át közös karácsonyi ajándékát a „rockoló jazz” rajongóinak. Volt a csomagban minden, mi szem-fülnek ingere: meglepetés, tanulság, vidámság, röplés.

A hajó színpadának peremén felállított vetítövásznon megjelenik a Metro Goldwin Mayer üvöltő oroszlánja, aztán jön Tom és Jerry, a vászon mögött helyet foglaló Mantra-tagok pedig frappáns, kimunkált, kacagató és elképesztően élő hangsvot húznak a néhány perces rajzfilm mögé. Kísérőzene, hangulatfestés, zaj- és zörejkulissza egyben. Cinkos macskák házbuzliznak, Jerry egér fejében cseng-bong a cintányér, a gazdasszony dühében ajtóstul ront a házba. Ha mindezt csak látnánk, akkor negyedannyira, ha pedig az eredeti hangsvóval hallanánk, akkor fele annyira szórakoznánk jól, mint a Mantra-hanggal. A zenészek tudták, hogy egy epizód éppen elég, a hangulatot úgysem lehet tovább fokozni, ráadásul egy komplett rajzfilm minden mozzanatát másodpercre pontosan megtanulni nem akármilyen teljesítmény. A The End felirat után a vászon kivonult, az „elkövetők” pedig teljes életnagyságban zenéltek tovább két féldíőn át, a tavalyi albumukat csaknem egészében megszólaltatva.

A Borlai Gergő dobos, Nagy János billentyűs, Lukács Péter gitáros és Papesch Péter basszusgitáros (utóbbi egyben Tom & Jerry meghívásának kiagyalója) alkotta négyes megmozdulásainak túlnyomó többségére azt lehet mondani: nem akármilyen teljesítmény. Ám ennél ma már többről van szó. Volt idő, amikor egy Mantra-koncert jórészt adrenalin-bombák robbantásáról szólt, a muzsikuskok technikai-mesterségbeli tudása elkáprázató parádéjának lehetünk tanúi. Persze lássunk tisztán: a tudás mindig több a nem tudásnál. De voltak pillanatok a zenekar életében, amikor a zeneiség alulmaradt a dinamizmussal és a virtuozitással szemben. Most

már alig érezni, hogy öncélúan robbannának a Mantra-petárdák. Nem feltétlenül lenyűgözní, elámitani akarnak minket, hanem inkább szórakoztatni, elvarázsolni. Azért a fülzúgás még ma is általános kísérőjelensége egy, a European Mantrával eltöltött estének, de közben izgalmas-trükkös témák, mesélő harmóniamenetek, invencióval teli szólók, állandó, feszült figyelemről tanúskodó, s látszólag mégis magától értetődően működő összjáték bontakozik ki előttünk. Balról Lukács Peta a trash metál, jobbról Nagy János a kortárs, sőt jövőbe néző jazz serpenyőjébe ejti a súlyt, a ritmusszekció pedig mint masszív tengely tartja az egész zenei építményt.

Különösen élvezetes közelről figyelni a zenekart. Aki zenés, az azért, aki meg nem, az azért hüledezik a muzsikások megoldásai láttán-hallatán. Az a legszebb a Mantra-élményben, hogy míg megannyi más, komolyságot, fennkölséget árasztó produkció egy idő után mosolygatóvá válik, addig a Mantra úgy veszi halálosan komolyan magát, hogy közben játszik. Felszabadultan, önfeledten, mint a gyerekek. A játékszabályokat mindnyájan pontosan ismerik, ahogy egymást is, ezért képesek bármit megtenni hangszereikkel. Jól érezték magukat ezen a decemberi estén, s így ez velünk, hallgatókkal sem történhetett másképp.

Bércesi Barbara

DOBGURU ÉS BILLENTYŰS FENOMÉN

Kaltenecker Zsolt és Martonosi György

December 21., Magyar Rádió – Márványterem

A magyar jazz hangos a „session-jaitól”. Attól a panasztól, amelyik arról szól, hogy a hosszú távú, jelenségértékű zenei formációkat megfojtja a megélhetési zenélés: minden zenész minden zenéssel játszik, de legföljebb egy-két koncertes alkalmi formációk alakulnak. A kevés üdítő kivétel közé tartozik Kaltenecker Zsolt, akit saját trióján kívül nemigen látni máshol. Persze ha mégis eleszél, akkor mi is ott vagyunk.

Kaltenecker mostani húzásában az a meglepő és izgalmas, hogy triójának atomvillanás-erejű dobosa, Borlai Gergő helyett választott másik partnert, a veterán Martonosi György személyében. A koncert rendkívül érdekesen alakult, és számos olyan értéket mutatott fel, amelyek a Kaltenecker Trió karakterével ellentétesek. A billentyűs nemrég elektro-mosononát vásárolt, méghozzá egy hipermodern, vadonatúj modellt, s ez a jelek szerint olyan inspirációkkal halmozta el, amelyeket már nem csak saját zenekarában akart kipróbálni. A kísérletezés időszaka rettentő izgalmas lehet, ha olyan művésztől halljuk, aki már sokszorosan igazolta kiváló képességeit. Kaltenecker ilyen. Martonosiban pedig olyan partnerre lelt, akinek zenei személyisége gyökeresen eltér Borlaiétól.

Martonosi György elsősorban szervezőként és oktatóként vesz részt a hazai jazzéletben. 2008-ban lesz tizenöt éves a Dózsa Művelődési Ház sorozata, amely Martonosi művészeti vezetésével népszerűsíti az ütőhangszeres kultúrát. Itt zajlik évről évre a Dobosok Farsangja, ide zárandokolnak a világ elismert sztárdobosai, hogy mesterkurzusokon mutassák be hangszeres tudásukat. Martonosi saját dobosiskolát is vezet, az amatőr és profi ütőhangszeresek egyaránt gurujuknak tekintik, akiről tudják, hogy minden, a dobokkal kapcsolatos kreatív ötlet lelkes támogatóra lel a személyében. Martonosi ugyanakkor aktív előadó is, aki tagja a szaxofonos Muck Ferenc triójának, sőt saját együttest is vezet. Trió Olamar néven. A Kalteneckerrel közös koncerten újra bizonyította, hogy remekül találja el a kísérő groove-ok hangulatát, és megfontolt tapasztaltsága partnerét is higgadt, visszafogott előadómódrá ösztönzi. Az előadás egy-egy kevésbé szerencsés pillanatára ugyanakkor rányomta bélyegét, hogy a Márványterem akusztikája nem optimális jazzprodukciókhoz; illetve olykor úgy éreztem, hogy Martonosi dinamikája elnyomja az orgona egzotikus hangzásának finomságait. A sors iróniája, hogy utójára sok évvel ezelőtt, szintén a Kaltenecker Triónál tűnt fel ugyanez, amikor a formáció bemutatta első lemezét, az Ivory Towert.

Kaltenecker kompozíciói mellett remek színfoltot kínáltak Pat Metheny kitaros szerzeményei, a világhírű gitáros korai alkotói periódusából, Kaltenecker játéka rendkívül figyelmesen idomult a számára merőben új ritmuskörnyezethez, stílusát folytonos és koncentrált keresés jellemezte, kutatva és azonnal megragadva az ismeretlen zenei terepnek kínáلتa lehetőségeket. A billentyűs bizonyította ezen a koncerten, hogy nemcsak évek óta együttműködő, egymást jól ismerő zenészek biztonságos társaságában képes kreatív művészi teljesítményre, hanem sokoldalúan alkalmazkodik más, újszerű kihívásokat tartogató zenei környezethez is.

H. Magyar Kornél

DIÓTÖRŐ TESZTKÖZÖNSÉGGEL

Csajkovszkij: A diótörő

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Km.: a Budapest Bábszínház művészei

Karmester: Kocsis Zoltán

December 22., Bartók Béla Nemzeti Hangversenytér

Megirigyeltem gyermekekkel moziba járó filmkritikus kollégáimat. Autentikus ítéletet alkotni képes porontyaikkal ülnek be egy-egy mese-film vetítésére, hogy a megirandó cikkehez szempontokat, aranyköpéseket orozzanak el tőlük. Persze én is járok a fiaimmal úgynevezett gyermekkoncertekre, de ezek az alkalmak eddig ellenálltak a kritikáirásnak. Kapva-kaptam az alkalmon, végre elvihettem tesztközönségem kinevezett családomat egy „rendes”, fel-

nőtt időpontban tartott, „komoly” programot kínáló koncertre.

Milán (10) nem most járt először a Művészetek Palotájában, de még mindig lenyűgözi a hatalmas belső tér, a zegzugos lépcsőházak, az óriás oszlopok. Lázár (8 és fél) most volt itt először, így korábban érkeztünk, hogy neki is legyen ideje berohangálni az épületet. Olvasom, hogy a pénteki koncerten kevés gyerek volt, a szombatin a közönség felét ők jelentették. A csendből itélve a kétrészes, húzások nélkül játszott, majd' másfélórányi zene lekötötte a figyelmüket, s aki nem győzte kívánni a kései befejezést (az előadás fél tizkor ért véget), csendben elszunyókált. (Azt mondják, ez is jó jel, hiszen a gyermek csak akkor tud elaludni, ha biztonságban érzi magát.)

A zenekar az árokból foglalt helyet, a színpadon látványos bábéledés folyt. A vegyes technikájú bábprodukcióban árnyjátéktól a „black light”-ig, a hagyományos kézi bábtól az emberméretűg szinte minden felvonult. A kulisszarendszer bonyolultságát csak a szünetben tudtuk felmérni, amikor az orgonakarzat felől bekukucskáltunk a paravánok és a fekete függönyök mögé. (A Művészetek Palotája színpad- és világítástechnikája persze még rengeteg lehetőséget tartogat.)

Am még a fantasztikus látvány sem mindig győzi meg a digitális trükkökön edződött fiúgyerekeket. Csak a tökéletes illúzió kínálta játékba hajlandóak belemenni. Ha a karácsonyfán akkor is felgyullad a lámpa, amikor az oroszlánfejű apuka még meg sem gyújtotta, azonnal a fülembé sügrik: elrontották. Am mielőtt nagyon megharagudnánk az absztrakcióra képtelen kölkökre, jusson eszünkbe, hogy mennyire örültünk annakidején, ha a kesztyűsbábos szőrös keze kilátszott a paraván mögül. Menet közben arra is rá kellett jönnöm, hogy a gyermeki elvárásokat maga a mű, illetve az előadás hívta elő. Hiszen külső szempontokat soha sem kavartak az ítéletükbe. tökéletes nézők és hallgatók voltak, a produkció minden pillanatát magából az élményből próbálták megérteni. Nem zavarta őket előzetes DVD- vagy operaházi élmény. A zenét sem hallották még korábban.

Az első rész realizmusát látva – helyesebben: a realizmusra való törekvés igyekezetét – fennakadtak néhány dologon. Nem azon, hogy miért néznek ki a figurák úgy, ahogy; nem azon, hogy miért táncolnak ügyetlenül – egy átlagos, normális családban mindenki ügyetlenül táncol, ez maga a realizmus –; s nem is azon, hogy miért kapnak a gyerekek használhatatlan ajándékokat. Utóbbit betudták annak, hogy a történet régen játszódik. A részletpontatlanságok viszont zavarták őket. Nem így fogalmazták meg, de a lényeg ez volt: ez a világ így nem működhet. S most jön a meglepetés! A második részt – a maga totális álomszürrealizmusával és álomabsztrakciójával, ahol egymást érik a „jelentés nélküli” táncok – az első pillanattól elfogadták olyannak, amilyen, hiszen tudták, hogy ez egy

alom, ahol bármi lehetséges. Jellemző, hogy a Virágok keringőjénél – némi irigykedéssel – Milán oda-súgta: „milyen sokat álmodik ez a kislány!” Nagyt nevettek az Arab tánc négypúpú tevénél, a négy púpból négy táncosnő lett, a teve feje pedig poroszkált tovább.

Rá kellett jönnöm egy nagy felnőtt tévedésekre. Idáig azt hittem, hogy a Diótörő az első rész miatt lett úgynevezett „gyerekdarab”, a második rész a táncszerető felnőtteké. A legtöbb rendezés is ezt sugallja – azt hiszem, hogy ez a bábszínházi is, de ez legyen a legnagyobb hibája –, pedig a gyermekszem fogékonyabb a második részre. Csak ezt a felnőttek már elfelejtették. A zenekari árokból pedig olyan észrevétlenül szépen szolt Csajkovszkij muzsikája, hogy háromszor is meg kell majd gondolnom, mikor megyünk el meghallgatni egy másik Diótörőt. Mert a gyerekek csak azt felejtik el, amit nem akarnak megjegyezni. Erre a Diótörőre pedig emlékezni akarnak.

Molnár Szabolcs

HÁNYADIK KEDVENC SZERVE A FÜLE?

Woody Allen and His New Orleans Jazz Band

December 27., Papp László Budapest Sportaréna

Woody Allen jött, látott és klarinétozott egyet muzsikuss barátjaival a Papp László Budapest Sportarában – nyolcezer ember előtt. De ki

tudja, hányan voltak, akik valóban, őszintén jól szórakoztak?

A New Orleans-i tradicionális vagy klasszikus jazzt a múlt század tízes-húszas éveiben különféle táncos multságokon, bálokon, utcai felvonulásokon, szórakozóhelyeken játszották. Ezt Allen is elmondta nekünk röviden, mielőtt jó szórakozást kívánt, de talán maga sem hitt benne, hogy körülbelül nyolcezer ember egy óriási sportcsarnokban megérzi annak a zenének az ízét, amit az ő és Eddy Davis bendzsós nevével fémjelzett New Orleans Jazz Band hétfőről hétfőre megszólaltat a manhattani Carlyle Hotelben. Ott talán nem is úgy látszanak, mint hét kis pálcika a távolban, akik két kivetítő jóvoltából légüres térben muzsikáló öregurakká nőnek. A koncert vége felé a klarinétos sztár meg is jegyezte, reméli, viszontláthat majd a hallgatóságából többeket New Yorkban.

Ha egyszer New Yorkban járnék. fix, hogy nem fecsérelném az időmet a rossz fúvástechnikával, legfeljebb a sorok végéig tartó motivikus fantáziával és közepes stílusérzékkel bíró Allen, az ő többnyire álmatag bőgőse (Greg Cohen, akinek meglepő módon kollégái közt volt Tom Waits, David Sanborn, Ornette Coleman, sőt John Zorn is) és, ha lehet, még inkább álmatag dobosa (John Gill) hallgatására. Pedig ezt a fajta zenét a „hot” jelzővel illetik... Eddy Davis ugyan szórakoztató jelenség, bendzsója mégis többet volt hamis, mint nem. Conal Fowkes zongorista stride-játékában nem volt hiba,

a zongora is korhű, fémes hangon szolt keze alatt, s a két rezessel együtt neki köszönhetően kaptak némi dinamizmust az ismerős vagy annak ható kompozíciók. Jerry Zigmont harsonás, aki szintén évtizedes és egyébként remek szólistája az együttesnek, énekelt is, műanyag palackot és poharat használt szordinó gyanánt, de személyisége nem mutatkozott elég átütőnek ahhoz, hogy a legtávolabbi szektorokban táncra perdüljenek a nézők. Az ausztráliai születésű Simon Wettenhall trombitás, mondhatni, jobb sorsra érdemes. Igen technikás, játéka invencióval teli, illik a húszas évek jazzének világához, sőt azon még túl is mutat. Ám hiába. Nyilván nem bánkodik vagy bosszankodik már sem Wettenhall, sem a többi öt muzsikuss azon, hogy ha épp kiszalad belőlük egy frappáns szóló, a közönség legfeljebb fele annyira lelkesedik értük, mint klarinétos társukért. (A WAHOJB azt a jazzstílust játssza, ahol az egyes hangszerszólók már elkülönülnek, nem csak a kollektív improvizáció jellemzi azt.) Bizonyára hasonló arányokat figyelhetnénk meg mondjuk a szaxofonozó Bill Clinton és az öt kísérők viszonylatában. Snoblesse oblige, ugyebár. Amikor Allen és zenekara a második ráadás-szettet adta, a sportcsarnok improvizáló világosítója égyve hagyta a terem fényeit, a küzdőtérén addig ülő VIP-ek pedig odasereglettek a színpad széléhez, hogy telefonjaikkal lefotózhassák a filmrendező-színész-humorista-dramairót. Félek belegendolni, mi történne, ha Woody Allen hobbija a makramézás volna.

Bércesi Barbara

GRAMOFON

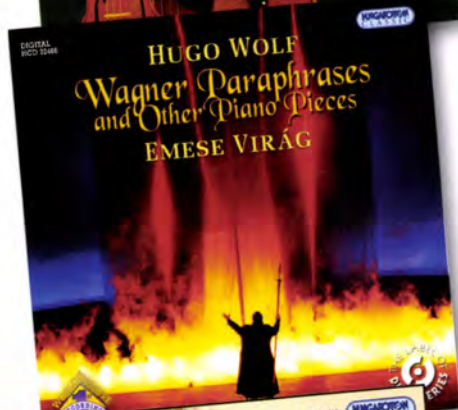
ZENEKRITIKAI MŰHELY

- mértékadó
- megbízható
- objektív
- klasszikus, jazz és világzene

Kísérje figyelemmel az ország zenei életét a mi szemszögünkől – olvassa a Gramofon szakkritikusainak koncertbeszámolóit rendszeresen az interneten, a hvg.hu kultúra rovatában.

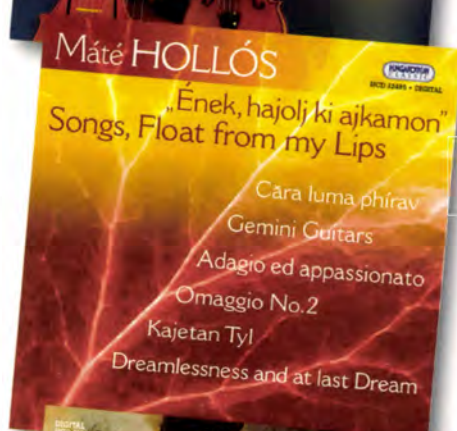
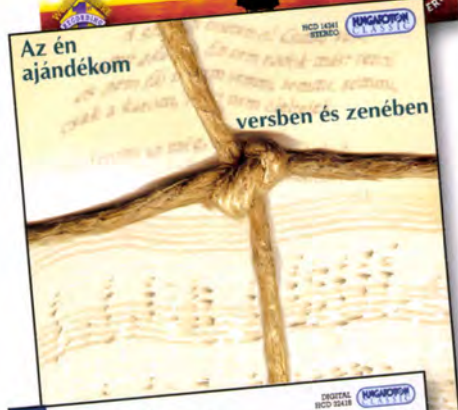
hvg.hu

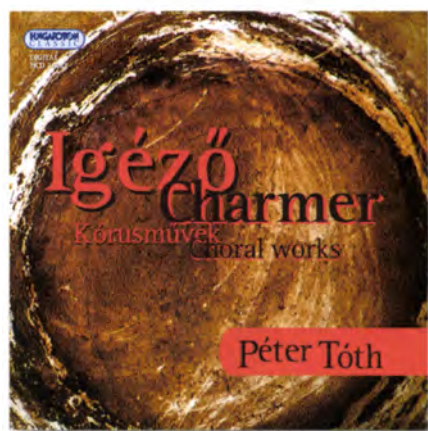
HUNGAROTON
CLASSIC

www.hungaroton.hu

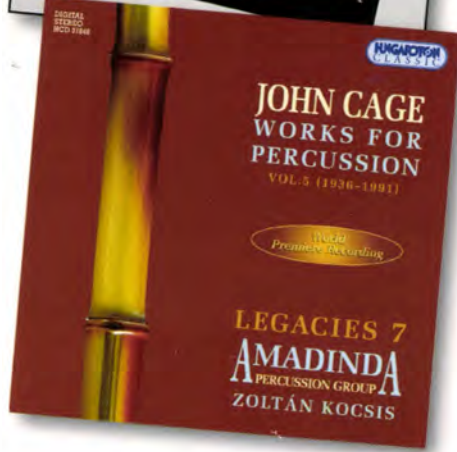
Hungaroton Zene- és Film Szakáruház
Sugár Üzletközpont, 1148 Budapest,
Órs vezér tere 24.
Telefon: (1) 887-6720
sugar@hungaroton.hu

Hungaroton MOM Park
1123 Budapest,
Alkotás út 53.
Telefon: (1) 487-5680
mom@hungaroton.hu

Hungaroton Classic Márkabolt
1071 Budapest,
Rottenbiller u. 47.
Telefon: (1) 322-8839

A Nemzeti Filharmonikusok

ÁPRILISI KONCERTJEI A BARTÓK BÉLA NEMZETI HANGVERSENYTEREMBEN OKM

2008. április 5.
szombat 19.30

Ünnepi hangverseny a Nemzeti Filharmonikus Zenekar fennállásának 85. évfordulója alkalmából

Dohnányi
Brahms
Kadosa
Bartók
Kodály

Ránki Dezső
Kocsis Zoltán

2008. április 25.
péntek 19.30

Bach-est

Nemzeti Énekkar
Csereklyei Andrea
Kolonits Klára
Mester Viktória
Szappanos Tibor
Bátor Tamás
Kocsis Zoltán